12 MART 1971'DEN PORTRELER II

Sırrı Öztürk

Sorun Yayınları

Dr. Hikmet Kıvılcımlı
Hüseyin Cevahir
Hilmi Taşdemir
Harun Karadeniz
Zeki Erginbay
Dr. Memduh Eren
Nuri Yazıcı
Salim Yavuz
Mahmut Dondurmacı
Muzaffer Yılmaz
Zeki Öztürk
Vahit Tulis
Burhan Kabataş
Hüseyin Özyaman
Mehmet Kurt
İbrahim İşyar
Habib Barut
Reha Yalçın
Yusuf Hocaoğlu
Banu Ergüder
Ardeşez Markoz

SIRRI ÖZTÜRK

□

12 MART 1971'DEN PORTRELER II

Sorun Yayınları
□
Birinci Baskı: Mayıs 1994

© Yayın Hakkı Sorun Yayınları
Baskı Kurtiş Matbaacılık
ISBN 975-431-028-9 (Tk. No:)
ISBN 975-431-030-0 (II.Cilt)

SIRRI ÖZTÜRK

12 MART 1971'DEN PORTRELER II

Sorun Yayınları
Sırrı Öztürk
Akbıyık Değirmeni Sok. No: 33/A
Sultanahmet - Eminönü - İstanbul
Tel:0212.638 81 82 Fax:0212.638 81 72
Beyazıt V. D. 25541033506

Sorun Yayınları
Piyerloti Cad. No: 85 D/2-A Çemberlitaş-İstanbul
Tel: 518 44 78

Türkiye'nin Ulusal ve Sosyal Kurtuluş Mücadelesinde direnen ve yaşamını yoğa sayan Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların onurlu anısına...

Yazarın Yayınlanmış Kitapları:

1.. İŞÇİ SINIFI-SENDİKALAR VE 15-16 HAZİRAN -1976
Olaylar/Nedenleri/Davalar/Belgeler/Anılar/Yorumlar.
2. OPORTÜNİZM YARGILANIYOR -1980
3. İLERİCİ YAYINCILIĞIMIZIN SORUMLULUĞU -1985
4. PARTİLEŞME SORUNU I -1986
5. PARTİLEŞME SORUNU II -1987
6. PARTİLEŞME SORUNU III -1988
7. 15-16 HAZİRAN-DİRENİŞİN ANILARI - 1990
8. GECİKMİŞ BİR HESAPLAŞMA -1992
9. SOSYALİZMİN SORUNLARI ÜZERİNE
AÇILIM TARTIŞMALARI (Anonim) -1992
10. DİSK "ÖREN TEZLERİ" VE
SOSYALİST TAVIR (Anonim) -1992
11. 12 MART 1971'DEN PORTRELER I -1993
12. 12 MART 1971'DEN PORTRELER II - 1994

İÇİNDEKİLER

Kitaptaki Kısaltmalar	11
Kitap Üzerine	13
12 MART 1971'DEN PORTRELER II	15
Dr. Hikmet Kıvılcımlı	15
Hüseyin Cevahir	41
Hilmi Taşdemir	59
Harun Karadeniz	77
Zeki Erginbay	89
Dr. Memduh Eren	101
Nuri Yazıcı	133
Salim Yavuz	145
Mahmut Dondurmacı	153
Muzaffer Yılmaz	159
Zeki Öztürk	171
Vahit Tulis	183
Burhan Kabataş	193
Hüseyin Özyamanoğlu	201
Mehmet Kurt	215
İbrahim İşyar	221
Habib Barut	229
Reha Yalçın	241
Yusuf Hocaoğlu	253
Banu Ergüder	263
Ardeşez Markoz	279

KİTAPTAKİ KISALTMALAR

TİP : Türkiye İşçi Partisi
DPP : Devrimci Proletarya Partisi
PDK : Proleter Devrimci Kurultay
MDD : Millî Demokratik Devrim
SD : Sosyalist Devrim
İPSD : İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği
YİS : Yapı İşçileri Sendikası
DDD : Demokratik Devrim Derneği
DİSK : Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
"TKP" : Türkiye Komünist Partisi
YTP : Yeni Türkiye Partisi
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
GP : Güven Partisi
AP : Adalet Partisi
DP : Demokrat Parti
CİA : Amerika Merkezî Haberalma Teşkilatı
SGÖ : Sosyalist Gençlik Örgütü
DDKO : Doğu Devrimci Kültür Ocakları
TÖS : Türkiye Öğretmenler Sendikası
DÖB : Devrimci Öğrenci Birliği
FKF : Fikir Kulüpleri Federasyonu
TDGF : Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)
ASD : Aydınlık Sosyalist Dergi

PDA : Proleter Devrimci Aydınlık Dergisi
TMTF : Türkiye Millî Talebe Federasyonu
TMGT : Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı
Dev-Güç : Devrimci Güçbirliği
KDİKB : Kocaeli Devrimci İşçi-Köylü Birliği
THKO : Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C : Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİİKP : Türkiye İhtilâlci İşçi Köylü Partisi
SBF : Siyasal Bilgiler Fakültesi
ODTÜ : Ortadoğu Teknik Üniversitesi
İTÜ : İstanbul Teknik Üniversitesi
DGSA : Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
AYÖKD : Ankara Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
İYÖKD : İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
MBK : Milli Birlik Komitesi
DGM : Devlet Güvenlik Mahkemeleri
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
TSİP : Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TSP : Türkiye Sosyalist Partisi
TSEKP : Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi
SADA : Sendikalar Arası Dayanışma Konseyi
TÜTED : Tüm Teknik Elemanlar Derneği
İMD : İnşaat Mühendisleri Odası
GSB : Genç Sosyalistler Birliği
TÖB-DER : Tüm Öğretmenler Birlik ve Dayanışma Derneği
DHD : Demokratik Halk Devrimi
TÖDMF : Türkiye Öğrenci Dernekleri Milli Federasyonu
İGD : İlerici Gençler Derneği
VP : Vatan Partisi

KİTAP ÜZERİNE

12 Mart 1971'den Portreler I. Cildinin yayımlanışından bu yana bir yılı aşkın bir zaman geçti. Şimdi de II. Cildin yayımını gerçekleştiriyoruz. III. Cildin yayımı ise ancak bir süre sonra tamamlanacak.

12 Mart 1971'den Portreler I., II., III. Cildlerinin tamamlanmasıyla kitap tümüyle değerlendirilecektir.

I. Cildin yayımlanması sürecinde eleştirel katkı yapma inceliğini gösteren sözlü ve yazılı eleştirilerini iletenlere teşekkür borçluyuz. Eleştirel katkı yerine saymayacağımız "suskunluk kumkuması" ve spekülasyonlara ise söylenecek sözümüz yoktur. Söylenmesi gerekenler kitaplarımızda yeterince açık ve netlik ölçüleriyle dile getirilmiştir.

II. Ciltte kimi Portreler çizilirken göze çarpan tekrarları bilerek yaptık. İşçi sınıfı faktörünü yeterince göremeyen, ülkedeki sosyal muhalefeti yerinde değerlendiremeyen siyasi akımları açığa vurmak açısından bu tekrarlar yapılmıştır. İşçi sınıfından yana taraflı kimliğimizle yapılan tekrarların anlayışla karşılanacağını umuyoruz.

Sırrı Öztürk

12 MART 1971'DEN PORTRELER
II

Dr. HİKMET KIVILCIMLI

11 Ekim 1972 günü Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın ölüm haberi geldi cezaevine. 12 Mart 1971 faşizminin yurtiçinde estirdiği baskı ve teröre karşı korunma içgüdüleriyle kimi devrimci ve sosyalist kadrolar yurtdışına gitmeyi planlamıştı. Bundan haberliydik. Kimileri de "kaçan kurtuluyor" misali gerçekten tüymüştü. Yurtdışında birer kötü mülteci durumuna düşenlerin serüvenini cezaevinde de olsak mutlaka işitiyorduk. Yurtdışına devrimci bir görev anlayışıyla gidenlerin sayısı ise oldukça azdı. Böyleleri, ülkede kalıcı direniş örgütleri oluşturamadıklarından dışarıya da çıkmış olsalar, oradan yapacakları birşeyleri bulunmuyordu. Hakim sınıfların saldırısı - karşı devrimi - bu yüzden oldukça "başarı" sağlamıştı.

Avrupa'daki ilerici siyasi partiler, kendi emperyalist iç gerici güçlerinin baskı ve teröre başvurdukları koşullarda sığınanlara karşı oldukça "cömert" davranıyordu. Burjuva demokrasisi orada bunu gerektiriyordu. Bizim yerli sığınmacılarımız Avrupa'da iyi kötü barınacak yer ve geçimini sağlayabilecek maddi imkânlara kavuşuyordu. Kapitalist sistemin böylelerine maaş bağlamasının çeşitli nedenleri vardı. Onlar böylece, bir yandan kendi iç muhaliflerine karşı "demokrasi" ve "insan hakları"na karşı nasıl da "duyarlı" olduklarını kanıtlıyordu. Öte yandan Türkiye üzerindeki çıkarları-

nı gözetecek ve gelecekteki domino taşlarını hazırlıyorlardı. Ya da başka bir bildikleri vardı, bu türden "koruma" yöntemlerinin...

Dr.H.K.'nın 12 Mart sürecinde yurtdışına çıkmak diye bir niyeti yoktu. Ülkede kalıp harekete katkıda bulunmak gibi devrimci niyetlerinin olduğunu dostlarından işitiyorduk; biliyorduk. Sonradan öğrendiğimize göre, Dr.H.K.'nın ileri derecedeki hastalığının da etkisiyle ülkede barınması ve tedavisi oldukça güçlükler yaratmış olacak ki, onu yurtdışı bir "serüvene" razı etmişlerdi. Dr.H.K.'nın en yakın çevresi bu yurtdışı olayına sıcak bakmıyordu. Bu kesimde mülteciliğin ne demek olduğunu "vukuat" örnekleriyle yakınen bilenler vardı. Fakat o, bu kesimin uyarılarını dinlememişti. Kıbrıslı Fuat Fegan (Latife Fegan'ın eşi) ile Konyalı Aksungur'ların girişim ve önerileriyle Güney'den Balkanlara geçişi başarmışlardı. Dr.H.K.'nın Bulgaristan ve D.Almanya'ya gelişini haber alan TKP Harici Büro'sundan Laz İsmail'in marifetiyle onun apar topar sosyalist ülkeler dışına çıkarılışını büyük bir acıyla öğrenmiş ve birileri adına oldukça yüzümüz kızarmıştı. Yurtdışında yurtsuz kalan Doktor, "Proletaryanın Vatanı" bellediği ülkelerden sınır dışı edilince SSCB kapılarının kendisine kapatıldığını anlayacaktı. "Sosyalist Anavatan"dan özlediği-beklediği yoldaşlık sıcaklığını göremeyen Dr.H.K.'nın Fransa'dan sonra Yugoslavya'ya sığındığını, prostat kanserinden ötürü kan işediğini, çok ağır hasta olduğunu öğrenmiştik. Doktor, bu süreçte, 30 Eylül 1971'de "Kim Suçlamış? Brejnef'e Açık Mektup" adıyla bir yazı kaleme almış ve sonradan bu yazılar kitaplaştırılmıştı. Bu kitabın kimi bölümleri montaj eklerle tahrif edilse de, Türkiye Komünist Hareketi'nin o günkü konumunu ve bu harekette rol alan kalitesiz insan malzemesinin "vukuatı" oldukça ilginç biçimde incelenmektedir.

Dr.H.K.'nın ölümü işte bu türden bir süreçte noktalanıyordu.

Cezaevindeki bütün tutsaklar bu ölüm karşısında sarsılmıştı. Doktor'u devrimci mücadelemize getirdiği ve götür-

dükleriyle oldukça nesnel ölçülerde anmıştık. Yaşamına, devrimciliğine, olağanüstü direngenliğine ve çalışkanlığına çok büyük bir saygı duyuyorduk. Elbette teorik çalışmalarına eleştirel katkı yöntemiyle.

Bizler, mülteci geleneğine çok yabancı ve "ahmaklar" kategorisine giren devrimci kadrolar olarak, yurtdışını kullanmayı bazı haklı gerekçelerle bilerek istemiyorduk. Bir yanda Sosyalist ülkelere sığınan "Sovyet dalkavuğu" dediğimiz kimselerin "memur" kafalı serüveni, öte yandan kapitalist ülkelere binbir niyet ve tuzaklarla ulaşan insanlarımızın içler acısı serüvenini görüp işittikçe buradaki işkence ve cezaevi yaşantısı, işsizlik günlerimiz bize daha "tatlı" geliyordu. Bu türden mültecilikle ilgili işittiklerimiz, buradaki kararımızın haklılığını doğruluyordu. Kendimize, kendi gücümüze olan güvenimizi artırıyordu. Çok keyifliydik bu yüzden. Ama Doktor'un yurtdışı serüvenini onaylamıyorduk. "Doktor burada kalmalı, gitmemeliydi. Hele kendisini bu işe zorlayanlarla..." gibi bir de eleştiri yöneltiyorduk kendisine. Bize göre Doktor, ülkede, mücadele içinde olmalıydı. Ölecekse burada, işkencede, cezaevinde, çatışmada ya da arkadan vurularak ölmeliydi. Açlıktan, işsizlikten, devrimci bir iş üzerindeyken ölmeliydi. Ona bu türden bir ölümü daha çok yakıştırıyor ve çok hayıflanıyorduk onu alıp götüren kimselere.

Bu süreçte Doktor'un Brejnef dışında, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na da bir mektup yazdığını da öğrenecektik. Bu belgeler onun teorik/pratik konumu ile ahlâki ve siyasi yapısını ortaya koyan belgelerdir.

Cezaevindeyken, buradaki kadroların en yaşlısı olarak Doktor'u yakınen tanıyanlardan ilki bendenizdim. THKO ve THKP-C'nin genç kadroları ya Doktor'u hiç görmemiş, ya da anlatıldığı kadarıyla tanıyordu. Mahir, Ulaş, Ziya, Cihan, Ömer gibi arkadaşlar onunla tanışma-tartışma fırsatını bulanlar arasındaydı. Hele Mahir, Doktor hasta iken ziyaretine giden ve muhtemel bir legal parti oluşturulması çalışmaları (1970) konusunda kendisinin de içinde bulunduğu bir öneri nedeniyle onunla oldukça geniş bir gündemi konuşma

fırsatını bulmuştu, Yusuf Küpeli ile birlikte. Bu görüşmenin içeriğini Orhan Müstecaplı'dan ayrıntılı olarak sonradan dinlemiştim.

Doktor, Devrimci Gençliğin özverisini ve atılganlığını devrimci Proletarya Partisi disiplinine çekmek niyetindeydi. "Partisiz Sol"u şiddetle eleştiriyordu. TİP'ni ha keza. Sendikacılara asla güvenmiyordu. Proletaryadan yana bir ideolojik konumdaydı; fakat çevresinde çok az proleter devrimci bulunurdu. Teorik çalışmaya ayırdığı zamanın bir kısmını modern proletaryayı tanımaya ayıramamıştı. Geçici işkolu özelliklerinden YİS'teki işçi ile olan bağı da son derece sınırlıydı. Bu işkolundaki bilinçli işçiler Doktor'u sever ve sayardı. Diğer işkollarından ise Doktor'u sevip sayanlar yalnızca sınıf bilinci gelişmiş kesimlerdi. Bunların sayısı da azdı.

Hareketimizin kütleselleşmesinin araçlarından olan İPSD'de ise, Doktor'un yapacağı şeyler sınırlıydı. İPSD'nin kuruluşunda ve eylemliliklerinde daha çok Orhan Müstecaplı'nın etkinliğinin olduğu görülürdü. Orhan Müstecaplı, kitle hareketlerinin organizasyonunda pratik örgütçü niteliklere sahipti. Onun özel hayatı yoktu. İşi de buydu. Doktor'un da onun çalışmalarını sahiplenerek arka çıktığını biliyorduk; işitiyorduk.

Bir hekim olarak, hepimizden daha çok insanı tanımasını beklerdik kendisinden. Oysa Doktor, oldukça saf, çabuk inanan, yöresinde kümelenen insanlara gerekli ve titiz bir araştırma yapmadan iş öneren bir yapıya da sahipti. Örneğin Prof. İsmet Sungurbey ve "meşhur" Mahir Kaynak gibileri, muhtemel bir örgütlenme için onun önerdiği kimseler arasında rahatlıkla bulunabilirdi. Öte yandan kimi ciddi konularda inadına ketum, inatçı ve kararlıydı. Ölümünden sonra, arada bir, "keşke Doktor'la biz yirmisinde, o da ellisindeyken tanışsaydık. Arkadaşlık etseydik..." denildiği olurdu. Fakat takvimleri geri çevirmenin olanağı var mıydı?

Teori/Pratikte Doktor'u geri çeken olgu, çevresinde kümelenen geri ve çok ilkel kadroların varlığıydı. Bu çevrenin zararlı etkisi bir türlü kırılamıyordu. Modern düşünce--davranış diyen Doktor'un en büyük "şansızlığı" buradaydı.

Doktor'un cenazesi Yugoslavya'dan İstanbul'a getirilmişti. Basından ve ziyaretçilerimizden bu cenazenin gelişini ve defnedilişini ayrıntılı olarak öğrenmiştik. O sıralarda 1. Ordu Komutanı Org. Faik Türün İstanbul'u ev ev arattırıyordu. Ne mi arıyordu bu koca kentte? Faşistler devrimci avına çıkmıştı. Devrimci işçi, Devrimci Gençlik, Devrimci Aydın, İlerici, Yurtsever ve Demokrat her birey bu aramalardan nasibini alarak cezaevine tıkılıyordu. Bu yüzden Doktor'un cenazesine sayıca çok az insan katılmıştı. Adının yazılmasını istemeyen biri dışında katılanlar: Eşi Emine Kıvılcımlı, Felsefe öğretmeni Sadık Göksu, YİS eski Başkanı Suat Şükrü Kundakçı, Abdullah Doğan, Recep Serbest*, öğretmen Tahsin Tekin ve kardeşim Zeki Öztürk'tü. Bu anlamlı cenaze törenine 21 adet de siyasi sivil polis katılacaktı!..

Bizler de cezaevinden yüreklerimizden derlenmiş birer kır çiçeğini yakınlarımızla göndererek Doktor'un mezarına ulaştırıyorduk. Burjuvaziye olan kinimizle, saflarımızda ona karşı yapılanları asla onaylamayan kararlı tavrımızla ve oportünizme olan nefretimizle Doktor'a olan saygımızı -görevimizi- yerine getiriyorduk. Mahir de çok edebi ve anlamlı bir yazıyı kaleme alarak dışarı gönderecekti bu arada. Öteki tutsaklar da Doktor'a olan saygılarını gene de bir biçimde açığa vuran etkinliklerden geri durmuyordu.

Hepimiz Dr.H.K.'dan çok şey öğrenmiştik. Bu açıdan yaşamasını istiyorduk. Onun, devrimci hareketimize, geçmiş birikimlerin uzantısında, eleştirel katkı getireceğine inanıyorduk. Yazdıklarını içtenlikle eleştirip aşacağına olan inancımız da tamdı. Onun ölümüne üzülmemizi sağlayan nedenlerden birisi de, ne yazık Doktor'u hiç anlamamış, ama "doktorcu"lukta karar kılmış bir garip insan malzemesinin devrimci saflarda açacağı yaralardı. Bunların işareti, hem sağlığında İPSD, YİS, Sosyalist Gazetesi'nin yayımlanması sürecinde zaten göze çarpıyordu. Orhan Müstecaplı'nın bu kurumlaşmalardaki çabası ve eleştirileri yerindeydi. Doktor bir eylem adamı değildi, ama Orhan Müstecaplı bir eylem

* Ayrıntılı bilgi için bakınız: S.Ö. **Gecikmiş Bir Hesaplaşma**, Sorun Yayınları, 1992. İst.

adamıydı. Hareketin tutarlı kütlesel çıkışlarla etkinlik kazanması sürecinde orijinal örgütlenme önerileri daima Orhan Müstecaplı'dan gelmekteydi.

TİP'nin işçi ve emekçi halklarımızı kucaklayamayan konumu açığa çıktıkça bu görevi üstlenebilecek bir kurumlaşmanın hayatta yerini alacağı sürece kadar bazı yan örgütler, dernekler oluşturma düşüncesi hepimizde vardı. Örneğin bizler, yöresel kurumlaşmaların geliştirilip PARTİ'ye giden yolda etkili olacağına inanıyorduk. KDİKB'ni de bu düşüncelerin uzantısında kurmuştuk. Orhan Müstecaplı ise, Kocaeli'nde İPSD'nin bir şubesinin kurulmasının daha kolay ve pratik olacağını düşünüyordu. Fakat biz bu öneriyi uygun bulmuyorduk.

Burada şunu da anmak gerekiyor. Değişik örgütlenmelere, düşünce ve davranış farklılığına rağmen, o zaman gruplar arasında ciddi, içten ve dürüst bir diyalog vardı. Bizler KDİKB'de, tutanaklarda belgelendiği üzere, İPSD'nin, Sosyalist Gazetesi'nin bağış makbuzları ile Kurtuluş ve İşçi-Köylü'nün, AYDINLIK SD.'nin Türk Solu'nun da organlarını bulundururduk. Onların okunması ve satılmasında etkin roller üstlenirdik. Yani hareketimize katkı getirmeye aday her kesimle canlı diyalog, kardeşçe dayanışma, dostça eleştiri temelinde yol arkadaşlığını uygun ve gerekli buluyorduk. Bilindiği üzere sağ teslimiyetçi oportünizm dışında bütün devrimci ve sosyalist kadrolarla dirsek temasını sürdürüyorduk. O dönemlerde yaygın olan "darbeci" unsurlar, "cuntacı" örgütlenmeler de etkinliği olan örgüt ve kişilerin eşiğini aşındırırdı. Onları ve ne yapacaklarını da az çok kestirmeye çalışıyorduk.

Onun, 1930'lu yıllardan başlayarak TKP'ne, işçi sınıfı, örgüt, strateji-taktik, devrim, demokrasi ve sosyalizm vb. konular üzerinde ciddi eleştiri ve öneriler sunduğunu biliyoruz. Sorunlara, TKP'nin o günkü konumu açısından bakınca, bu eleştiri ve önerilerin ciddi bir muhatabının bulunmadığı da görülmektedir. Türkiye'de işçi sınıfının sendikal-siya-

sal açık faaliyeti, burjuvazi tarafından resmen açık teröre başvurularak safdışı edilmek istenmiştir. Zaman zaman da bu politikasında burjuvazinin oldukça "başarılı" olduğu söylenmelidir. İşçi sınıfının örgütlenmesi, burjuvazinin en büyük korkusunu oluşturmuştur. Burjuvazi, çata-pat "sol"lardan asla korkmamaktadır. İşçi sınıfının örgütsüzlüğünün onlarca nedeni bulunuyordu. Bir yandan burjuvazinin çok yönlü baskı ve terörü, öte yandan, sosyalizm adına yola çıkan-çıkarılan küçükburjuva "sol"ların saptırıcı kuşatması, işçi sınıfının örgütlenmesini geciktirici etkenler arasındaydı.

Doktor'un aklına estikçe yazdığı mektuplar, hakkındaki değerlendirmede ilginç ip uçlarını vermesi bakımından anılmaya değerdi. Örneğin 27 Mayıs'ın önderi Org. Cemal Gürsel'e yazdığı mektup, Ordu'dan "beklentilerini" ve onların yapmaları gerekenleri sıralamaktaydı. Onun 27 Mayıs Hareketi tahlilleri, 2. Kuva-i Milliye önerisi, Ordu, Devlet-Devrim vb. konuları ayrıntılı işleyen yazılarında, bir proletarya devrimcisinde asla gözükmemesi gereken, tarih ve sınıf bilinci ilkeselliği ve pusulası açısından oldukça fazla "esnediğini" gösteren yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bilimsel olmayan bu tahlillerde ülkedeki geri sosyoekonomik yapının, modern proletaryanın gücünü sendikasında ve partisinde yansıtamayışının, TKP geleneğindeki entelektüel geriliğin, "Sovyet dalkavukluğu"na dönüşen "Harici Büro" entrikacılığının, fukara Hikmet'i, Türkiye'nin sosyal devrimi gibi ciddi bir konuda, "vurucu güç" arayışına kadar yöneltecekti.

Bilimsel sosyalizme ters "vurucu güç" formülasyonunda, Doktor ile görüşen tek tek devrimci subayların, sınıf bilincinden yoksun abartmalarından, "Ordu arkamızda" vb. yaratılan imajlarına kadar birçok nedenin rolü olabilir. Öte yandan, o günkü Sovyetler Birliği'nin, bilimsel sosyalizmle uzak-yakın bir nedenselliği olmayan, ayrıca bir dış politika ürünü olarak ileri sürülen, "Üçüncü Dünya"nın sosyalizme evriminde, "Kapitalist Olmayan Kalkınma Yolu" reçeteleri, Doktor'u da yanıltmış olacaktı. Onun, "Üçüncü Dünya" hak-

kındaki ulusal kurtuluş sürecinden etkilenen ve BAAS Milliyetçi görüşlerin Sovyetlerce desteklenişi karşısında verdiği örnekler, YÖN ve "cuntacı" geleneklerin de ideolojik cephaneliğini oluşturmaktaydı.

Doktor'u yeterince anlamayan kimi çevrelerin ona yakıştırdığı "cuntacı" ve "darbeci" sıfatlarının kaynağı buradan ileri gelmekteydi.

Doktor, oysa bal gibi PARTİ'den BİRLİKTELİK'ten, Sosyalist iktidardan, sosyalist kuruculuktan yanaydı. Onun sosyal muhalefetle çok yönlü ilgisi DEVRİM'e olan tutkusundan ileri geliyordu. Kuşkusuz onun tarih, ordu, devlet, devrim vb. tahlilleri ile eşiğini aşındıranlar bu türden bir çağrışımı hareketlendiriyordu. Fakat çok açık olarak görülüyor ki, her şeye rağmen onun sıfatı: Proleter Devrimcidir. Yaşamını DEVRİM'in ütopik hülyasına adayan bir devrimcinin kimi zaaflarını bu tavrınının önüne koymak devrimcilerin uğraş alanlarının dışındadır.

* * *

Dr.H.K. hakkında bazı anıları dile getirirken şunları da eklemek yanlış olmayacaktır:

Devrimci mücadelede rol alan tarihsel kişilikler, hareket ne kattığı ve ne götürdüğü ile ölçülür. Onları, bugünkü sınırlı bilgilerimizin ışığında, neleri yapamadıklarıyla kıyasıya eleştirebiliriz; ama bu tavır bilimsel bir eleştiri yerine geçmez. Tarihsel kişilikleri tek başına neleri yapamadıklarıyla eleştiremeyiz. Tarihsel ve bilimsel yargı (hesaplaşma), onların kendinden öncekilerden neleri miras olarak aldığı, hangi katkılarla bu süreci aşmaya çalıştığı ile ele alınmalıdır. Sınıflar mücadelesi tarihimizde rol üstlenen kişiliklere "niçin hata yaptınız", "neden göremediniz" türünden sorular yöneltmek idealizme-romantizme kapı açar. Oysa bilimsel değerlendirme; "hata yapmayabilirler miydi" ya da "görebilirler miydi" sorusunu yöneltmekle yapılabilir. Bu türden soruları irdelemeden yapılan değerlendirme yalnızca spekülasyondur.

Her devrimcinin yaşadığı dönem ve onun özellikleri, içinde bulunduğu üretim ve mülkiyet ilişkileri, sisteme karşı oluşturulan örgütlerin niteliği, devrimci kişilikleri biçimlendirip yoğuran önemli unsurlardır. Bunun yanında birçok etmenin varlığını da hesaba katmak gerekecektir. Dahası, insanı çok iyi tanımak gerekir.

Bu türden sorularla zaman ve mekân gözetmeden yapılan Dr.H.K. eleştirileri herhalde doğru olmayacak ya da eksik olacaktır.

Dr.H.K. (o dönem) "en eski sosyalist" olarak ülke tarihinde anılan devrimcilerden biridir. Kendi lisanıyla; "derebeyi zindanlarında" 22 yılı aşkın hapis yatmışlığı, sayısı 50'nin üstündeki kitapları, çeşitli yazı ve makaleleri ile adı ön sıradadır.

Onun yaşamına anlam ve önem kazandıran bu kıdemli yanı göz ardı edilerek de bir eleştiri yapılamaz. Anılan bir hayatı yaşamış olmak hiç kimseyi eleştiri dışı tutamaz. Fakat böylesine bir çileli hayata saygılı olmadan da eleştirilerimizde haklılık olmaz. Hele sicili bozuk solcuların ona eleştiri yöneltmesinin inandırıcılığı hiç yoktur.

Eleştiri, objektif durumu göz ardı ederek subjektif nedenlerle açıklanırsa bilimsel değildir.

Devrimci kişilikler değerlendirilirken, insanın inandığı dava uğruna, aleyhteki bütün faktörlere rağmen, işi, üretimi, sosyal ilişkileri, özel yaşamı bir bütünlük içindeyse, namuslu ve ilkeli kalmışsa, davasına esirgememiş her zaman vermişse, dış ve iç gericiliğe karşı direnmişse, ardından adam getirmemişse, ihanet etmemişse, döneklik yapmamışsa, onarılması mümkün hatalar yapsa da, ona saygı duyulmayıp da ne yapılacaktır?

Dr.H.K.'nın "sosyal kaderi" Türkiye Komünist Hareketi'nin tarihini yansıtır. Hepimizin "sosyal kaderi" bu ilişkiler yumağında sınanmış ve örülmüştür. Onun yaşadığı "dramı" kaç insanımız yaşamıştır? Dr.H.K.'nınki kadar kaç devrimci ve dürüst insanımızın hakkı yenilmek istenmiştir? Bu konuda onlarca soru yöneltmek hakkına sahibiz.

Onun hakkındaki eleştirileri iki bölüme ayırmalıyız: a) Teorik yazıları ve uzantısı pratiği, b) Devrimci kişiliği.

Bir devrimcinin birbirinden ayrılmayan bu niteliklerini ayrı ayrı inceleyenlerin niyetleri değişiktir.

Dr.H.K.'nın sağlığında, yüzüne karşı yazılmayanlar, özellikle ölümünden sonra yazılanlar, bu satırları kaleme almamızda etkili olmuştur. Öte yandan Dr.H.K.'nın kimi görüşlerini, paşa gönüllerine göre, özel bir yoruma sokan ve tahrif eden kimi siyasi eğilimlerin teori/pratiğine bakınca önümüze ayrı bir eleştiri konusu gelmektedir.

Bu satırları kaleme alırken belirtmek zorundayım: Dr.H.K.'nın tanımına uyan "en eski, eski ve yeni" sosyalist kadro kategorisine girmiyorum. Ayrıca onunla ideolojik ve örgütsel bir kurumlaşma içinde bulunmadım. Tarihsel TKP geleneğine saygılı olduğumuz bilinmektedir. Bu tarihsel ve sosyal geleneğin dışında hareketi sulandıran ve bölenlerin yanında olmadığımız da biliniyor. Geleneğimize bağlı olarak 1950 sonrasını yaşayan ve hatırlayanlardan biri olduğumu sanıyorum. Bir devrimci olarak "doktorcu" olmadan da Doktor'u seveceğimizi ve anlayabileceğimizi düşünüyorum.

Doktor'u devrimci ve sosyalist sol kadrolar eleştirip aşacakken, ne yazık ki, sicili bozuk sollar onu "eleştirmeye" kalkışmıştır. Gelip geçici bazı akımların moda anlayışlarla ona saldırısı ve bu temelde "yaşam hakkı" bulması anlaşılır bir şeydir. Çok görülmemelidir.

Doktor'un eserlerindeki malzemeler, tarihi TKP'nin, işçi sınıfı hareketinin ürettiği malzemelerdir. Bu malzemelere gereken önemi verip değerlendirmek şüphe yok ki; Bilim Kurulları'nın, Enstitülerin görevi olmalıydı. Yüzyıllık bir tarihe sahip işçi sınıfı ve sosyalist hareketimizin artısı ve eksisi üzerine kafa yormak, bu materyalleri değerlendirmek ve tezleri senteze kavuşturmak kurulların görevi olamayınca, ya da devrimci kadrolar bu türden gerekli kurumları oluşturamayınca, bu görev elbette sorumluluk duyan birilerinin gündemine gelecektir; hem de kaçınılmaz olarak...

Bizce Kıvılcımlı bu türden bir ihtiyacı duyan kişiliklerden biridir.

Tek tek bireyleri aşan ve ancak bazı kurumlaşmaların üstesinden gelebileceği bir bilimsel disiplinle yapılan değerlendirmeler kalıcı olacaktır. Bütün bu sıralananlar göz ardı edilince, kendiliğinden kurulan örgütler, PARTİ yerine ikâme edilecek, devrimcilerin hakkı yenilecek, şarlatanlar öne çıkacak-çıkarılacaktır. Ülkedeki "şark idealizmi" hastalığımızın ve bunun uzantısında işçi sınıfı adına öne fırlayan çeşitli maskaralıkların, devrimci bir inisiyatifin müdahalesiyle ancak giderilebileceğini düşünüyoruz.

Doktor'un tarihi TKP içinde bulunduğunu ve sorumluluk üstlendiğini biliyoruz. Bu oluşum çeşitli zaaflara uğratılmış ya da likide edilmek istenmişse de bu bizim tarihimizdir. Tarihimizi bilmeden, bu mücadelede rol üstlenen kişilikleri yeterince objektif ölçülerle tanımadan, tarihimizdeki hataları anlayamaz ve onu eleştirel katkılarla aşamayız. Böylece gelecek ütopyamız da biçimlenememektedir.

Doktor'un bu tarih içindeki sade, yoksul ve çileli yaşamı öğretici derslerle doludur. O daima ve her koşulda ulusal-yerel olandan hareketle tutarlı bir enternasyonalist olmaya özen göstermiştir. Ekim Devrimi'ne, Komünist Enternasyonal'e sadık kalmıştır.

Kendisi bizzat hareketimizdeki "doğruları almak, eğrileri ayıklamak" gereğini vurgulamıştır. Anadolu coğrafyasının tarihini, geleneklerini, dilini, dinini incelemek gereğini duymuştur. Ülkenin sosyo ekonomik yapısını, orijinal sınıf ilişki ve çelişkilerini ayrıntılı incelemiştir. Özellikle PARTİ problemini, kadro sorununu, mücadele biçimlerini, strateji ve taktik sorunlarımızı, her zaman olması gereken yerde tartışmayı özlemiştir. Bu yolda iş yapmaya yönelmiştir.

En başta Laz İsmailgil'lerin "Harici Bürosu", naylon TKP'ler, TİP'nin merkez oportünist kliği ve sicili bozuk yeni yetme "sol"lar Kıvılcımlı hakkında yalnızca spekülasyon üretebilmiştir. Oysa, onun devrimci ve sosyalist soldan eleştirilmesi gerekiyordu. Buna hakkı da, ihtiyacı da vardı.

Doktor, hareketimizdeki "doğruları almak, eğrileri ayıklamak" sözüne imzasını atmışsa bunu iyiye yormak gerekir. O, böylelikle kendisine de eleştirel yaklaşmanın işaretini de veriyordu. Bu önerinin muhatabını bulamayışı hepimize çok şey öğretiyor.

Yaşamını Proletaryanın Devrimci Mücadelesi'ne adayan, bu yolda anılacak işler yapan Kıvılcımlı ölümünden önce de PARTİ ve BİRLİK uğruna dövüşmüştür.

Dr.H.K.'yı eleştiren kimileri, hendeği atlarken kıçı görünen koyuna, keçinin sırıtarak bakıp, "ay... kıçın görünüyor!.." deyişine benziyor.

Bir çete mantığı ile örgüt kuran ve başına komploculukla gelenler elbette devrimcileri hesapsızca karalamak isteyecektir. Suyuna tirit seviyesiz yakıştırmalarla, çirkin polemiklerle hareketimizin değerlendirmesi yapılamaz, yapılamıyor.

Kıvılcımlı'nın eserleri, diğer yanıyla, bilimsel sentez gücünden oldukça yoksun olsa da *yerlidir. Bizimdir, eleştirel katkaya değer çalışmalardır.* Tercüme kitaplardan edindiği kitabi bilgilerle ortaya salınan yalancı pehlivanlar ne kadar bilgiçlik taslasa da, onu eleştirmiş ve de aşmış sayılamıyorlar. Ulusal ölçekte yerli olanı, bize özgü olanı irdeleyen her çalışma, kimi eksikleri olsa da, daha ileri adımlar atılması açısından, Marksizme bölgemizden katkı getirmek açısından, çok değerlidir. Kendi coğrafyasında Marksizmi yeniden üretemeyen bir devrimci hareket nasıl düşünülebilinir?

Yakından gözlemlerimle söylemeliyim ki, Kıvılcımlı PARTİ ve BİRLİK sorunlarını tartışmaya, bu yolda adımlar atmaya vardı; hazırdı. Geriye kalanın iş içinde geliştirilip güçlü kılınmasından yanaydı. Bu tavır, devrimci bir tavırdı. Doğruydu. Kendi teorik/pratik zaaflarını da böyle bir sürecin uzantısında aşmaktan ve de yenilemekten yanaydı. En azından buna adaydı. Bu yönelişiyle de Bilimsel Sosyalizmi özümsediğini gösteriyordu.

Onun özlem ve önerileri gerçekleşememişse, bu "talih-

sizlik" onun hanesine değil, bu mücadelede rol alan herkesin -hepimizin- hanesine işlenirdi.

Kıvılcımlı'nın ve devrimci mücadeledeki öteki kişiliklerin özlemlerini hayata geçirmek, şimdi daha da güçlenen modern proletaryanın ve ondan yana hakiki aydınların işidir-görevidir.

İnsanlığın tarihsel-sosyal ilerleyişinde herbiri insanlığın yararına katkı niteliğindeki milyonlarca emek ve kültürün tuğlaları bizimdir. Ayrıntılı düşündüğümüzde her devrimcinin kendinden önceki birikimlerden neleri devraldığı, bunlara hangi katkıları eklediği ve aşmaya çalıştığı mutlaka değerlendirilecektir.

Lenin'in, Rus kültürüne büyük katkısı olan onlarca yazar ve bilginlere, örneklersek: Çernişevski, Herzen, Turgenyev, Tolstoy, Gogol, Çehov vb.'ne sövdüğü işitilmiş-görülmüş müdür? Ya da Rusya'yı yarım yüzyıl kasıp kavuran nihilizme, anarşizme sorumsuzca söverek işin içinden sıyrıldığını söyleyen kaç babayiğit çıkar? Bizde ise fukara Hikmet'e arkasından dil uzatılırdı.

Lenin'in, Marx-Engels'in devrimci ve bilimsel öğretisini, yöntemini Rusya gibi geri bir sosyoekonomik yapıda yorumlayıp yeniden üreterek (Rusya'nın üretim ilişkileri, sınıfların durumu, tarihi ve kültürü, tüm birikimleri) sosyalist devrimi gerçekleştirdiğini, böylesine yaratıcı bir dehaya sahip olduğunu biliyoruz. Burjuva sosyal bilimcileri, tarihçileri bile bu gerçekliği teslim etmekten geri durmuyor.

Hareketimizi sosyalist devrime ve kuruculuğa nasıl hazırlayacağız? Türkiye'yi sınıfsız ve sömürüsüz bir toplum yapısına nasıl kavuşturacağız? Bölgemizdeki Kürt, Türk, Arap, Fars, Süryani, Asuri, Türkmen vb. halkların ulusal--sosyal kurtuluş mücadelesi birbiriyle bağlantılıydı-ilgiliydi. Kapitalist-emperyalist sisteme karşı ezilen ve sömürülen halkların mücadelesi bütünlüklü olduğunda başarı şansı elde ediyordu.

Küçükburjuvalar-"prensler" ülkesi Türkiye'nin sınıfsal

dokusunu, gelenek ve göreneklerini, insanını araştıran Doktor, Tarihi TKP içinde önemli bir kişilik profili çizmektedir. TKP'nin tarihi üzerine özel ve öznel yorumlar, tahrifatlar yapılsa da, bu türden mistifikasyonların hakikati ve hareket içinde rol alan kişiliklerin rolünü tümüyle inkâra vardırılamamıştır. Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizin anlaşılması ve eleştirel katkılarla aşılması mücadelesinde bilimsel ve nesnel tek tarih anlayışı hakim olamamışsa, bunun nedenlerine serinkanlı yaklaşılmalıdır. Bu görevin yapılamayışı, sorgulama ve hesaplaşmanın genel olarak yapılamayışı imkânsız duruma gelmişse-getirilmişse, yapılacak şey devrimci inisiyatifleri harekete geçirmek ve iradi müdahalelerle bu zaafları aşmaya yönelmek gerekir. Ama denilecek ki, her türden sapmanın, keyfiliğin kol gezdiği bir "komünist hareket" geleneğini nerede-nasıl yakalayacak ve de hesaplaşacaksın?

TKP geleneğinde öne çıkan kişilikleri, kişiye tapınma ve yaratılan mistifikasyonlarla ideolojik/teorik sorunları tartışmasız kılan anlayışlar ne yazık aşılamamıştır.

Doktor'un yazıları incelendiğinde görülüyor ki: TKP'nin tarihsel birikiminin aşılması mücadelesinde onun çabası, hareketin zaaflarını açığa vurup, yeni nitelikler kazanmasına yöneliktir. Kıvılcımlı'nın "tez"leri, "teorik" atakları, kurumlaşma girişimleri, zaman zaman sosyal mirasın çürük malzemesinden kopmayı da içermektedir. Fakat bu çabalar, TKP'ni, geleneği bir adım ileriye sıçratmaya yetmemiştir. Onun TKP içinde temsil ettiği hizip, RSDİP içindeki Bolşevik hizip misali bir işleve (olumlu bir maya çalma) ve etkinliğe ulaşamamıştır.

Tarihimizdeki bu zaafı, "en eski sosyalist"lerden sonra gelen bütün kuşakların mücadelelerinde de görmemiz mümkündür. Sırasıyla M.Belli, B.Boran, S.Aren, M.A.Aybar, N.Sargın, D.Perinçek, D.Gezmiş, M.Çayan. İ.Kaypakkaya ve bu kuşağın bütün uzantıları aynı yargıya muhatap olacaktır. Bu kuşakların devrimcilik, sosyalistlik aşkına sergilediği

teori/pratik, "doğrulara sahiplenmek, eğrileri ayıklamak" yöntemiyle nasıl sorgulanmalıdır, nasıl hesaplaşılmalıdır sorusu 1971'lerin cezaevlerinde hararetle tartışılan konular arasındaydı.

* * *

Dr.H.K. onurlu bir devrimciydi. Yoksuldu. Hesabını veremeyeceği bir maddi desteğin "rahatlatıcı" himayesine sığınmazdı. İhtilalciliği sabahtan akşama kadar süren "devrimci"lerin, yarım doğruları geveleyenlerin ve devrimciyi oynayanların terazisinde Doktor'u tartmanın imkânı yoktu. O isteseydi bunca maddi-manevi sıkıntıyı çekmez, bolluk ve bereket içinde yüzerdi. En azından bir hastanede başhekim olurdu. Yaşadığı dönemde bu türden bir fırsat ayağına kadar gelmişti. O dönemin çok sözü geçenlerinden Istanbul Valisi Ord.Prof.Dr.F.Kerim Gökay onun yakın dostuydu. Bab-ı Hümayun'un eşiğini aşındırsaydı, önüne bütün dünyalıklar serilirdi. Fakat o, bilinçli-iradi olarak seçtiği bir sevdanın peşindeydi. İnatçı ve kararlıydı. Kapitalist yağmadan pay almadığı, sosyalizmi sulandırmak istemediği için "ahmâk" yerine konulacaktı. Fukaralığı ile alay edilecekti. Sosyalizm adına maskaralık yapanların ödüllendirildiği bir dönemde baskıya, teröre, açlığa katlanmak ve namuslu kalmak gerekiyordu. Devrimci sevdası, içtenliği, namusu ve direngenliği olanların tamamı bizimdi.

Doktor'un namuslu aydın tavrı, işkencede, poliste, cezaevinde de aynen sürecekti. Daha iki tokat yemeden ardındaki devrimci ilişkileri ele veren ve "korkusundan pantolonundan tezek çıkaran"lar, pişmaniye yazanlar, dönekler doğallıkla öne fırlayacaktı! Böyleleri ise devrimci saflarımızın dışındaydı.

Bu satırların yazarı olarak, kendi payıma Doktor'un nasıl bir hayatı yaşadığını, ne yiyip içtiğini, nasıl bir üretimde bulunduğunu bilirim. Cağaloğlu'nda Orhan Müstecaplı'nın atelyesinde her karşılaştığımızda, eğer yemek vakti gelmiş-

se, emektar ve çok eski meşin çantasını çıkarır, yemeğe koyulurdu. Ne yerdi? Bir dilim ekmek, bir elma ve az da katık. Böyle durumlarda, bir kereye mahsus olmak üzere "buyurun" der, sonra sessizce yemeğini yerdi. Oysa Orhan Usta, onun stilinde davranmazdı. Doktor'un yemek konusundaki bu disiplin anlayışına karışmazdı.

Cağaloğlu'nda, YİS'in yanı başındaki muayenehanesinde ayda bir kez dahi doktora "müşteri" gelmediği anlar olurdu. O dönem ünlü hekimler 10 TL, o ise 2.5 TL. "vizite" ücreti alırdı. Çok tatlı çelebi ve Balkanlı şivesiyle; "evlat paran yoktur!?" diyerek para almadığı zamanlar da olurdu. Onu işsizlikten kurtarmak ve katkıda bulunmak için hastalık bahanesiyle "muayene"ye gelenlerden aldığı bu ücreti, ise "para veren altın bulsun" diyerek kabul eder, şakayı eksik etmezdi.

* * *

Doktor'un çok uzun yazdığını, bıktırıcı tekrarlarını ve hemen her konuda yazmasını haklı olarak eleştirenler vardı. Orhan Müstecaplı: "Onun yazıları çerçinin tablasını andırır, ne ararsan bulursun, ama bilimsel bir sentezin dışında" demekten kendini alamazdı. Bir yandan haklı olarak Kürt Sorunu'na yerinde tahlillerle, "İhtiyat kuvvet: Milliyet=-ŞARK" diye tezler yazar, öte yandan bu konuya bir daha hiç değinmeyebilirdi. Çok şaşırtıcı ve çelişkili yazıları arasında bir bakarsınız konuya materyalistçe yaklaşır, öte yandan idealizme kayan düşüncelere dalardı. Çoğu yazılarında ordunun "devrimci vurucu gücü" olduğunu yazar, bir de bakarsın 27 Mayıs'ın liderlerine mektupla "öneri"lerini kaleme alırdı. Onun orijinal görüşleri arasında: "Ordu'nun tarafsızlığı", "Faşizmi istemediği", "Hakem rolü oynadığı" vb. sıkça rastlanırdı. 12 Mart 1971'deki faşist darbe karşısında, "Ordu kılıcını attı!" diyerek konuya yaklaşımı bir hayli tartışmalara yol açmıştı. Ordu'yu, "sınıflar üstü" görmek... Ordu darbesiyle, "milli demokrasiyi" kurma... vb. değerlendirmeler yerli

yerine oturtulmamış bilimdışı yaklaşımların ondaki yansımasıdır. Soruna bu türden yaklaşım, kimi "sol"ların yanlış tahlillerine zemin hazırlamaktaydı.

Faşizm tanımı üzerine ülkede yapılan tartışmalar çok eksik ve yüzeyseldi. Bunlar, Latin Amerika'nın bir zamanlar yaptığı tanımları çok andırıyordu; Türkiye'deki faşizm tanımlamaları: "Birleşik Cephe, Vatan Cephesi, İşçi Cephesi, İlerici Demokrasi Cephesi, vb". Latin Amerika'nın devrimci ve sosyalist sol kadroları, faşizm üzerine bu türden fantaziler ürete dursun, gene de faşizm belasından yakasını kurtaramamıştı. Nedenleri vardı. Uluslararası tekelci sermayenin gündemi yeterince bilinmiyordu. Düşman olduğumuz, kapitalist-emperyalist sistem yeterince tanınmıyordu. ABD emperyalizminin hegemonyacı girişimleri ve öteki hegemonyacı devletlerin aralarındaki çelişki ve çatışmalar, kapitalizmin özünün değişmediği, yalnızca vitrinini yenilemek istediği, orada da bizde de yeterince kavranamıyordu. Kavrayamıyorduk.

Burjuvazinin zora başvurması karşısında devrimci ve sosyalist kadrolar ne yapmalıydı? vb. sorulara o günkü arayış ve yönelişlerimizle, bizler: TEK PARTİ - TEK SENDİKA - TEK GENÇLİK ÖRGÜTÜ sloganlarımızla katılıyorduk. Hayat ve üretimden kopuk metafizik yaklaşımlarla, Marksist klasiklerden devşirme tekerlemelerle sözde keskin lafazanlardan kaçınmak-korunmak istiyorduk. Bu türden çok yaygın yönelişlerden korunabiliyor muyduk? Hayır! Doğrusu iç içeydik. Ayrışmalar henüz boy vermemişti daha.

Onu anarken birçok yönü yanında, 1960-70'li yıllarda değişik yayın organlarında yazdığını da söylemeliyim. Sırasıyla: Tarihsel Maddecilik Yayınları (TMY) dizisi dışında; Çaltı, ASD, PDA, Türk Solu, Ant, Sosyalist gazete ve dergilerde onun imzasına rastlanırdı. Bu kadar değişik düşünce ve davranış çizgisindeki organlarda yazmasının sebebi neydi? Sosyalist kadroların arasında giderek yaygınlaşan hizipçi bölücülüğün önünü tıkamak isteği mi, yoksa aralarında bir

fark olmadığını göstermek mi, ya da suni ayrılıkları gidermek çabası mı? Konu ayrıntılı tartışılabilinir.

* * *

Burada son olarak Doktor'la ilgili bir-iki anıyı daha yazmak ihtiyacını duyuyorum:

Birincisi: Sigara içmeme konusudur. Doktor sigaradan nefret ederdi. İçenleri de sevmezdi. 1965'li yıllarda 1. TİP'nin gelişme gösterdiği dönemlerde oldukça coşkulu sanat--kültür geceleri düzenlenirdi. Böyle bir gecenin dönüşünde, kendi kültür ve folklor zenginliklerini gecemize taşıyan İranlı devrimci genç öğrencilerin de aramızda olduğu bir günde, Doktor'la vapurda karşılaşmıştık. İranlı gençler çok sigara içiyordu. Onları Hikmet ağabeyle tanıştırmıştım; ama sigaralarını adeta ona doğru üfleyişlerine mani olamamıştım. Ben de tiryakilik derecesinde değilse de sigara içiyordum; ama onun yanında içmezdim. Doktor bu karşılaşmada soruyordu:

- Kim bu delikanlılar?

- İranlı devrimci arkadaşlar. Bir kültür-sanat gecesi düzenlenmişti. Oradan geliyorduk. Sizi görünce yanınıza geldik.

- What is this devrimci?

İranlı arkadaşlar, çoğu Azeri olduğundan bu takılmanın nereye vardığını anlamış ve hemen gardlarını alarak:

- Bizler Proletarya Devrimcisiyiz! diye onu cevaplamıştı.

Doktor'un cevabı tatlı ve sertti:

- Sigaranın esiri olmak ve ciğerlerinizi çürütmek için proletaryadan izin aldınız mı?

- ??!!

Bu cevap karşısında başta benim ve hiçbirimizin söyleyecek sözü kalmamıştı. Öyle ya başka türlü Proletarya Devrimcisi olunamazdı Doktor'un katında.

Genellikle "sol" denilince, hele bir de büroları varsa, ilk akla gelen sigara, çay ve telefon tüketimiydi. Kimi "sol"ların bürosunda hesapsızca tüketilen bu nesneler herkese zarar veriyordu. Hem de birçok açıdan. Hele iş yapılması gereken mekânlarda sigara dumanıyla azalan oksijen doğru düşünebilmenin maddi zeminini ortadan kaldırıyordu. Bir devrimcinin değil sigaraya her şeye karşı tiryakiliği -bağımlılığı- asla düşünülemezdi; ama büyük bir çoğunluk, hepimiz daha Proletarya Devrimciliği kimliğini haketmiş sayılmıyorduk.

Doktor, tatlı-sert uyarısı ve alaylarıyla hepimizi çok mahçup etmişti. Ben, kendi payıma bu diyalog karşısında kızarmış ve çok utanmıştım. "Ulan eşek kafa, Doktor'un uyarısına ihtiyaç var mıydı? Bunları sen bilmiyor muydun?" diyerek bir iç hesaplaşmaya girmiştim. Bununla da kalmamış hemen o an cebimdeki Bafra sigarasını ve kibriti vapurdan dışarı büyük bir keyifle kaldırıp atmış, hayatımda bir kez daha bu sigara pisliğini ağzıma koymamıştım. Ne iş yerimizde, ne evimizde, ne cezaevinde sigaranın yeri yoktu. Doktor, uyarısıyla bize bu yolda büyük bir iyilik yapmıştı. İranlı arkadaşlar da ona karşı terbiyelerini bozmamış, hemen sigaralarını söndürmüştü. İranlı bu arkadaşlardan bazıları sonradan MİT-SAVAK işbirliği ile yakılarak katledilecekti.

İkincisi: TİP'nin Malatya'da gerçekleştirilen II.Büyük Kongresine (1965) Dr.H.K.'da gelmişti. Bu tavrıyla adeta şunu hatırlatmak istiyordu TİP'in sağ teslimiyetçi oportünist yöneticilerine: "Sizi tarih sahnesinde yakınen izliyorum. Sosyalizmi kirletirseniz, hepinizin tiftiğini atarım!.."

TİP yönetici kliği onu kongreye davet etmemişti. Doktor ise, her şeye rağmen, anlamlı bir jestle kalkıp gelmişti. Kongrenin yapıldığı sinema salanonun arka sıralarında bir koltuğa ilişmiş, ellerini göğsünde bağlayarak tıpkı bir sfensk gibi dimdik oturarak kongreyi izlemekteydi. Devletin bütün görevlileri, savcısı, polisi, çeşitli istihbarat birimlerinin elemanları, burjuva politikacıları, eski dönek solcular, (Şevket Süreyya Aydemir vb.) sicili bozuk kimi sollar kongreye da-

vetliydi. Onların cem-i cümlesini ayaküstü ve beşüş çehresiyle karşılamada büyük bir nezaket ve duyarlılık gösteren paşazade Aybar, ki, bu türden sahte insanlık gösterilerinde bulunmayı, hatır sorup buyur etmeyi, hattâ yeri gelince gözlerini yaşartarak dolu dolu ağlamayı, çok iyi bilirdi. M.Ali Aybar ne hikmetse birilerine yaptığı karşılama törenini fukara Hikmet'ten esirgemişti!

Oysa TİP'liler, Mustafa Suphi, Ethem Nejat, Şefik Hüsnü, Reşat Fuat Baraner, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli, Şevki Akşit (Saymakla bitmez ki...) gibi devrimcilerin sosyal birikimi üzerine oturmuştu. Tarihini inkâr edenin geleceği olamazdı. Bir devrimci kendini vareden tarihsel ve sosyal birikime saygısızlık edebilir mi? Edemez, etmemeli; ama paşazade Aybar, Aren, Boran, Sargın vs. takımı (Doktor zaman zaman bu takıma ABACI gibi sözcüklerle alaya alırdı.) sosyal nezaketten sınıfta kalmıştı, bu davranışlarıyla, daha doğrusu terbiyesizlikleriyle. TİP'nin akıl hocaları, "en eski sosyalist" kadrolardan uzak dururlarsa, partinin "meşru"luğu garantilenir gibi bir "kaygı"yı birilerinin kulağına üflemişti. Baylarımız da: "Sosyalizm bizimle başlar!" ve "Geçmişle asla organik bağımız yoktur!.." diyerek burjuvazinin baskı ve terörüne karşı selam çakıyorlardı. Yeni yetme TİP yöneticileri (aslında hepsi de TKP'nin legal kadrolarıydı. Dr.H.Kıvılcımlı'dan farkları; baylarımızın Zeki Baştımar "ekol"ünden gelmeleriydi yalnızca), yaptıkları "yeni" angejmanlarıyla kendilerini vareden sosyal birikimi reddediyorlardı. Organik süreci reddeden bir sosyaliste söylenecek söz yoktu (Bunların reddi, "inkârın inkârı, anlamında değildi).

O dönem, TİP tabanındaki bizim gibi kadrolar ise, TİP yöneticilerinin düşündüğü gibi düşünmüyorduk. Onlar okumayın diyordu; biz Marksist klasikleri büyük bir iştahla okuyorduk. "En eski sosyalist"lerden uzak durun, "onların yazdığını okumayın" öğüdünde bulunuyorlardı; biz, tam tersini yapıyorduk.

Bu "haşarı" kimliğimizle TİP'den, o sıralarda ihraç edil-

miştim. İl yönetiminin aldığı bu ihraç kararı Genel Haysiyet Divanı'nca onaylanmamıştı. Tüzüğe göre ben TİP'nin hâlâ üyesiydim. Bu ihraç olayına rağmen, Kocaeli İl Kongresi beni oybirliği ile Büyük Kongre delegeliğine seçmişti. Yani işçi kentinin tek delegesiydim. Nihat Sargın, Genel Sekreterlik görevini kötüye kullanarak, partideki öteki Gestapo şefleriyle birlikte hareket etmiş benim delegelik kartımı vermemişti. Partide sosyalist demokrasi yoktu. Aybar'ın despotik yönetimi hakimdi. Partideki bu "entelektüel şiddet", ciddi kadroları karşı tavır almaya itiyordu.

Daha kongre açılır açılmaz bu usulsüzlüğün hesabını soran (sanıyorum 180 delegeden 130'unun imzasını taşıyan bir önergeyi) bir yazılı önergeyi bizzat divana çıkarak iletmiştim. Nihat Sargın, "usul", "erkan" diye teklemeye başlayarak konuyu savuşturmayı beceremeyince delege kartımı cebinden çıkarıp bana vermek zorunda kalmıştı. Böylece kongre açılmadan çıkacak gümbürtüyü önlemişlerdi. Aynı durum ressam İbrahim Balaban için de söz konusuydu. Onun da delegelik kartı cepte tutuluyor, verilmiyordu. Neden mi? "Efendim Balaban komünistlik suçundan mahkum olmuştur, bu türden mahkumiyeti olanların delegelikleri onaylanırsa partinin yasallığına gölge düşer, hattâ partiyi kapatabilirlerdi!.." İşte "gerekçe" buydu. Neyse ki, tanrı korusun, TİP böyle bir sebepten ötürü kapatılmadı; ama partinin ıskatına oturan klik bu işi sonunda başaracaktı. Ayrıca, Balaban için söylenenler doğru değildi. Çünkü Balaban komünistlikten değil (babasını öldüren birini kan davası nedeniyle) cinayet suçundan mahkum olmuştu! Balaban'ın delegelik kartı verilmemişti.

Kıvılcımlı, oturduğu yerden, belkide içinden, bu türden sahneleri görünce, dayanamayıp "Kongre Eğleniyor" demiştir. Onun davetsiz konukluğunu suskunlukla karşılayanların terbiyesizliği, ve tek başına oturması benim işçilik onurumu kırıyordu. Bu konuda parti yöneticileri gibi düşünmüyordum. Benim gibi düşünenlerin çoğunlukta olduğunu biliyor-

dum; ama onlar Aybar'ın şerrinden korkuyordu. Yerimden kalkıp Doktor'un yanına gittim:

- Hoş geldin Hikmet ağabey.

- Merhaba, hoş bulduk, nasılsın?

- Sağol iyiyim, sen nasılsın, nasıl gidiyor kongre?

- Bilmem, izliyorum...

- Sana yapılan terbiyesizliği onaylamıyoruz. Canın sıkılmasın.

- Umurumda değil!

Bizim bu sohbetimiz Gestapo şefi Nihat Sargın'ı kaygılandırmış olacak ki, kalkıp arkamızdaki koltuklardan birine yerleşmiş ve konuşmalarımıza kulak kesilmişti. Neyleyelim bu "kulak kesilme"ler onların ekmek parasıydı; sandalyelerinde kalmanın tek ve değişmez yolu "partiyi kolluyor" gözüküp Gestapoculuk yapmaktı. Kıvılcımlı durumu kavramıştı:

-Benim yanımda oturmakla iyi yapmadın, sakın aleyhine kullanmasınlar, üstelik delegesin de?

- Hikmet ağabey ben işçiyim, sınıfsal onurumu yaralayan böyle bir olayı nasıl onaylarım? Sana yapılanlar karşısında böyle davranmam gerekiyordu. Sanırım doğru olanı yapıyorum.

- Sen bilirsin.

Doktor başka bir şey konuşmamıştı benimle. Zaten az konuşan, gereksiz gevezeliklerden kaçınan bir yaradılışı vardı. Onun kişilikli, efendi ve kararlı tavrı arkamızdaki koltuklarda kulak kesilmiş birilerince nasıl değerlendirilecekti, efendilerine nasıl rapor edilecekti? Bizce de bu önemli değildi. Sosyalist bir partide burjuvaca diplomasiyi takmayacağımızı Dr.H.K.'da biliyordu. Hangi cinsten olursa olsun ilkelliğin, oportünizmin karşısına, üretimden gelen kimliğimizle elbette karşı çıkacaktık. Bizim yürütmemiz gereken diplomasi, açık, içten, dürüst, ilkeli ve seviyeli olmalıydı.

Kıvılcımlı'nın kongreye gelişiyle Aybar-Maybar'ların kaşları çatılıyor, kendilerine olan güven duygularını kaybedi-

yor, sinirleri bozuluyor, tükürük bezeleri kuruyor ve dilleri kekeliyordu. İçimden, "acaba bir de Doktor'u kongreden dışarı çıkarmaya kalkarlarsa?!.." diye geçiriyordum. Olur, olur. Bunu da yapabilirlerdi. Sosyalizmi kendi ufacık varlıklarıyla bir tutup, göbek adları verilince, devrimci kadroları sollayıp düzmece tarih kaydı düşenler böyle bir hatayı da işleyebilirdi. Yapmadıkları bir şey değildi ki... Bu yüzden Doktor'un yanından uzunca bir süre hiç ayrılmadım.

Üçüncüsü: Genel-İş Sendikası'na bağlı işçiler, Çorum Belediyesi temizlik işçileri (çöpçüler) Haziran 1966'da kamuoyunda büyük yankı yapan eylemleriyle dikkati çekmişti. Çorum'un AP'li Belediye Başkanı (inatçılığıyla tanınan Kemal Demirer-Keçi Kemal-), sendikayla imzaladığı toplu iş sözleşmesini çiğneyerek 73 çöpçüyü işinden çıkarmış ve lokavt ilan etmişti. Bu keyfi tutumu protesto eden 54 çöpçü 27 Haziran 1966'da, Belediye Başkanı'nın "inadını" kırmak ve protesto etmek için Çorum'dan Ankara'ya kadar yalınayak yürüyüşe geçecekti. 3 Ağustos 1966'da Anıtkabir'e ulaşan ve saygı duruşunda bulunan çöpçüler, 5 Ağustos'da, Danıştay'da açılan davayı da kazanmaları üzerine, yeniden Çorum'a dönmüş ve işbaşı yapmıştı. Çorum Belediye Başkanı, bu karara da uymamıştı. İşçiler bu kez 15 Ağustos 1966'da Ankara üzerinden İstanbul'a yürüyüşe geçecekti. İşçi sınıfının tarihine, "Çorumlu çöpçülerin yalınayak yürüyüşü" olarak geçen 716 km'lik protesto yürüyüşüne devrimci gençlik de etkin olarak katılacaktı.

AP'li Belediye Başkanı, işçilere karşı "ünüyle" değil, Çorum'a "yardım" konusunda ABD'ne mektup yazmakla "ünlüydü"...

AP iktidarı çöpçülerin bu eyleminden ne gibi bir ders çıkarmıştı? Biz neler yapmalıydık?

İşçiler eylemlerinde hangi il'e uğruyorsa oradaki işçi kuruluşları çöpçüleri karşılıyor, ağırlıyor ve yürüyüşün anlamını belirten toplantı ve konuşmalar yapıp onlara desteğini sunduktan sonra öteki il sınırı dışına kadar işçileri uğurlu-

yordu. Çöpçülerin eylemi bölgedeki işçi sınıfı tarafından oldukça sıcak karşılanıyordu. Ayrıca bu eylem kütlesel destek de görüyordu.

Çorum işçileri bizim işçi kentine, İzmit'e gelmişti. Bizim açımızdan onları modern proletaryanın yatağında karşılayıp ağırlamak büyük bir onurdu. Her ilde olduğu gibi burada da gerekenler yapılmıştı. İşte böyle bir günde Dr. H.K. İzmit'e gelmiş, SEKA'dan kağıt almaya uğraşıyordu. Herhalde yeni yayımlanacak bir kitabı için olsa gerek. Doktor yazarken, yazdıklarını nasıl yayımlayacağını da düşünürdü. Onun bu konuda kimi "olanak-bulanak"ları, özel fonlar vs. yoktu. Onun elini işçi cebine sokmadığını herkes bilirdi. Yakınlarına da yük olduğu işitilmemiştir. Yayımlayacağı kitabın kağıt parasını ya bir dayanışmacı dostun bilinçli katkısıyla ya da daha önce yayımlanmış bir kitabın girdisiyle toplardı.

Alınan kağıtlar azdı, bir kamyon yükü bile tutmuyordu. Bir an önce de İstanbul'a nakletmeyi düşünüyordu. Uygun bir kamyon bulamamış olacak ki, bir zamanlar benim kamyon şoförü olduğumu hatırlıyor ve bulunmam muhtemel yerlerde arayıp soruyordu. Ona cevap olarak diyorlar ki:

- S.Ö.'ü mü arıyorsun? Bak, nerede bir işçi eylemi görürsen o mutlaka aralarındadır.

O günkü işçi eylemi Çorumlu çöpçü yoldaşların yürüyüşüydü. Kıvılcımlı bizi aramış, yürüyüş sırasında kolumdan tutarak kaldırıma çekmişti:

- Merhaba!

- O merhaba Hikmet ağabey, sen de mi buradasın?

- Bir işimiz düştü, yardımını bekliyorum.

- Derhal, nasıl bir iş?

- İstanbul'a kağıt nakli.

- Ben şoförlüğü bıraktım, şimdi bir fabrikadayım, fakat meraklanma mutlaka naklederiz.

- Ben bu işlerden anlamam, işimiz de çok aceledir.

- Kolay, hallederiz ağabey, hele şu Çorum işçilerini bir uğurlayalım, kağıtları hemen sana gönderirim.

Kıvılcımlı bizimle birlikte yürüyüş koluna katılmıştı. Onunla İzmit'ten Derince'ye kadar yürüdük. Yol boyunca da "malum" sorunlarımızı görüşüp tartışma olanağı bulduk.

O bu yürüyüşte daha fazla yürümeden yana değildi:

- İşçilerin bu eylemini adımıza bakarak sömürü konusu yaptırmayalım, ayrılsam daha doğru olacak, diyordu.

Dr.H.K. ile eylem arkadaşlığımız yalnızca Çorumlu çöpçülerin eyleminde değildi. YİS'in örgütlenmesinde, kütlesel çıkışlarında, kongrelerinde ve anılmayan birçok eylemde onunla birlikteydik.

Bay Süleyman Demirel'in başını çekerek besleyip büyüttüğü ülkedeki kara gericiliğin planlı ve kanlı bir saldırısı olan "Kanlı Pazar"da da (16.2.1969) onunla eylem arkadaşıydık. ABD 6.Filo'sundan savaş gemileri boğazda üslenmişti; bu üslerden kalkan helikopterler 40 bin kişilik yürüyüş kolunun üzerinde uçuyordu. S.Demirel gericiliğini ABD gericiliği de havadan destekliyor-denetliyordu. Doktor'dan vebadan kaçar gibi kaçan, adını anmayan, bilimsel eleştiri yerine spekülasyonu tercih edenlerle (Aybar, Aren, Boran, Sargın, K.Türkler, K.Sülker vs.vs.) ne yazık bir eylem arkadaşlığımız "nasip" olmamıştı. Ne "Kanlı Pazar" da ne 15-16 Haziran Direnişi'nde, ne grev ve boykotlarda, ne işyeri işgallerinde. Onlar, ordusuz ordu komutanıydı! Kütlelerin içinde onların ne işleri vardı?

İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği mücadelesinde mangalda kül bırakmayan "eylemli doçentler" çoktu; ama DİSK'te ve TİP'de kütleselleşmenin önemini kavrayarak alanlara çıkmanın bilincindeki "eylemli önder"lere sahip değildik. "Önder"lerimizin kerameti ne hikmetse(!) kendinden menkuldü. "Eylemsiz doçentlerimiz" bu kusurlarından bir türlü "profesör"lüğe terfi edemiyor, sosyal pratikte sınıfta çakıyordu.

Eylem arkadaşlığı, hapishane arkadaşlığı unutulmazdı. Bu anlamlı birliktelikler temiz tutulmalıydı. Dr.H.K.'yı anarken bunları söylemekten kendimi alamadım.

Dr.H.K. şimdi aramızda yok. Oysa "Düşünce ve Davranış"taki anılarıyla aramızda. Taş üstüne taş koyanları nasıl unuturuz? Nasıl unuttururuz? Tarihimizdeki kişilikler olumlu-olumsuz yanlarıyla bizimdir. Doktor da saflarımızdaki erlerden biriydi. Yerli deney birikimimizi hesapsızca ne abartacağız, ne de masal kahramanı yapacağız. Nesnel gerçekliği namusluca genç kadrolara aktaracağız. Bu süreçte kimsenin hakkının yenilmesine asla rıza göstermeyeceğiz.

Doktor açısından söylenememiş çok şey var, söylenmişlerle birlikte.

Yaşasaydı 1920'lerden 1935'lerden, 1960'lardan 1970 sürecine kadar, adları siyaset pazarında çürüğe çıkmış sosyalist kılıklı bezirgânların teori/pratiklerini görecekti. Parti ve Birlik adına değerlerinin bir pul bile etmediği simsarların encamını görecekti. Kapitalist-emperyalizmin sunduğu "olanak ve bulanak"larla aramızdan çıkan dönek ve hainlerin işi nereye kadar vardırdığını görecekti. İşçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği adına Hareketimizi mirasyedi gibi harcamak isteyenleri görecekti: Ottan, kökten, buhur ve tütsüden teorilerle devrimci gençliğimizi bin parçaya bölerek eloğluna hizmet edenleri görecekti. Kıvılcımlı'ya kadar uzanmaya ne gerek var? Bizler-hepimiz devrimci gençliğimizi Modern Proletaryanın yanına çekebildik mi? TEK PARTİ-TEK SENDİKA-TEK GENÇLİK ÖRGÜTÜ şiarlarımızla HAREKETİMİZİ bir potaya akıtabildik mi? Hangi kalıcı tuğlayı, yükselen binanın duvarına koyduk ustalıkla?

Yaptıklarımızın-yapamadıklarımızın, topluca bir değerlendirilmesi, soru ve sorunlarımızın namusluca hesabı ve dökümü yapılmalıydı. Yapılacaktı. Geçmiş zaafları aşmanın başkaca yolu-yöntemi yoktu.

HÜSEYİN CEVAHİR

"Mahir-Hüseyin-Ulaş!.. Kurtuluşa Kadar Savaş!.."

Kim derdi ki, bu sloganlar birer savaş belgesi olacaktır...

Bir döneme adını yazan devrimci kadroların ardından çok şeyler yazılmıştır. Daha da yazılacağından gayri.

Mahir-Hüseyin-Ulaş.. vb. genç devrimci arkadaşlar hakkında anı, belge, şiir, resim, inceleme gibi çok yönlü çalışmalar yapıldı. Bize de "portre" çiziminde bazı anıları kaleme almak kaldı...

Elbette genç araştırmacılar bu insanlarımız hakkında daha çok şeyler yazacaklardır; yazmalıdır.

Mahir-Hüseyin-Ulaş'ların adı birer savaş bayrağı olarak anılmadan önce de bu insanlarımızın, önde gelen ve seçilen kadrolar olduğu belliydi. Bunun önemli işaretleri vardı. Bu insanlar, yalnızca küçükburjuva romantizminin etkisindeki kadrolar tarafından değil, Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'larca da sevilip sahiplenilmiştir.

Proletarya devrimcileri, her ülkedeki, yerel-ulusal-evrensel ölçekte mücadele eden bütün devrimcileri sahiplenmiştir. Çünkü devrimcilerin kavgası, çok yönlüydü; yerel-ulusal ölçekteki başkaldırılar evrenselle buluşuyordu; buluşmalıydı. Her devrimcinin içinde yeraldığı örgütlenme mutlaka enternasyonalist bir içerik de taşımaktaydı.

Mahir-Hüseyin-Ulaş'ların temsil ettiği siyasi mücadele hattı, dünyadaki devrimci ve sosyalist örgütlenmelerden bü-

yük ölçüde esinlenerek oluşturulmuş bir karma örgütlenme demekti. Paris Komünü, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Çin Devrimi, Vietnam Devrimi, Küba Devrimi, Latin Amerika, Afrika ve Asya'daki ulusal-sosyal kurtuluş mücadeleleri onları büyük ölçüde etkilemişti.

Türkiye'deki sınıflar mücadelesi geleneğinden onlar da etkilenerek doğrudan bu mücadelede rol üstlenmişti. Tarihi TKP ve legal TİP deneyimi, bu ülkedeki her devrimcinin ilk bilgi ve bilinçlenmesinde etkili olmuştu. Bu coğrafyadaki devrimci mücadele geleneği, sisteme başkaldıran ve çeşitli örgütler kuran, eylemler koyan insanlarımızı tek bir kanalda tutamamıştı.

Türkiye'deki sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizin eleştirel katkılarla değerlendirilip aşılması, bu "geleneği" sürdürenlerce başarılamayınca "gayret dayıya düşmüştü!.."

Mahir-Hüseyin-Ulaş, tarihi TKP'ne de, legal TİP'ne de sahiplenen, saygı duyan kişiliklerdi. Yaşadıkları dönemde her zaman ülkedeki en ileri olanı desteklemişlerdi; en ileri mücadele hattındaki yerlerini almışlardı. Hizayı bozmamışlardı; yalnızca ellerinde olanı değil, devrimci mücadelede yapılması gerekeni yapmaya çalışmışlardı; Türkiye'nin ulusal-sosyal kurtuluş mücadelesinde özveri, cesaret ve atılganlıklarıyla bayrak olmayı haketmişlerdi...

12 Mart 1971 sürecine girilirken bunun işaretleri, benim kişisel, bir ölçüde de "duygusal" ve aynı zamanda sınıfsal ve taraflı ölçülerime göre şu anılar içinden seçiliyordu:

Hüseyin Cevahir'i, Kürt kimliği yakınlığıyla değil, devrimci kimliği ile kitle çalışmaları içinde tanımıştım. O da birçokları gibi TİP içinde mücadele eden bir partizandı. Kürt Sorunu konusunda, o dönemlerde şoven ya da sosyalşoven akımlar yoktu; ya da varolanlar arasında öne çıkan-kayda değer bir gelişme gösteren bir eğilim yoktu. Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lar arasında, hemen hemen bu coğrafyadaki her milliyetten arkadaşımız mevcuttu. Kürt Sorunu, o tarihlerde çok açık biçimde tartışılmasa da, önemli bir so-

run olarak kadroların gündemindeydi. Burjuvazinin baskı ve terörüne rağmen, soruna duyarlıydık. Çok büyük bir bedel ödenerek bu konu dergi ve makalelerde mutlaka işleniyordu. Devrimciler, hukuki ve fiili baskılara rağmen Kürt Sorunu'nu devrimci mücadelenin çok önemli bir konusu olarak daima tartışıyordu.

Ulusal Sorun'un nihai çözümü konusunda "Sovyet" deneyimi, nispeten "ileri" bir örnek olarak tartışmalarımızın temelini oluşturuyordu. Kürdistan'ı gezip görenler, bu konuda, ayrıca gözlem yapma "şansı"nı da kazanıyordu. Bölgenin çocukları, binlerce yıllık tarihlerinden gelen, sömürü, baskı, terör, göçe zorlama ve asimilasyon politikaları örneklerini asla unutmadan, üniversitede edindiği bilimsel bilgi ve bilinçlenme sürecinde, sorunu ayrıntılı inceliyor ve çözümü için kafa yoruyordu.

Hüseyin Cevahir, Kürt Ulusal Sorunu'na kafa yoran, konuyu gündeme taşıyan ve çözüm yöntemleri oluşturulması yolunda mücadele eden devrimci gençlerden biriydi; dahası önde gelenlerden sayılırdı.

O dönemin Dev-Genç kadroları arasında kitle çalışması yapanlar vardı. Bir de küçükburjuva romantizminin uzantısında, kitlesel başkaldırıya şu ya da bu nedenle katılmış (suyun üstündeki saman çöpü misali) gençler vardı. Zaman zaman bu gençlerin onarılması güç eylemleri karşısında onlara "hayta" dediğimiz olurdu. Bizlerin bu türden şakası onları asla incitmezdi. Onlara işin sınıfsallığını hatırlatmak ve kazanmak açısından "hayta" diye takılırdık. Zamanın eylemlerindeki büyük coşku, atılganlık ve militanlık örnekleri arasında "hayta"ların "tepkisi" asla söz konusu bile değildi. Kitle çalışması yapan, yani işçi sınıfı ve emekçiler arasında, Kürt yoksul köylülüğü içinde ciddi kitle çalışması yapanlar arasında Hüseyin Cevahir önde geliyordu. Yalnızca yaz tatillerinde değil, öteki zamanlarda da Hüseyin'in kitle çalışması yaptığının haberini her zaman alırdık. O, yalnızca kitle çalışması yapmaz, bölgeden, koltuğunda, bir rapor taslağı niteliğindeki dosyalarla döndüğüne de tanık olurduk.

Hüseyin'in yazıya döktüğü raporların bir bölümü A.S.D.'ye de yansımıştır. Hattâ İsmail Beşikçi'nin çalışmalarında da benzeri dokümanlara rastlamak mümkündür.

Özellikle Kürt köylerinde devlet güçlerinin keyfi işkenceleri, insanlarımızın uğradığı hakaret ve aşağılamalar, ayrıntılı olarak belgelenirdi. Bu konuda çekilen resimlerle birlikte hemde...

Hüseyin ASD'deki yazılarında, onun ilgi alanına giren öteki konular ise, en başta TİP ve PDA oportünizmi üzerineydi. TİP merkez yönetici kliğinin sağ tasfiyeci oportünizmi ile Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'ları, "Maoizm" taklidi şablonlarıyla bölmeye çalışan PDA oportünizmi aynı kefeye konulmuştu.

Dev-Genç'in kitle çalışması yapan kadroları, söz yerindeyse, adeta bir "proletarya partisi" gibi bir "disiplin" anlayışıyla emekçi halklarımızın arasındaydı. Onlarla karşılıklı bir etkileşim içindeydi. Ülkede yaşanan siyasal ve ekonomik krizin aşılabilmesinde burjuvazinin sağlı "sol"lu partileri giderek açığa vurulunca, devrimci ve sosyalist örgütlenmelerin işbaşı yapmasını hayat ve mücadele zorunlu kılıyordu. Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları çok güçsüzdü; hareketi kucaklayamıyordu. "Harici Büro" ise, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'ne, Lenin'in ülkesine olan derin saygılarımızı tüketen, onu harcayan bir konumdaydı. Sovyetler'in saygınlığını sömüren bu türden sosyal asalaklara, kendi kendilerine "parti" çağrışımı yapanlara, kısacası, Sovyet dalkavuklarına asla güveni yoktu ülkedeki devrimci kadroların...

TİP ise, ilerici konumuna ve kitle desteğine rağmen, başındaki oportünist tasfiyeci kuşatma yüzünden burjuva politikalarına alternatif olamıyordu. İşçi sınıfının siyasal ve sendikal birliğini gerçekleştirecek bir çekim alanı yaratılamamıştı. DİSK'in ilk zamanlar yükselen prestiji, sendika aristokratlarınca hızla tüketiliyordu. TİP ve DİSK'in başındaki kâhyaların ihaneti karşısında, kitle çalışması yapmak Dev-Genç'in cılız omuzlarına yükletilmişti!

Dev-Genç, sınıfsal ve ideolojik olumsuzluklarına rağmen, kitlesellik sağlayan, toplumda yankı yapan özelliklere sahipti.

Öte yandan, yüzyıllardır baskı ve sömürü altında tutulmaya çalışan işçi sınıfı da grev, sözleşme, yürüyüş, işyeri işgali ve öteki etkinlikleriyle, burjuvazinin krizini derinleştiren ve krizi aşmaya cüret eden çabalar içindeydi.

Ülkede anılmaya değer iki cüretkârlıktan biri Dev-Genç'e ait ise, ötekisi işçi sınıfına aitti. Kürt muhalefeti, burjuvazinin kuşatmasında basında yankısını bulmuyor; işçi sınıfı, emekçiler, işsizler ve devrimci gençliğin temsil ettiği zengin potansiyel ile buluşamıyordu.

Dev-Genç'in bazı etkinlikleri, TİP'nin "Doğu ve Güneydoğu Sorunu"etkinliklerinden sonra, Kürt Sorunu DDKO tarafından gündeme taşınacaktı.

Mahir-Hüseyin-Ulaş! simgesi işte bu dönemin ürünüydü.

Bu üç güzel insanın, doğuştan iyi özellikleri vardı. En belirgin özellikleri, üçü de tarihsel ve sosyal haklılıklarıyla işçi sınıfı ve emekçi halkların haklı mücadelesinden yanaydı. Bu seçimlerini bilerek yapmışlardı.

Mahir-Hüseyin-Ulaş! Üçü de aynı ölçekte teori/pratik içindeydi. Kalem neyse, silah ta oydu onlar açısından. Onlara bu aletlerini -araçlarını- çok kötü kullandıklarını söyleyebilir miyiz?

Dev-Genç'e THKO ve THKP-C türünden örgütlere kimi haklı eleştirilerimizi yöneltebiliriz. Fakat, Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lar önündeki kimi engellerin aşılması mücadelesindeki devrimci ruh ve cesaret, cüret ve militanlıklarına asla toz kondurmayız.

Bu üç cüretkâr insanımızın teori/pratik serüveni belgelenmiştir. Bir ölçüde tarihe mal olmuştur. Onların bir yeni çığırın militanları olarak, sağ teslimiyetçi oportünist akımlardan kurtulmak istemesi, bu yoldaki çabaları, bazı haklılıkları beraberinde taşımaktadır.

Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'ların akması gereken kanalda, onlar, Modern Proletarya ile buluşamadılar. İşçi sınıfı ve emekçi halkların koruyucu desteğini alamadılar. Fakat, direngenlikleriyle kitlelere bir şeyler de öğrettiler.

Teori/pratikteki olumlu/olumsuzluklarıyla, geleceğin kadrolarını daima düşündürdüler. Adlarının birer simge oluşunda haklı nedenler vardır.

Bu insanlar arasında, seçilmiş, görevlendirilmiş, bir programa-tüzüğe bağlanmış, normları belli kimi ilke ve kurallara dayanan bir hiyerarşi var mıydı? Aralarında kim teorisyen, kim militandı? Kariyer tutkuları var mıydı? Bu sorunlar ayrıntılı tartışılabilinir. Ancak tevatüre gerek yoktur denilerek bilinen hakikat nesnel gerçekliği ile anılacaktır.

Bu insanları, hepimizi hayat ve mücadele yan yana getirmişti. PARTİ'mizi arıyorduk. Bu yönelişlerimizi kitle çalışmalarındaki etkinlikler öne çıkarmıştı. Fizik kanunlarındaki gibi: "Tabiatta hiçbirşey kaybolamaz, hiçbir şey yoktan varolamaz" misali, bu coğrafyanın devrimci ve sosyalist sol kadroları olarak birer arayış içindeydik. Bizim kesim, "amele taifesi" olarak, yüksek sesle PROLETARYANIN PARTİSİ diyorduk. Devrimci gençliğin önemli bir bölümü de "PARTİ" sözünü telaffuz ediyordu. Ortak çarpanımız yalnızca buydu. Tarihi TKP ile TİP'nin HAREKETİMİZİ kucaklayamayacağı açıktı. Hayatı kucaklayacak, Türkiye'deki ulusal-sosyal kurtuluşu gerçekleştirebilecek bir örgütlenmeye büyük bir ihtiyaç vardı.

İşçisi, aydını, öğrencisi, öğretmeni, askeri, sistemin krizini aşmaya aday örgütlenmelerin peşindeydi. Dünya devrimci pratiği hepimizi şu ya da bu ölçekte etkilemişti.

Proleter Devrimci Kurultay* yönelişi bu yolda bir adımdı. Bu Kurultay'dan PROLETARYA PARTİSİ çıkmadı. Sonradan THKO ile THKP-C örgütlenmeleri, bizim özlemlerimizin önüne geçti.

* Ayrıntılı bilgi için bakınız: Sırrı Öztürk, **Partileşme Sorunu III**, Sorun Yayınları, 1988.

12 Mart faşist askeri darbesini karşılayacak örgütler yaratılamamıştı. Anılan örgütlenmelerde program ve tüzüğü olan bir örgütlenme söz konusu değildi. Seçilmiş kurullar yoktu. Kadrolar arasındaki ilişkilerde, önceleri hoşgörü, dayanışma ve yoldaşlık özlemleri egemendi. Hiyerarşi yoktu. Görünen kariyer tutkuları da yoktu. Yan yana gelen herkes, bir anlamıyla hem teorisyen hem de militandı.

Bu çerçevede Mahir öne çıkmışsa, geleceğin muhtemel teorisyenlerinden birisi olmayı hakedecek bir çalışkanlığa ve hırsa sahipti. İşçi sınıfına daha çok yakın olan Ulaş, kitle çalışmasındaki beceri ve sempatisiyle, savunma hazırlığındaki katkılarıyla o da öne çıkanlar arasındaydı. Hüseyin ise, Kürt kimliği ile işçi sınıfı ve emekçi halkları çok iyi tanıyordu. Teorik arayış ve yönelişi, aynı zamanda pratikteki militanlığı ile o da en önde görünüyordu.

Yaşasaydılar, geldikleri çizgiyi mutlaka aşacaklardı. Bunun milyonlarca işareti vardı.

Yaşayamadılar, simge olmayı hakettiler.

Öğrenecek birçok şey bıraktılar. Geliştirilip güçlü kılınacak ve de aşılacak bir deney birikimi yarattılar.

Hüseyin Cevahir ile TİP içindeki "devrimci muhalefet" te birlikteydik. DİSK'in tabandaki örgütlenmesinde beraberdik. İşçi kitle çalışmalarında yan yanaydık. Kürt Sorunu'nun çözüm yöntemleri arayışında yüreğimiz aynı yerdeydi. Emperyalizme-kapitalizme karşı ulusal ve enternasyonal kavgada ve temelde aynı kanalda, fakat farklı kulvarlardaydık.

Hüseyin, PDK'da da saflarımızdaydı.

Onun kararlı ve disiplinli kimliğini ortaya koyan bir iki anıyı yazmak istiyorum:

PDK'a Mahir katılmamıştı. Oysa, biz Mahir'in katılmasını istiyor ve bekliyorduk. Katılmama gerekçesini sonradan bize açıklamasa da, Hüseyin ile bu konuyu ayrıntılı tartışıyorduk. Bu görüşmelerin birinde sağ elinde. işaret parmağındaki bir ur gibi şişkinliği göstererek, "bak, şu ur sağ eli-

min hareket kabiliyetini engelliyor. Ne kalem, ne de alet tutabiliyorum. PDK'a benim katılmama gerek yoktu. Bu ortamda, ameliyat olmak, bu süreçten istifade etmek niyetindeydim. Mahir'e de konuyu çıtlattım; 'hele dur bakalım' demişti. Oysa, şimdi PDK'da tam da ona şiddetle ihtiyaç duyduğumuz bir zaman da, kendisi birden yok oldu. Asla yakınmıyorum; ama ilişkilerimizi disipline koymanın büyük bir eksikliğini de hissediyorum..."

Evet, Hüseyin son derece disiplinli bir devrimciydi. Kendisi ve devrimci mücadele açısından hayati bir ameliyatı bile yoldaşlarının onayını almadan yaptırmayı asla düşünmemişti.

Bir örnek olması açısından veriyorum. Yoksa örnek Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'ları ilgilendirmiyor. Yalnızca disiplinin ne anlama geldiğini belgelemek istiyorum:

Basın-İş Sendikası Genel Başkanı ve TİP kurucularından İbrahim Güzelce'ye ABD'den bir çağrı gelmişti: TİP Gnl.Bşk.M.Ali Aybar, parti disiplini diye bu çağrıya gidilmemesi gerektiğini söylüyor ve bu konuda ısrarlı davranıyordu. İbrahim Güzelce ise: "Hayatımda ayağıma bir ABD çağrısı fırsatı çıktı. Mutlaka gideceğim. Partiden ihraç edilecek-sem, bu yüzden, o zaman istifa ederek giderim ABD'ne..." diyordu.

İbrahim Güzelce de bizim insanımızdı. Fakat Hüseyin Cevahir'in gösterdiği disiplin anlayışı ve bilinci açısından çok geri düzeydeydi...

Mahir-Hüseyin-Ulaş! simgesinin anlamlı bir geçmişi vardı.

Hüseyin Cevahir, devrimci gençlik kadroları arasından gelen en nitelikli insanlarımızdan biriydi.

Hüseyin Cevahir ile bir kere de İzmit'te, şöyle bir eylemde birlikteydik. Anılmaya değer diye düşünüyorum:

Bizim "amele taifesi"nin kümelendiği KDİKB olarak, bölgede çeşitli kitle çalışmalarında, o dönem yayımlanan

devrimci yayın organlarını da dağıtırdık. "İşçi Köylü Gazetesi"de bunlardan biriydi. Bu gazetenin 8. sayısından sonra ki tutumu yüzünden Proletarya Devrimci'leriyle arası açılmıştı. Gençlere, "bir daha bu gazeteyle ilimize gelmeyin, sizinle dayanışma yapmayacağız!.." dediğimiz günlerdi. Gazeteyi getiren gençler arasında Garbis Altınoğlu, Leon Mafyan gibi gençler de vardı. Gençler 17-18 yaş civarında ve deneyimsizdi. Bölgeyi de yeterince tanımıyorlardı. Gazete satışında gençlere yönelecek muhtemel saldırılara karşı onları yalnız bırakmak bize yakışmazdı. Ayrı düşünsek de, onları bölgemizde korumak zorundaydık. Hüseyin, bu çevre ile olan gelişmeleri bize ayrıntılı aktarmıştı. O da bu gençlerin bölgeye gelmesinden yana değildi. Uyarısını yapmıştı. Aynı zamanda bizim ileri sürdüğümüz gerekçeyi de doğru ve yerinde buluyordu. Son bir defaya mahsus olmak kaydıyla, anılan gençlerin gazete satışına nezaret ettik; gençlere karşı gerici ve tepkici akımların zararlarını engellemiştik. O gün İzmit'in pazarıydı, Hüseyin de on-yirmi adım geriden gazete satışı durumunu izlemişti.

O gün konuğumuz da olan Hüseyin ile PARTİ arayışları üzerine ayrıntılı ve yararlı bir görüşme ve dönemin kadroları arasındaki canlı tartışmaların değerlendirmesini yapmıştık. Hüseyin de öteki militan kişiliklerde görüldüğü gibi, son derece sakin, mütevazi, iyi yürekli ve yüksek ahlâklı bir devrimciydi. Asla kibir ve gurura kapıldığını göremezdik. Bu yüksek ahlâk anlayışının ardında inandığı dava için her şeyi yapmaya aday bir kararlılık hemen farkedilirdi. Her ülkede olduğu gibi, bizde de terbiyeli kişiliklerden oluşuyordu devrimci kadrolar. Anılan nitelik ve özelliklerden nasibini almamış olanlar en basit insan ilişkisinde kendini ele verir ve sırıtırdı. Mücadelenin sertleştiği koşullarda daha çok sınanıyordu devrimci ve kararlı kişilikler.

"Sibel Erkan Olayı" olarak adı geçen eylemde de Hüseyin'in son derece kararlı, direngen ve disiplinli olduğuna tanık olundu. Hüseyin'de 3 K'lardandı. Yani, aramızda birer

mizah konusu olarak anılan Kürt, Kızılbaş ve Komünist kimliği taşıyanlara biz 3 K diye takılırdık.

"Sibel Erkan Olayı", sonradan cezaevinde çok ayrıntılı olarak tartışılacaktı, kadrolar arasında. Mahir'in Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'ne getirilişi ile bu konudaki "tevatür"lerle spekülasyonlar, olayın tek canlı tanığının ağzından açıklanacaktı. Bu olaya katılan bazı subay ve askerler de, bizlere karşı bir tutum içinde olsalar da, olayın şoku altındaydı. Bu şoku atamayanlar sıkça koğuşlarımızda bizleri ziyaret ederek "merak"larını giderirdi. Bu subayların arasından devrimcilere "sempati" duyanlar da vardı. Bunu hareketleriyle de göstermekten çekinmiyorlardı.

Mahir ve Hüseyin son çare olarak sığındıkları evdeyken, Hüseyin'in çok açık olarak Mahir'in yaşaması için her fedakârlığı göze aldığı açıktı. Kendileriyle diyalog için köyünden getirilen yakınlarına bile Hüseyin'in cevabı, son derece kesindi. Hüseyin'in üzerindeki kurşunların sayısı, Mahir'in bu çatışmadan sağ kurtulmamak için kendini vurması, bütün bunlar Hüseyin'in yoldaşını korumasıyla, "Kürt inadıyla", Kızılbaş sevecenliğiyle ve devrimci kararlılıkla açıklanıyordu.

Hüseyin'in katledilişi, öteki devrimcilerin katledilişi gibi, cezaevinde büyük acılarla karşılanacaktı. Onun kaybı önceleri hüzünle karşılanırken, cezaevinde topluca söylenen Enternasyonal Marşı ile bir devrimciye karşı son görev yerine getirilecekti.

Aradan zaman geçmiş, Mahir de bizim kaldığımız cezaevine gelmişti. Mahir'in sağlığına kavuşması, duruşmaların başlayışı, kamuoyunun birazcık dalgalanmasıyla siyasi tutsakların eski neşesi de gelmişti. Basın, iyi-kötü haber veriyordu. Konular son derece sansasyon ve magazin biçiminde sunulsa da, artık içerdekilerle dışarısı arasında bir ilişki kurulmuştu. 12 Mart 1971'i karşılayan örgütlülüklerin bir değerlendirmesini yapmaya aday kadroların bazı olayları sorgulaması devrimci kişiliklerin eylemdeki rollerini de tartış-

mayı gündeme taşımıştı. THKO ve THKP-C sanıkları, öyle kılı kırk yararcasına, içinden geldikleri örgütleri sorgulayan bir pozisyonda görülmüyordu. Oysa, bu arkadaşların dışındakiler, özellikle de "amele taifesi"nden bizler gibi "münafıklar"ın kafasındaki soru işaretleri cezaevindeki ilişkilerle buluşunca kişilerin rollerini araştırır olmuştuk. Kim kimdi, niçin bu türden örgütlerde yer almıştı, hangi sosyal kökenden geliyordu, ailesi, mülkü, bankada parası var mıydı, devletten maaş alan bir ilişki içinde miydi, polis deneyimi nasıldı, işkence karşısındaki tavrı nasıldı, örgütün verdiği görevleri yerine getirmiş miydi, bu türden görevleri yerine getirmeyenlere karşı nasıl bir yaptırım uygulanacaktı, satrançtaki taşlar gibi yerini doldurmayanlara karşı neler düşünülüyordu, bilerek girdiği örgütünde birer "meçhul adam" durumundakiler, bu tutumlarıyla, korunacaklar mıydı? Yoksa ayıklanacaklar mıydı?

Mahir-Hüseyin-Ulaş! simgesini büyük bir coşkuyla haykıranlardan böyle bir sorgunun neden yapılmadığını anlayamıyorum; ve bu bana çok ağır geliyor.

* * *

Hüseyin Cevahir'i tam olarak anmak, onun portresini bütünüyle çizebilmek oldukça zor. Bu türden bir kitap içinde bile bu görevi yerine getirebilmek kolay değildir. Bizlerin ilgi alanına girdiği, bizleri etkilediği oranda da olsa bir emekçi gözüyle konuya yaklaştığımızı herkes bilmektedir. Ayrıca hangi kişiliğin sözü edilirse edilsin, eleştirel katkıyı gözden ırak tutmadığımızı da yine herkes bilmektedir. Devrimci kişiliklerin eleştirisini bir giz perdesi altına alan bütün anlayışların ulusallık ve sınıfsallık dinamiği çerçevesinde gelişme gösteren örgütlere yarar getirdiğini düşünmüyorum. İster bilerek, ister bilmeyerek yapılsın, ki pek farketmiyor, devrimci kişilikleri nesnel ölçülerle anmak gerekiyor. İdeolojik/teorik ve örgütsel seçimlerimiz nasıl olursa olsun nesnel gerçekliği doğru biçimde yansıtmak gerekiyor.

Devrimci bir kişiliği belirleyen onlarca etmen yanında, işin siyasi ve ahlâki sorumluluğu bir yana, konunun bir de duygusal yanı olduğu açıktır. Portrelerin çizimine bir de duygu girince, duygusallık ve duyarlılıklarımız da elbette gündeme gelecek ve bizler, bu açıdan da sorgulanacağız demektir. Devrimci mücadelenin duygusallığı kaldırmadığı, duyarlılığın ise siyasi mücadelede çok değerli bir özellik olduğunu biliriz.

Türkiye'deki devrimci ve sosyalist sol kadroların bu iki kavram hakkında söyleyeceği çok şey olmalıdır. Örneğin Dr.Hikmet Kıvılcımlı hakkında hiç sıkılıp utanmadan söylenen onlarca spekülasyon yanında, ona bir de "duygusal" ve "ahmak" denildiği zamanlar da oldu. Oysa Dr.Hikmet'i yakından tanıyanlar, yani devrimci kişiliklere tarih ve sınıf bilinci açısından bakanlar, kişiliklerin oluşumunu etkileyen sürece nesnel gerçeklik açısından bakanlar, fukara Hikmet'in son derece çelebi, duyarlı ve de akıllı olduğunu teslim ederler. Elbette sistemin açtığı kanallarda sosyalizm yerine maskaralığa soyunup maddi ve manevi bakımdan bolluk ve bereket içinde yüzenler, sistemin sunduğu "nema"lardan yararlananlar, "akıllı", "becerikli", "yetenekli" ve "önder" sıfatlarıyla rollerini tamamlayıp kayıplar arasına karışacaktı. Oysa Dr. Hikmet öyle midir? Artısı eksisi ile tartışılacak bir malzeme bırakmıştır. Eleştirel katkıyla aşılacak "tez"ler sunmuştur. Temiz ve ilkeli olmaya çalışan onurlu bir yaşam bırakmıştır. Direngenlik, çalışkanlık, özveri ve hakikati arayan değerli bir ömür bırakmıştır.

Sosyal mücadele tarihimizde sayıları çok fazla olan kimileri, ben onlara arada bir "eloğlu" diyerek, gelecek kuşakları düşündürmeyi uygun buluyorum. Evet hareketimizin içinde o kadar çok eloğlu var ki... Sosyalizmi kirleten o kadar çok kalitesiz insan malzemesi var ki... Böylelerinin PARTİ ve SENDİKA'da, GENÇLİK kuruluşlarında, ayrıca anılan, anılmayan mücadelelerde o kadar menfi rolleri oldu ki... Bunların hesabını toplumca soramadan, yapılan ihanet-

ler herkesin yanına kâr kaldı. Şarlatanlar, sicili bozuk sollar daima öne fırladı; fırlatıldı; fırlayabildi. Böylelerinin kimliği tartışmalı da olsa, polis ve işkence deneyimleri kötü de olsa, sistemin sunduğu kimi "olanak" ya da "bulanak"lara batıp çıksa da, örgütlü mücadelede, böylelerinin sürekli hakları yenildi.

İnsanın aklına ister istemez Lenin'in şu sözleri geliyor: "PARTİ'li mücadelede sağ teslimiyetçi akımlar, Devrimci ve Sosyalist Kadro'ları tasfiye ediyor; edebiliyorsa, bu çok kötü-korkunç bir şeydir. Yok aksi oluyorsa bu şahane bir şeydir..."

İşte Türkiye solunun tarihini sorgulayıp tanımlarken üzerinde düşünülecek en önemli sorgulama bence buradan başlamalıydı.

Gelelim Hüseyin Cevahir örneğine.

Elbette Cevahir, Dr. Hikmet'inkine benzer bir "trajedi" ya da "dramı" yaşamadı. Onun döneminde, sağ teslimiyetçi akımlar, TİP, DİSK, FKF vb. örgütler içinde, tümüyle tarihimizdekine benzeyen bir tasfiyecilikle karşılaşmamıştı. Tarihi TKP adına "Sovyet Dalkavukluğu" ya da "Memur" kimlikleriyle geleneğimizi çar-çur edenler vardı. Fakat bu kez, sosyalizm adına maskaralık yapılması, sicili bozuk solların öne fırlaması, tarihimizin idealize ve dramatize edilerek tahrif edilmesi karşısında bu kez, mistifikasyonlara karşı aktif mücadele eden kadrolar da çıkıyordu. Dr.Hikmet örneğindeki gibi, böyleleri şimdi sahipsiz ve yalnız da değildi. Sağ teslimiyetçi oportünizmin aşılması için etkili mücadelelere de rastlanıyordu.

Bu mücadele, tarihimizde görüldüğü gibi, hep sağ teslimiyetçi akımların "zaferi" ile sonuçlansa da, bu kez, yöntemleri çok değişik, biraz da aşırıya kaçan ölçülerde, sağ teslimiyetçi oportünizmin canını alacak kerteye sıçrıyordu. "Devrimci şiddet" uygulanıyordu böylelerine. TİP, DİSK ve FKF örgütlenmelerinde sağ tasfiyeci akımların sözcüleri, şiddetli bir kuşatma altında rollerini oynayamıyor; fakat bu kez re-

formist ya da sosyalreformist bir kanala geçerken daha şerbetli bir pozisyona giriyordu. Böylelerine uygulanan "devrimci şiddet", sağ teslimiyetçi akımların izolasyonunu getirmemişti. Anılan kurumlaşmalarda TİP ve DİSK dışında yalnızca FKF devrimci gençliğin etkisi altına alınabilmişti.

Hüseyin Cevahir, sağ teslimiyetçi oportünizme olduğu kadar, aynı ölçekte sol teslimiyetçi oportünizme de karşıydı. Aralarında bir fark görmüyordu. Kimileri Cevahir'leri "sol" sapma ya da "goşist", "anarşist" tanımlaması çerçevesine oturtmaya çabalasa da, bence bu değerlendirme doğru değildi. Dev-Genç içinde kitle çalışması yapan kadroların başında geliyordu Cevahir. Adeta bir Proletarya Partisi'nin parçasıymışcasına, onun kitle çalışması yaptığını dürüst ve iyi yürekli bütün devrimciler hatırlamaktadır. Cevahir, hem işçi sınıfı içinde hem de Kürt yoksul köylülük içinde kitle çalışması yapanlardan biriydi.

Bu durumda haklı olarak konu sorgulanacaktır. Peki niçin Cevahir'ler Proletarya Partisi'ni oluşturmadı da THKP-C adlı bir örgütün kurulmasına katkı verdi? Kitle çalışması yapanlar THKP-C Davası'na konu olan "eylem"leri yapar mıydı? Niçin programsız parti, partisiz program diye anılabilecek kurumlaşmalara yöneldiler?

İşte devrimci ve sosyalist sol geleneğimizin, bizi, hepimizi var eden tarih, coğrafya, sosyal sınıf, milliyetler sorunu, sosyoekonomik yapı, kültür vb. etkenlerin bizim cenahımızdaki konumlanışların "vukuatı" böyleydi. Bizler, hepimiz bu etkenlerin, çelişkilerin, çatışmaların uzantısında kümelenmiştik. Bu kümelenmelerin bilimsel sosyalizmle, politikanın bu coğrafyada yeniden üretimiyle Marksizmin bu coğrafyada yorumlanışıyla ne derece uyumlu olduğu, hiç bir özel ve öznel yoruma meydan vermeyecek kertede açık ve netti.

Bir yandan burjuvaziye, onun eli kanlı sistemine karşı ayağa kalkmıştık, öte yandan sosyalizm maskeli eloğullarına karşı amansız bir savaş açmıştık. Bu ve çok yönlü kuşatmaları kırmak için mücadelenin her biçimine adaydık. Devrimci

saflarda korku yoktu. Bir "derviş" misali, yetenekli bir Marksist gibi geleceğin bizim olduğunu görüyor ve ona inanıyorduk. İçimizde ikircimli düşünen yoktu, ya da sayıları çok azdı. Belki Marksizmin yorumu konusunda bilimsel bilgilerimiz sınırlıydı. Fakat inatçı, kararlı ve azimliydik. Önümüze çıkarılan bütün engelleri aşmaya hazır hissediyorduk kendimizi ve örgütlülüklerimizi...

Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları, TİP'ni kuran kadrolar, DİSK'i tabanda örgütleyen bizim "amele taifesi" dedikleri kadrolar, Dev-Genç'in ileri kadroları, kitle çalışması yapanlar, herkes-hepimiz, sistemi aşmaya, özgür, eşit ve adil bir toplum yaratmaya aday yetenekli, yürekli insanlardan oluşuyordu. Bu oluşum elbette modern anlamıyla PARTİ'leşememişti. Kurmayı yoktu. Programı yoktu. Strateji ve taktik konularında çok geriydi. Tarihsel birikimimiz modern proletarya ile buluşamamıştı. Her kesim kendi kanalını açma işine soyunurken yan yana yürüyeceği, birlikte yürüyeceği, birbirine deneyimini aktararak birbirinden öğrenerek ve de öğreterek uzun bir yürüyüşün donanımından yoksundu.

Bu eksiklikler "listesi" abartılmadan aşılabilinir miydi?

Sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimizi sorgularken bu türden bir "lüks" soru nasıl sorulurdu?

Cevahir'lerin sahipleneceğimiz en değerli birikimi, toplumun dönüşümü için yola çıkışları, köklü dönüşümlere cüret edişleridir. Bu nitelik yalnızca devrimci gençlik kesimlerinde değil, aynı cüretkârlık işçi sınıfı içinde, toplumun emekçi ve yoksul köylülük kesimlerinde de vardı. Emekten yana hakiki aydınlarımız da benzeri bir cüretkârlığın saflarındaydı.

İşte eleştirel katkı, tarihimizin sorgulanması bu noktada önem kazanıyordu. Niçin? Elbette tarihimizi anarak oraya çakılıp kalmamak, geleceğimizi kazanmak, yaşamı sahiplenmek için. Hiçbir işe yaramayan "nostaljik" saplantılara kapılmak için değil. Salt "anı" yazmak için hiç değil. Sosyal mücadele tarih ve geleneklerimiz arasında, tarihimizin acıma-

sız sorgulanması görevi örgüt, kişi, deneyim vb.'lerini alabildiğine eleştirel katkıdan geçirmek, yanlışı atmak, doğruyu sahiplenmek açısından gerekliydi.

* * *

Yıl 1970'in sonbaharı. Yer, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Yine Dev-Genç'li arkadaşlar, "amele taifesi"nden arkadaşlarını bir iş için Ankaraya çağırmışlar. Önemli bir görüşme yapacağız. Cevahir'lerin konuğuyuz. SBF'nin yatakhanesinde Cevahir'lerle buluştuk. O güzelim bina, parke yerler gençlerin coşkulu üretkenliğine mekân oluşturmuştu. Sanki yatakhane değil, bir serigraf, ya da tabela atelyesiydi burası. Yerlerde bez afişler boyanıyor, boyalar parkelere çıkıyor; duvarlarda afişler ve yazılar... Bu arada çok garip bir öğrenci yatakhanesi ile karşılaşmıştık. Bizim gibi modern üretimden gelenler, böylesine güzel bir binanın bir atelye gibi kullanılışını çok garip karşılamıştık. Yatakhaneler de düzenli sayılmazdı. Genel bir düzenlilik vardı; fakat genellikle devrimci militanların denetleyemediği "hayta"ların özelliklerine göre bir düzenlilikti bu. İnsana batmasa da, işçi ile küçükburjuva yaşam biçimi çok açık seçiliyordu.

SBF öğrenci yurdunda birkaç saat dışında kaldığımı hatırlamıyorum. Gençlerin ısrarına rağmen yurtlarında da yatılı olarak kalmadım. Yalnızca çok erken saatlerde geldiğimizde, birazcık uzandığımızı biliyorum. Öğrenci kantininde, bir kahvaltı sürecini, o zamanlar ilk kez yayın yapan TV'nin gençler tarafından, polis telsizlerini dinleme aracı olarak kullanıldığını iyice hatırlıyorum. SBF binasında bir de konferans için gelmiştim.

Öğrenci yurdunda Cevahir ile karşılaştığımızda bizi kaldıkları odaya götürdüğünde, yataklardan birine ilişmişken, battaniye üzerinde bir kaç mermi ile karşılaşınca, onları toplayıp kendisine verdiğimde, gülümseyerek:

- Buradaki düzensizliğimizden ötürü özür dilerim.

- Bu bir dikkatsizlik midir?

- Yok, çok genel bir şey.

- Öyle ya burası "kurtarılmış vatan toprağı!.."

- Bu söz bay Perinçek'e aittir.

- Biliyorum, ben de takıldım.

Bu diyalogdan sonra Hüseyin:

- Ağabey, 15-16 Haziran Davası'nda sen cezaevinde iken, doğan oğlun Kurtuluş için sana bir armağan vermek istiyorum.

- Armağana ne gerek var. Zaten Dev-Genç'liler Kurtuluş adını koyarak bir armağan verdiler...

- Biliyorum. Bu adı koymak yetmez. Bizimkileri bir isim babalığı ile anmasın çocuklarımız.

- Kendileri yollarını çizerler. Ne de olsa bizim ocakta gözlerini açıyorlar.

- Olsun, onları düşündürücü ve eğitici olması açısından biz şöyle bir armağan düşündük.

Hüseyin bir kağıda sarılı armağanını getirip cebime bıraktı:

- Bunu Kurtuluş'un boynuna taksın anası!..

Hüseyin Cevahir'in armağanı basit bir zincire lehimle tutturulmuş 9 mm çapında bir MAP tabancasının mermi çekirdeğinden oluşuyordu.

O dönem genç kızlar da takardı bu türden kolyeleri.

Hapislik yıllarında babasız kalan oğlum Kurtuluş; bu kolye ile mi büyüdü?

Anası ve kendisinin bu konudaki yorumu nasıldı?

Hüseyin'in armağanını sizler nasıl yorumlamaktasınız?

Ben bu türden bir mesajı yüreğimin yarasıyla birlikte aldığımı sanıyorum.

HİLMİ TAŞDEMİR

"Sabotaj Davası" adıyla anılan davanın işçi önderi sanıklarından Hilmi Taşdemir'in portresini çizmeden, dönemin Sıkıyönetim Askeri Savcısı Hakim Kd.Yzb.Ülgen Sözer'in (9.2.1973 Tarih, Sayı: 1973/4, Esas: 1973/53 ve Karar: 1973/14) hazırladığı iddianameden söz edelim (Savcı Ülgen Sözer'in Hukuk Fakültesi'nden dönem arkadaşları kendisinin "ilerici" bir hakim olduğunu ısrarla dile getirmelerine karşın, bu savcının bir kısım öteki savcılar gibi faşist uygulamaların bir uzantısı olduğu, kanun ve hukuk adına yaptıklarıyla ters orantılı çıkmıştır.):

İddianameye göre, sanıklar TCK'nun 146/1-3, ve 141/5 Md. yazılı suçları işlemiştir. Yani: TC Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını tebdil veya tağyir veya ilgaya cebren teşebbüs etmek; (...) cebren teşebbüste bulunmak suçuna fer'an iştirak etmek; ve sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya (...) devirmeye matuf cemiyete girmek...

Dava sanıkları:

1. Hilmi Taşdemir (İşçi,Tersane-İş Sendikası Genel Başkanı)
2. Zeki Ordu (Tersane işçisi)
3. Hamit Kâhya (Tersane işçisi)
4. Mustafa Erdemir (Tersane işçisi)
5. Ergün Saraç (Korniş fb.memur)
6. Hasan Sabri Kısar (İTÜ öğr.)

7. Levend Yılmaz (İ.Orm.Fak.Öğr.)
8. Mehmet Yaşar Yılmaz (İTÜ Öğr.)
9. Ali Ekber Karagöz (İTÜ İnş.Müh.)
10. Osman Kiper (Stj.Av.)
11. Yücel Yaman (İ.İk.Fak.Öğr.)
12. Avni Deniz (İ.Orm.Fak.Öğr.)
13. Feyzullah Bigalı (Tersane işçisi)
14. Cevat Zamanoğlu (Tersane memuru-Mim.Müh.Öğr.)
15. İrfan Mete (Müh.Mim. Yk.Ok.Öğr.-Tersane işçisi)
16. Kemal İren (İşçi)
17. Ahmet Ergün Cavulduk (Tersane işçisi)
18. Mahmut Merih Kavukçuoğlu (Yl. DMA Öğr. Tersane işçisi)
19. Hüseyin Esat Yarar (İTÜ İnş. Müh.)
20. İrfan Solmazer (Em.Bnb.eski MBK. Üyesi) (Tefrik)
21. Mehmet Altun (Mak.Müh.)
22. Nuri Yazıcı (Av.)
23. Abdülvahap Mutlugün (Av.)
24. Nabi Yağcı (İ.Hk.Fak.Öğr.) (Tefrik)
25. Numan Esin (Eski MBK.Üyesi) (Ek iddianame)

Suç tarihleri:

27 Kasım 1970 (Kültür Sarayı Sabotajı)
22 Eylül 1971 (Kastamonu Şilebi Sabotajı)
4-5 Mart 1972 (Marmara Gemisi Sabotajı)
27-28 Haziran 1972 (Eminönü Araba Vapuru Sabotajı)

Hazine Zararı:

161.307.013 TL.

İddianame'de:

"Ülkemizin bütünlüğüne, Türk Milletinin bir devlet olarak varlığına, bağımsızlığına, halkımızın özgürlüğüne kastedenler, ekonomik bakımdan geri kalmış bir ülke halkının

damla damla, ter ter biriktirerek uzun yıllarda umutla ortaya çıkarabildiği eserleri kundakladılar.

"Sabotajların amacı milli servet ve eserlerimizi yok etmek, kendi deyişleri ile can damarlarımızı kesmek ve işgücümüzü felce uğratmak suretiyle ülkemizin ekonomik çöküntüye uğramasına yol açmak, devletin kuvvet ve itibarını zedeleyerek halkımızı güvensizliğe ve mutsuzluğa düşürmek, bu eylemlerin kendi yararına yapıldığı ve devletin zafiyet içinde bulunduğu intibaını halkta uyandırmak ve yıldırmak, istismarın her türlüsünün kullanıldığı propaganda ve ajitasyon faaliyetlerinin ve eylemlerin etkisi altında kalan halkımızın bu nevi şiddet hareketlerine katılmasını temin etmek ve netice itibariyle bu hareketlerin bir proletarya ihtilâline dönüşmesini sağlamaktır. İnsafsızca gerçekleştirilen sabotajlar ülkemizde uygulanmasına geçilen Marksist-Leninist stratejinin bir parçası, bir gereğidir. Halk savaşının bir parçasını teşkil etmektedir.(...) Sıkıyönetim döneminde bu örgütlerin büyük bir kısmı teşkilatları, üyeleri ve eylemleri ortaya çıkarılmıştır. Sabotaj olaylarında da Tersane-İş Sendikası'nda oluşturulan sabotaj ekibine direktif, talimat ve para veren üst bir örgütün varlığı sanık ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu meyanda İrfan Solmazer ile temas eden sanıklardan biri (...) 'Ulusal Devrim Gücü' isminde bir örgütün varlığından söz etmiştir. (...) Leninist uygulamaya kalkışan ve bu amaçla oluşan örgütler içinde eylemlerinin niteliği itibariyle devletimize en fazla maddi ve manevi zarar vereni, kuşkusuz huzurunuza getirilen sanıkların teşkil ettiği örgüttür.

"Olaylar, sabotaj ekibinin kuruluşu, sabotajcıların yuvası Tersane-İş Sendikası idi. Kundakçılara dağıtılacak 400 bin lirayı İrfan Solmazer temin etmişti. Kültür Sarayı Sabotajı, Marmara Gemisi Sabotajı, Eminönü Arabalı Vapuru Sabotajı, Kastamonu Şilebi Sabotajı, vs."

Devletin "çıkarlarını" hamasi bir edebiyatla koruyor gözüken iddianame uyarınca yapılan "bağımsız mahkemelerde" sanıklar ne yazık ki, beraat edecekti. "Devlet"in kendisi-

ne bağlı "iyi saatlerde olsunlar"a yaptırılan bu türden komplolardan sonra, gerçekten "devletin çıkarlarını" koruyan hiçbir kişi, kurum ya da örgüt bunun hesabını sormayacaktı!

12 Mart faşizmi, bütün faşist yönetimler gibi emekçi halka karşı yalan üretmek, korku salmak ve böylelikle iktidarda kalmak zorundaydı, Bu yolda bizim yerli malı faşistlerimiz ise, tarihsel meslektaşlarından çok daha gaddar, ilkel ve gabiydi. Onlar faşizmi de yüzlerine gözlerine bulaştırmıştı bu komplolarıyla:

- "Bu kış komünizm gelecek!.."

- "Komünistler gelseydi derimizi yüzüp içine saman doldduracaktı!.."

- "Beynelmilel komünizm, banka soyar, adam kaçırır, fidye ister, Boğaz Köprüsü'nü kundaklar, Kültür Sarayı'nı yakar, Marmara Gemisi'ni batırır..."

- "Milletin malını baldırı çıplaklara dağıtır!.."

- "Karı-kızı orta malı yapar!.."

Evet bu inciler faşist generallere, onların eteklerine tutuşan bakan ve başbakanlara, faşizmin çizmelerini parlatan kiralık kalemlere aitti...

Ayırım gözetmeden bütün Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lara, hattâ yurtsever, demokrat ve ihtilâlci Kemalistlere bu türden saldırılarda bulunan kimi general eskileri, sonradan yüksek aylıklarla, "temettü" ve "ödenek"lerle "taltif" edilecek ve bankalara, AŞ yönetim kurullarına getirilecekti. Kiralık kalemler ise, bu hizmetlerine karşılık gazeteci, köşe yazarı ya da reklamcı olacaktı. Bu kervana katılanlar arasında reformist ve sosyalreformistlere de arpalıklardan yem verilmesi eksik edilmeyecekti!..

Devletin silahlı gücünü, gizli cinayet ve komplo şebekelerini emekçi halka karşı kullanan uluslararası tekelci sermayenin sözcüleri:

- "Devleti yıkmak isteyen beynelmilel komünizmi ezeceğiz!.."

- "Din, Millet, Vatan, Ezan, Bayrak tanımayan anarşist ve bölücü hainleri yaşatmayacağız!.." diyerek elbette ödüllendirilecekti.

Bu gözü dönmüş koroya "sol"dan da "katkı" getirenler çıkmıştı; onlar çok daha farklı bir "ince saz" çalıyordu:

- "Efendim yanılmışız, devrim serabı görmüşüz, demokrasinin değerini bilememişiz!.."

- "Devrimci mücadele adına ABD ve CIA bizi manipüle ederek kullanmış!.."

- "S.Demirel, söylenenlerin aksine hakiki yurtseverdir. ABD yanlısı cunta bu yüzden onu iktidardan devirmiştir!.."

Faşizmin yalanları çok geçmeden emperyalizmin ve kapitalizmin uşaklarının suratına vurulacaktı. Bütün komplolara karşın "Sabotaj Davası" sanıkları beraat edecek ve bu kararı Yargıtay da onaylayacaktı.

Haklarında ölüm cezası istenen, işkence tezgahlarında maddi ve manevi varlıkları çiğnenen, ocakları sönen, işsiz ve aç bırakılan Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lara, yurtsever ve demokratlara, oysa Kontr-Gerilla'da: "Ben vatan hainiyim, pişmanım, evet yaktım, yıktık, kundakladım, para aldım. Ben vatan hainiyim, ölümü hakettim, hiç olmazsa beni muhbir yaparak cezamı 1/3 oranında indirin" yolunda "samimi ikrar" ve "özgürce alınan ifadelerle" bu "iddianameler" hazırlanmıştı!..

Evet faşizm, hini hacette, insanlarımızı böylece "aklayarak" hamamın kubbesinin namusunu temizliyordu!..

* * *

Türkiye proletaryası söz konusu olunca bilimsel bir terminolojiyi kullanmak yetmiyordu; iş literatürü yalan yanlış kullanmak değildi; literatürü doğru ve tam olarak kullanmanın yanında, ülkede kendini yetiştiren modern proletaryanın varlığını görüp somut ilişki kurulmasından geçiyordu. 12 Mart cezaevlerinde devrimci gençliğin dışında anılması

gerekli Hilmi Taşdemir gibi işçi sınıfının ileri niteliklerini taşıyan insanlarımız da vardı. Bu arkadaşlarımızın varlığı, deneyimleri, iş ve aile ilişkileri, işçi hareketiyle sosyalist harekete neleri kattığı, kimi kesimlerce es geçiliyor ve anılmıyordu. Denilecek ki, "küçükburjuvalar ülkesi Türkiye"de daha nasıl olacaktı ki? Evet küçükburjuvalar katında modern proleter düşünce ve davranış hattının anılmayışının bilinen nedenleri vardı. Onlar açısından bu türden bir davranış doğaldı. Bizler açısından ise, bu "doğal" sayılan kuşatmayı kırıp aşmak gerekiyordu. Küçükburjuvazi kendi sınıf ahlâkını, bizler de modern proletaryanın ahlâkını öne çıkaracaktık. İşte Hilmi Taşdemir'in portresini de bu düşüncelerle dürüstçe çizmek gerekiyordu.

27.7.1934'de Bulgaristan'ın Şumnu ilinde, bir emekçi ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Hilmi Taşdemir'in ana-babası Türk'tü. Aile 1936 yılında Türkiye'ye göç ediyor ve sırasıyla Samsûn-Bafra sonra da, Kayseri-Pınarbaşı Hayriye köyüne yerleşiyordu. Babası DDY'nda işçi, annesi ev kadınıydı. Aralarında 10 yaş farkla iki erkek çocuğu vardı ailenin. Taşdemir'in kardeşi de işçi ve yurtdışındaydı; o da ilerici bir konumdaydı. Hane halkından baba DP'li, ana CHP'liydi; en azından oylarını bu siyasi partilere veriyorlardı. Baba 1976'da, ana ise 1965'de "terki-dünya" edecekti.

Aile 1938 yılında Eskişehir'e geliyor; anayı tanıyan bir dost aracılığı ile babası TCDDY'da işe alınıyor ve oradan emekli oluyor. H.Taşdemir, Eskişehir Erkek Sanat Enstitüsü Ağaç İşleri Bölümü'nde okuyor. 1950 yılında mezun oluyor. (Bu satırların yazarı da o tarihlerde aynı okula bağlı Gezici Köy Kursları'nda Marangozluk-Demircilik atelye öğretmeniydi. Aynı okulda atelye öğretmenliğini de sürdürüyordu. Keşke H.Taşdemir ile o tarihlerde tanışsaydık...)

Erken evleniyor, bu evlilikten ikisi kız, biri erkek üç çocuğu oluyor. Aile kolektifinde oğlu liseyi bitirmiş ve işçilik yapıyor; kızlar ev kadını; iki de torunu var Taşdemir'in. Hane halkı ilerici ve demokrat nitelikli. Evde düzene uygun bir

rüzgar esmiyor. Her şeye rağmen emekçi ahlâkı bu aile kolektifinde egemenliğini sürdürüyor.

1958'lerde İstanbul'a gelen H.Taşdemir, Önceleri bir marangoz atelyesi açıyor, sonra Isparta'da askerliğini yapıyor; 19 yaşında evleniyor (1953); terhis edilince İst. Haliç Tersanesi'ne (İnce Marangozluk Bölümü'ne) girmiş. O tarihlerdeki saat ücreti: 32 kuruş. Aylığı: 700 lira. 125 lira ev kirası veriyor. 1967'de Haliç Tersanesi'nden tayini çıkıyor. Denizcilik Bankası'na ait Tersanede çalışırken, Liman Dok İşçileri Sendikası aracılığıyla ileri işçileri sendikada örgütlemeye başlıyor. Sendika, Van, Alabey, İzmir, Haliç, Camialtı, Sarıyer ve Köprü-Bakım Atelyesi'nde 7.000 işçiyi bünyesinde taşıyor. Liman Dok İşçileri Sendikası Türk-İş'e bağlı. H.Taşdemir bu sendikada, 27 Mayıs 1960'da işyeri temsilciliği yaparken 1968'lerde sendikal faaliyetler artıyor.

Kendisi bu süreci aktarırken, bilinçlenmesini şöyle dile getirirdi:

"Kökten Hacıhafız torunu ve din geleneğinden gelen, beş vakit namazı sektirmeden kılan bir adamdım. İstanbul'a gelince, gerek çevremizdeki, gerekse işyerindeki arkadaşlık ilişkileriyle, dini inançlarım törpülenecekti. Buna anamın demokrat oluşunun da etkisini eklemeliyiz. Dayım, Türkçe Öğretmeni İsmail Yılmaz, 1948-50'li yıllarda sosyalist düşüncelerle ilgiliydi; benimle de özel olarak çok uğraşmıştı; ilk uyarıları ondan alarak etkilenmiştim. O tarihlerde onu bu niteliği yüzünden Doğu-Beyazıt'a sürgün etmişlerdi. İstanbul'dayken okuyup öğrenmemize yardımcı olmuştu dayım. Fakat ben bu "şansı" yerinde kullanamamıştım. Dayım bir tohum ekmişti yalnızca.

"Bilinçlenmemdeki ikinci etken ilerici ve demokrat basın yoluyla gerçekleşecekti. Akşam gazetesindeki yazılarıyla ilerici yazarlarla tanışmak gibi. Ayrıca, 1960'larda tersanede önemli sayıda sosyalist bilinçli işçi önderleri vardı. Hasköy Tersanesi'nde 320 işçiden 10-15 işçi sosyalistti. Haliç'teki 2000 işçiden 100-150 işçi ileri derecede sosyalizmle yakın-

dan ilgiliydi. İşçi Vamık abi, işçileri çok iyi tanırdı; sohbetleriyle işçileri etkilerdi. İlerici işçiler örgütsüzdü. Çoğu işçilerde ki sosyal bilinçlenme, grev hakkımızı yiyen burjuvaziye karşı sendika bilinci düzeyindeydi. Sağın etkisindeki sendikacılar bu işçileri etkiliyordu. Tersanede ve sendikada ABD'den işçilere ders vermeye gelen "uzman"lar vardı. Bu kimseler CIA'nın emrindeydi. Amaçları da sınıf temeline dayalı örgütlenmelerin önünü kesmekti. Bunu çok açık biçimde dile getiriyorlardı. Türkiye'deki sınıfsal uyanışı oldukça doğru değerlendirerek, işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğini kırmak için devlet güdümlü bir sendikacılığın tohumlarını ekiyordu bu "uzman"lar, Tersanede ilerici sendikal anlayışlar kimi işyerlerine göre daha ilerdeydi. Ben Haliç Tersanesi'ne geldikten sonra sosyalist sempatizanıydım. Fakat kimi işçi önderleri, özellikle Feyzullah Bigalı bilinç ve bilgi olarak benden ilerdeydiler.

"Feyzullah Bigalı ve Ergun Cavıldak sendikada faal görevler üstlendiler. İkisi de işyeri temsilcisiydi. Bu arada bizler, Liman Dok Sendikası'na karşı Tersane İşçileri Sendikası (TERSA)'nı kurduk; yıl 1968'de. Bu sendikanın kurucu Genel Başkam oldum. Her yönüyle bağımsız bir sendikaydı; amacımız DİSK'e geçmekti; araya 12 Mart girince bu amacımız gerçekleşemedi. Sendikacılık döneminde sendikadan asla para almadım, tezgahtaki işimden ayrılmadım. Bizim bu türden bir sendikal anlayışımız işçiyi de etkiliyordu. TERSA tam yetki alacaktı ki, 12 Mart faşizmi sıkıyönetimle işbaşı yapacak ve bütün projelerimizi engelleyecekti...

"Liman Dok Sendikası'ndan ve işyeri yönetiminden bize büyük baskı vardı. Bu arada kimi işçiler yeni kurulan TİP'ne gidip geliyordu. Ben TİP'ne üye olmamıştım; ama TİP'nin bütün kitle çalışmalarına aktif olarak katılıyorduk. Elbette DİSK'in eylemlerine de... Bu arada bazı üniversiteli gençlerle de ilişkilerimiz vardı. Onların da sendikalaşmamıza az da olsa katkıları oluyordu. Özellikle ilerici gençliğin tiyatro, basın-yayın konusunda, bildirilerimizin yayınlanması

ve teksiri konusunda katkısı büyüktü. Onlarla aktüel politikayı da tartışırdık. TİP'nin Tersanede organize bir etkinliği yoktu. Keza gençliğin de bu türden bir ilişkisi bulunmuyordu.

"İşçi kitle çalışmalarımızda önceleri ekonomik sorunları tartışmakla işe başlıyorduk. Ekonomik sorunlardan günlük politik sorunlara kolay köprü kuruluyordu. Mevcut siyasi partilerin işçi sınıfına karşı konumunu böylece (anlayana) anlatmak yolunu seçmiştik. İşçilere, tersanelerin neden zarar ettiğini anlatırdık; konuyu bizler de canlı biçimde tartışıyor ve çözümler üretmeye çaba gösteriyorduk. Bu çalışmalarla işçinin bilinçlenmesi hızla gelişiyordu. Bizim de bilinçlenmemiz, doğru bilgiler edinmemiz bu ilişkiler içinde oluşuyordu. Zaten İstanbul'a gelince dinden kopmuştuk; eşim ve çocuklarım da asla tutucu değildir; demokrattır.

"Derken kitap ve dergi okumaya başladık; Marx-Engels-Lenin-Stalin'in kitapları başta olmak üzere, devrimci roman, şiir ve öyküler okuyorduk. M.Gorki, Tolstoy, Şolohof, Turgenyev, Nazım ve Türk edebiyatı ile sol dergileri işçilere dağıtıyor, onların da kitapla tanışmasını sağlıyorduk.

"Sendikal mücadelede, TERSA aracıyla tersanelerin sorunlarına sahip çıkarak, başta işçi sınıfının ekonomik sorunlarını çözmek ve süreç içinde işçinin bilinçlenip, sınıfsal çıkarını sahiplenmesini amaçlıyorduk. Hemen her gün bir bildiri dağıtırdık. Bu bildirilerde özel olarak ülkede, genel olarak da dünyadaki sorunlara cevaplar oluşturan öğretici bilgilere ağırlık veriyorduk. Tersaneyi de sahipleniyorduk. Örneğin Habaş'a boya atelyesini kapatıp ÇBS vb. firmalarla bağlantılar kurulmasını; oksijen atelyesinin elektrik işlerinin özel firmalara yaptırılmasını; işyerine partizan yöntemlerle, hemşehri ilişkileriyle kayrılmış işçi alınmasını ayrı ayrı işçilere anlatırdık. Bu türden ilişkiler işçi içinde çelişkiler yaratıyordu. Tersane adeta bir çiftlik gibi yönetiliyordu. Her siyasi iktidar, işbaşı yaptığında bu işyerlerine adamlarını sokuyordu.

"İşçiler arasına sokulan bu türden çelişkiler karşısındaki olumlu tutumumuz yüzünden işçiler genellikle bizleri severdi. Onların sendikal sorunlarına sahip çıkıldığında da bizleri severlerdi; fakat konu politik bir adım atmayı dayatınca genellikle pasif kalırlardı. Elbette bunun nedenleri vardı. Sendikal faaliyetimiz 12 Mart 1972 tarihine kadar sürmüştü; yani temmuz ayına kadar. TERSA'nın başkan ve yöneticileri tümüyle tutuklanınca, fiilen sendikacılığımız sona ermiş, sendikamız da kapatılmıştı. Sendikamızı bir daha yeniden kuramadık ve dağıldık. Bu işyerinde zaten beni yeniden işe almamışlardı.

"Tersanedeki sendikal faaliyetimiz sırf işçinin ekonomik sorunlarıyla sınırlı değildi. Çok özenli olarak hayati sorunlarımızı işçiye iletiyorduk. Örneğin tersanedeki yolsuzlukları, yağma ve talanı bildirilerle işçiye ve kamuya yansıtıyor ve açığa vurmaya çaba gösteriyorduk. Bizlerin bu tavrı, sarı sendika Liman Dok'u ve Denizcilik Bankası Genel Müdürlüğü'nü çok rahatsız ediyordu. Bu türden rahatsızlıklar 12 Mart sürecinde ziyadesiyle artmıştı. 1972'de Marmara Gemisi'nde, Tersanede yangın çıktı. Sıkıyönetim ilgilileri, bunu kim yapar diye araştırırken, haliyle akıllarına "komünistler" geliyordu. Tersanede de "komünist" tarifine en uygun bir sendika "icra-i zenaat" ediyordu; bu sendikada da kimler olacak, bizler vardık.

"12 Mart'ın darbeci faşist generallerinden ikisinin ABD, diğer ikilinin ise AET'nin hegemonyasına angaje olduğu bir süreçte, 12 Mart'taki ana çelişki, bir yandan emek-sermaye arasında, öte yandan sermaye arasındaki derin çelişkilerden oluşuyordu. Bana göre, emek-sermaye çelişkisini sindirmek, sermaye sınıfı arasındaki çatışmaları çözmek için ikili bir yöntem uygulanıyordu. *Birincisi:* İşçi sınıfının taleplerine saldırmak, *İkincisi:* Devrimci işçi, gençlik ve aydınları birbirine karşı malzeme olarak kullanmak. Sermayenin büyük ihtiyaç duyduğu baskı ve terör dönemi sonucunda manipüle edilen sıkıyönetim koşullarının yaratılmasıydı.

Ancak böyle bir ortam da tekelci sermayenin öteki sermaye gruplarıyla çatışmaları aza indirilebilecekti!

"İşçi sınıfı hareketi, sosyalist hareket, ilerici gençlik hareketi bir anlamda ve süreçte yan yana yürümeliydi. Bu yan yana yürümenin bazı koşulları oluşuyorken kimi grup ve örgütlerin hizayı bozdukları görüldü. Önce işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğinin gerçekleşmesinin önü kesildi. TİP ve DİSK bölünerek büyük yara aldı. Bu iki örgüt sağ teslimiyetçi oportünizmin tasfiyeci anlayışlarıyla işlevsiz kaldı. Dev--Genç, iyi-kötü ilerici gençliğin kütleselleşen tek örgütü iken, THKO, THKP-C vb. parçalara ayrıldı. DDKO mevcut gruplardan ayrılma sürecine girdi. Ordu ve güvenlik güçleri arasında, bürokraside her dönem bulunan ilerici, demokrat ve yurtsever güçler arasında çatışmalar çıktı. Bu kesimleri sosyal muhalefetin en anlamlı gücü olan işçi sınıfı hareketine kazanacak bir kurmaylık yaratılamamıştı. İşçi-emekçi muhalefetine sempatiyle bakan kesimler, zor, çetin, ama sonuç alıcı yol ve yöntemler yerine, kestirmeden gidilmesini öne çıkaran "cunta" ve "darbe" örgütlenmelerini tercih etmeye başlamıştı. Kendilerini "Sol Kemalist" olarak tanımlayan "cuntacı" ve darbeci"akımların beslenebilmesini tahrik eden birçok koşul zaten Osmanlı-Cumhuriyet sürecinde belirlenmişti. Ortam bu akımları yaratıyordu. Yeterince toplumsallaşamamış bir sosyoekenomik yapı içinde "cunta"cılık doğal sayılıyordu.

"12 Mart'ın faşist generallerinin işbaşı yapması ve darbenin başarılı olması için, işçi ve emekçi halklarımıza "haklı" gözükebilecek "gerekçe" ler yaratılmalıydı. İşte Marmara Gemisi'nin yakılması, yani bir kamarasında esrar satışı yapanların, bir ihbar sonucunda mevcut esrarın imhası için bilerek çıkarılmıştı. Olay bundan ibaretti. Bu "olay" 12 Mart'ın faşist generallerini "haklı" gösteren onlarca ve bilinçle kışkırtılmış "olay"lar halkasından yalnızca biriydi. Bu yangını çıkarmayı kışkırtanlar arasında oldukça karanlık kişi ve güçler vardı. Gemi kamarasında yapılan araştırma ve bilirki-

si raporunda, yangın nedeni olarak, bizim kuşkularımızı doğrulayan gerekçeler, neden sonra açıklandı. Bu açıklamalar da bizim beraatimizi sağladı.

"Öte yandan aynı mizansen Atatürk Kültür Sarayı'nın yakılması "olay"ında da yaşanacaktı. Bu kundaklama ve yangın çıkartma olaylarında devrimci işçilerin, gençlerin ve öteki sanıkların hiçbir rolü olmadığı, ay bacayı aştıktan, yani tilki tilkiliğini ispatlayana kadar postun elden gitmesiyle anlaşılacaktı. Biliyorsunuz, Atatürk Kültür Sarayı bu kundaklama olayında, önceleri sağ eğilimli faşistler kullanılıyor, ama suç bizim üstümüze yıkılmak isteniyordu. Duruşmalarda bu durum gün gibi açığa çıktı.

"Anılan yangın ve kundaklama olaylarında, suçun bizim üstümüze yıkılabilmesinin hukuki, kanuni, siyasi, ahlâki, maddi-manevi bir gerekçesi ve de dayanağı olmayınca ne yapılacaktı? Burjuvazi bu durumlarda zora başvuracaktı. Burjuvazimiz ise, Osmanlı'dan veraset aldığı geleneklerine bu kez ABD'den, AET'den aldığı işkence ve "halletme" deneylerini de katarak bu konular üzerinde adeta "master" yapacaktı. Türk devlet geleneği, işkence konusunda, dünyanın birçok devletine taş çıkartacak düzeydeydi. İşte, bizlere işkenceyle "kabul" ettirilen kundaklama ve yangın çıkarma "eylemleri" böylece "kanıt"lanınca, daha önce bu suçu işleyen faşist sanıklar, yargılanıyorken hemen salıverilecekti. Mevcut yasalara göre suçları sabit olan bu faşist sanıklar herhangi bir ceza da almayacaktı.

"Faşist cunta, bu türden yöntemlerle ayakta kalacağını ummuştu. Onlar, işçi sınıfının ister bilinçli ister bilinçsiz olarak, üretim yaptığı işyerlerini asla kundaklamayacağını, yakıp yıkmayacağını düşünememişti. "Hesap" yanlışlığı yapmıştılar. Zaten sermaye sınıfının doğru bir hesabı yoktu, avantalar ve yağmalar ülkesinde. Onların yalnızca bu konuda gerçekten "doğru" hesapları vardı. Bu süreçte güvenlik güçleri, polis, MİT ve öteki istihbarat birimleri, cuntanın haklılığını kanıtlamak için devreye giriyor, çok basit, ilkel, kaba ve gad-

dar yöntemlerle "Sabotaj Davası"nı gündeme getiriyor, böylelikle de komplolarıyla her şeyi yüzlerine gözlerine bulaştırıyorlardı.

"Sabotaj Davası" olarak anılan bu vitrin davada, öteki 12 Mart davaları gibi, bu türden saçma sapan gerekçelerle iki yılımız cezaevlerinde, hücrelerde, "Kontr-Gerilla" tezgâhlarında geçti. İki yıl yargılandıktan sonra bu davalardan beraat edecektik. Oysa bizim gibi "amele taifesi"ne mutlaka bir ceza vermeleri gerekiyordu. Çekilen çentiklerde cuntanın isteği bu doğrultudaydı. Böyle bir cezalandırma için ise, ille de zorlama bir yol seçerek, bizleri "İşçi Birliği" kurmaktan cezalandıracaklardı. Önceleri TCK'nun 146/1-3. Md.'den idam talebiyle yargılanıyorken, sonradan tertipleri boşa çıktıktan sonra, bu kez TCK'nun 141/5. Md.'ne göre 8 yıl ağır hapis, kamu haklarından ebediyyen men, 4 yıl Isparta'da sürgün cezasına çarptırılacaktım. Bizler, "İşçi Birliği" kurmaktan dört arkadaş ceza giymiştik. Ben Hilmi Taşdemir, Yaşar Yılmaz, Esat Yarar, Mustafa Erdemir. Benim dışımdaki arkadaşların hepsi de yüksek mühendisti. Bu karara itiraz ettik; davanın seyri çok uzun sürdü. Dosyamız Yüksek Hakimler Kurulu'na gitti ve oradan sonuçlandı.

"12 Mart sürecindeki tutuklanmamıza ve işkence olaylarına gelince: Sendikadan, benden önce üç arkadaşımızı aldılar; 20 gün sonra da beni aldılar. Alınan arkadaşlara önceleri işkence yapmıyorlar, Marmara Gemisi ile Atatürk Kültür Sarayı'nın kundaklanarak yakılmasını kimlerin yapabileceğini sorup "istişare" ediyorlar. Onlar da, zorlanınca: "Sendikanın dış ilişkileriyle ilgili olan başkanımıza sorun, o bilebilir" mealinde cevaplar verdikten sonra, böylelikle bana ulaşıyorlar. Alındığım zaman Tersanede normal çalışmalarımı yapıyordum. Önce gözlerimi bağladılar, ilkin Kadıköy'e, oradan da bir minibüsle, üzerime bir battaniye örterek, "Ziverbey Köşkü" olarak anılan ve "Kontr-Gerilla"nın "Karargâh" olarak kullandığı yere getirdiler.

"Burada eğitilmiş köpeklerle karşılaştık. Köpeğin iki ya

da dört ayaklı olması önemli değildi. Kimi zaman dört ayaklınınkine iki ayaklılarınki rahmet okutuyordu. İkinci kata getirildim; burada bir tuvalette gözlerimi açtılar; soyun dediler, soyunduk; sıfır numarayla saçlarımızı tıraş ettiler; fotoğraf çektiler, aşağı kata indirdiler gözlerimiz bağlı olarak; burada "Kontr-Gerilla", "Albay", "Yarbay", "Yüzbaşı" diye başlayan sözlerle, hitaplarla karşılaşıyorduk. Hemen sorguya başladılar; ve ilk olarak: "Marmara Gemisi ve Kültür Sarayı'nı nasıl yaktınız?!.." diye bize saldırdılar. Ben ise: "Biz vatan haini değiliz, işçi ve emekçilerin malını niçin yakalım? Biz böyle bir suçu asla işlemedik. İşçi sınıfı memleketinin tek bir çivisine bile hıyanet etmez." gibi cevaplar vermeye başlamıştım. Bu, normal ve eşit koşullarda gerçekleşmeyen bir "sorgu"ydu. Hakkımızdaki karar çoktan verilmişti. Bizler ahmakça bir mizansenin kurbanlarıydık. Karşımızdakiler, bizler karşı son derece kışkırtılmış, hepimizi "vatan haini" derecesinde düşman görecek kadar eğitilmiş gaddar ve kötü ruhlu insanlardı. İşkencecilerin hiçbir insani-beşeri değer yargısı yoktu. Bizim cevaplar onları "mandallamıyordu".

"İşkence seansları artık böylece başlayacaktı. İşkence yöntemleri ise, falaka, kaba dayak, el, ayak ve cinsel organa elektrik şoku, başa kablo sararak elektrik verilmesi, düz askı, ters askı, makattan cop sokma, cinsel taciz, vb. bilinen yöntemlerden ibaretti. Bana çok süratli ve değişik yöntemlerle tam 24 saat durmadan işkence yapılıyordu. İlle de zorla bir "ikrar" almanın peşindeydiler. Niyetleri açıktı. Yapmadığım şeylerden ötürü işkence gördüğümü anlayınca, ayrıca elbet bir "hukuk" vardır, ne de olsa maddi delil aramak zorundadırlar düşüncesiyle, işkenceden tükenmiş olarak senaryoları kabul edecektim... Daha fazla işkenceye dayanamayınca, hemen hazır olan senaryoya bir imza atmak durumunda kaldım. Bu senaryonun bağlantıları uzantısında isimler verdim. Olayı üstlendim.

"Evet 25 sanıklı "Sabotaj Davası" böylece başlayacaktı. Sanıklar arasında TİP ve DİSK'ten, gençlik örgütlerinden,

yani sendikamıza gelip-giden gençlerden arkadaşlar vardı. Hattâ devrimci harekete karşı ilgisiz kimseler de bulunuyordu aramızda. Bu sanıkların tamamı, yapılan işkenceler sonunda, düzenlenen senaryoyu kabul etmişlerdi. Bu arada tekelci basın da boş durmamış, yaygarayı koparmıştı. Özellikle Tercüman, işçilerin kanıyla elde edilen bu çirkin kampanyada cunta tertiplerinin niyetlerine çanak tutuyordu. Büyük bir kuşatma altındaydık.

"İşkencenin bizlerde bıraktığı izleri nasıl anlatmalıydık? Mesela, benim ayak tırnaklarım bir daha çıkmadı. "Kontr-Gerilla" denilen yerde, en fazla ben kaldım. Tam 68 gün. Burada, uzun süre kalışımı ilgililer şöyle açıklamaktaydı: "Güya, cezaevinde devrimciler beni, verdiğim ifadelerden ötürü öldürecekmiş; ya da sonradan akıl verip, "ikrarımdan" cayabilir mişim. Sabotaj, kundaklama ve yangın eylemlerini inkâr edermişim?!.."

"Oysa bize işkence yapanlar bile bu senaryolara inanmıyordu. Gn. Memduh Ünlütürk "Kontr-Gerilla"da, "ikrar veren" hepimizin bu söylediklerimizin doğru mu-yalan mı olduğunu kanıtlamak için "yalan makinasından" geçirilmemiz gerektiğini yüzümüze karşı söylüyordu. Bu söylenenlerden ve senaryolardan demek ki, kendisi de pek emin değildi. Bizzat bana: "Bak yalan makinası icad edildi, doğru konuşun yoksa iflahınızı keserim!.." yollu tehditlerde bulunurken ben de ona: "Daha ABD'de bile icad edildiği kuşkulu bir şeyi Türkiye nasıl icad etmiş diye dalga geçince bana iki tokat atmıştı.

"İşkencede insanın kişiliği elden gidiyordu. Suçsuzluğuma üzülmüştüm. Verdiğim ifadelere oldukça hayıflanmıştım. Neden sonra doğru olmadığı anlaşılsa da, insan bir ömür boyu bu sahneleri ve olup bitenleri unutamıyordu. Zaman zaman bu sahneler, gözümün önüne gelince irkiliyorum. Hepimizin ruh sağlığı ile bilinçle oynadılar. Büyük bir unutkanlık içindeyim. Bazı olayları ayrıntılı hatırlayamadığım oluyor. Geceleri kriz geliyor; uykudan haykırarak, sıçra-

yıp kalktığım oluyor; uyuyamıyorum, acıma ve ağlama hissi duyuyorum. Ağlarken rahatladığım oluyor. Bu yüzden ilaç alıyorum. Okuduklarımı anlayamıyorum. Hitap yeteneğimi kaybettim. Yakınlarımın kalbini yok yere kırdığım oluyor. Kapalı yerlerde duramıyorum. Korku ve panik hissine kapılıyorum. Üstüme kapanan her kapı sesinden irkiliyor ve kriz geçiriyorum. Uykusuzluk çekiyorum; kalp krizine benzer ağrılar duyuyorum; bazen boğazımda bir şeylerin düğümlendiğini, kalp atışlarımın hızlandığını, bazı teklemelerin olduğunu görüyorum. Falakadan olsa gerek, zaman zaman ayaklarım çekiliyor; sanki canım çekiliyor gibi oluyorum. Bu izler hemen hemen işkence gören bütün arkadaşlarda var.

"Kontr-Gerilla"dan sonra Selimiye Askeri Ceza ve Tutukevi'ne getirildik; burada fazla kalmadık, oradan Kartal Maltepe Askeri Ceza ve Tutukevi'ne getirildik. Burada 1.5 yıl, Selimiye'de 6 ay kaldık. Günü gününe tam iki yıl sürecekti bizim "Sabotaj Davası" sanıklığımız... Çıkartılan "Af"tan yararlanamadık. Anayasa Mahkemesi'nin bozma kararı ile Maltepe'den tahliye olacaktık...

"12 Mart faşizmi bizim inançlarımızı eksiltmedi. Aksine biledi. İnsan haliyle böyle bir davadan yargılandığına yanıyor. Bu açıdan ziyadesiyle üzüntü duyduğumu söylemeliyim. Keşke işçi sınıfı davasından ötürü yargılansaydım; o zaman çok iftihar ederdim. Fakat bizleri çok kirli ilişkiler içinde yaralayarak, sınıfsal etkinliğimizi kırmak ve davamızı geriletmek, işçilik onurumuzu kırmak istiyorlardı. Böylece işçi sınıfının sindirilmesi gerçekleştirilecekti!.. Maddi ve manevi hayatımızı zedeleyerek, toplumda adeta sakat bireyler olarak kalmamızı sağladılar. İşçi sınıfının davasında ve de ideolojisinden asla gerilemedim. Ölene kadar da davamı sürdüreceğim.

"Cezaevi yaşamından kurtulunca, bütün işyerleri bizim gibilere kapalıydı. İş müracaatlarımızda: "Sizin adınızın üzerine kırmızı kalem çekildi" deniliyordu. Doğruydu, rengimiz belliydi. Eski işimize yeniden giremedik. Büyük ve tarifi

zor ekonomik sıkıntılar içinde kaldık. Yeniden marangozluğa döndüm. Bir arkadaşımın yanında ancak ekmek parasını çıkartabiliyorduk. Bu arada faşist yılanlar kızlarımı rahatsız etmeye başlamıştı; peşimizi bırakmıyorlardı. İstanbul'daki fakirhaneyi (gecekondumuzu) yok fiyatına satıp, Fikirtepe'deki yaşantımıza bir nokta koymak zorunda kaldık. Buradan Bursa Karacabey, Uluabat köyüne göç ettik. Bu köyde emekçi halkla kaynaştım. Onların somut sorunlarıyla ilgilendim. Su Ürünleri Kooperatifi'ni kurdum. Bu kurumun 4-5 yıl da başkanlığını yaptım. Köylülere yararlı tavrımdan dolayı beni sahiplendiler. Beni başlarına muhtar seçtiler. Köyde bir evim var. Toprağım yok. SSK'dan zorla emekli olmayı başarmıştım...

HARUN KARADENİZ

Onun adına 1960-70'li yıllarda, gençlik hareketlerinin boyutlandığı dönemlerde ve İTÜ Öğrenci Birliği'ne başkanlık yaptığı 1964'lü yıllarda rastlanacaktı. Giresun'un Alucra ilçesi, Armutlu köyünde, 1942'de bir emekçi ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Dönemin bütün gençleri gibi, 27 Mayıs 1960 hareketinin hazırlayıcısı niteliğindeki "28 Nisan Olayları" ve "28 Nisan Gençliği", TMGT ve TMTF'den sonraki süreçte, FKF, DÖB ve ardından TDGF (Dev-Genç) gibi gençlik örgütleri oluşturulacak ve onları hareketlendirecekti. Ülke tarihindeki gençlik hareketlerinin, birbirine deneyimini aktaran organik etkisinden söz edilebilinir.

FKF ve TDGF'nin oluşumu, tarihindeki ideolojik temeli "İhtilalci Kemalist" geleneğe bağlı olan gençlik örgütlerinden ideolojik/teorik/pratik olarak da bir kopuşu simgeliyordu.

İlerici ve devrimci gençliği bilimsel sosyalizmle tanıştıran süreç, en eski sosyalist gençliğin çabalarını saymazsak, 1944-1950'li yıllarda oluşan TKP uzantısındaki İlerici Türk Tahsil Derneği idi. FKF, TİP uzantısında, TDGF ise, TİP'nin işçi, gençlik ve aydın hareketini kucaklayamadığı bir dönemde TİP dışı ve "Partisiz Sol"un desteği ile oluşacaktı. Yani açık faaliyet gösteremeyen TKP'nin ülkedeki yerli kadrolarının oluru, desteği ve dayanışmasıyla...

Gençliğin ilerici fikir akımlarıyla tanışması, ülkedeki baskı yönetimlerinin dünyadaki gelişmelere paralel, hattâ gecikmiş bir tarih sürecinde çığ gibi büyümesinde şaşılacak

bir şey yoktu. Burjuvazi, yapısal karakteri gereği, ülkedeki fikir akımlarını, işçi hareketleriyle halk hareketlerini sürekli baskı altında tutagelmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrası, dünyadaki yumuşama ve demokratikleşme süreci, Türkiye'ye gecikerek yansıyacaktı. Türkiye'de, toplumun demokratikleşmesi için hiç mi mücadale verilmemişti? Asla, Cumhuriyet'in başından beri, hattâ Osmanlı döneminde de toplumun demokratikleşmesi yolunda siyasi talepler öne çıkıyordu. Sosyal sınıflar, siyasal ve ekonomik taleplerini bir biçimde ortaya koyan hareketlilik içindeydi.

1960 sonrasının özel önemi, artık burjuvazinin baskı ve teröre dayalı iktidarı yürümüyordu. Burjuvazi demokratik talepleriyle öne çıkan ve hoşnutsuzluğunu dile getiren kitlelere 1961 Anayasası ve onun uzantısındaki yasal düzenlemelerle bir taviz vermek ve sistemini böylece götürmek durumundaydı. Gerek dünyadaki güçler dengesi, gerekse içerdeki sınıflar mücadelesi, bunu gerektiriyordu. Yoksa, "iç dinamik çok geriydi, işçi ve emekçiler bir bedel ödemeden onlara bazı hakları tepeden verildi vs.vs." gibi bilim ve akıldışı değerlendirmeler hakikati yansıtmıyordu.

İşçi sınıfı, emekçiler, işsizler ve yoksul köylülüğün gaspedilmiş hakları vardı. Kürtler halk hareketlerinde CHP faşizminin ve DP'nin "demokrasi" yutturmacasının çok büyük acısını çekmişti. Anadolu coğrafyası, diktatörlüğün dikalasını yaşayan emekçi halklarımızın haklı taleplerinin kanla bastırıldığı bir "cennet" vatandı.

1960 sonrası, anılan talepler toplumda çığ gibi yankılanırken, CHP-DP arasında tahtaravalli misali gidip gelen gençler, sağ ideolojilerden, özellikle de Kemalizm'den "sol" düşüncelere meylediyordu. ABD-AET'nin ülkedeki sömürüsü, yabancı sermaye, NATO'cu dış politika, yeraltı ve yerüstü milli servetin talan edilmesi, işçilerin Almanya'ya satılması, milli petrol, montaj sanayi, ilaç sömürüsü, sağlık sorunu, eğitim ve öğrenim özgürlüğü, Kürt Sorunu, ABD üs ve tesisleri vb. vb. gibi sorunların tartışılması ve gündeme getirilme-

siyle, toplumda oldukça büyük yankılar yapmaktaydı. İlerici ve devrimci gençliğin "Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye" şiarlarını öne çıkarmasıyla emperyalizme karşı mücadelede ittifaklar sorununu gündeme getirecekti.

Devrimci gençlik arasında ciddi kitle çalışması yapan, işçi sınıfı ve emekçi halklarımızla yakın ilişkisi olanlar kadar, özellikle ve yalnızca büyük kentlerde üniversite alanlarını "kurtarılmış vatan toprağı" yerine koyup, bu çerçevede aktif eylemlere katılanlar çoğunluktaydı.

Harun, Deniz'ler (aralarındaki kimi farklılıklara rağmen) gibi kentlerdeki gençlik eylemlerine kendi meşrebince katılışının yanında, köylere de uzanıyordu. Bu yüzden okulunda devam sorunlarıyla da karşılaşıyordu.

Deniz'lerin başını çektiği (6. Filo Kıbrıs açıklarındayken) "6. Filo Defol!" eylemi 24.6.1967'de onbinlerce genç devrimcinin etkinliği ile doruk noktasına varacaktı.

Devrimci gençliğin mücadelede tek bir örgütlenmede yan yana yürümesi gerekiyordu. Bunun koşulları da vardı. "MDD"-"SD" zıtlaşması gençliğin farklı yerlerde kümelenmesini sağlamıştı. ABD emperyalizmine karşı kütlesel eylemler konulmasında Dolmabahçe yerine Taksim'e gidilmesini ve "anarşistlere uyulmaması"nı söylemesi, gençliğin tutarlı bir antiemperyalist mücadele hattının oluşumunda, Harun'un en büyük hatasıydı.

Mayıs 1968'lerde "NATO'ya Hayır!" Kampanyası da emperyalizme karşı gençlik eylemlerinde ileri bir halkaydı. CHP'nin ABD ile başlattığı ilişkiyi DP'nin 1.7.1950'de TBMM'ne aldırdığı bir kararla Kore Savaşı'na emperyalist ülkeler yanında Türkiye'de katılacaktı. 15-20.10.1951'de de Türkiye resmen NATO'ya kabul edilmişti.

Gerici ve çağdışı eğitim politikasını protesto eden devrimci gençlik "Eğitimde Devrim Gereklidir" diyerek, üniversitelerde çeşitli işgal ve boykot eylemlerini gerçekleştirecekti.

Devrimci gençlik gerici üniversitede işgal-boykot eylemi düzenlerken, işçi sınıfı da Derby, Demir-Döküm ve Hisar Çelik vb. fabrikalarda, grev ve sözleşmelerin etkili olmadığını görünce fabrika işgali eylemlerini gerçekleştiriyordu.

Gençliğin etkinliği, iktidarı 27 Mayıs benzeri bir askeri darbeyle ele geçirmek isteyen "cunta"ları da hareketlendiriyordu. Sözü edilen "cunta"lar sabahtan akşama kuruluyor, bu yolda bildiriler yayınlanıyordu. Devrimci gençliği işçi sınıfının yolunda örgütleyecek, yönlendirecek bir parti geleneği yaratılamadığından, kimi gençler bu "cunta"lara alet de oluyordu. TİP ise ne gençliği ne de işçi sınıfını kucaklıyordu.

Merkezi bir otoriteden yoksun, işçi sınıfının koruyuculuğundan uzak bir "devrimci gençlik" kitleselleşme istidadı gösterse de kapitalist-emperyalizminin tuzaklarından korunamıyordu. Nitekim, gizli cinayet şebekeleri gençlerin önde gelenlerini "faili meçhul" cinayetlerle ortadan kaldırmaya yönelecek ve "anarşik" bir ortam hazırlanacaktı. Devletin resmi koruyuculuğu ve kışkırtmasıyla, Türkeş'in vurucu gücü CKMP ve Komandoları üniversitelere, gençlere karşı kullanılıyordu.

Devrimci gençliğin önceleri tırnak çakısı, sopası bile yoktu. Faşist baskı ve saldırılar karşısında savunma amacıyla silahlanmak durumunda bırakılmışlardı.

Harun Karadeniz bu süreçte düşünce ve davranış olarak işçi sınıfından yana bir konumdaydı. TİP çizgisinde işçilerle diyaloğu vardı. Kimi sendikacılarla da yakın ilişkileri olmuştu. Sınıf bilinçli işçileri ise Harun'lar tanımıyordu.

Türkiye'nin ABD Büyükelçisi, "pasifikasyon uzmanı", "Vietnam kasabı" sıfatlı Komer'in arabası ODTÜ'de yakılınca (1968), gençlik hareketleri başka bir düzleme kayacaktı. Öte yandan Harun'ların başını çektiği daha farklı eylemler uç veriyordu. "Montaj Sanayiine Hayır! Ortak Pazara Hayır!" haftası (24-30.12.1968), kitlelerin bilinçlenmesine yardımcı olan eylemler zincirinden idi.

"Onlar Ortak Biz Pazar" yürüyüş kolu İzmit'ten ve o za-

man çalıştığım Türkkablo Fabrikası önünden geçerken işçi ler gençleri çılgınca alkışlayarak üretimi yavaşlattıklarında, kimimiz ücret kesimi, kimimiz ihtar gibi cezalarla cezalandırılacaktık.

O dönem ilerici kesimde "Coca Cola" gibi yabancı kaynaklı gazozların içilmemesi gibi kampanyalar da etkiliydi. Örneğin, bendeniz o gün bugün bu türden içkileri asla ağzıma koymamaktayım.

Tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçen, "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" (16 Şubat 1969) 6.Filo'nun Türkiye sularına geldiğinde burjuvazinin, iç ve dış gerici güçlerin ittifakıyla, 40 bin kişilik bir yürüyüşünde, üç devrimciyi kanlı cinayet yöntemleriyle katlederek, kitlelerin ayağa kalkışına meydan okuyacaktı.

Harun Karadeniz bu yürüyüşte de bütün etkinliği ile vardı. Polis ve sivil milislerin ortaklaşa gerçekleştirdiği bu kanlı gösteride, bozguna kapılmayan kaçmayan ve dövüşenler arasında, yanımızdan ayrılmayan gençlerden biri de oydu. Burada eşimin kaldırım taşlarını sökerek bana yardımcı olduğunu, ayrıca beni sakınarak ağır yaralanmamı engellediğini de anmak istiyorum. Harun da hafif yaralıydı bu saldırılarda. Kimi genç ve toy arkadaşlar kitle hareketlerinde yaşanan panik karşısında ne yapacağını, doğrusu o zamanlarda, pek bilmiyordu. 40 bin kişilik bir yürüyüş kolunun paniğe kapılması çok kötüydü. Dr.Hikmet Kıvılcımlı, sonradan yazdığı çok ağır bir eleştiriyle, yukardan ABD helikopterlerinin, aşağıdan yerli faşist milislerin ittifakıyla, polis gözetiminde gerçekleştirilen bu kanlı katliamı ve paniği, oldukça doğru teşhisleriyle kıyasıya eleştirecekti.

"Kanlı Pazar" Devrimci ve Sosyalist Sol açısından şok misali bir uyarıydı. İşçisi, emekçisi, gençliği, aydını ve topyekûn halklarımızla giderek kütleselleşen, taleplerini dile getiren ve çoğalan bu engin sosyal muhalefetin mutlaka bir merkezi otoriteye bağlanması gerekiyordu. Burjuvazi bu uyanış selini, ancak kanlı tertiplere başvurarak geriletmek ve so-

nında da sıkıyönetim koşullarında zora başvurmak durumundaydı. Burjuvazinin kışkırtmaları açıkça görülüyordu.

Ülkede her gün talepleriyle alanlara çıkan işçi, emekçi ve gençliğin ortak eylemleri başarıyla gerçekleşiyordu. Sistemin açık faşizme yöneleceğinin işaretleri çok net biçimde her olay ve olguda görülüyordu. Faşizme karşı birlikte neler yapılabilirdi? sorusu ve sorunları ilerici, demokrat, sosyalist herkesi yakınen ilgilendiriyordu. Yurtseverlikten devrimciliğe kadar uzanan yelpazede bütün dürüst, kararlı ve namuslu insanlar bir arayış ve yöneliş içindeydi. Dev-Güç (Devrimci Güçbirliği) Yürütme Kurulu: 27 Mayıs Milli Devrim Derneği, Milli Demokratik Devrim Dergisi, FKF, DİSK, TMTF ve TÖDMF'den oluşuyordu. (27.3.1968) Bu oluşum programı, fiili bir yapı ve eylem birliği demek oluyordu. Oysa DPP'nin başını çekmediği güçbirliği ve öteki ittifaklar politikası, sorunu çözmeye yetmiyordu. Bir yanda "Dev-Güç" önerileriyle "asker-sivil-aydın"ların birlikteliği. Öte yandan, daha sonraları, THKO, THKP-C vb. örgütlenmelerin kapısını aralayacak olan kümelenmeler aracılığıyla faşizme karşı dövüşmek için çok yönlü örgütlenmelere gidiliyordu.

Harun, bu süreçte Dev-Güç'e karşı çıkan gençler arasındaydı. Faşizme karşı mücadelede, farklı ve alternatif bir önerisi mi vardı? Nasıl bir örgütlenme çalışması içindeydi? Bu sorunun tartışılarak çözümler üretilmesini o zamanlar daha ayrıntılı göremiyor ve öğrenemiyorduk. Ancak daha sonra 12 Mart 1971'in Maltepe Askeri Cezaevi'nde onunla karşılaşıncaya kadar, bize yansımayan bu yönelişini onun ağzından ve yargılandığı "TKP" Davası iddianamesinden, bu dosyadaki sanık ifadelerinden, belgelerden vb. malzemelerden ayrıntılı öğrenecektik.

Dev-Güç, TMGT aracılığıyla devrimci öğrencileri, grupları ve örgütleri çeşitli toplantılara çağırıyor; "gelin 27 Mayıs'tan ilerde bir devrim iktidarına ortak olun!" önerisinde bulunuyordu. Gençler arasında bu öneriye son derece yatkın olanlar kadar reddedenler de vardı. Harun'lar bu

öneriyi; TİP paralelinde yaklaşıyor ve "Jön-Türk geleneğinin bir çeşidi" olarak eleştiriyordu. Oysa bu türden bir öneri karşısında, sık sık "işçi sınıfı" ve "parti" sözü eden Harun'ların İTÜ camiasının gerekçelerinin değerli olabilmesi için, o dönem DPP'nin oluşturulmasından yana işçi ve aydın çevrelerde çözüm arayan kadrolarla tanışması, bu çabalara omuz vermesi de beklenirdi. Onlar Dev-Güç'e karşı çıkıyor, ama DPP'nin oluşturulmasıyla DEVRİM'e öncülük edecek kurumlaşmanın ne olduğu konusunu karanlıkta bırakıyordu. Oysa o günkü kaosta işbaşı yapacak kurumlaşma DPP idi.

Harun ve benzeri çevrelerin kimi eksikliklerine rağmen, öğrenci örgütlerinin yapacağı şeylerin sınırlı olduğunu görmesi çok olumluydu. Bu teşhis doğruydu. Fakat yerine ne konulacaktı(?) denildiğinde soru cevapsız kalıyordu. Doğrusu bu soru ve sorunların cevabı Harun'ları da aşıyordu. Çünkü, o da bir öğrenciydi, kimi haklı eleştirilerde bulunan öğrenciler gibi...

İTÜ'deki öğrenci hareketinin bir zaman önderliğini yapan Harun, zeki, çalışkan, özverili, tevazu sahibi ve akıllı bir gençti. Militanlıktan da asla geride değildi. Sonradan TH-KO, THKP-C vb. kümelenmelerle ayrışan kimi gençlerin sorumsuzca sarfettiği "pasifist", "oportünist" ve "hain" suçlamalarında haklılık yoktu. Harun devrimciydi, sosyalistti. O parti derken üyesi olduğu, TİP'ni bile eleştirirken haklıydı. Fakat anılan partinin "TKP" adını kullanan naylon komünistlerin bu işlevi yerine getireceğini sanmasında asla haklı değildi. Onun sonradan oportünistlerin yanında yapacağı bir tercih, parti olmayı asla haketmemiş ve de hariçten gazel okuyanların meşrulaştırması anlamına geliyordu. Çünkü parti eşittir Laz İsmailgil'lerin "TKP"si değildi.

Devrimci gençlik arasında, 1960 sonrası çığ gibi gelişen ve temelini öğrenci gençliğin oluşturduğu bir "devrimci mücadele"nin yapacağı şey çok sınırlıydı. Gençliğin gücünü aşan, tarihsel ve sosyal sorumluluğu ağır bir sorunu, gençliğin asla kaldıramayacağı, onların asla taşıyamayacağı örgüt-

lerine yüklemek büyük bir aymazlıktı. Dönemin Devrimci ve Sosyalist Kadro'larının en büyük ayıbı buydu. Devrimci gençlik, ülke sorunlarına duyarlıydı. Dünyadaki gelişmeleri ilgiyle izliyordu. Onların yönelişi sağlı "sol"lu burjuva partilerininkinden mutlaka ilerdeydi. Devrimci özverilerine söylenecek şey yoktu. Onlar konumları gereği, sosyal devrimin öncüsü değildi.

Devrimci gençliğin başıboş, teorisiz, projesiz, programsız ve kurmaysız ateş hattına çekilmesinin "vebalini" ne TİP, ne hariçten gazel okuyan "TKP", ne partisiz sol ve ne de DPP'nin oluşturulması için çabalayan kadrolar taşıyabilirdi. O dönem oluşturulamayan DPP sempatizanı kütle, sosyal muhalefeti kucaklamaya aday tek alternatif idi. Ya bu kurumlaşma gerçekleşecek, ya da faşizm kadroları ezecekti. 12 Mart 1971 Askeri Cuntası işte bu işlevi gerçekleştiren girişimlerden biriydi.

Harun'ların kuşağı, Kürdistan'daki, feodal ve yarıfeodal sosyoekonomik yapı, aşiret ve din temeline dayalı geri üretim ilişkileriyle de tanışacaktı. DDKO'nun başını çektiği, zaman zaman TİP'nin de katıldığı "Doğu Mitingleri", gençliği etkileyen önemli kitlesel çıkışlardı. Kürt köylerindeki sosyal hareketlilik, toprak işgalleri, Atalan, Değirmenköy ve Güllüce'deki toprak çatışmalarına da ilgi duyacaktı. Köylerde okul yapımı, su getirilmesi, köprü inşası, üreticilerin sorunlarına yerinde çözümler gibi etkinliklerde de onların içtenlikli, amatör ve lekesiz emeği vardı.

1960 sonrasının yaygın ve canlı tartışmalarından, kalkınma, sanayileşme, toprak reformu, kapitalizm mi-sosyalizm mi tartışmaları ve ayrıca sosyalizmin çeşitleri vs. vs. devrimci gençlerin ilgi alanlarını oluşturuyordu.

1960 sonrasının yaygın ve canlı tartışmalarından, kalkınma, sanayileşme, toprak reformu, kapitalizm mi sosyalizm mi tartışmaları ve ayrıca sosyalizmin çeşitleri vs. vs. devrimci gençlerin ilgi alanlarını oluşturuyordu.

Bu süreçten sonra ülke ve dünya sorunlarına sınıfsal ve bilimsel bakış yöntemleri gündeme gelecekti.

Sistemin sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel, askeri, moral ve etik vb. her alandaki krizi aşılamayınca gençliğin eylemleri "bahane" edilerek faşizmin tezgâhlanması gündemleştirilecekti. Burjuva partilerinin çabaları da bu yöndeydi. TİP bu sürece önderlik edemez duruma gelmişti; parti işlevsizlikte sıfır noktasına evriliyordu. Devrimci gençlik kendini parti yerine ikâme edecek kümelenmelere gidiyordu. DİSK yönetimi de zaman zaman kendini parti yerine ikâme eden anlayışlara kaymaktaydı.

Sosyal muhalefetin çığ gibi geliştiği bir süreçte, işçi sınıfı kendisi için sınıf olma mücadelesinde, 15-16 Haziran Direnişi'ni gerçekleştirecekti. İşçi sınıfının bu tarihi yürüyüş ve direnişi yaşanan krizi daha da derinleştirecekti. Sistemin krizini aşacak tek alternatifin, baskı ve sömürüden en çok nasibini alan işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın oluşturduğu örgütlenmelerin olduğu gerçekliği gündeme getirilecekti. Devrimci saflarda da yaşanan krizin aşılabilmesinde, gençliğin değil işçi sınıfının başı çekeceği vurgulanıyor, tutulacak ana halka işaretleniyordu.

Harun gençlik içindeki bu sınıfsal rahatsızlığı gören, ama öteki gençler gibi o da asla işçi sınıfını tanımayan biriydi. Çünkü o da üretimin dışındaydı.

Devrimci gençlik, eylemleriyle yaşama ve kendi geleceğine sahip çıkarak büyük bir atılganlık yapmıştı. Sistemin baskı ve sömürüsü sürdükçe gençlik temeline dayalı örgütlenmeler çoğalacak, ama bu örgütler sistemi devrimci yoldan asla dönüştüremeyecek, aralarında kan davası gibi derin çelişkiler yaratılacak, bölünecek ve bundan da burjuvazi yararlanacaktı.

Oysa gençliğin yeri işçi sınıfının yanındaydı.

Hayat ve mücadele bizleri Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'nde "bir araya" getirecekti. Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların dışarda yapması gerekeni, bir yönüyle, faşist paşalar gerçekleştirmişti. Bu "birlikteliğin" anlamı büyüktü. Şimdi, "faşizmin zindanında" (kimi gençler cezaevini böyle ta-

mmlamaktaydı), oturup sistemin devrimci yoldan neden değiştirilip dönüştürülemediği/mizi/sorununu konuşabilirdik! Bu günleri gösterenlere "minnet" borçluyduk!

Harun, cezaevinin tutarlı, dengeli ve aklı selimi temsil eden devrimci gençlerinden biriydi. Tek kusuru "TKP" davasındaki naylon komünistlerle birlikte yargılanıyor olmasıydı. Onu tanıyan biri olarak, örgüt seçiminde, Harun'un iradi ve bilinçli bir seçim yaptığına ilişkin maddi olgular bulamıyorduk. Bu davada bir araya getirilen insanlar arasında devrimci ve sosyalist olanlar çok azdı. Bu kadar devşirme bir örgüt, ancak kimliği tartışmalı ve ilgisiz kimselerle kurulabilirdi.

Harun ayrıca, kolundaki kanserden ötürü hastaydı. Cezaevi hayatı onun zamanında tedavi edilmesini engelliyordu. Gerek sağlığının bozukluğu, gerek efendiliği yüzünden kendisiyle yargılandığı dava hakkında ayrıntılı tartışamıyorduk. Bu asla diyaloğumuz yoktu anlamına gelmemeliydi. Elbette konuşuyorduk. Anlaşıldığı kadarıyla Çetin Özek ve "gazeteci" sanıklar onun tedavisi için Londra'dan Misis Selma ile ilişki kurulmasını sağlamışlardı. Harun için çok hayati bir tehlike söz konusu olduğunda, hastalığın da yarattığı duygusal bir ortamda, çocukcağız anılan naylon komünistlerin tuzağına çekilmiş olabilirdi. Bunun anlaşılır ve mantıki bir nedeni olabilirdi. Öte yandan Harun İTÜ öğrenci birliğinde etkili bir önderken, ısrarla karşı çıktığı "rakip" gençlerin adaylık çekişmesinde yenilmişti. İTÜ, sonradan THKO, THKP-C vb. örgütlere savrulacak, devrimci gençlerin eline geçecekti. Harun hakkında hesapsız suçlamalarda bulunan kimi "sol" teslimiyetçi "hayta"lardan kurtulayım derken, sağ teslimiyetçi oportünizmle, reformist, sosyalreformist bir ekiple tanışmış da olabilirdi. Bu ihtimali de geçerli kılan kimi olgular vardı. Tartışmalı kimliği olan, iç ve dış etki ve bağlantıları bulunan, işçi sınıfı ve emekçi halklarımızla, ülkedeki hakiki komünistlerle organik bağı bulunmayan bu "TKP" tercihi, Harun'un hanesine kötü bir not olarak düşmemizi gerektiriyordu.

Harun Karadeniz, İTÜ'deyken düşünce ve davranışta farklı olan genç öğrencilerle bu kez aynı koğuşta kalıyordu. Özellikle de THKO'lu sanıklarla anılmaya değer bir sürtüşmeye düşmeden yan yana hapis yatabiliyordu.

Cezaevinde onun moralini bozduğuna tanık olmadık. "TKP" davası sanığı oluşundan ötürü sıkılıyordu; onun özlediği TKP bu türden bir örgütlenme olamazdı. Sıkıntısı bu yüzdendi; ama derin kaygı taşıdığını da gizlemiyordu. Harun, öteki devrimci öğrenci arkadaşlar gibi bizim çocuklarımızdı. Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların anılmaya değer militanlarından biriydi. Yerini bulamasa da, safımızın insanıydı. Devrimci mücadeleye emeği geçmişti.

Cezaevi yaşamı çok kısa süren Harun, kansere yenilerek aramızdan ayrılacaktı. Oysa eleştirdiği öğrenci gençliğin ve "TKP" çağrışımı yapanların serüvenini yaşayarak görmeliydi.

ZEKİ ERGİNBAY

12 Mart 1971'den önce tutuklanmıştı Zeki Erginbay ve 8 arkadaşı. "Suçları" neydi(?) denilecekse, bu 9 insanın "suçu" gerçekten büyüktü(!) iddiaya göre, Sivas Öğrenci Yurdunu basmışlardı. Bu nedenle de Sağmalcılar Cezaevi'nde tutukluydular. Galiba onların Maltepe Askeri Cezaevi'ne gelmeden, bir de Davutpaşada tutukluluk günleri vardı.

Zeki'ler cezaevine getirildiklerinde saçları sıfır numara tıraş edilmişti. Zeki'nin başında yediği dayaklardan olsa gerek yarıklar ve dikiş izleri vardı. İnsanları saçlı olarak görmeye alışkın olduğumuzdan, birden bire onları saçsız cascavlak görünce doğrusu ilk akla gelen şey şaka yapmak ve onlara takılmaktı. Zeki'de iri gözleriyle siyah bıyıklarıyla göze çarpıyordu. Bir çift anlamlı göz ve bıyıklar, onu tanımaya yetiyordu.

Onlar da dönemin İstanbul Dev-Genç'in, liselerden gelme genç militanlarıydı. Gizli cinayet şebekeleriyle, Kontr-Gerilla'yla içli dışlı faşist MHP ve Ülkü Ocaklarının vurucu gücüne karşı Devrimci Gençlik, önceleri doğal savunma, ardından işlenen cinayetlere karşı "faşistleri cezalandırma" yolunu seçmişlerdi. Öğrenci yurtlarında devletle işbirliği yapan, gizli cinayet şebekelerini barındıran ve faşist militanlar yetiştirenler de vardı. Genellikle öğrenci yurtları devrimci gençliğin denetimi altındaydı. Devrimci gençliğin denetimindeki yurtlarda da anılan-anılmayan çalışmalar yapılırdı. Gençlik eylemlerinin birer karargâhıydı yurtlar. Buralarda eğitim çalışmaları, yazı-çizi işleri, pankart hazırlığı ve faşist

saldırılara karşı koyacak bütün işler yapılırdı. Buralar, kimilerine göre "kurtarılmış vatan toprağı" gibiydi. Kimse bu yurtlarda olup bitenlere karışamazdı. Öğrenciler yurt seçiminde devrimcilerin etkinliğinde ve korumasında olan yurtları seçerdi, çoğunlukla. Fakat bilinçli olarak faşistlerin etkinliğinde olanları seçenler de vardı. Demek ki, Sivas Öğrenci Yurdu bu ikinci kategoriye giriyordu ki, Zeki'ler burasını teslim almak, faşistleri sindirmek için bir "huruç hareketi" düzenlemişlerdi. Eylemleri yankı yapmış olacak ki, dava adliyeye yansıtılacaktı.

O dönemin ilerici gençleri yaradılış olarak sırım gibi, atletik, militan ve gözüpekti. Gençlerin giyiniş ve davranışlarından hangi "sol" siyasi çizgiyi temsil ettiklerini anlamak zor değildi. Kot pantolon, parka ve kazak genel olarak bir Dev-Genç'linin portresini çizmeye yetiyordu. Bu özellik onların ilk akla gelen giyim-kuşam gereçleriydi. Birde postal ve de elde hünerli çevrilen tespihleri anılmalıydı.

Zeki'lere takılırdık, örgütlenirken kullandıkları isimlerden ötürü:

-Żeki, bu gidişle Dev-Genç, Dev-Lis, Dev-Orta, Dev-İlk, derken Dev-Kundak olup çıkacaksınız?! Ne oluyor arkadaş?!

- Ne yapacaktık yani?!

- ...

- Faşist yılanı büyümeden ezeceksin. Bu yüzden bizde her yaştan insanı harekete sokacağız! Buna zorunluyuz!

Zeki arkadaşa zaman zaman alev olmak yerine kor olmak gerektiğini de söylemeye çalışırdık: Genç arkadaşların ve Zeki'nin oldukça sert, çok sekter ölçülere varan tavırları vardı. Diyaloglarımızdaki sevecen espriyi anlamak yerine hemen gardım almayı birer "devrimci görev" olarak algılıyorlardı. Genel ilerici-devrimci hava da bu türden davranışların yaygınlık kazanmasına uygundu. Üretimden gelselerdi ne iyi diyaloğumuz olurdu. Mahir, Ulaş, Hüseyin, Cihan,

Ömer ve önde gelen onlarca militan genç insan da üretimden gelmiyordu, ama onlar Zeki'ler gibi değildi. Geniş bir algılama yeteneği, yüksek bir moral, sevecenlik, engin bir insan sevgisi, tevazuu ve militanlıklarıyla seçilirlerdi. Bu özellikler her kahraman insanda olan özelliklerdi. Zeki'lerdeki yeteneklerin bu düzeye evrimi için zamana ihtiyaç vardı. Onlar daha çocuktular.

Devrimci saflardaki sevimli çocuklukları biz nasıl parmağımıza dolardık? Onların zaaf ve eksiklerini nasıl yüzlerine vurur, kalplerini kırardık?

Zeki de bir çok Dev-Genç militanı gibi yoksul emekçi bir aileden geliyordu. Mülkü yoktu. Mülksüz olunca insan, herhalde bankada parası da olmayacaktı. Bir yandan çalışarak ekmeğini çıkarmaya özeniyor, öte yandan İTÜ'de okuyordu. Öğrencilik yıllarında, 1.TİP deneyimi döneminde, Dev-Genç ile de tanışacaktı. Onun sosyalizmle böylece tanışması, Dev-Genç'e katılışı, liseli yıllara rastlamaktaydı. Zeki 1965-70'li yılların aktif ve önde gelen militanları arasındaydı artık.

Onun işçi ve gençlikten oluşan kitlesel çıkışlardaki militanlığına bizler de tanık olmuştuk. Zeki'nin devrimciliği saflarımızda asla tartışılmıyordu.

Zeki cezaevinde çalışkan, atak ve akıllı delikanlılar arasından seçilen biriydi. Siyasi tartışmalarda acımasız ve heyecanlıydı. Otomatik tüfek misali sözü karşısındakinin ağzına tıkan cinstendi. Genel işlerde elyak ve becerikli sayılırdı. Çok düzgün elyazısı olan biriydi. Oysa kimi gençler doğru dürüst yazı yazamıyordu. Yazısı düzgün olmayan devrimciyi, doğrusu biz de devrimci yerine koymayarak onları bu konuda daha düzenli ve titiz olmaya özendirmek istiyorduk. Elbette haklı olarak eleştiriyorduk da.

* * *

12 Mart 1971'lerin sürecinde Zeki'nin bizde bıraktığı izlenimini bu satırlarla ifade ettikten sonra, onun katledil-

mesine ilişkin ve bizce çok gerekli bazı olayları da belgelemek doğru olacaktır. Eğer bunları yazmazsak Zeki Erginbay'ın portresi yarım kalacak ve böylelikle tarihimizdeki bir dönemin ilişkilerinin üzeri örtülmüş olacaktır. Oysa Devrimci ve Sosyalist Kadro'lar arasındaki ilişkilerde üstü örtük hiçbir şey kalmamalıydı. Elbette genç arkadaşlara gelenekten-geleceğe lekesiz ve kalıcı şeyler bırakmak istiyorsak. Yapılan yanlışlardan arınarak, daha az hatalı işler yapmak istiyorsak. Genel bir hesaplaşmanın gereğini yerine getireceksek, kendimizi ve ilişkilerimizi teori/pratikte aşmadan yanaysak, korkmadan örtüyü açmalıyız. Bize çok pahalıya mal olsa da...

Zeki, 1973 Af Kanunu'ndan yararlanarak cezaevinden ayrılacaktı. Cezaevindeki deney birikimiyle o gene kitlelerin içinde görünecekti.

1973-74'lü yıllar hem burjuvazi açısından hem de Devrimci ve Sosyalist Sol açısından önemli yıllardı. 12 Mart 1971'in faşist uygulamalarının ömrü 2.5 yıl ancak sürdürülebilmişti. Sistemin daha fazla baskı ve terör uygulayacak gücü yoktu. Sağlı "sol"lu burjuva partileri ve ona karşı olan ilerici-devrimci güçler de bu süreçte sınanmıştı. Genel olarak sol, CHP'nin "umut", B.Ecevit'in "Kara Oğlan" imajıyla emekçilere sunulduğu bir dönemdi. Hayat, TİP, Dev-Genç, THKO, THKP-C, vs. örgütleri, faşizme karşı mücadelede yeterince sınamıştı. Devlet tekelci kapitalizmine ve başvurduğu faşist baskılara kitleselleşerek karşı koyacak-koyması gereken-örgütler konusunda ilerici saflarda geniş bir tartışma dönemi açılmıştı. Sınanan ilerici örgütlerin yerine işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğini gerçekleştirebilecek, gençliği işçi sınıfı kanalına getirebilecek bir örgütlenme aranıyordu; TEK PARTİ, TEK SENDİKA, TEK GENÇLİK ÖRGÜTÜ şiarlarımızla. Bu türden bir arayış mutlaka gerçekleşecekti. Bunun işaretleri 12 Mart'ı karşılayan grupların içinde mevcuttu. Bu olgu, zaman ve mekândan münezzeh yurtdışındaki "Harici Büro"nun aklını çeliyor ve en baş-

ta Laz İsmail olmak üzere "Tarihi TKP" adına (!) bir çağrışımla bir "atılım" yapılması düşüncesini tahrik ediyordu; Komünistlerin tutsak ve dağınık olduğu bir dönemde...

Evet kitlelerin hareketliliğini kucaklamaya aday bir TKP'ne şiddetle ihtiyaç vardı; ama "atılım" yapanlar bu türden bir niyeti ve eğilimi temsil etmiyordu. TKP olabilmeyi asla haketmeyenler, ne yazık, işçi sınıfı, emekçiler, gençler ve aydınların başına bela olup çıkacaktı. 12 Mart'ın enkazları arasından, önce CHP, ardından "TKP" adını kullananlar çıkacaktı.

Zeki Erginbay, kendiliğinden kurulan "TKP"nin naylon bir örgüt, kadrolarının da, en azından güven vermeyen, daha doğrusu eylem kaçkını olduğunu bilenlerdendi. Ayrıca, "TKP" adını kullananların tüzük ve programını yerinde değerlendirerek açık eleştiri yönelten akıllı gençlerden biriydi.

Zeki, ayrıca Proletaryanın Devrimci Partisi'nin oluşturulmasından yanaydı. TİP deneyinden geliyordu. Dev-Genç, THKP-C deneyimini yaşamıştı. Dışarda "TKP", içerde TSİP "atılımı" gerçekleştiği süreçte Zeki, bir ara, TSİP saflarında görülecekti. TSİP'ten ayrıldıktan sonra GSB'nin örgütlenme çalışmalarına katılmıştı. Bu gençlik örgütünün nisbeten yerli, özgün ve bağımsız bir çizgi izlediği görülüyordu. GSB bu süreci geliştirebilseydi Dev-Genç'ten daha ilerde bir gençlik kurumlaşmasını başarabilirdi. Bunun işaretleri vardı.

Zeki, bir yandan İTÜ'de, TÜTED ve İMO'da, öğrenci ve teknik elemanların kitlesel mücadelesine omuz veriyor, öte yandan GSB'nin işlevsel olmasına çalışıyordu. Asıl siyasi çizgisi ise, Kurtuluş çevresi yörüngesindeydi.

Kurtuluş çizgisinin bir elemanı olarak görünüyordu GSB deneyiminden sonra. GSB'den Baykal Gürsoy'un başını çektiği büyük bir kitle İGD'ye, Zeki'de "Toplumsal İlerlemeci"lerden uzak durarak Kurtuluş'a meyledecekti.

Bizde bıraktığı izlenimle Zeki, doğruları arıyordu.

Devrimci saflarda yaygın tekkecilik anlayışına, her türden kul yutturmalara karşı tepki gösteriyordu. Teori/pratiği ve kişiliği ile asla güven vermeyenlerle işi yoktu. O kadar kesin ve o kadar pratik ölçülerle hemde.

Bu tutumuyla, gerek meslek odaları ve kitle örgütlerinde, gerek işçi ve öğrenci kesimlerde, artık "TKP" ve İGD'nin başını çektiği "Barış-Demokrasi-Toplumsal İlerleme" diyenlerle bu örgütlenmeye karşı çıkanların çekişmelerine dönüşecekti "devrimci mücadele"nin alanları!

"TKP"nin görünürdeki sözcülerinden olduğu iddia edilen ve DİSK Genel Sekreter Yardımcılığı görevine seçimsiz, tepeden getirilen Aydın Meriç ile T.Maden-İş Sendikası Genel Başkan Vekilliğine, sonradan, "seçilmiş" pozisyonuna zorla işçi yapılarak getirilen Kemal Daysal'ın kitle çalışmalarında karşı karşıya geldiklerini, hattâ Zeki'nin biraz ileri gidip zor kullanmaya yönelik horozlandığını işitmiştik. "Toplumsal İlerleme"cilerin, "hile-i şerriye" konusundaki uzmanlığı, Dev-Genç geleneğinden gelenlerin ise, gerektiğinde zora başvurduğu bilinen bir şeydi. Bu tartışmadan sonra, Laz İsmail'in Almanya'daki radyosundan Zeki Erginbay'ın "burjuva ajanı" olduğu yolunda bir de "yayın" yapılmıştı. Bu "suçlama" hangi gerekçeyle yapılıyordu? "Bizim Radyo" ve "TKP'nin Sesi" gerçekten kimin sesiydi? Ülkede kalmış, ama baylarımızdan farklı konumları olan hakiki komünistlere nasıl dil uzatabiliyorlardı? Devrimcilere karşı son derece saygısız bu insanların tutumu nasıl engellenirdi? Bu cüretleri nereden geliyordu?

Bizler bu sürecin "memur" kafalı Sovyet dalkavuklarını çok yakından tanımasak da, sezinliyor ve tahmin edebiliyorduk. Radyolarından devrimcilere karşı giriştikleri saldırıları, küfür ve iftiraları şiddetle ve nefretle kınıyorduk.

Zeki Erginbay, TÜTED ve İMO vb. kurumlaşmalarda karşısına aldığı kimselerin istihbaratıyla bu "radyo" yayınının gerçekleştirildiğine inanıyordu. Genç bir devrimci olarak bu yayını yapanlara karşı kin duyuyordu. Türkiye'de bu

kesimin taraftarlarına da kin duyuyordu. Haliyle onlar da Zeki'nin kitle içindeki etkinliğini, ona kara çalarak aşmak istiyordu!

Bir gün Zeki bana gelmişti. Laz İsmail'i sormak, bazı bilgiler edinmek ve ondan sonra, kendisine ve öteki devrimcilere kara çalan bu baylara bir "hayırlı iş" düşündüğünü iletmek için. Aramızda şöyle bir konuşma geçmişti:

- S. ağabey, Laz İsmail kimdir?

- "TKP" adını kullanan, aslında "Harici Büro"dan, eski bir "komünist".

- Kendisini anlatırmısın, nasıl bir komünisttir bu adam?

- Yaşıma bakarak, bu insanları yakınen tanıdığımı sanma, tanımıyorum.

- Seninle cezaevi arkadaşlığımız var, benden bir şey saklama.

- "Allah yazdıysa bozsun" emin ol tanımıyorum. Yalnızca o dönemin ciddi kadrolarından Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Hüsamettin Özdoğu gibi diyaloğumuz olanlardan öğrendiklerim var.

- Onlar ne diyor?

- En azından "çürük adam", polis ve işkence deneyi kötü biri diye söylerler. Mülteciliği seçmesini Türkiyeli komünistler asla onaylamıyorlar.

- Orhan Müs. tanır mı Laz İsmail'i?

- Sanmıyorum, ama kimliği hakkında en çok bilgisi olanlardan biridir Orhan ağabey. O da bu türden örgütlenmeleri onaylamaz.

- Mihri ağabey tanır mı?

- Sanıyorum, yaşı gereği tanımış olabilir. Ama, Mihri ağabey de ülkede kalan TKP'nin kadrolarındandır. Türkiye İlerici Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin öncülerinden yani. Laz İsmail'lerin kendi başına örgütlenmesine ve genel tutumlarını asla doğru bulmayanlardandır.

- Bu adam nerede oturur?

- Önceleri mekânının Moskova olduğu işaretini vererek, "Beni SBKP destekliyor" imajını veriyordu. Sanıyorum, bazı Sovyet yetkilileri, onun yükünü çekmek istemediler ki, SSCB'nin dışına çıkardılar. Demokratik Almanya'da olduğu söyleniyor.

- "Bizim Radyo" ile "TKP'nin Sesi" kimin sesidir?

- Laz İsmail'i şaman misali başına getirerek "TKP" taklidi yapanların, kendiliğinden örgüt kuranların sesi, kimin sesi olacak?

- Sovyetler, D.Almanlar bu sese nasıl izin verirler'

- Bilmiyorum. Görünüşe bakılırsa onlar da büyük hata işliyor.

- S. ağabey bu adamların "ajan" demediği kimselerden bir sen kaldın. Onlara biat etmeyen herkese kara çalıyorlar. Hakkımda yapılan neşriyatı duydun mu?

- Evet dinleyenler bana da anlattı. Bu türden saldırılar onların açmazını ortaya koyuyor. Ciddi bir TKP'miz olsaydı, kadrolara böylesine seviyesiz biçimde saldırmaz, bilimsel eleştiri yöneltirdi. Beni de "ajan"lık kategorisine almayışlarına gelince, elbet bir bildikleri vardır, kimbilir? Keşke işi bu kerteye getirseler, işçi sınıfının gözünü açmış olurlardı yalnızca.

- Bana yapılan bu çirkin saldırı karşısında ne yapmalıyım? Ne diyorsun?

- Zeki arkadaş seni anlıyorum. Sana ve öteki devrimcilere yapılan bu türden sataşmalar, sadece sizlere değil, doğrudan Hareketimize yapılmıştır.

- O halde bu efendiler topluca karşıya alınmalıdır.

- Zeki arkadaş, elbette en doğrusu budur, Kendi payıma bu oportünistlere karşı kolektif bir inisiyatif kullanılmasında her zaman varım.

- İyi ama, sendikacılar, kitle örgütleri, gençlik, kadın,

barış vs. kuruluşları, bazı "aydın"lar bu adamlara biat ediyor. Bunlara parti muamelesi yapıyor. Oysa bunlar girdikleri her yeri dejenere ediyorlar. Nasıl bir kolektif inisiyatif kullanılacak?

- Tarihimizde zaman zaman sağ ve "sol" teslimiyetçi akımların yaşadığı birer "altın çağ" olabilir. Bunlar da 12 Mart yenilgisinden sonra bir atak yapınca böyle bir durum yaşanıyor. Ama geçicidir. Yıkılacaklarını umuyorum.

- Bunların yıkılması çok zaman alır. Ben "hayırlı bir iş" düşünüyorum.

- Nasıl bir iş düşündüğünü hissediyorum; fakat çözüm getirmez. Biraz sabırlı olacağız galiba.

- Adam açmış radyoyu "ajan" diye saldırıyor, birilerini kışkırtıyor? Nasıl sabırlı olunacakmış?

- Zeki, bizim işimiz onlarınkinden zordur, sıkma canını. İşçi sınıfı ve devrimci kadrolar sana "ajan" diyorsa canın sıkılmalı; ama kimi meçhul adamlar diyorsa niye üzülecekmişsin ki?

- S. ağabey sizin kuşağın gerçekleştiremediğini galiba bizim kuşak yapacak?

- Hayır, oportünizme karşı ne yapılacaksa birlikte yapılacaktır. Bu kuşak işi değil.

- Bu adamların, yani kendilerini "TKP" yerine koyanların teknik elemanlar, mühendis odaları vs. gibi örgütlenmelerdeki en kafa adamı pozunda Aydın Meriç, bir de Kemal Daysal görünüyor. Onlarla da kitle örgütlerinde çok karşı karşıya geldik, sürtüştük bayağı. Onlardan şüpheleniyorum, bu radyo yayınını onlar tezgahlamıştır. Yoksa Laz İsmail beni, seni ne tanır?

- Bu kimseleri de tanımıyorum.

- Nasıl tanımazsın, biri DİSK Gnl. Sek. Yard. ötekisi T.Maden-İş Sen. Gnl. Başk. Yard.'dır.

- Emin ol tanımıyorum. İsimlerini ve "vukuat"larını işitiyorum ama, şahsen tanımıyorum.

- S. ağabey bunların işçi sınıfıyla bir ilişkisi var mıdır?

- Sanmıyorum, ikisi de öğrenci kesiminden olmalı.

- Peki nasıl sendikacı oluyorlar?

- Zaman bu türden kombinezonların gerçekleşmesine çok müsait.

- Sen niye DİSK'in, Maden-İş'in eşiğinden adımını içeri atamıyorsun. Bu örgütlenmelerde sizlerin teri ve kanı var oysa?

- Bu örgütlerde geleneği temsil eden hiç kimse yok ki, biz o eşiklerden adımımızı atabilelim.

- Yani, tümü, sendikacısı, uzmanı, naylon komünisti, dejenere sosyaldemokratı bir araya gelmiş öyle mi?

- Evet, ne yazık öyle.

Zeki Erginbay ile katledilişinden bir süre önce yaptığımız görüşme böyleydi. Ölüm haberinden sonra öğrendik ki, aynı görüşmenin bir benzerini bizim yaşlardaki arkadaşlarla da yapmıştı. Hattâ Laz İsmail'i daha yakından tanıyan İbrahim Topçuoğlu ile görüştüğünü de kendisinden işitmiştim. Bu görüşmelerden en ilginci, dönemin DİSK Baş Hukuk Müşaviri Avukat Müşür Kaya Canpolat ile yapılanıydı. Çünkü DİSK geleneğini dejenere eden bu sendikacılar, işçi aristokratları, "uzman"lar, onun zamanında ve de onun önerileriyle DİSK'de işbaşı yapma olanağına kavuşmuştu. DİSK'in böylece kuşatılmasında İbrahim Güzelce ile Müşür'ün de payı vardı. Sanırım Zeki bu görüşmedeki seçimini doğru yapmıştı. Demek ki, Müşür'ün, hata ve yanlışı gördüğünde dönüş yapacağını, hatada ısrarlı olmayacağını Zeki de umuyor ve bekliyordu. "TKP" adına siyasal, sendikal ve kitle örgütlerinde yapılan uydurma tarih anlayışlarının farkındaydı Zeki Erginbay. Ne de olsa yoksul bir emekçi aileden, kavganın içinden geliyordu; militandı; işçi sınıfı ve emekçileri yakından tanıyordu. Muhataplarının ise bu türden bir "vukuatı" yoktu.

* * *

Zeki nasıl katledildi? Niçin katledildi?

Zeki'nin Ocak 1977'nin son günleri İMO'dan çıktıktan sonra (orada çalışıyordu) kaybolduğunu duyduk. Yani kendisine "ajan" diye saldırıldığının hemen ertesinde, onun kaybolması hem çok ilginçti, hem de üzerinde ciddiyetle düşünülmesi gereken bir olaydı. Bütün aramalara rağmen Zeki bulunamıyordu. Ancak 13 gün sonra Zeki'nin cesedi bulunacaktı. Zeki'nin Kontr-Gerilla yöntemleriyle eli ayağı arkadan çelik tellerle bağlı biçimde, işkence gördükten sonra, kalbine kurşun sıkılarak öldürülerek Ömerli Barajı yakınlarına bırakıldığını, 1977 Şubat başlarında öğrenecektik.

Gizli cinayet şebekelerinden Kontr-Gerilla yöntemleriyle gerçekleştirilen bu "faili meçhul" cinayetlere o dönem çokça tanık oluyorduk. Saflarımızda bu cinayetlere karşı kin duymayan yoktu-olamazdı. Sistemden ve düzenin işleyişinden tiksiniyorduk.

Doğallıkla içimizdeki eloğullarının bilinçli-bilinçsiz (fark etmiyordu) kışkırtmalarıyla da hazırlanan bir karanlık ortamda, saflarımızda henüz aşamadığımız pisliklere karşı da aynı ölçüde kin duyuyorduk.

Zeki Erginbay gibi devrimcilere bile dil uzatanların dillerini kökünden kesememiştik. Onun kaybından toplumca hepimiz kusurluyduk.

M. Eren'i "Bomba Davası" sanıkları arasına getiren başlıca neden: Onun öteden beri mevcut siyasi partilere karşı oluşu, 27 Mayıs 1961 Hareketi'nin yerini bulamayışı ve yerine ilerici, yurtsever ve "ihtilâlci" Kemalist kadroların (asker-sivil) askeri bir darbeyle iktidara gelmesi yolundaki görüşleri ve bu görüşler uzantısında ülkede yaygın olan "darbeci" ve "cuntacı" kalkışmalara bel bağlayarak onlarla "ilişki" kurmasıydı. Bu "hayaller" 12 Mart 1971 faşist darbesiyle yıkılınca, 9 Mart'ın kadroları da bertaraf edilmiş oluyordu. Fakat ülkedeki "Cunta" ilişkileri yine de için için bir kalkışmanın özlemiyle yanıp yanıp tutuşuyordu.

M.Eren'in çeşitli zamanlarda alınan ifadelerinde, onu "okka altına" getiren ifadeleri ise aynen şöyleydi:

- Talat Turhan'ın evinde toplantı. *Katılanlar:* T.Turhan, F.Özkaya, M.Eren. *Alınan Karar:* Örgüte para temini için. (Tarihini hatırlayamıyor)

- T.Turhan F.Özkaya'ya:

1. İstanbul'un muhtelif bölgelerinde ve bazı büyük işyerlerinin önlerinde patlamalar yapılması,

2. Bunun sonunda da bu işyerlerinden para almaları hususunu görev olarak verdi ve,

3. F. Özkaya aldıkları paraları kendisine getirmesini bildirdi,

- İrfan Solmazer'in arabasının tamiri (1972 Mart ve Nisan ayları içi)... T.Turhan yolda, 'İstanbul'un muhtelif yerle-

rinde patlamalar yapmak zamanı geldi. Anarşik olayların temadisinde fayda var' dedi. Bunun üzerine İrfan Solmazer bana: 'Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamını protesto, örgüte para temin etmek için muhtelif yerlerde patlamalar yapılacaktır. Bu olayların sonunda, kamuoyu 12 Mart Muhtırası'nın verilmesine rağmen anarşinin devam ettiğini görerek yöneticilerin yetersiz olduğunu anlayacaklardır, biz bundan istifade yollarını arayacağız' dedi.

- Ben hiç bir fikir beyan etmedim.

- Bu konu ile ilgili olarak birkaç gün sonra Talat Turhan'ın evinde bir konuşma daha yaptık ve muhtelif yerlerde dinamit patlatılmasının uygun olacağını kararlaştırdık...

- Mensubu olduğum örgüt mensuplarından aldığım talimat gereği (Talat Turhan ve İrfan Solmazer'den) Salim Yavuz ve...

M.Eren ve öteki sanıkların adeta teksir edilmişçesine zor altında ve işkence korkusuyla imzaladıkları bu ifadeler dışında kendilerini hukuk açısından zor durumda bırakacak daha onlarca "belge" vardı iddianamede ve "Esas Hakkında Mütalâa" da (Sayı: 1973/5, Esas: 1973/79 - Hakim Yarbay Süleyman Takkeci, Sıkıyönetim Askeri Savcısı).

"Malûm olduğu üzere gerek 12 Mart Muhtırası'nın verilmesine ve sıkıyönetimin ilânına tekaddüm eden safhada ve gerekse 12 Mart Muhtırası'nı ve sıkıyönetimin ilânını müteakip bilhassa bomba patlatılması, tedhiş hareketlerine tevessül edilmesi konusunda İstanbul'da vuku bulan olaylar bütün açıklığıyla gözler önündedir. İşte bu cümleden olarak gizli toplantılar yapıp karar alma, yapılması öngörülen ihtilâlin uygulayacağı bir ön anayasa taslağı hazırlama, ihtilâlin vukuunu müteakip gerek yönetici kadroda gerekse öngörülen sair hizmet yerlerinde görevlendirilecek kişileri militan gruplarına varıncaya kadar tespite mütealik 'Devrimci kadro listesi' hazırlama ve bunları örgütün üst kademesinin tasvibine sunma sadedinde Ankara'ya gönderme, halkı tedirgin etmek suretiyle toplumda bunalımlar yaratma... İhtilâlin

gerekliliği yolunda kamuoyu hazırlama sadedinde..." (s.23) ifadesini bulan bütün malzemeler sanıkların Kontr-Gerilla'da alınan ifadeleriyle elde edilerek hazırlanabilmiştir.

Kuvvet Komutanları'nın "Cunta"sal ilişkileri, örgüt faaliyetleri, MİT ve öteki istihbarat birimlerinin araya girmesi, ABD ve CIA'nın duruma müdahale ederek hazırlanan "senaryo" aracıyla "gizli örgüt", "Marksist-Leninist felsefe" edebiyatı, "geniş cephe" kurulması suçlaması "Bomba Davası"nın vitrinini oluşturmaya yetmiş ve artmıştır.

Askerî savcılar, sistemin değişim ve dönüşümü konusunda, "düzen, değişikliği"nde sosyal muhalefet olarak toplumda yerini alan güçleri "milli irade"ye karşı çıkan "Atatürkçülük", "Reformculuk", "Sosyal Adaletçilik", "27 Mayısçılık", "İşçi sınıfı kalkışması", "Gerilla savaşı" vb. örgütlenmeleri, "düzeni yıkma" eyleminde beraber "mütalâa" etmektedir.

Askerî savcıların 12 Mart sürecindeki mantığı, Türkiye'nin "milli çıkarı"nı koruyor çağrışımına dayanıyordu; oysa gerçekte "ulusal çıkar"dan yana kişi, kurum ve örgütlerin tasfiyesine yönelikti. Bu kesimin "vukuatı" ise sisteme şu ya da bu ölçüde karşı çıkanların bir iç değerlendirme yapmasıyla eleştirilip aşılacak bir sorundu. Uluslararası tekelci sermaye ve onun yerli ortakları ise, kriz dönemlerinde işçi sınıfı ve emekçilerin bilinçlenip kendi örgütlerini yaratmamaları, sisteme alternatif mekanizmalar geliştirmemeleri için faşist generallerin işbaşı yapmasını sağlıyordu. Görünürde "kavga" birer "günah keçisi" gibi gösterilen, yaratılan "anarşist, komünist, bölücü ve vatan haini" edebiyatıyla anılan kesimlerdi. Oysa çelişki ve kavga sınıfsaldı. Yağmadan daha büyük parçalar almak isteyen tekelci sermayenin, öteki sermaye kesimlerini tasfiyesi ile işçi sınıfını politikadışı tutmak kavgasıydı. İşçi sınıfının kendisi için sınıf olmaması için içerden ve dışardan türlü-çeşitli yol ve yöntemlerle işçi sınıfı hareketi adına kimi maskaralıkları öne çıkarmak da burjuvazinin hesapları arasındaydı. Burjuvazi "Cunta" ve "Darbe" niyetlerinden de haberliydi. Gücü yettiğince bu türden kalkış-

muları bile manipüle edecek donanıma sahipti. 12 Mart 1971'in dava dosyaları aslında sistemin "selameti" açısından birer dolgu malzemesiydi. Bu malzemenin yığılmasında yetenek ve bilgi açısından donanımı tartışmalı istihbarat birimlerinin "yeteneği"ni de anmak gerekir. "Cunta" ve "Darbe" kalkışmalarında yer ve rol alanların kişilik zaafları, ihbarlar, ihanetler vb. olay ve olgular da savcıların mantığına katkılarda bulunacaktı. Esas Hakkındaki Mütalâ'da Askeri Savcı: "...işbu davanın taalluk ettiği olayların, alışılageldiği şekilde klasik ve hâdisatın tamamen dışında bulunan müşahhas tanıkları mevcut değildir." diyerek yukardaki değerlendirmeyi doğrulamaktadır (E.H.M.s.174).

M.Eren'in duruşmalarda tutanağa geçirdiği en ilginç ifadelerden biri de şöyledir: "12 Mart Muhtırası verilmiştir. Reformcu bir kabine işbaşındadır. Sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu ilişkilerle benim evime gelmeyin, gelirseniz sizi ihbar ederim..." yolunda eski "yol arkadaşları"na sarfettiği sözleridir. Bu da, 9 Mart Cuntası'nın ekarte edildiği, "Düzen Değişikliği" özlemlerinin suya düştüğünün, mevcut ilişkilerin anlamsızlığının ifadesi yerine geçmektedir.

Bomba Davası Sanıkları

Bomba Olayları Davası Örgütünün Gruplandırılması

(Askeri Savcı Süleyman Takkeci'nin hazırladığı Esas Hakkındaki Mütalaa'ya göre)

Lider Kadro: *Cunta Başı:* Org.Faruk Gürler
Cunta Üyesi: Org. Muhsin Batur
Cunta üyesi: Ora. Kemal Kayacan

Merkez Üst Grubu:

- Orhan Kabibay Grubu (Tanık) Mucip Ataklı Grubu
- Cemal Madanoğlu Grubu *Ekrem Acuner Grubu

* Dokunulmazlığının kaldırılamaması nedeniyle hakkında dava açılamamaktadır.

Askeri Grup:

Korg.Atıf Erçıkan (Muhbir)

- Tümg.Celil Gürkan (G) (Tanık) (Lider: 1970'den sonra)
  Amiral Vedii Bilget
  Hava P.Alb.Hidayet Ilgar
- Hakim Alb. Emin Değer (Tanık)
- Hav.Kur.Alb.İlyas Albayrak (G) (Tanık)
  Alb.Muzaffer...
- Muh.Alb.Mehmet Namlı (Tanık)
- Muh.Yb.Faruk Akkerman (Tanık)
  Muh.Yb.Burhan Akın (Ne tanık ne de sanık)
  Muh.Bnb.İbrahim... (Ne tanık ne de sanık)

- 9 Martçı Subaylar?
- 12 Martçı subaylar?

Diğer Tabii Senatörler:

- Devrim bilincine varmış, Profesörler-Aydınlar-Yazarlar (Orhan Kabibay'a bağlı)

  Numan Esin (Sanık)
  İrfan Solmazer (Sanık-Firarda)
- Fakih Özfakih (G) (Tanık)
  Adnan Çakmak (Sanık)
  Rafet Kaplangı (Sanık)

Madanoğlu'na bağlı

Sivil Grup:

Osman Köksal
İlhan Selçuk
İlhami Soysal
Doğan Avcıoğlu
C.Reşit Eyüboğlu
Raif Erten
ve diğer kişiler

Askeri Grup:

Kur.Alb. İbrahim Artuç
Kur.Alb. Adnan Arabacıoğlu
ve diğer askeri kişiler

(G) 6 gün Zihni Paşa Köşk'ünde alınıp daha sonra serbest bırakılan kişiler.

Askeri Grup:

Tümg. Celil Gürkan	(Tanık) (Lider: 1970'den önce)
Tuğg.Lütfü Erol	
• P.Alb. Bedri Buluç	(Tanık)
• P.Alb. Orhan Dengiz	(Ne sanık ne de tanık)
Tnk.Alb.Mehmet Şahin	(Ne sanık ne de tanık)
Tnk.Yb.Cahit...	(Ne sanık ne de tanık)
Tnk.Yb. Orhan...	(Ne sanık ne de tanık)
P.Bnb. Bahri Kaya	(Ne sanık ne de tanık)
P.Bnb. Şükrü Eğin	(Ne sanık ne de tanık)
Tnk.Bnb. Nebi Aksal	(Ne sanık ne de tanık)

Orhan Kabibay Grubu:

Lvz. Yb. Hasan Yalçınkaya
Tnk. Yb. Mehmet Şahin
P. Alb. Orhan Dengiz

Talat Turhan Grubu:

Osman Deniz
Salih Zeki Yılmaz
Fuat Turan
Rafet Kaplangı
Mahmut Dondurmacı
Hasan Yalçınkaya
Fevzi Özkaya

Dr. Memduh Eren Grubu:

Nuri Yazıcı
Abdülvahap Mutlugün
Yüksel Çengel
Ersin Ertekin
Selim Şenay

Çekirdek Kadro:

Saim Deliismailoğlu
Mümtaz Aktaş

Öğrenci Grubu:

Nuri Yazıcı (Örgütlenme)

İşçi Grubu:

Dr.Memduh Eren
(Örgütlenme)

Sabahattin Küçük Grubu

Mamtaz Aktaş Grubu

Selahattin Uzunismail Grubu
(36 kişi)

Alp Kuran
Ertuğ Reşit Karacibioğlu
Mehmet Çınar
Salim Yavuz

Kamil Güven
Turan Önalan

"Bomba Davası"nda Esas Hakkındaki Mütalâa'da TCK'nun 146/1-3. Md. göre ceza talep edilen sanıklar şu isimlerden oluşuyordu:

1. Talat Turhan
2. Adnan Çakmak
3. Numan Esin
4. Memduh Eren
5. Hasan Yalçınkaya
6. Fevzi Özkaya
7. Salim Yavuz
8. Nuri Yazıcı
9. Yüksel Çengel
10. Abdülvahap Mutlugün
11. Turhan Önalan
12. Sabahattin Küçük
13. Selahattin Uzunismail
14. Mümtaz Aktaş
15. Servet Çevik
16. Yusuf Altaylı
17. İbrahim Çenet
18. Mehmet Yavuz
19. Yılmaz Bektur
20. Eyüp Eğrioğlu
21. Metin Genç
22. Selahattin Saydan
23. Fehmi İlhan
24. Atamer Erol
25. Necdet Darahtalı
26. Ersin Ertekin
27. Kâmil Güven
28. Kadim Çulfaoğlu
29. Mehmet Çınar
30. Niyazi Özgül
31. Bahattin Özver
32. Cemil Ateş
33. Ahmet Göksu
34. Cahit Yılmaz
35. Nevzat Akay Kaynak
36. Mehmet Erkan Mete
37. Necati Alevli
38. Hadi Alevli
39. M. Hayri Gezer
40. H.H.Kutsi Demircan
41. Muharrem Dündar
42. Sıtkı İskender
43. Nihat Behramoğlu
44. Serdal Kuyucuoğlu
45. Esat Karabulut
46. Ayfer Sıdıka Akdeniz
47. Osman Deniz
48. Mehmet Çınar
49. Alp Kuran
50. S.Zeki Yılmaz
51. Fuat Turan
52. E. Reşit Karacibioğlu
53. Selim Şenay
54. Mahmut Dondurmacı
55. Saim Deliismailoğlu
56. Rafet Kaplangı
57. Yaşar Sivrikaya

12 Mart 1971 Faşist Askeri darbesi sürecinde ve Selimiye Askeri Ceza ve Tutukevi'nde, "cem edilmiş" insanlar

olarak, karşı devrimi anlamaya, yorumlamaya koyulurduk. Sistem neyin peşindeydi. Bir askeri darbe olarak yansıyan bu görüntülerin arka planında neler vardı. Bu cezaevinde tutsak edilen insanlar, sisteme karşı hangi örgütsel ve düşünsel kurumlaşmaları-güvenceleri oluşturmuştuk. Niçin baş kaldırmıştık. Neyin peşindeydik. Karşımızdaki güçlerin "başarısı" neye dayanıyordu. Burjuvazinin hegemonyasını nasıl kırıp aşacaktık?

12 Mart 1971'den önce, kısa bir süreçte eldeğişen "9 Mart Cuntası" vb. örgütler vardı. Bu cuntaların amacı neydi. Ülkede "devrimci" ve "sosyalist" başkaldırılar yanı sıra bir de "cunta" kalkışmaları vardı. Bunlar neden yerden mantar biter gibi "örgütlenme" ve "kalkışma"ya yöneliyordu. Bu türden bir "gelenekten" gelen insanlar şimdi cezaevindeydi. Ayrıntılı düşünmenin, tartışmanın tam da zamanıydı. Cezaevi mekânı, aslında bu türden gerekli diyaloglar için tam olarak uygun imkânlara sahip değildi. Çünkü cezaevleri son derece kötü yerlerdi. Buraya gelen tutsaklar işkence salhanelerinden, "Ölüm Mangaları" kumpaslarından, türlü tertip ve düzenlerden, ve "Modern" devlet terörünün "Bağımsız Yargı"nın sorgu (!) süzgecinden geliyordu. Ciddi ve donanımlı bir siyasi tutsak insan ilişkilerine çok özen göstermek zorundaydı. İçerdekileri çok yakından ilgilendiren bir de dışarısı vardı. Dışarıda ise, iyi kötü örgütsel ilişkiler, üretim faaliyeti, aile ilişkileri, eş-dost vardı. Olup bitenler daha yeniydi. İnsanın düşünsel yetenekleri, bazen yeri geliyor işe yaramıyordu. Hepimizin ruhu yaralanmıştı. Onurumuzla oynanmıştı. Bir "iktidar" kavgasında yenilmiş ve tutsak düşmüştük. Üretimden, hayattan koparılmıştık. Bilimsel ve doğru düşünebilmek, bu ortamlarda mümkün müydü? Bizler, hepimiz burada neleri yapmaya adaydık?

Birçok şeyi hesaba katarak, gene de bazı konuları oldukça rahat konuşabileceğimiz insanlar bu cezaevinde de vardı. İşte Dr.Memduh Eren bu türden ihtiyacı karşılamaya aday cezaevi arkadaşlarından biriydi. O, "bu cezaevinde gar-

diyanlık yapan faşist subaylardan korkmuyorum; devrimci geçinenlerden korkuyorum" diyordu. Onun portresini tam olarak çizebilmek için bazı ayrıntılara ve geçmişe uzanmak gerekecekti.

Dr. Memduh Eren'i 1947'lerden bu yana tanıyordum. Onu, hemşehrim olarak ta Erzurum'dan hatırlamaktaydım. Çok yakından değilse de onun "serüvenini" iyi izleyenlerden sayıyordum kendimi. Türkiye'de politikayla uğraşanlar arasında çok ilginç bir hayatı yaşayanlardan biriydi Memduh Eren.

Çileli ve yoksul bir emekçi aileden geliyordu. Son derece akıllı ve zekiydi. Güler yüzlü, bol esprili, konuşma yeteneklerine sahip, genel kültür düzeyi, ülke ortalamasına göre, oldukça yüksek ve çok yönlü yetenekleri olan biriydi. Beyin jimnastiği yapmasını bilen, sistemin işleyişinde perde arkasını araştıran, paranoyaya varmayacak ölçüde kuşkuları irdeleyen yeteneklere sahipti. Karizması vardı. Mevcut siyasi partilerin birinin başında pekala lider olabilirdi. Onlardan hiçbir surette geride değildi; hattâ daha da ilerdeydi. Hem de çok ilerdeydi. Eğer ülkede "ulusal çıkar" diye bir şey söz konusu ise, bu "ulusal çıkar"ı düşünen, koruyup-kollayanlardan biriydi. Anılan bu "ulusal çıkar" uğruna M.Eren ve onun gibi düşünenler neler yapmıştı? Hangi örgüt geleneklerinden buraya getirilmişti? Konu açılınca, sanırım bu arkadaşları daha net ölçülerde tanımış olacağız.

Onun kısa biyografisinde: Erzurum, Aşkale ilçesinde, 1 Mayıs 1923 yılında dünyaya geldiğini, dar gelirli bir memur çocuğu olduğunu, iyi kötü ilk, orta ve lise öğrenimi yapma olanağına kavuştuğunu, bu arada İstanbul Üniversitesi'ne ulaşabildiğini görüyoruz. Yükseköğrenim sürecinde, 1959 Nisan ayında Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı, 27 Mayıs 1960'da, kendi diktatörlerine başkaldıran Kore Gençliği'ne telgrafla destek verdiğini, 27 Mayıs 1960'da TSK'nin yönetime el koymasını, 12.6.1960'da "İhtilâl Hükümeti Gençlik Komisyonu Başkanı" (üç ay süreyle) oluşunu, CHP

Gençlik Kolları kademesinden gelmesine rağmen, "bağımsız" düşünebildiğini, 27-28 Nisan 1960 olayları sürecinde 26 Mayıs 1960 akşamına kadar "bağımsız" gençliğin rengini taşıdığını, 27 Mayıs Fikir Klübü Genel Başkanlığını 8 yıl süreyle yaptığını, "sosyal faaliyetlerde bulunma" gerekçesiyle üniversiteden sonsuza dek uzaklaştırıldığını, bu arada aç kalmamak için devletten "bağımsız" bir muayenehane açtığını vb.vb. görüyoruz.

Böylesine renkli bir hayatın her kademesi adeta birer bestselleri andıracak düzeyde ilginç olaylarla doludur. Konumuzu ilgilendirdiği ölçüde 27 Mayıs 1960 İhtilâlini hazırlayan günlerdeki örgütlenmelerden birini anmak durumundayız.

1960'ların Türkiye'sinde kitlelerin hareketlendiğini, DP iktidarının baskı ve terörüne karşı kimi örgütlenmelerin gerçekleştirildiği bilinmektedir. Sınıfsal ve ideolojik konumlarıyla bu türden örgütlerin niteliği de ayrıntılı biçimde araştırılmış ve belgelenmiştir. İlerici gençliğin "bağımsız" örgütlenme geleneğinden aşağıdaki örnek mutlaka anılmalıdır:

Türkiye'nin tarihinde "türlü-çeşitli" örgütler arasında sıkça görülen "ihtilâlci" kalkışmalar oldukça ilginçtir. Dr. Memduh Eren, ülkede ilk kez kurulduğunu ileri sürdüğü, "Direniş ve İhtilâl Örgütü" hakkında aşağıdaki kaydı düşmektedir (Kendi arşivi):

Yer: Pertevniyal Lisesi karşısında, Emlak Kredi Bankası Evleri, B.Blok, D/24, Aksaray-İstanbul (Kars ili Karakaya köyünden Subutay Tarım'a ait daire).

Gün: 3-5 Nisan 1960. **Saat:** 15.30.

Katılanlar:

1. Özcan Felek (Diş Tab.Cem. Bşk)
2. Memduh Eren (Tıp Talebe Cem.Bşk)
3. Ayhan Toraman (İktisat Fak.Cem. Bşk.)
4. Öztürk Akınvar (Hukuk Fak.Talebe Cem. Bşk.)
5. Turgut Bayyurt (Orm. Fak. Talebe Cem. Bşk.)

6. Salih Soner (Çapa Eğt. Enst. Cem. Bşk.)
7. Subutay Tarım (Hukuk Fak. Talebe Cem.)
8. Yıldırım Uluer (Hukuk Fak.Talebe Cem. Üy.)
9. Temel İskit (Hukuk Fak.Talebe Cem.)
10. Arman Onaran (Hukuk Fak.Talebe Cem.)
11. Ali Babaoğlu (Tıp Fak. Talebe Cem.)
12. Neoklis Saris (Hukuk Fak.)

Haber gönderildiği halde bulunmayanlar:

13. Yüksek Burgutoğlu (Tıp Fak. Talebe Cem.)
14. Cemal Sarı (Hukuk Fak.Talebe Cem.)
15. Aydil Kurtkaya (Hukuk Fak.Talebe Cem.)
16. Selim Şenay (Tekniker Cem.)
17. Mehmet Füsunoğlu (Orman Fak.Talebe Cem.)

Bu tarihi anıdan da anlaşılacağı üzere Memduh Eren, "galubeladan beri" iflah olmaz bir "ihtilâlci"ydi. İğnenin deliğinden bir ışık görse "ihtilâl" diye yanıp tutuşuyordu. Belki de "ihtilâl" onun düşlerine kadar giriyordu...

1968'lere kadar sarkan süreçte, sistem yaşanan krizini aşamayınca, iktidara gelmeyi düşünen kesimler bir arayışa geçmişti. TİP "demokratik yoldan seçimle iktidara gelmeyi" düşünüyordu. "Asker, sivil, aydın zümre" olarak adlandırılanlar "Partisiz Sol" kadrolar ise, tam tersine askerlerin darbe yapmasından; onlara ilkesiz ve büyük prim verilmesinden yanaydı. Sağlı "sol"lu burjuva partileri ise, son derece seviyesiz ve ilkel yöntemlerle kapitalist yağma ve talanı sürdürmekten yanaydı. Kitleler ayaktaydı. İşçisi, emekçisi, işsizi, genci, aydını, bürokratı hoşnutsuzluklarını dile getiriyordu. İşçi sınıfı ve emekçilere asla inanmayanlar ise, 27 Mayıs'tan daha "ilerde" yeni bir ihtilâlin gereğine inanmıştı. Neden inanmıştı? Nasıl inanmıştı? Tartışması bir yana, nesnel durum buydu. Bu yolda iktidarı ele geçirmeye aday cuntalardan belli başlı iki grup vardı: 1.) Org. Faruk Gürler ile Tümg. Celil Gürkan, 2.) Em.Korg. Cemal Madanoğlu cuntasıydı.

Cunta örgütlenmesini yürüten Celil Gürkan, askeri ke-

sini yanında sivil kesimin de örgütlenmesinden yana olan bir sıfatıyla, gerçekleştirilecek "devrim"den sonra kurulacak "Devrim Partisi"nin lideri olarak, örgütlenme, propaganda ve planlamanın başında görev alıyordu. 12 Mart 1971 Muhtırası ile ortaya konan karşı devrim hareketinden sonra "harç bitti, inşaat paydos" misali herkes kendi özel mesleğine dönecekti.

Karşı devrim, 9 Mart 1971 darbesini hazırlayanlarca, onlara göre: M.Kemal dahil bütün yurtsever, demokrat ve devrimci kadroları tasfiyeden yanaydı.

M. Eren ve arkadaşlarının, sonradan "Bomba Davası", "Sabotaj Davası" adlarıyla yargılanacağı dava, ünlü "Ziverbey Köşkü"ne "konuk" edilerek Kontr-Gerilla tezgahından geçirilerek, açılacak ve Selimiye Kışlası'ndaki G Koğuşu, işte anılan "cunta" kalkışmasında rol üstlenen arkadaşlara ayrılacaktı...

M.Eren'e soruyorduk: "Neden bu türden örgütlenmeye girildi? İşçi sınıfı ve emekçileri bilinçlendirmeyi, halk desteğini yanınıza almayı düşünmeden, toplumdaki devrimci süreçleri bir yana bırakarak, neden "cunta" yolunu seçmiştiniz? Başarılı olsaydınız ne yapacaktınız? Proje ve Programınız neydi? Cezayir deneyimi sizi etkilemiş miydi? Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Ulusal Kurtuluş mücadelesinde öne çıkan Arap BAAS tipi örgütlenmeler mi aklınızdan geçiyordu? "Devrim Partisi" neden darbeden sonra kurulacaktı? Askerlerin iktidara gelmesinden sonra, bu partiye gerek duyulur muydu? vb.vb...

M.Eren bu soruları genellikle şöyle tanımlamaktan yanaydı: "Toplumsal direniş ve tepkiden yoksun bir ülke yapmak istiyorlar Türkiye'yi. En başta ABD emperyalizmi olmak üzere hepimizi davar sürüsü yerine koyuyorlar. Sınayi, askeri, siyasi, kültürel, ekonomik ve her alanda Türkiyeyi zaptetmek istiyorlar. Ulusal ve bize özgü olan ne varsa, hepsini silmek, "yeni" dünya nizamlarını üstümüzden silindir gibi geçirmek istiyorlar. Legal ve illegal örgütleriyle, kiralık

kalemleri, çoban köpekleriyle, politikacıları, üniversitesi, basını ve her şeyiyle... İlkesiz. ülkesiz (vatansız), kimliksiz, kişiliksiz apatik, asosyal, pornografik nitelikler yüklenmiş "yeni" dünya nizamı bu... Karşı koymak, başkaldırmak için haklı olarak tarihsel ve sosyal gerekçelerimiz vardı."

Onların "ihtilâlci" kalkışmasının "teorik" tanımı bu temeldeydi. Evet iktidara geleceklerdi. 27 Mayıs'tan biraz daha "ilerde" bir askeri darbeyle hem de... "Devrim Partisi" hemen kurulacak, başına da Mehmet Çınar (Ekonomist) getirilecekti. Bu partide, şimdi, 12 Mart'da yargılananlardan Dr.M.Eren, N.Yazıcı vb. yer alacaktı.

İki "ihtilâlci" gruptan birincisinin konumu buydu. Madanoğlu'nunkinin ise, yargılanışı başka bir davanın konusu olacaktı. M.Eren, aynı amaçlı "ihtilâlci"lerden Doğan Avcıoğlu ile zıt yerlerdeydi. Onların gruptan yalnızca İlhami Soysal ile ilişkileri vardı. İlhan Selçuk ile ise, yalnızca dostlukları vardı; örgütsel faaliyetleri yoktu. Dr.Yalçın Küçük ile de o dönemde ve yalnızca "destekçi" ölçüde arkadaşlıkları vardı.

"Cunta"lar; '12 Mart' ve '9 Mart' olarak neden ayrışacaktı? Darbe projeleri neydi? "12 Mart Muhtırası"nın gerekçesi yayımlanmıştı. Bu süreçte gerçekleştirdikleri de ayrıca biliniyordu. Fakat "9 Mart"ın projesi nasıldı. Onlar neden başarılı olamamıştı? Bu örgütlenmeden cezaevine, Kontr-Gerilla'dan gelenlerin ifadelerinde bu konuda birçok "malzeme" bulunmaktadır. Bu "malzeme" bir yana, kendileri ne diyordu. M.Eren şöyle cevaplamaktaydı bu türden soruları: "Mehmet Çınar'ın hazırladığı programda *Birinci olarak*, GAP projesi önde geliyordu (GAP'ı önce onlar telaffuz edecekti). Ardından Toprak Reformu; Banka ve sigortaların millileştirilmesi; Özel fabrika ve şirketlerin kamuya mal edilmesi; burada, mübaya ve pazarlama devletin tekelinde ve işçiler pay sahibi olacaktı. 1.Pay kapitaliste, 2.Pay işçilere, 3.Pay Sosyal faaliyetlere, 4. Pay yeni yatırımlara ayrılacaktı. *İkinci olarak*, dış politikada, 'Bağımsız Türkiye', NATO, CENTO, AET'ye karşı bir politika izlenecekti. *Üçüncüsü*,

Parasız eğitim devlet eliyle gerçekleştirilecekti. Sağlık hizmeti parasız olacak; Ulaşımda ulusal demiryolu ve denizyoluna ağırlık verilecek, otomotiv sanayiine karşı çıkılacaktı; Kemal Atatürk'ün laiklik anlayışına bağlı kalınacak; Alevilere kimi özgürlükler sağlanacak; Evlilik ihtiyari, tarafların yılda bir kere nikah memurluğuna giderek hukuki bağın tescili yapılacak; Bağımsız yargı gerçekleştirilecek; Basın özgürleştirilecek; Üniversite bilimsel özerkliğine kavuşturulacak; Gençlik kendi yolunu ve sorununu özgürce kendisi seçecek ve çözecek; İşçi sınıfı, sendikasını ve partisini özgürce kendisi seçecek ve ifade edecekti."

"9 Mart"ın ve öteki "cunta"ların gündeminde işçi sınıfına öylesine değinilse de, "Milliyetler Meselesi" yoktu. Yalnızca Alevilerin sorunlarına karşı duyarlıydılar. Sosyal muhalefetin yalnızca bu kesimi onları ilgilendiriyordu.

Onlara göre, bu "ulusal" çıkarları koruyan projeye karşı, ABD emperyalizmi ve onun yerli ortakları karşı çıkmıştı. "9 Mart"ın asıl yenilgisini bu gerekçeye dayandırıyorlardı. "12 Mart Muhtırası"nın "Reformcu Kabinesi", daha önce uluslararası finans kurumlarına hizmet sunmuş ve göç etmiş ABD'den getirilen "Beyin Takımı"ile kitleler uyutulacak ve ülkedeki sosyal muhalefet bastırılıp sindirilecekti!..

Emperyalizmin gündemini tanımlamada, bu arkadaşlar, kimi TİP yöneticilerinden daha ilerdeydi.

M.Eren'in siyasetle ilişkisi, yalnızca "cunta"larla sınırlı kalmamıştı. O, CHP Gençlik Kolları Ana kademede, 14. Kurultay (1959)da, "İlk Hedefler Beyannamesi"nin hazırlanması sürecinde bulunmuş ve rol üstlenmişti. Amacı da, ülkedeki kasaba tipi ilkel politikacı yerine gençlik kesiminden politikacıların yetişmesiydi; Gençlik örgütlerinin özerkliği idi. Oysa (yakınen tanığıyım), CHP'nin Gnl.Skr.Kasım Gülek başta olmak üzere, M.Eren'in partideki etkinliğine karşıydılar. 1960 öncesi, Yalova Gençlik Kültür Derneği'nde kitle çalışması yaparken, M.Eren'in CHP'den nasıl tasfiye edilmek istendiğini görüyorduk. O, CHP dışındaki ilerici

kadrolara daha yakındı. M.Eren CHP'den dışlanacağının farkındaydı. Uluslararası tekelci sermaye ile organik ilişkisi olanlar, M.Eren'i CHP'de ne yapsındı? O da, 5.5.1959'da Tıp Talebe Cem.Bşk.olunca CHP'den ayrılacaktı.

M.Eren'in bir de, Fenerbahçe tutkusu vardı. Bu Kulüpte, 1935'lerde küçükler takımında, 1949'da birinci takımda futbol oynamıştı. Ona göre: "Bu kulübü kurumlaştırmak, bu bilinci yaymak, sporu ve kulüpleri emekçi halk çocuklarının malı yapmak, tekelci sistemin binbir tuzağının kol gezdiği hegemonyacı yapısını demokratikleştirmek, kulübü sosyopolitik ve ekonomik bir güç haline dönüştürmek, Kulüp içindeki bütün uluslararası emperyal ilişkileri açığa vurmak, kısacası: Fenarbahçe'de 'demokratik devrimi' gerçekleştirmek gerekecekti!.."

Oysa spor, hakim sınıfların elinde önemli bir silahtı. Tekelci sermayenin buradaki kolunu kırmak, tek başına M.Eren'lerin çabasıyla gerçekleşebilir miydi? Spor konusunda devrimci ve sosyalist sol kadroların tutarlı bir projesi yoktu. Devrimci ütopyaları içerse de, bu sistemde gerçekleşme şansı az da olsa, M.Eren hiç olmazsa "devrimci" bir projeye parmak basıyordu. Bununla da kalmıyor, gerekli bir işe soyunuyordu. Haklılıkları vardı bu soruna eğilirken ve de çaba gösterirken... Son tahlilde ise, 60 yıllık Fenerbahçe tutkunluğu, Kulüpteki gerici-tutucu etkinliği kırmak bir yana, M.Eren'in yazma enerjisini bloke eden bir işlevi de olacaktı.

27 Mayıs Fikir Kulübü deneyimi, dönemin siyasal yapısına ilişkin önemli ipuçlarını veriyor. Kurucuları arasında 150'ye yakın öğretim üyesi vardı. Beyazıt'taki Kulüp Lokali'nin yakılmasıyla, 27 Mayıs'ın fikirsel taraftarları yersiz, Kulüp de işlevsiz kalmıştı. Bu örgütlenmeden nice kaliteli insanlar yanında birçok da provokatör çıkacaktı. Kurucular, genellikle yurtsever, Kemalist ve "ihtilâlci" kimselerdi. Kemal Kumkumoğlu, Nuri Yazıcı, Bozkurt Nuhoğlu, Yüksel Çengel, Yüksel Soyoğul, Ersin Ertekin, Ali Soyoğlu, Adnan Budaras, Demir Başer, Naci Şensoy, Kulübün önde gelen isimleriydi.

'' *Mayıs Milli Devrim Derneği*'nden Mucip Ataklı (MBK Uyesi) ile birlikte hareket etmek isteyen 27 Mayıs Fikir Kulübü taraftarları, ayni literatürü kullanmalarına rağmen, gene de ayrı ayrı duruyordu.

1964 yılında ilk kez Türk Yüksek Öğrenim Gençlik Kurultayı oluşturuldu; Ahmet Ketenci, Yüksel Çengel vb. gençler önde gelenler arasındaydı. M.Eren Gnl. Bşk. seçildi; fakat örgüt bir daha toplanamadı; toplanmasına izin de verilmedi. Bu türden çabalarda "ihtilalci" gençler, TMTF ve MTTB ile birlikte hareket ediyordu. Daha sonra FKF kurulacaktı...

27 Mayıs'ın fikirsel platformuna destek sunan ilerici öğrenci, öğretim üyesi vb. kadrolar, sistemin sürekli karşıya aldığı kimseler olacaktı.

Bu süreçte kurulan TİP'ne M.Eren ilgi duymamıştı; ilişkisi de olmayacaktı. O, TİP'in kuruluşunu bir "hata" olarak görüyordu. "TİP evrensel güçlerin bir uyarlaması olduğu için onaylamıyorduk" diyordu M.Eren. "Yön" dergisi çevresi de askerlerin öncülüğünde iktidarın ele geçirilmesinin "teorik" çerçevesini savunuyor ve TİP'ni eleştiriyordu.

M.Eren ile 12 Mart öncesi hemşehrilik ve dostluk ilişkisi dışında kayda değer bir ilişkimiz olmamıştı. Fakat, üzerinde oldukları "iş" hakkında, siyasetle ilgili olan herkes gibi bizim de bilgimiz ve istihbaratımız vardı. Özellikle işçi kesimi içinde "cunta"cıların ilişkilerinden oldukça fazla haberliydik. Bu türden ilişkilerde, onlara, MİT ile organik ilişkili "sendikacı" ve "işçi" kılıklı bezirgânlar hakkında kimi uyarılarımız da olmuştu.

"9 Mart"çılara bakılırsa, onlar: "Bütün fabrikaları tespit etmiştik. Özellikle İstanbul'u üç ayrı bölgeye ayırmıştık. Mevcut sendikacılarla işçileri ayırmıştık. Sendika gangsterleri dışında sendikalaşmak istiyorduk. İşçilerle olan diyaloğumuzda, işçilerin öncülüğünde, onların özerk örgütlenmesini düşünüyorduk." Bu ilginç ve nispeten "ileri" öneri nasıl vücut bulacaktı? Ne de olsa "işçiler adına", bir politik yapılanma düşünüldüğüne göre, bu proje de yanlıştı.

Dr. Memduh Eren denilince akla Deniz Gezmiş, THKO, Gençlik örgütlenmeleri ve MHP'de gelecektir. Çünkü onun, sistemi karşıya alan, ya da öyle olduğunu sanan herkesle, şu ya da bu ölçekte bir diyaloğu olmuştu. Onun politika anlayışında çok büyük esneklik olduğu için, bu çelişkili diyaloglar olağandı; "ulusal çıkar" sözetmek öne çıktığından pek fark etmiyordu. Buna inanıyordu...

Deniz'in ninesi ile M.Eren'in ninesi kardeştiler. Bu akrabalık ilişkisi ve her ikisinin de "ihtilâlci" meslekten oluşu, ilişkilerini daha da geliştirmişti. Kendisine bu ilişkinin nasıl olduğunu sorduğumuzda: "Deniz bana da örgütlenme düşüncesini açmıştı. Örgüt adı, ilkeleri vb. bir yana (bu konuyu sormadım), kendisini şiddetle eleştirdim. Hattâ karşı çıktım. Bu konuda tanıklarım da var; hâlâ da yaşıyorlar. Onun daha çok öğrenmesi gerektiğini; yurtdışına çıkarak, sosyoekonomi ve politika tahsil etmesini önerdim. Bu konuda kendisine maddi katkıda bulunacağımı bile söyledim. Aramızda çok ağır tartışmalarımız oldu. Fakat o asla sosyal terbiyesini bozmamıştı. Devrimci gençler çok terbiyeli çocuklardı. Onları ziyadesiyle seviyordum (Evinde hâlâ Deniz'in güzel bir resmi asılıdır.). Tartışmalardan kırıldığını da hissediyordum. Bu türden eleştirilerime rağmen, ben de başka bir örgütlenmenin sevdasına kapılmıştım. Ne de olsa dost ve akrabaydık. Başı derde girince, mutlaka araya girerdim. Aramızdaki kontaklar daha çok bu süreçte olurdu. Ona her haliyle, hemen hemen her konuda yardımcı olurdum. Şimdi yazılmasını ve de anılmasını istemediğim ilişkilerimiz de olmuştur. Sağmalcılar Cezaevi'ndeyken onu öldürmeye kalkmışlardı. 60 bin Mark karşılığında Deniz'i öldüreceklerdi. Dostlarımız bu istihbaratı bana iletince, Bahriyeli İsmail'i Deniz'in yanına getirterek onu güvenceye almıştık. Benim, THKO'lular kader MHP'li komandolarla da yakınlığım olmuştu. Komando Mustafa, Atilla ve Arif ile Deniz ve Deniz Kuvvetlerinden bir teğmenle onları evimde bir araya getirmiştim. Birlikte yemek yedik. Farklı eğilimlerden gençler arasındaki kimi ihtilafları bir masada çözmeye çalışmıştık. Çünkü

her iki kutuptaki çocuklar emekçi halk çocuklarıydı. Ortak özellikleri vardı. Her iki kesimde yurtsever ve ulusal çıkarlardan yanaydı. İdeolojik görüntü ne olursa olsun, demokratik tartışma çok şeyi çözebilmeliydi. Onlara, ülkedeki emperyalizmin legal ve illegal güçleriyle dayatılan gündemini anlattım. Sağ ve 'sol' kavgasının nereden manipüle edildiğini, neden tırmandırıldığını açıkladım. Bu tavrımdan Komando gençler o kadar etkilenmişti ki, benimle MHP arasında ilişki kurmaya bile kalkmışlardı. Hattâ benim MHP Gnl.Bşk. olmamı bile istediler, Türkeş'e rağmen... O sırada Komandolar, Türkeş'in Masonlarla olan ilişkilerini öğrenmişlerdi; benim onlarla dostluğum ulusallık konusundaki görüşlerim ve kimliğim onlarca kurulan 'yakınlığın' temelini oluşturuyordu. İşte benim çok utandığım bu türden bir ilişkim de olmuştu. Bu yüzden birçok devrimciyle aramda açılacaktı..."

M.Eren'in MHP, MSP, CHP ve öteki partilerden de yakınen tanıştığı kimseler vardı. Ona saygı gösterirlerdi. "Ziverbey Köşkü" serüveninde, evinde konuk ettiği, yedirip içirdiği, hattâ maaşla desteklediği bazı kimselerin sonradan MİT görevlisi olarak açığa vurulması, onu ziyadesiyle üzmüştü. Fakat, Doktorun evi, sofrası her türden insana açıktı. O kimlerle oturup kalkmıyordu ki? Evinde bu "Halil İbrahim Sofrası"nın en büyük çilesini eşi Güneş Hanım çekiyordu. MİT bağlantılı kimselere, ihbarcılara ve döneklere Güneş Hanım da çok kızıyordu; insani ilişkilerini temiz tutmayıp kirleten ve değerlendiremeyen asalakları asla affetmiyor ve Doktoru bu konuda şiddetle eleştiriyordu.

İşkence ve "Ziverbey Köşkü" olayı konusunda bir hekim olarak ülkede ilk kez ilginç açıklamalarda bulunan M.Eren'e de ağır işkenceler uygulanmıştı. Doktor, 1. Mescalin, 2. Falaka, 3.Kaba sopa, 4. Terör-korku, 5. Ses cihazlı işkence, 6. Elektrik "deney"lerinden geçmişti.

Mescalin, ıhlamur ya da içecek ve sıcak sıvıyla veriliyordu. Bu ilacı alan hayâl görüyor, yok olan şeyi var olarak his-

sediyor, ve sorguda hikâye uyduruyordu. Ayrıca, bu ilacı alanlar kalıtım bakımından yüklü ise, gizli akıl hastalığı açığa çıkıyordu.

M.Eren kendisine içmesi için verilen mescalinli çok sıcak ıhlamurdan şüpheleniyor ve karaciğer ve miğdesini soğuktan korumak, ve verileni zorla içmektense, vücuduna döküyordu. Bir hekim olarak, zekasının da yardımıyla, bu ilaçlı işkenceden oldukça kendini korumayı beceriyordu. (Vücudunda sıcak ıhlamurla yanan yerin izi vardı).

Doktor, mahkemelerde, "Ziverbey Köşkü'nde" mescalin verildiğini ilk kez söyledi ve tutanaklara geçirtti. Bununla da yetinmedi, işkencecilerin "sadist, mazoist, aktif veya pasif homoseksüel, paranoyak ve seksomanyak" olduklarını saptadı. Bir duruşmada aynen: "Bu adamlardan biri de benim hastamdır. Bu insanı çağırın bilim adına yüzleşelim" önerisinde bulunacak; duruşma hakimi Yrb. Coşkun Dündar ise, karar vermek üzere oturuma uzun bir süre ara verdikten sonra: "Heyetimiz konuyu müzakere etti; bu konunun araştırılması başka bir mahkemenin görevidir: ait olduğu mahkemeye başvurmanız gerekir" yolunda bir karar verecekti. (Aradan üç yıl geçtikten sonra, sanık M.Eren karşılaştığı duruşma hakimine yine aynı esprili cevabını yapıştıracaktı. İyi saatlerde olsunlar içimize o kadar i.ne sokmuştu ki, bir i.ne'nin deşifresi M.Eren'in hakkıydı.)

"Ziverbey Köşkü'nde", Org. ve 1.Ordu Komutanı Faik Türün, org. Turgut Sunalp, Tüm Gn. Memduh Ünlütürk ve işkenceci başı Eyüp Özalkuş (Kel Eyüp)'un "vukuatı" sanıklar tarafından bütün ayrıntılarıyla açığa vurulacaktı. İşkencede 27 gün kalan M.Eren 14 kilo zayıflatılmıştı. "Cunta" davalarından en büyük işkenceyi Rafet Kaplangı çekmişti. Onun verdiği ifadeler, Talat Turhan'ın, "Rafet her şeyi söyle..." demek zorunda bırakılmasıyla gerçekleşmişti; ayrıca, R.Kaplangı dava sanıkları tarafından şiddetli eleştirilere hattâ fiili saldırılara hedef olmuştu. M.Eren'in ve öteki sanıkların ifadelerine kızanlar da çoğunluktaydı.

Duruşmalarda, bu türden ifadelere rağmen bütün tertipleri açığa vurmuştu sanıklar.

"Cunta"cıların G Koğuşu'ndaki yaşantıları "devrimci" lerinkinden farklıydı. Bazı sanıkların "Komün" yaşantısı önerisini, "biz baskı altında olamayız" diyerek kabul etmemişlerdi. Onlar, "ihtiyacı olana yardımcı olalım" diyerek bu önerilere karşı çıkıyordu. Devrimci paylaşım her iki kesim açısından da büyük bir sorundu. Komün hayatını ancak komünistler gerçekleştirebilirdi.

"Bomba Davası" sanıkları arasında, hemen hemen her kesimden insan vardı. Aralarında bir de (Salim Yavuz, Atamer Erol, Hadi Alevli, Mümtaz Aktaş, Turan Önalan'ın kanalından aralarına girdiği iddia edilen), Muharrem Dündar isimli biri vardı. Ajan olduğu söyleniyordu; ve bizim koğuşta kalıyordu. Cezaevi yönetimi bu sanığı koruyor, özel görevlilerle esrarı ayağına kadar getiriliyordu. Bu lümpen bir seferinde, "gizli celse istiyorum" diyerek şantaja kadar işi götürecekti.

M.Eren'in çok renkli arkadaşları arasında ("kadere bak") 12 Mart Muhtırası'nı verenlerden Org. Kemal Kayacan da vardı; anılan cunta işbaşı yapınca, başlarına nelerin gelebileceğine kadar dava sanıklarını uyaracaktı. M.Eren 25 yıllık bu dostluğun uyarısını ne ölçüde değerlendirmişti? Bu tanışıklık bir hekim-hasta ilişkisiydi; ona göre Kayacan'ın kardeşi ve annesi Doktorun hastasıydı). Bu yüzden aralarında bir yakın ilişki ve dostluk vardı. Kayacan da Kemalist ihtilâlci ve M.Eren'lerin "Cunta"sının adamıydı. Ona: "Paran var mı? Gideceğin yer bildiğin gibi bir yer değil. Başına nelerin gelebileceğini kestirebiliyor musun? Tertibatını al. Gelişmeler bildiğin gibi olmuyor!.." yolunda yardımcı da olacaktı.

M.Eren'in (belki de öteki kimi sanıkların) Org.F.Gürler İle K.Kayacan aracılığıyla da dostlukları vardı. Muhtıracı paşalardan Muhsin Batur ile de 27 Mayıs ile ilgili olarak da tanışıklığı vardı. Ayrıca, onunla Fenerbahçe ve "renk aşkı" nedeniyle de dosttular. Cuntanın en ilginç siması faşist

Org. Memduh Tağmaç ile de M.Eren "tesadüfen" bir araya gelmişti.

1971'lerin Türkiye'sinde bu türden karmaşık ilişkilerin bilimsel açıklaması elbette vardı. Selimiye Askeri Ceza ve Tutukevi işte böylesine renkli simalardan oluşan bir cezaeviydi. Faşizmin zindanlarında insanları yakından tanımak gerekiyordu; sistemin mantığını, işleyişini anlamak ve 12 Mart'ın bilimsel çözümlemesini yapabilmek açısından...

"Cunta" ilişkileri anıldığında, ta Osmanlı'dan bu yana geliştirilerek işleyen ve işletilen "Devleti Koruma-Kollama" akla geliyordu. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde ifadesini bulan bu "Devleti Koruma-Kollama" geleneği günümüze kadar varlığını bir biçimde sürdürmüş, ayrıca henüz tasfiye edilemeyen bir gelenekti. Türk burjuvazisi kırda ve kente bir hayli palazlanmış, fakat kapitalist yağmadan demokratikleşmeye bir "pay" ayıramadığından kırım ve kıyıcılık katlanarak geliştirilmişti.

"Cunta" ilişkilerinde çeşitli istihbarat birimlerinin iç içe durduğu görülmektedir. Kimin "Devleti Koruma-Kollama" işinde içten ve dürüst, kimlerin bu sistemi alaşağı ederek, daha özgür, insani, eşit ve adaletli bir toplum yaratma ütopyasında kararlı, donanımlı olduğu pek belirgin değildi. "Cunta" ilişkilerinde insanların fonksiyonu aniden değişebiliyordu. Bir sosyal çalkantıda, en önemli sorumluluk kademesinde rol üstlenen birinin, aniden ihbarcı ve çok düşük karakter sergileyeceği pek anlaşılamıyordu.

"Cunta" kalkışmasında, kendisini "kötü günlere" hazırlamış, işkence ve baskıları göğüslemeye aday, hemen hemen tek insan Talat Turhan'dı. Onun bu kararlı tutumu, "Ziverbey Köşkü" deneyiminden çözülerek çıkışına rağmen hâlâ sürmektedir.

"Cunta" ilişkilerinde adı geçen Süreyya Paşa alt kademedeki ihbar ve kışkırtmalardan habersiz biçimde cezaevindeki tutsaklara, "dayanın, direnin, az kaldı!.." diyecek kadar sürecin '9 Mart'çılar'lehine çevrileceği işaretini verebiliyor-

du. Çoğu kez bu "sızma haber"lere içtenlikle de inanıyordu. Oysa paşanın altındaki "zat", tam da Osmanlı ve İttihat geleneğinden gelme yetenekleriyle, esrar, kumar, içki, kadın vb. alemlere bata çıka sistemin bütün kirli işlerine alet olarak söz konusu ihbarını gerçekleştirecek "şansı" buluyordu.

İhbarcı istihbaratçı, kendi öz kızını Dr.Memduh Eren'e tedavi ettirecek kadar ona yakın duracak, "Cunta" kimliğini koruyacak ve "dost" görüntüsü altında tutuklanmasını bile sağlayacaktı. "Kurt'u ite boğdurmak kuralı" istihbaratta da geçerliydi. "Avcı avını getirmek zorundaydı".

İhbar ve ispiyon karşılığında, bedeni ve hayvani duygulara bağımlı bir yaşam biçimi, esrar ve silah ticareti, MHP güzergâhında inşaat işleri insanların yükselişinde önemli kademelerdendi. İnsan kılığındaki bu eli kanlı katiller, işkenceciler hini hacette "yeni" görevlere soyunmak üzere aramızda özgürce geziniyordu... "Cunta" ilişkilerine baştan kara girenler, laçka ve liberal ilişkileriyle başlarına örülen çorabın niteliğini, ne yazık, çok geç kavrayabiliyordu.

Şimdi sorulmalıdır, Memduh Eren nasıl bir profil çiziyor?

Bunca yıllık dostluğumuza rağmen, onu asla korumadan şunları dile getirmeliyiz: Doktor, sisteme karşıydı. Düzen kurumlarından, devletten maaş almıyordu. Evi ve yazlığı dışında mülkü yoktu. İyi ve yetenekli bir hekimdi. Kendine özgü hekimlik yöntemleri vardı. Beyaz önlük giymez, evindeki kedisi, köpeği ile hastalarını karşılardı. Hastaları evinin, özellikle de sofrasının bir parçasıydı. Hasta-hekim ilişkisi düzgündü. Hastaları onu çok sever ve güvenirlerdi. Onların ruhlarını biliyordu. Hastalarının cinsel ilişkisi, malı-mülkü, zaafları ve her şeyini... Onlarca hastanın fişini tutmuştu. İnsanları tanıyordu. Fakat "cunta" ilişkilerinde hekimlikteki gibi teşhis koyma ve insan tanıma yeteneği gösterememişti. Evine girip çıkanlar hakkında da dikkatli davranamamıştı. Doğulu-Anadolulu her insanın, hepimizin yaptı-

ğı hataları o da fazlasıyla yapmıştı. "Kim şeyim hıyar demiş ise tuzu alıp gitmiştik!.." O, bir "cuntacı"dan çok bir gönül adamıydı. Ünlü bir tenor olabilirdi. Sesi buna uygundu. Bir bilimadamı olabilirdi. Şartlar uygun gelseydi, "ulusal" çıkarları gözeten bir siyasi partiye önder de olabilirdi. Fakat onun yöresi büyük bir kuşatma altındaydı. Adamcağız hiç nefes alamıyordu ki... Hoş o da bu kuşatmadan son derece mutluydu. O anlatıyor, yöresindekiler, hayranlıkla onu ve esprilerini dinliyordu. Doktor, yaşamını, sistematize etmek istediği görüşlerini mutlaka yazmalıydı. Kendisini bu işe çok özendirdikse de, çevresi bizim bu önerimizi geri teptirecek kadar bizden güçlü ve etkiliydi. Konuşma ve ikna kabiliyeti vardı. Zekası ve deneyimi ile siyasi olay ve olguları görmeye çalışırdı. Talat Turhan nasıl ki, 'Kontr-Gerilla'yı kafasına takmış ve bu yolda değerli çabalara girmişse, Doktor da, aklına emperyalizmin legal ve illegal örgütlerinin mahiyetini takmıştı. Mason Locası, Liones'ler, Rotary'yenler, Bildenberg örgütü ve çoğumuzun henüz yeterince ve ayrıntılı bilemediğimiz emperyalist bağlantılara oldukça kafa yoruyordu. Kitaplar getirtiyor, araştırmalar yapıyor ve arşiv biriktiriyordu...

M.Eren çok yol almıştı. Çok zaman kaybetmişti. "Şimdiki aklım 20'sinde bende olsaydı, o zaman M.Eren olmazdı" diyecek kadar esprili ve hayata bağlıydı.

* * *

Aşağıdaki yazı (SORUN BSD, Aralık'90 Sayı: 18-19. s. 29-33). M.Eren'in Portresini daha iyi anlamamıza katkı getireceğinden buraya aynen alınmıştır:

KİMLİK DEĞİŞTİREN YENİ PATRON
ÇIR ŞEMSİYESİ ALTINDAKİ: BİLDENBERG

Memduh Eren

Bu yazı, araştırmalarını derinleştirmesi amacıyla Yargıç Felice Casson'a sunulur.

Türkiye'de son günlerde tüm dünyayı ilgilendiren ancak sadece "NATO ile ilgili olduğu sanılan" bir "Kontrgerilla" örgütünden sözedilmekte, Böylece sizlerle; yaşadığım olaylarla, kanıtlayabileceğim bilimsel doğrularla birlikte tarihi süreç içinde doğruları yadsınmayacak bir geziye çıkıyorum. Gerek sivil ve gerekse askersel liderlerin güdümünde bulunan, işkence modellerini insanlara uygulayan bu örgütün o dönemde başında bulunan tüm insanların inkârlarına karşın hodri meydan diyesim geldi.

Bitmiş bir yapıttan ayırdığım mozayikleri çıkarıp dökerek bunların bileşimini size bırakıyorum. Şayet bu bulmacayı çözemezseniz yakın zamanda yayınlanacak yapıtımdan yararlanabilirsiniz.

Konu: "Gladiö" veya "Kontrgerilla". Sadece NATO ülkeleri ile mi ilgili? Hangi amaçla kurulmuş? Nasıl bir değişime uğramış ki özellikle geri kalmış ülkelerin yurtsever, aydın ve ilerici insanlarına karşı sadist bir işkence örgütü haline dönüştürülmüştür?

* * *

Olayların en önemli kesimlerinden birisi 10 Haziran 1972 günü bir telefonla başladı. Ahizenin öbür ucunda, kardeşi çocukluk arkadaşım olan, annesinin doktorluğunu yaptı-

ğım, gençliğimizde bizler için bir aşk öyküsü kahramanı ve son üç yılda da hemen hemen her hafta kendisiyle kumandanlık binasında ya da evlerimizde oturup, dünya ve ülke sorunlarını konuştuğumuz, tartıştığımız, kendisine; onun insani duygularına çok uygun bulduğum "ağbi" sözcüğüyle hitap ettiğim Donanma Kumandanı Orgeneral Kemal Kayacan vardı. Sesi sert ve haşindi. Acele olarak Sülaymanpaşa sokağındaki annesine ait olan minik bir dairede beni bekliyordu. Derhal yanına gittim. İlk kez onu bir asker kişiliği içinde buldum. Yüzünün o romantik ve duygulu ifadesi gitmiş, karşımda tıpkı Amiral Nelson'un, yüzündeki sert, derin çizgileriyle asker kişiliği vardı. Bir gün evvel bir subay teröristler tarafından öldürülmüştü. Hemen onu dile getirdi. Ben bu olayla ilgimi anlayamamıştım. Sonra acele olarak 1.Ordu Kumandanlığı'na bir listenin geldiğini, bu listede Talât Turhan'ın, Osman Deniz'in, benim ve bazı kişilerin yer aldığını ve bunların MİT tarafından gözaltına alınacağını söylemişti; ayrıca bu olaydan kurtulmayı istiyorsam bana yardım edebileceğini de ima etmişti. Halbuki kendisi sıkıyönetim kumandan muavini idi. Demek ki sıkıyönetimde 1.Ordu Karargahı'nın da dışında başka güçler vardı. Bu nedenle de onun yakın dostu ben bu listeye girmiş hesabım görülmek üzere "Kontrgerilla" örgütüne gidecektim. Bu işten kurtulmam o günlerde anladığım kadarıyla ancak bir dış ülkeye gönderilmemle mümkün olacaktı. Ben cevap verme imkânı bulamadan, o tüm ciddiyetiyle sorularına devam ediyordu. Evde saklamak istediğim bir şeyler varsa, paketleyip ona göndermemi istiyor, saklayacağını söylüyordu. Para ve dışarı gönderme ile ilgili soruları bitince sıra bana ne olacağına gelmişti.

"Söylediğinize göre gideceğim yer öyle Gülhane Parkı ya da İnönü Gezisi gibi bir yer değil. Orada çekeceklerimin neler olabileceğini bilmiyorum. Ben bu türden bir işlemi haketmek için bir şey yaptığımı zannetmiyorum. Bunu siz herkesten iyi biliyorsunuz. Bütün bunlara rağmen demek ki bu listeye girmemi engelleyemediniz."

Başka bir ülkeye gitmek olanağı ise benim için söz ko-

nusu değildi. Çünkü suçsuzdum. Suçsuzluğumu kanıtlayabileceğime inanıyordum. Bunu meydana çıkarabilecek devlet ve hükümet var sanıyordum. Devletin üstündeki evrensel güçlerden hattâ devlet ve hükümetleri güdümüne alabilecek, kökü dışarda, canavarlaşmış evrensel güçlerden haberim yoktu. Hâlâ hesabımı veririm diyordum. Ya kaçacak, kaçak olarak yaşayacak, ya da huduttan geçerken tellere takılacak veya ense kökümden bir kurşun yiyecektim.

Ertesi gün doğruca Kuzguncuk'a Talat Turhan'a gittim. 12 Mart'tan bu yana, kader birliği yaptığım Talat Turhan'la pek buluşmuyorduk. 27 Mayıs'ın yönünü belirleyen amaçlara toplumun sahip çıkmaması ve onu hareketleyen motorun 12 Mart'ta sökülüp atılmasına karşı çıkan bizim 9 Mart Hareketimiz sona ermiş, ordunun radikal kesimi yerine fanatizm çukurunda soluyan karanlık düşüncelerin kesimi evrensel sermayenin desteğiyle iktidara gelmişti. Bir tek tesellimiz vardı. Johnson, Kıbrıs olayları ile ilgili olarak İsmet Paşa'ya gönderdiği "dediğimi yapmazsanız, sizi Rusya'ya teslim ederim" mesajından vazgeçmiş ve Rusya yerine resimleri ve bayrakları ile süslediği Eisenhower'in kurduğu yabancı ülkelere devlet adamı yetiştiren EEF okulunda uzun süre eğitim görmüş, önceleri Bilgi Locasına bağlı Süleyman Demirel'e teslim ettiği Türkiye'yi kurtarmıştık! Arkadaşlarımın gördüğü düştü bu. Bizler "Kontrgerilla" Selimiye zindanları ve askeri cezaevlerinde hep Demirel'in ve de toplumüstü güçlerin liderliğindeki MC'nin kucağındaydık. Zira "Özel Harp Dairesi"nin sivil uzantıları ABD'deki mandatalist Ms.Morrison'un ellerine bakıyor ve ordan besleniyordu. Ama Türkiye'den çok Buckingham Sarayı'nda gözde olan Kıbrıs Anayasası kahramanı Nihat Erim başkanlığında ve balyozcu Sadi Koçaş'ın denetiminde ki "reform kabinesi" ortalığa çıkar çıkmaz Türkiye'nin yeniden evrensel sermaye ve yerli egemen güçlerin denetimine girerek daha bir on yıl karanlıklarda sürüneceğini, on yıl sonra da bir zindana dönüşeceğini düşünerek birlikte olduğumuz bütün arkadaşlarımızı kendi yaşamlarında başarıya ulaşmaları için ilişkilerimizi aralamıştık.

Talat Turhan'a aldığım istihbaratı -Kemal Kayacan Paşa'ya söz vermeme rağmen, hayatımız söz konusu olduğu için,- başkasına söylememek koşulu ile ilettim. Oradan Mecidiyeköy'de oturan Osman Deniz'in evine gittim. Osman Deniz'le dostluğumuz daha ziyade dostça ve arkadaşça idi. Ben eşinin doktorluğunu yaptığım için sıklıkla görüşüyorduk. Ama kendisinin, bizim ordu ile olan ilişkilerimizi yapacağımız 27 Mayıs Devrimi çizgisinde radikal bir hareketi bilmiyordu. Hiçbir zaman da bu hareketten kendisine söz etmemiştim. Ama benim kendisiyle hekimlik ilişkilerim, onun da başını bu canavara kaptırmasının nedeni olmuştu.

* * *

12 Haziran 1972 günü bütün bu olaylar noktalanmıştı. Bu durumda ne yapacaktık? Bütün köprüleri atmıştık. Canavarla karşı karşıyaydık. İşin en çelişkili yanı evrensel sermayenin ajanları ve ruhsal çarpıklık içinde bulunan insanlar saldıracaklar ve biz savunmada kalacaktık. Bunun üzerine İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Kürsüsü öğretim üyesi yardımcılarından TMGT başkanlığını yürütmüş avukat Alp Kuran'a telefon ettim. Kuran, benim için "bin namuslu abbe" idi. Bu isim dünya ve hukuk adaleti tarihinde sadece Abraham Lincoln'e verilmişti. İkinci müracaatım otuz yıl içinde en ufak bir sapma göstermeden, börekten pay almadan, kendi alnının teriyle giderek yücelen, avukat Kemal Kumkumoğlu'na idi. Bunun dışında çok sevdiğim, CHP saflarından tanıdığım hukuk doktoru avukat Nihat Türel'i çağırdım.

* * *

Ertesi gün bu üç arkadaşımla evimde buluştuk. Bu buluşma yeri bizim için olumsuzdu. Evimin tam karşı köşesinde MİT'in en azılı elemanlarından Hiram Abas'ın yakın bir akrabası oturuyordu. Gündüzleri sıklıkla görürdüm onu. Geceleri de boksör Arap Abdi ile buluşurdu. Sonraları bir gün Arap Abdi'yi önünde bir şişe şarap, başında kocaman bir yara ile prekoma halinde eski halkevinin merdivenleri üzerin-

de buldum. Henüz ölmemişti, ama sonu da gelmişti. Bu zenci boksör Fenarbahçe'den arkadaşımdı. Yıllarca önce koltuk meyhanelerinde buluşur, kendisiyle şarap içerdik. Başını kaldırdım. Kendisine "ne oldu Abdi?" dedim. Eliyle işaret etti: "O yaptı, o." Eliyle bizim köşeyi gösteriyordu.

Bu nedenle derhal toparlandık. Küçük Moda'daki gazinonun bahçesine gittik. Burada tam dört saat sorgulamaya tabi tutuldum. Arkadaşlarım ısrarla bu olaylardaki yerimi, bu olaylara ne oranda karıştığımı sürekli bir biçimde sorup duruyorlardı. Artık sorulardan bıkmıştım. Çünkü yaşamım boyunca ne bu tür olayların içinde bulunmuş, ne de onları onaylamıştım. Arkadaşlarımsa tam gerçeği bilip, ona göre savunmamı hazırlamak istiyorlardı. Sonunda bazı kararlar aldık. Alp Kuran'ın önerisine göre ben son dört yıl içinde başımdan geçen tüm olayları kanıtlarıyla beraber yazıp, noter e tastikletecek, bir nüshasını masamın üstüne koyacaktım.

İkinci öneriyi Kemal Kumkumoğlu getirdi. Kendi özel üslubuyla: "Orayı biliyorsun. Orada sana ne derlerse kabul et. Hiç hayır deme. Hepsinin altına bas imzayı, yoksa bu adamlar dişleriyle ısırırlar seni. En cazibeli yerin de burnundur" da dedi. "Ama savcılığa gelince ne pahasına olursa olsun her şeyi reddedeceksin." Sonra Alp'le Kemal birleşerek üçüncü öneriyi getirdiler. "Yarından itibaren içeri alınacağın güne kadar iki uzman doktor tarafından muayene olacak, sağlıklı olduğuna dair rapor alacaksın." Biraz dinlendikten sonra Kumkumoğlu: "Bak! Benim mesleğimde kimlerle birarada olduğumu çok iyi biliyorsun. Şimdi istiyorsan sana. İstersen altı saat sonra Bükreş'te, 36 saat sonra Buenos-Aires'te olabilirsin. Gel katlanma bu rezilliğe. "Kemal Kayacan Paşa'ya söylediklerimi onlara da tekrarladım. Böylece artık "yazgımla" başbaşaydım.

Kaldığımız yerden devam edelim. Artık her gün Ortopedist Doktor Atilla Ongan'la, Profesör Doktor Tuğrul Çavdar geliyorlar, sağlık raporumu tekrarlıyorlardı. Ben de hiçbir şey yokmuş gibi hastalarıma bakıyor, son dört yıldaki yaşam öykümü tamamlıyordum. Ama artık bütün etrafım, kay-

nağını bilmeme koşulu ile benim bu cehenneme gideceğimi biliyorlardı.

İstanbul'da 9 Mart askersel hareketinin cunta başları General Süreyya Yükşel, höyküren Levazım Albay Hasan Yalçınkaya, Albay Orhan Dengiz ve Albay Bedri Buluç'la 12 Mart'tan önce dostluklarımız olmuştu. Bu sonuncusu uzun boyu ile kuvvetli fiziği ile davranışları ile daha çok bir seks ilahı görüntüsünde idi. Böylece günler akıp giderken 3 Temmuz 1972 Pazartesi günü Bedri Buluş'tan bir telefon aldım. Aynı gün kızı için benden mutlaka bir randevu istiyordu. Başıma gelenlere bakılırsa, insanların bu kadar adileşebileceği aklıma gelmiyordu. Gerçi son bir buçuk yıldır bu albayın yaşamından enteresan şeyler duymuştum. Ama genede bu randevunun altındaki pisliği sezememiştim. Kızına bakmış, reçetesini yazmıştım. Giderken utanmadan yanaklarımdan öpmüş, başarılar dilemişti. Sırada Lüleburgaz'lı oniki yaşlarında bir hasta vardı. Onun muayenesini bitirmiş, tam reçetesini yazıyordum ki kırdıkları kapımdan onbeşe yakın hayvan içeri girerek, ne var ne yok her şeyi yere atıp, telefon kablolarını da koparark üstüme geldiler.

Daha bunların ne olduğunu anlayamamıştım. Kapıda 140 kiloluk iki ayı görmüştüm. Hele birisi o kadar çirkin ve insandan çok bir hayvana benziyordu ki o saatte Darwin burada olsaydı, insanın bir maymundan değil bir ayıdan türediğini söylerdi. Kılları adeta ceketini delerek elbisenin üzerinden dalgalanıp duruyordu. Bu tabii psikolojik bir baskının ilk göstergesiydi. "Ben niye geldiğinizi biliyorum, ama müsaade edin şu çocuğun reçetesini yazayım" diyecek oldum. O ayı öne çıktı: "Sen artık doktor falan değilsin, sen bir vatan hainisin! Sen bir komünistsin! Şimdi gideceğin yerde vatana ihanetin ne demek olduğunu görürsün" diyerek beni kolumdan sürükledi ve salondaki öbür hayvanların arasından geçerek aşağıda beni bekleyen siyah bir station vagona bindirildim. Evvela Kadıköy Emniyet Amirliği'ne göturüldüm. Bir erin dipçik darbesiyle ranzaya devrildim. Derhal gözlerim

bağlandı. Işıklı bir tokatla yere yıkıldım. Bir postal üstüme bastı. Ve böylece Ziverbey Köşkü'nün yolunu tuttuk.

Sonradan öğrendiğime göre bu operasyonun başında ben 12 yaşında iken 20 yaşlarında olan Fenerbahçe Kulübü'nden çok yakın arkadaşım, MİT görevlisi Behçet Ersoylar tarafından yürütülüyormuş. Tam 38 yıllık "dostluk" ve "arkadaşlık" böylece düğümlenmiş oldu. Zaten aramızda konuşurken Ersoylar'ın teşkilatta yükselerek müfettiş olmasını en büyük yeteneği olan debilitesine bağlardık.

Nerelerden geçip gittiğimizi çözemeden kendimi ahşap ve içinde saç bir sobası olan, üzeri içi boşaltılmış, ıslak sidik kokan bir somyaya uzatılmış, camları yağlı boya ile kapatılmış bir odada buldum. Her şey hazırdı orada. Boynuma iki yanından bir plaka geçirildi. Fotofilm merkezi muhtelif pozisyonlarda resimlerimi çekti. Daha sonra bir iskemleye oturtuldum. Bir berber saçlarımı sıfır numara traş etti. Ayaklarıma 17 numara, bileklerime 32 numara zincirler takıldı. Gözlerime siyah bir gözlük konuldu. Eratın giydiği çizgili ama leş gibi ıslak ve idrar kokan bir pijama verildi. Ve somyanın üzerine itilerek tam 27 gün bana sarılan karyolama kavuştum.

Bu bitip tükenmek bilmeyen 27 günün olayları ve bu olaylar üzerindeki tüm ayrıntıları, sonunda buradan çıkan insanların beyinlerinin nasıl ve hangi yöntemlerle kaynatıldığını, delirtildiğini ve intihara sürüklendiklerini bir psikiyatr gözüyle benim kitabımdan izleyebilirsiniz ya da aceleniz varsa "debiller ocağı"na kayıtlı ünlü bir profesörün kendisinden veya yazdığı kitaplardan öğrenebilirsiniz.

Psikiyatrik açıdan önemli olduğu için buradaki uygulamada yaşadığım bir olayı anlatmadan geçemeyeceğim. Bu cehennemde kavrulduğumun ikinci günü sürekli bir şekilde ıhlamur getirmeye başladılar. İki gün sonra çok yakın tanıdığım bir aile dostumu getirdiler. Anadan doğma soydular ve askerler doyasıya seks yapmaya başladılar. Ertesi gün yine bir başka tanıdığım aynı şekilde hırpalandı. Fakat 3. gün olan olay beni birden ayılttı. Ve aklımı kaybetmekten kurtar-

dı. Bu sefer getirilen suje Erzurumlu Fatma Hanım, yani annemdi. Kendime geldiğim zaman bunun mümkün olmadığını anladım. Çünkü annem 10 yıl önce ölmüştü. Gördüklerimin halusinasyon olduklarını farkettim. Bolca gelen ıhlamurun içinde LSD türünden "mescalin" adında bir ilaç verdiklerini ve onun etkisiyle hayâl gördüğümü anladım.

Ihlamuru içmemenin bir yolunu buldum. Bu yöntemi uygulamak çok zor oldu. Çünkü gelen ıhlamur öyle hapishanelerde verildiği gibi bulaşık suyuna benzeyen soğuk haliyle değildi. Adeta kaynar getiriliyordu. Nedeni de hazmının kolay olmasıydı.

"Mescalin"i de sade olarak değil tifo veya verem basili ile beraber veriyorlardı. Nedeni şu idi: Ateş yükselince ilacın etkisi artıyor, eğer ailede akıl hastalığı kalıtım olarak mevcutsa bu ilaç sizde kalıcı bir akıl hastalığı meydana getiriyordu. Böylece bilimin işkenceye, vahşete, sadizme dönüşmesiyle dünyada artık işe yarayamayacak, adaletsizlik ve haksızlığa karşı başkaldırmayacak deliler üretiliyordu.

Evet! "Kontrgerilla"dan kırlaşan saçlarım, bir homosadist görevlinin şahane volesiyle döktüğüm dokuz diş, yaklaşık 20 kilo kaybetmiş, ruh sağlığımı kaybetmemek için karaciğerimi de korumak amacıyla sıcak "mescalin"li ıhlamuru döktüğüm sol epigastik bölgemde cılk yanık yaralarıyla geldiğim Selimiye'den, bir ay sonra sevkedildiğim Haydarpaşa Askeri Hastahanesi'nde yapılan muayeneler sonunda sedimantasyonumun çok yüksek olduğu ve sağ akciğerimde üç mikrokavern bulunduğunu öğrendim. Böylece üç ay antitüberküloz tedavisi gördüm. Halbuki içeri alınmadan bir gün evvel uzman doktorlar tarafından verilmiş, sağlığımın tamamiyle yerinde olduğuna dair filmlerle raporlarım vardı. Tanıklar şu anda yaşamaktadırlar. Belgeler elimde ve hastanede bulunmaktadır. Diğer bir sürü insan gibi işkencenin boyutlarını saptamak ve kanıtlamak şu anda elimdedir.

"Kontrgerilla" serüvenine gelince Ottawa kahramanı ve Devlet Partisi Başkanı Turgut Sunalp'in 43 sayılı Nokta dergisinde banda alınmış ifadesiyle "hafızam beni yanıltmıyorsa

bu işin içinde birde doktor vardı" Memduh Eren. Kemal Kayacan'ın annesini tedavi ediyordu" ifadesiyle "Kontrgerilla"yı kanıtlıyordu.

Artık "Kontrgerilla" var mı, yok mu, işkence yapıldı mı, bu işkencenin boyutları nelerdir, diye bir tartışmaya ihtiyaç var mı? Bu cehennem labirentinden geçen diğer yazar arkadaşlarımın yapıtlarıda ortada. Burada önemli olan - insan varoldukça - daima egemen güçlerin elinde bulunan benzeri örgütlerin içerikleridir. Bunlar hangi yüksek finans çevreleri, teknokratlar ve politisyenlerin elindedir? Bu örgütler birer CALVERO "Uşak", sadist-mazoist-sadomazoist ya da aktif veya latent homoseksüellerden kurulmuş olması psikiyatrların yönetiminde bulunmaları artık bir gizlilik taşımıyor. Önemli olan bu örgütlerin ipleri hangi PİYERTO'ların elindedir. Bunun araştırılması, bilinmesi ve tanımı zorunludur. Bu hedef bilinmedikçe, tespit edilmedikçe ve emekçi halkların bu konuda bilinçlenmesi sağlanmadıkça bu konuda milyarca insan yeni kurmak istedikleri "dünya hükümeti", "dünya devleti"nin tutsaklığından kurtulamayacaktır. İnsanların artık gözlerindeki gözlüğü çıkarıp, çıplak gözle bu gerçeği görme zamanı gelmiştir. Bizce İtalya'da son patlayan "Gladyo" operasyonunu yürüten namuslu ve aydın, ellerimiz kızarıncaya kadar alkışlayacağımız Yargıç Felice Casson oldukça gerilerde kalmıştır. 1974'lere kadar dünyayı kasıp kavuran Mason Localarının en ünlüsü İtalya P2 Locasının oynadığı oyunlar ve işlediği cinayetler ortaya getirilmektedir. Halbuki o tarihten bu ana akıl almaz saçmalıklarla düzenlenmiş bu soygun, vurgun ve cinayet örgütünün giderek büyük eleştiriler alarak değeri azaldıktan sonra dünya son Paris toplantısına gelene dek örgütlenme biçimini değiştirmiş, fikir babası Joseph Ritinger olan yeni bir görünmeyen iktidar örgütlenmesine yönelmiştir. Bu konuda yazacaklarımızı bekleyecek vaktiniz yoksa kaynak olarak sizlere üst düzey yöneticilerinden Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Erdal İnönü, Turgut Özal, Selahattin Beyazıt, Mesut Yılmaz, vb. ile Orange-Nassau hanedanından Prens Nurettin Sözen'i gösterebiliriz.

NURİ YAZICI

Nuri Yazıcı'nın anılan davalardaki ilişkilerinin aslı neydi? 9 Mart Cuntası olarak bilinen kalkışmalarda hangi rolü oynamıştı? Bu "ihtilâlci" girişim üzerine mevcut "hukuk" hangi gerekçeleri ileri sürüyordu? Açılan davaların kanuniliği ile hukukiliği nasıl tartışılmalıydı?

Nuri ve arkadaşları hakkındaki iddialar, "serbest duruşmalarda" ve "Bomba Davası"nda reddedilen ve hukuken kanıtlanamayan bazıları şöyleydi:

- Emekli asker, aydın ve gençlerle çeşitli zaman ve mekânlarda Devrim üzerine çeşitli toplantılar yapmak. Bu toplantılarda "devleti yıkmaya" yönelik çalışmaları görüşüp, tartışmak. "Fevzi Özkaya, Talat Turhan ve Memduh Eren'in 'ihtilalci fikirleri' savunan kimseler olduğunu beyan etmek.

- M. Eren, T.Turhan, F.Özkaya, Salim Yavuz, Ersin Ertekin, Atamer Erol, Akın Erol'un kendi aralarında toplantılara devam ettiği, bu toplantıların sıklaştığı...

- Oysa, Talat Turhan'ın bu şahıslarla iki yıldır görüşmediği, Salim Yavuz ile konuşmadığı, Memduh Eren ile de iki yıldır herhangi bir toplantı yapmadığı, 'onun yaptığı toplantıları da bilmiyorum'dediği,

- Yzb. Fevzi Özkaya'nın Talat Turhan'ın güvendiği bir arkadaşı olduğu,

- Nuri Yazıcı'nın yazıhanesinde (Şubat 1972'de) Yüksel Çengel, Ersin Ertekin, A.Vahap Mutlugün, Fevzi Özkaya ve Nuri Yazıcı ile toplandığı,

- Yüksel Çengel'in Nuri Yazıcı'ya "Reformlar yapılmadığı takdirde askerlerin idareyi bırakmayacaklarını, Memduh Tağmaç'ın emekli olup yerine Faruk Gürler'in geleceğini" bildirdiği,

- Fevzi Özkaya'nın "Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının asılmaları an meselesi, bir şeyler yapmayacak mıyız?" dediği,

- Nuri Yazıcı'nın: "Ne yapabiliriz?"

- Fevzi Özkaya: "İstanbul'un muhtelif yerlerinde dinamit ve bomba patlatabiliriz", "patlamaları gerçekleştirecek kişilerle Fevzi Özkaya yakınen ilgilenirdi. F.Özkaya... dinamit depo etmişlerdir..."

- "Memduh Eren, Salim Yavuz, Fevzi Özkaya'nın idamları protesto maksadıyla İstanbul'un muhtelif yerlerindeki yerli ve cansız hedeflere bomba koymak kararında olduklarını kesinlikle biliyorum" dediği,

- "Patlamaları Yzb.F.Özkaya'nın kendilerine bağlı THKO'cu öğrencilerle bazı iş sahiplerinden para aldıklarını biliyorum. Bu para alma işlerinde Rafet Kaplangı, Muzaffer Yılmaz'ın kendilerine yardım ettiğini biliyorum" dediği,

- THKO, "F.Özkaya ve Uzun İsmail çok samimidir. Uzun İsmail Dev-Genç mensubu olup THKO'cudur" dediği,

- "F.Özkaya ve bizim temaslarımız neticesinde bu örgütün THKO ile bağı olduğu, zira... N.Yazıcı, Y.Çengel, M.Eren, F.Özkaya'nın bahsettiği kişilerden N.Kemal Boya, Hamza Özkan, THKO mensubu idiler, hattâ bu şahıslar yakalandığı zaman F.Özkaya bu şahısların iyi olduğundan bahsederdi..."

- "Y.Çengel'in Ekrem Acuner'e bağlı bir cuntacı olduğunu biliyorum. Bomba olaylarına da bu Cunta'dan emir alıp girdiğini tahmin ederim..."

- "Cunta adına S.Yavuz patlamaları, F.Özkaya ile birlikte idare etmiş, A.Vahap Mutlugün, Y.Çengel kendilerine yardım etmişlerdir..."

Toplantı: 1970 yılında asgari 15 günde bir toplantı yaptıkları,

Yer: M.Eren'in evi ve Yenikapı gazinoları,

Katılanlar: N.Yazıcı, M.Eren, S.Yavuz, A.V.Mutlugün, Y.Çengel, S.Deliismailoğlu (Judocu), F.Özkaya (Ertuğrul Öztürk, B.Taşdemir, Cengiz, Murat Özdabak, Kösemahmutoğlu bağlantısı)

Konuşulanlar: Çeşitli konular ve Devrim üzerine konuşma...

"Bomba Davası" işte bu ifadeler üzerine temellendirilmek istenmişti.

1933 Rize, Çayeli, Maden köyünde N.Yazıcı (Ölümü: 31.8.1987) ve 27 Mayıs 1960 Hareketi anılırken bu süreci hazırlayan "Devrimci Gençlik Hareketi'ni" anmamak olanaksızdır. O dönemin gençliği denilince de "28 Nisan Olayları'nı" ve olaylarda rol alan gençlerden, namı-diğer "Kastro Nuri"sini de anmak gerekecektir. Ona neden "Kastro" lakabı takılmıştı? Bu adın yaptığı çağrışımla Nuri arasında ne gibi bir bağ vardı? Öğrenci arkadaşları böyle bir lakabı ona uygun bulduğuna göre elbette bir nedeni olmalıydı. Tanıdığım kadarıyla Nuri'nin Bilimsel Sosyalizmle uzak yakın bir ilişkisi bulunmuyordu. O dönemin ilerici örgüt ve kadrolarıyla da siyasi bir akrabalığı yoktu. Devrimci ve sosyalist kadrolar 28 Nisan 1960 sürecinde rol alan Kemalist ve "ihtilâlci" nitelikteki bütün öğrenci önderlerini tanıyordu. Nuri, Hukuk Fakültesi'nin önde gelen öğrencileri arasındaydı 1960'larda. CHP sempatizanı ya da üyesi olabilirdi. Antikomünist değildi. Toplumun devrimci yoldan değişim ve dönüşümü konusunda düşünce ve davranış sergileyenlerle olumsuz bir çelişkisi yoktu. Onunla Türkiye'nin sosyal devrimini çok rahatlıkla konuşabilirdiniz. Böyle bir diyalogdan sonra asla sinirlenmez, kimseyi ihbar etmez, yalnızca şakayla karışık "ulen gomonisler, iyice azdınız, iktidara gelince ilkin sizi keseceğüz, hem de kör testereyle..." derdi.

Nuri, 28 Nisan 1960 öğrenci hareketlerinde, DP'nin toplumdaki bütün sosyal muhalefete karşı açtığı "cihat" tan sonra adı anılan gençlerden biriydi. İstanbul Üniversitesi

gençliğinin başını çektiği eylemlerde Memduh Eren'in öncülüğündeki "A Takımı"ndan sonra Nuri gibi Yüksel Çengel'in de adı geçecekti.

Dönemin gençliği DP'nin diktatörlüğüne niçin başkaldırmıştı? Gençliğin bağımsız örgütlenmesinde etkili unsurlar nelerdi? Ülkedeki sosyal muhalefetin talepleri ne ölçüde gençliğin eylemlerine yansımıştı? Gençlik örgütlenmesinde siyasi partilerin rolü neydi? "28 Nisan Olayları" 27 Mayıs 1960 Hareketi'nin neden "ateşleyici bir fitiliydi?" Gençlik ne istiyordu? Sınıflar mücadelesinde işçilerin-burjuvazinin çelişkileri neydi? Kapitalistler arası çatışmalar neleri işaretliyordu?

Bilindiği gibi 1960'larda Türkiye burjuvazisi, 27 yıllık CHP ve M.Kemal-İ.İnönü diktatörlüğü'nden sonra 14 Mayıs 1950'de iktidara gelen DP'nin 10 yılda giderek boyutlanan kriziyle zor günler yaşanıyordu. Ülkedeki siyasal - ekonomik denge işçi sınıfı ve emekçiler aleyhine giderek bozuluyordu. 2.Dünya Savaşı sonunda dünyada esen "demokrasi" rüzgarlarından Türkiye'de nasibini almalıydı. Batı'daki ilerici güçler, Hitler Nazizmi'nin yenilmesiyle yeni bir soluk alıyordu. İşçi sınıfı hareketi, sendikaları ve siyasi partileriyle "burjuva demokrasisi"nin kimi iyileştirmelerinden yararlanmaya başlamıştı. Savaş sonu dünyada yaşanan nispi denge ve "barış" ortamı Türkiye'ye nasıl yansımalıydı? Türkiye burjuvazisi, yapısal, sınıfsal ve ideolojik konumuyla toplumdaki demokratik ve özgürlük taleplerini zora başvurarak bastıragelmişti. Parti, "Milliyetler Meselesi", sendika, grev, sözleşme, düşünce ve kanaat özgürlükleri, basın-yayın ve örgütlenme vb. konularında hâlâ diktatörlük yapabileceğini sanıyordu. Sistem, ancak CHP içinden çıkacak toprak ve ticaret burjuvazisinin öncülüğündeki bir DP aracıyla Batı'dakinin kötü bir kopyası olan "demokrasi"ye geçebilirdi. İşçi sınıfı ve emekçi halklarımıza uygun görünen "demokrasi" anlayışı buydu!

Oysa ülkedeki emekçiler sıkıntılı günler yaşamıştı. Sa-

vaş yıllarında sayıları çoğalan harp zengini, karaborsacı, tefeci, tüccar ve toprak ağası takımı, CHP diktatörlüğünün yarattığı uygun bir ortamda, asker-sivil bürokrasisinin koruyuculuğunda, alabildiğine palazlanmıştı. Türkiye çok zengin bir ülkeydi. DP iktidarı ülkenin bu türden bir zenginliğini ABD emperyalizmi ve NATO-CENTO gibi askeri ittifaklarla pekiştirmiş, ülkeyi emperyalist kapitalizmin yağma ve talanına iyice açmıştı. Geri kalmış bir sosyoekonomik yapıyı emperyalizmin hayırlı ellerine teslim etmenin bir bedeli vardı. Bu bedel işçi sınıfı ve emekçilerin haklı taleplerini baskı ve terör yöntemleriyle sindirmekten geçecekti. DP, seçimlerde vaad ettiklerinin tam aksine, zaten tek parti döneminde iyice kısılan hak ve özgürlük taleplerini daha da kısacak ve devlet terörüne dönüşterecekti.

İşçi ve emekçilerin aleyhine düzenlenen yasal baskılar, öteki fiili baskılarla birleşince toplumdaki hoşnutsuzluklar iyice artmıştı. Sosyal muhalefetin homurtuları, ilkin ilerici gençlik, üniversite, basın-yayın ve muhalif partiler çevresinde dile gelecekti. İşçi sınıfı ve emekçi halklarımız örgütsüz ve güçsüzdü. Emekçi halkımızın çıkarlarını temsil edecek siyasi örgütlenmelere izin verilmiyordu. Devrimci ve sosyalist kadrolar illegal çalışıyordu. Sendikalar, yalnızca tabeladan ibaretti. Sendikaların grev, toplusözleşme gibi fonksiyonlarını gerçekleştirmesi yasaktı.

İşte bu türden bir ortamda, üniversiteye kadar gelebilmiş emekçi halk çocuklarının, burada ilerici fikir akımlarıyla tanışınca ülkedeki suskunluk ve sessizliği bozan ilk kıvılcım misali sokağa döküleceği görülecekti.

Öteki etkenlerin yanı sıra "28 Nisan 1960 Olayları", DP'nin diktatörlük niyetlerinin somutlanmasıyla patlayacaktı. Öğrenci gençliğin örgütlenmesinde ve eylemlerinde, İsmet Paşa'nın deyimiyle: "CHP, 27 Mayıs'ın ne içinde ne de dışındaydı". Gençliğin bağımsız örgütlenmesinde CHP vesayetinden kaçınan aklı başında öğrenci liderleri de vardı, o dönemlerde.

Dönemin öğrenci hareketlerinde "Tarihi TKP"nin o zamanki legal kadrolarının doğrudan örgütsel bir çabası yoktu. Önde gelen öğrenci liderleri TKP'ni ve onun kadrolarını tanımıyordu. Oysa, öğrencilerin başını çektiği ve çok yankı uyandıran kitlesel gösterilerde bizzat emekçiler ve devrimci kadrolar da vardı.

Gençlerin, CHP'nin bildirileri yanında, "Bizim Radyo"nun ajitasyonuyla elde edilen ve Nazım'dan aktarılan ihtilâlci şiirlerle bezenmiş bildiriler de bu süreçte dağıtılıyordu. 28 Nisan'larda ülkedeki komünistlerin "vukuatı" bu düzeydeydi.

Anılan süreçte Nuri, kitlelerin önündeydi; DP iktidarının "ihtilâl" yoluyla devrilmesinden yanaydı. Direniş ve ihtilâl çağrışımı yapan örgütlenmeler içinde rol alan bir "Kastro Nuri"nin sicil dosyası elbette kabarık olacaktı. İşte onu 12 Mart 1971'in Selimiye zindanlarına, Kontr-Gerillaya getiren de yalnızca bu süreçte rol almış olmasıydı. Kapitalist-emperyalizmin iç ve dış gerici güçleri, DP iktidarının 27 Mayıs Hareketi'yle devrilip alaşağı edilmesini, sorumlularının yargılanmasını ve Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idam edilmesini içlerine sindirememişti. "İhtilâlci" gençlerden intikam alınmalıydı. Bu intikamın en uygun tarihi fırsatı, 12 Mart 1971'de yakalanmıştı burjuvazimiz tarafından...

"Kastro Nuri", 12 Mart 1971'lerin vitrin davalarından "Sabotaj Davası" ve "Bomba Davası" adlı ve birleştirilen davada işte bu türden bir geçmişi olduğu için yargılanacaktı! Deniz'lerin katledilişi, öteki devrimci gençlerin canavarca kıyımlarından sonra sıra Kemalist ihtilâlcilere geliyordu. CIA'nın çetelesi böyleydi. Burjuvazimizin önüne, işçisi, gençliği, aydını susturulup sindirilmiş bir "yeni ortam" sunulacaktı. Sistemin buna ihtiyacı vardı. Kriz, devlet terörü ile aşılmayı deneyecekti; buna zorunluydu. Militarist polis devletinin estireceği terörden, sisteme, ama şöyle, ama böyle, karşı çıkan herkes boyunun ölçüsünü alacaktı!

Nuri'yi, yukarda andığım süreçlerde bildiri dağıtırken

tanımıştım. O başka, bizler de başka amaçlarla sürece müdahale ediyorduk. Değişik yöntem ve araçlarla. 27 Mayıs 1960 Hareketi, ülkedeki sosyal muhalefetin ve onun ileri sesi niteliğindeki gençliğin emekleri üzerinde yükselmişti. 27 Mayıs 1960 Hareketi, iç ve dış gerici güçlerin yönlendirmesiyle, sonradan bu sosyal muhalefetin ezilmesine de dönüşebilecekti. 1960'lı yılların, en büyük çilesini çeken, DP diktatörlüğünün gazabına uğrayan bütün devrimciler 27 Mayıs sonu tutuklanacaktı. Mihri Belli ve arkadaşları, yazar Aziz Nesin, fizik öğretmeni Lamia İren, Ressam Kıvılcım Pamir, Yeni Dal Resim Grubu ressamları, ağabeyim Avni Memedoğlu, Marta Tözge ve arkadaşları, bendeniz ve arkadaşım Halit Karça, bu tutuklamalardan nasibimize düşeni ve 27 Mayıs'ın "kurbanları" arasındaki yerlerimizi alacaktık. 12 Mart 1971 faşizmi kapıyı çaldığında ise, bu kez Nuri ile hapishane arkadaşlığımız başlayacaktı. Onu Kontr-Gerilla'dan getirdiklerinde, geçici olarak bir hücreye koymuşlardı. Daha sonra ise, Selimiye'nin üst koğuşlarında o G Koğuşu'nda, bizler de B Koğuşu'nda konuk edilecektik...

Kontr-Gerilla "deneyimi" hem biz tutsaklar açısından hem de işkenceciler açısından bir laboratuvar gibiydi. İşkence, tehdit, hakaret, kaba dayak, ilaç vs. vs. den sonra, kimi sanıklarda fiziksel ve ruhsal bozukluklar başlamıştı. Bir kere bütün tutsaklar en azından üçte bir oranında zayıflatılmıştı. Beden sağlığı bozulmayan arkadaşımız yok gibiydi. Akciğer, miğde, böbrek, barsak ve omurgasından şikayeti olmayan adeta yoktu. Bazı arkadaşların yüzünde geç iyileşen yaralar oluşuyordu. Nuri'yi ilk gördüğümde yüzündeki yaralardan onu tanıyamamıştım. Ne zamanki o tatlı Karadeniz şivesiyle: "ulen gomonisler..." diye başlayan takılmasıyla beni tanıyınca, "Nuri!" diye sarılmıştık. 12 Mart 1971'lerin Nuri'si artık o eski Nuri değildi. Gene olur olmaz her şeye gülüyordu; fakat ruhu parçalanmıştı. Hafıza kayıplarına rastlanıyordu. Bu "deney" onu çok değiştirmişti. Bu değişiklik çok belirgindi.

"Bomba Davası" - "Sabotaj Davası" sanıkları neler yapmamıştı ki, "Kültür Sarayını bombalamak! Eminönü vapurunu batırmak. Tersaneyi kundaklamak!" Daha neler de neler!..

Nuri'ye takılıyorduk:

- Demek Kültür Sarayı'nı da yakan sen, seni gidi!?

- Heya, bizi de gomonis yaptılar.

- Tersaneyi de yakan sen!?

- Keşke yaksaydık. İşkenceden sonra bunları yapmadığıma pişmanım, derdi.

Nuri hücresine getirildiğinde, bayağı kötü günler yaşayacaktı. Bir yakını aracılığıyla hücresine TCK vb. kanun kitaplarını da getirtmişti. Nöbetçilerden bir de kurşun kalem edindikten sonra, "hukuki" durumunu incelemeye başlayacaktı. İddialar korkunçtu. Bir avukat olarak onun bu iddiaları çürütmesi işten değildi. Fakat, parçalanan ruhuyla Nuri bir türlü kendini toparlayamıyordu. Bu ruh halini, kendisinden ödünç aldığımız TCK vb. kitapların boş yerlerine yazdığı notlarından da anlamaktaydık. O tarihlerde şöyle kayıtlar düşüldüğünü üzülerek ve hayret içinde okuyacaktık:

- "Bugün Selimiye'ye getirildim. Allaha çok şükür işkencelerden kurtuldum. Demek ulu tanrıya karşı bir suç işlemişiz ki, beni Kontr-Gerilla azabıyla cezalandıracaktı. Buraya geldiğim için rabbime duacıyım."

- "Bugün hücremde ilk kez gün ışığını gördüm. Bu ışık tanrının bir hikmetiydi. Titredim ve kendime geldim. Dualar okudum. Aylardır yıkanmamıştım. Çok pis vaziyette tanrının hikmeti karşısına çıkılmazdı. Askerlere yalvardım. Bana bir teneke su getirdiler. Onunla yıkandım, boy abdesti aldım. İki rekat namaz kıldım. Şükürler olsun, çok rahatladım. Ağrılarım dindi."

- "Buradan çıkınca, kurban kestireceğim. Günahlarımın affı için fakirlere yardım edeceğim."

Oysa Nuri, bir ateistti. Bu satırları o mu yazacaktı?

Evet o yazacaktı. Çok irkilmiştik bu satırları okuyunca. Ama gerçeklik buydu. Onun kurşun kalemle kaydettikleri arasında, sorgu sırasında kendisinden istenilenleri kabul edişi, ve bu ikrarından nasıl dönüleceğine ilişkin hukuki manevralara da rastlanıyordu. Elbette bir hukukçuydu. Demek, zaman zaman kendini toparlıyor, aklı başına geliyor ve hakikatle karşılaşınca korunma içgüdüleriyle hareket ediyordu.

Selimiye Kışlası, faşizmin ilerici, yurtsever, devrimci ve sosyalist kadrolara karşı uygulayageldiği işkence yöntemleriyle çok ünlüydü. Tarihinde kışla ve ahır olarak, zaman zaman da cezaevi olarak kullanılan bu yer, 12 Mart 1971'lerin tutsaklarıyla şimdi, farklı amaçlarlada olsa, ahırdan, kışladan farksızdı. Yalnız günümüzde; faşizmin bedensel ve ruhsal varlığımızı zedelediği, kimi arkadaşlarımızın ruhunu parçalayarak değişik kişilikler kazanmasına da yardımcı olan birer "deliler koğuşu" görevini de yerine getirecekti.

Nuri, bu koşullarda kendini tedavi edemezdi. Bunun önü tıkalıydı. Duruşmalar başladığında avukatlığını gösterdi. İddiaları bir bir çürüttü ve ancak faşizmden bu kadarcık bir "intikam" alabilecekti.

Cezaevinden çıkınca, alkol ve sigaraya delice saldırdığını, mesleğini yapamaz duruma düştüğünü, özel yaşamını da dağıtarak adeta berduş bir duruma geldiğini acılarla görecektik.

Her karşılaştığımızda: "ulen gomonisler.." diye gene şakasını eksik etmiyordu. Bu kez düşkünleşmişti; millete el de açıyordu.

Nuri çok yaşamadı. Kişiliği ve yetenekleriyle kayboldu. Faşizm onu maddi ve manevi varlığı ile iki kez öldürmüştü. "Kastro Nuri"leri de öldüren kapitalist-emperyalist sistemin "vukuat" hanesine bir kayıt düşürmek ve hesabını sormak bütün namuslu insanların, devrimcilerin göreviydi.

Nuri Yazıcı'nın 12 Mart sürecindeki portresini tam olarak çizebilmek ve sunabilmek için, onun "anılmayan" yönlerini de yazmalıyız. Sisteme karşı çıkan herkesin, ölmüş olsa bi-

le birçok yönünü ele almalı ve belgelemeliyiz. Selimiye Askeri Cezaevi'ndeki herkesle bir yakınlığımız vardı. Bu yakınlığı sağlayan faşizmin önündeki barikatlardı. Cezaevine Kontr-Gerilla'dan gelen her birim gücünce sisteme karşı bir "iş" üzerindeydi. Mutlaka bir şey yapmıştı; ve sistem bu yapılan "iş"lerin tümünü önünde birer "engel" olarak görüyordu. Bu açıdan portresi çizilmeye çalışılan herkes "bizim" insanımızdı. Saflarımızdaki "mücadele" arkadaşımızdı. İdeolojik--teorik ve örgütsel konumları ne olursa olsun, burada ve bu konuda tutsaklar arasında bir denge vardı. Bu denge gözetilmeliydi. Tekelci sermayenin bizlere karşı saldırısını geriletebilmek ve aşmak açısından bu ilişkiler dengesini kurmak, onun gerektirdiği incelikleri yerine getirebilmek zorunluydu. Sistem, hepimizi "vatan haini, anarşist, bölücü" yerine koymuşken, aramızdan çıkan dönek, hain ve ihbarcıların verdiği malzeme ve doğrudan katkılarıyla herbirimiz hakkında çok çirkin (tabii bizim açımızdan-insanlık açısından) bir tablo yaratılıyordu. Sermayenin kiralık sözcüleri insanlarımız hakkında sansasyona açık, magazinleşmiş bir yığın senaryolar uyduruyordu. Bu yazılıp-söylenenleri hepimiz de okuyorduk. Bizim bakış açımız nasıl olmalıydı?

Sisteme karşı çıkan her birimi anlamaya çalışmak, sahiplenmek ve dayanışma içinde olmak bizim özelliklerimiz arasındaydı. Devrimci görevlerimiz arasında bir de sorumluluklarımız vardı: Kendimizi de acımasız bir eleştiri süzgecinden geçirmek...

Kendilerini "ihtilâlci" ve "devrimci" yerine koyan kişi, grup ve örgütleri ne düzeyde sorgulamıştık? Hangi yanlarını öne çıkararak, "anılmayan" yanlarını "minder altı" edivermiştik? Bütün bu "koruyucu" tutumlar, bizden sonraki kuşaklara yapılmış bir iyilik miydi?

Nuri Yazıcı hakkında bazı şeyleri yazarken bu sorunu iyice düşündüm. Mutlaka yazılması gerekenlerin de bu tabloya eklenmesinin doğru olacağını sanıyorum. "Ölenin ardından kem söz söylenmez". Katledilen, işkence gören, acı çe-

ken insanlara eleştiri yöneltilmez "kuralı" tartışılıp aşılmalıydı. Çünkü, devrimci ve sosyalist sol kadroların donanımlı, nitelikli yetişmesi, geçmişin bütün mücadelelerini ayrıntılı öğrenmelerinden geçiyordu. Ders çıkarmak herhalde böyle olacaktı.

Nuri, "Kemalist" ve darbeci kimliği ile yalnızca Kontr-Gerilla'dan geçtiği süreçte değil, daha önceleri de seçtiği "yol"un aradığı niteliklerine sahip biri değildi. İşkencede birçokları gibi Nuri'ye de cop sokulmuştu. O bu işkenceye ayrıca çok bozuluyordu.

Cezaevine düşmeden Nuri'nin en büyük koruyucusu Dr.Memduh Eren idi. Ona tam iki sefer yazıhanesini açmasında yardımcı olmuştu. Bir avukat yazıhanesinin tekmil masraflarıyla hem de... Nuri'nin, maddi-manevi bakımdan, başı sıkıştıkça en büyük dayanışmacı Memduh Eren hemen hızır misali imdada yetişiyordu.

Nuri'nin beden sağlığı bozulduğunda, yani verem olduğunda, M.Eren onu bizzat evinde yatırarak, doğrudan hekimliğini üstlenerek tedavi etmişti. Nuri'nin hayatını kurtaran M.Eren'e, eşi Güneş Hanıma ve evlatlığı kızcağıza minnet borçlu olması gereken "Kastro Nuri", asla lakabına yakışır davranmamıştı. Nuri kendisini "koruyup-kollayan", hanesinde konuk edip-ağırlayan herkese bir "hatıra" bırakmakla ünlüydü. Başta M.Eren'in konukları olmak üzere karşı cinsten kimselere, oldukça dengesiz ilişkilere yeltendiği, sarkıntılık ve zamparalık gibi kişisel zaaflarıyla anılırdı.

Nuri'nin bu zaafı yüzünden avukatlık belgesi de elinden alınmıştı. Oysa, "Kastro Nuri" lakaplı bir "ihtilâlci"nin dengeli cinsel ilişkileri olmalıydı. "İhtilâlci"lik pis zamparalıkla bağdaşmıyordu. Evinde kendisini ağırlayanlara karşı incitici pozisyonlara giren bir "devrimci"nin başarısı asla söz konusu değildi. Ne yazık "bizim" devrimci geçinen cenahımızın bu türden bazı zaafları da vardı. Bektaşi'nin bile: "Eline, diline, beline sahip ol!" dediği bir coğrafyada, ne yazık pek

çok "garip" insan Bektaşi'nin uyarı ve önerisinden çok uzakta bir kimlikle düzeni yıkmaya girişmişti.

Güneş Hanım'dan dinlemiştim.

Nuri verem tedavisi sürecinde, bütün uyarılara rağmen sigarasını içiyor, M.Eren'in bayan konuklarına sarkıntılıklarına devam ediyor, bu arada, "şu zıkkımı içme ulan!.." uyarılarına bir "nazire" olarak habire sigara içiyor ve dumanını o eşsiz ötüşlü güzel kanaryanın gagasına karşı zevkle üflüyordu. Nuri'nin sigara dumanına dayanamayan kanaryanın ölümü olayı çok ilginçti.

Evet, "Kastro" adına layık olabilmek, ihtilâlci bir kimlik edinebilmek, devrimci mücadelede dengeli ve tutarlı olabilmek öyle kolay değildi...

SALİM YAVUZ

Salim Yavuz'a iddianame ile yüklenen "suç" silsilesi şu ifadelere dayandırılıyordu ilgili davada:

- Nuri Yazıcı'nın yazıhanesinde, M.Eren, Osman Deniz, Nuri Yazıcı, Salim Yavuz, muhtemelen Talat Turhan ile toplantı yapmak,

- M.Eren'in evinde, sadece subayların iştirak ettiği toplantılar (Numan Esin, Orhan Kabibay ve subaylar). Askeri kesimle teması M.Eren, N.Esin, O.Kabibay kanalıyla kuracak, direkt temas yapmayacak,

- M.Eren'in evinde toplantıya katılanlar, N.Esin, R.-Kaplangı ve iki sivil elbiseliyi görmüş,

- Dr.M.Eren'in Gn.Celil Gürkan'ı ziyaretinin sebebini sormuş, zira M.Eren, T.Turhan ve R.Kaplangı ile de temas ve görüşmelerine de şahit olmuştum. M.Eren bize 'devrimciler sual sormaz, onlara gereken söylenir, onlar da talimatları uygularlar' derdi,

- 12 Mart'tan önce Cunta'nın devlet idaresine el koymayı haklı göstermek için M.Eren liderliğinde THKO'yu desteklemek,

- R.Kaplangı ve İrfan Solmazer'in T.Turhan ve M.Eren'e tahliyeden sonra görüştüklerini M.Eren ve T.Turhan kendisine söylemiş,

- Örgütümüz mensuplarından M.Eren'in yine örgütümüz mensubu T.Turhan'a bağlı olduğunu tahmin ediyorum... N.Esin de bizim içinde bulunduğumuz örgütün üst kademesini teşkil etmektedir,

- Bizim örgütü M.Eren, N.Esin, O.Kabibay Grubu olarak zikrederdi,

- THKO - N. Esin (O. Kabibay) Grubu, Madanoğlu Grubu ilişkilerini kurma yeteneğinden yoksunum.

- Örgütün aidat işleri ve mali olanaklarını nasıl hallettiğini T.Turhan bilir... F. Özkaya bana örgüt mensuplarından olup da tevkif edilmiş olan arkadaşların ailelerine yardım ettiğini söylemiştir...,

- Atamer Erol, T.Turhan, Muharrem Dündar'ın evinde yatıp kalkmaya başladı,

- M.Eren'in evinde (Nisan 1972) Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamlarını protesto etmek için muhtelif yerlerde dinamit patlatma... Durumu Mümtaz Aktaş ve Muharrem Dündar'a söylemek...

Mümtaz Aktaş ve Muharrem Dündar'a söylemek...

-M.Eren, idamlar infaz edildiği takdirde bomba patlatılacağı hususunu M.Ataş'a da söylemiş olduğu... M.Eren'in M.Dündar'a da ayrıca talimat vermiş olduğunu biliyorum,

- Şehzadebaşı'nda bir kahvede, M.Eren'den alınan talimatın intikali,

- Ben Yzb. F.Özkaya'nın T.Turhan'dan emir aldığını evvelki temaslarımdan ve Yzb.F.Özkaya'nın ve M.Eren'in bana verdiği bilgilerden biliyorum. T.Turhan ve M.Eren infazlar üzerine bomba patlatma şeklinde eyleme geçirileceğini ve bu eylemi kimlerin yapacağını detaylı olarak planlamışlardı... Direktifi bir keresinde de M.Eren, bir keresinde de T.Turhan, Yzb. F.Özkaya tarafından bana intikal ettirilmiş oluyordu... Gerek Atamer Erol'un ve gerekse Turan Önalan'ın T.Turhan'la sıkı temas halinde olduğunu biliyorum,

- N.Yazıcı'nın yazıhanesinde, F.Özkaya'nın Y.Çengel, N. Yazıcı, A.V. Mutlugün, E.Ertekin'in katılmıyla yapılan toplantıda, 'infazlarla ilgili eylem çalışmalarını ve dinamitleri E. Ertekin'den temin edileceği' S.Yavuz'a F. Özkaya söylemiş,

- Yzb., M.Eren'den aldığı talimat gereğince bombaların konulacağı.. yerler konusunda direktifi intikal...

- M.Eren'in evinde (Nisan 1972 sonu) bomba patlatmak için 2.000 TL. para (M.Aktaş-M.Dündar'a) verildiği,

- Fen Fak. patlamalar (5-6 Nisan 1972), bu patlamaları bizim arkadaşlar yaptı (T.Önalan ve arkadaşları...).

- Bu patlamalar T.Önalan, Yzb.F.Özkaya, N.Yazıcı, Y.Çengel, A.V.Mutlugün, E.Ertekin, M.Eren tarafından planlanmış ve fiiliyat safhasına sokturulmuştur. Benim fonksiyonum ise... F.Özkaya ve M.Eren kanalıyla verilen direktifleri aşağı kesimdeki militanlara ileten bir aracı durumudur.

Avukat Salim Yavuz'u ve yargılandığı "Bomba Davası", "Sabotaj Davası" sanıklarındaki öteki avukat arkadaşlar gibi, önceden tanıyordum. 12 Mart'ın karşıya aldığı bütün sanıklar, şu ya da bu biçimde dışardayken de birbirini tanırdı. Bu "tanışıklık" sistem açısından "örgütsel ilişki" olarak algılanarak, Kontr-Gerilla tezgahında çoğunlukla ikrar alınarak davalara konu edilirdi. Salim ile bu türden bir ilişkimiz yoktu, ama tanışıyorduk.

Salim arkadaş 12 Mart öncesi, işçi sınıfı ile bağ kurmak isteyen bir eğilimin uzantısında İzmit'e de gelip-gidenler arasındaydı. Bizim *İşçi Birliği*'ne onu gönderen de Dr. Memduh Eren idi. Doktor'la dostluğumuz çok eskilere dayanırdı. Salim, beraberinde, yine hemşehrim Mümtaz Aktaş, Atamer Erol ve adını hatırlayamadığım bir delikanlıyla bizim lokale gelmişti. *İşçi Birliği*'ne ait lokalde ne konuşulurdu? Doğallıkla işçiyi ilgilendiren siyasi konular, güncel iç ve dış politika ve yöremizdeki işçi, öğrenci, vb. hareketlilik gibi konular aramızda, ya da ziyaretimize gelen dost-düşman herkesin gözü önünde tartışılırdı.

Bu türden ziyaretler sırasında, maskeli amaçlarla gelenleri, o günkü bilgilerimizle bile hemen sezinler ve anlardık. Salim ve beraberindeki delikanlılar ise, alışık olmadığımız, daha doğrusu varlığını bilmekle birlikte uzağında olduğumuz bir eğilimin "literatürünü" telaffuz ediyordu. Çok kes-

kin, oldukça atak, "ihtilalci Kemalizm" kokan bu "fikir alış-verişi"nin amacını anlamakta gecikmeyecektik. Lokalimize bilerek geldiklerine göre, siyasi kimliklerimizi önceden bilmeleri gerektiğini düşünüyorduk. Konuşmalar geliştikçe, aynı şeyleri telaffuz etmediğimiz, ve fakat hepimizin de "devrimci" olduğu gibi yaklaşım ortaya çıkıyordu. Bu siyasi "yakınlık", onlara göre çok önemli bir "beraberlikti". Bizler açısından ise, ilkesel bir beraberlik değildi; asla da olamazdı. Devrimci coşkusu, devrimci ruhu ve ilişkisi olan her kesim birbirini ve hangi iş üzerinde olduğunu mutlaka bilirdi. Ayrıntılı olmasa da, normal zekası ve yetenekleri olan biri bunu kavramakta gecikmezdi.

Salim'in beraberindeki gençler, üniversiteli ve "Doğu"-luydu. Bu yakınlıkla, gerçekten de kendi açılarından büyük bir içtenlikle her konuyu dile getiriyorlardı. "Devrim" sorunu, iktidarın nasıl ele geçirileceği, vs. vs. ayrıntılı biçimde ve çok rahatlıkla tartışılıyordu. Henüz yeni tanımıştık oysa. Böylesine kırk yıllık dost gibi konuşmak ve tartışmak politikada zararlıydı. Politikada duygusallığa, toyluğa yer yoktu. Hele Osmanlı uzantısı TC'de. Siyasi konumumuzu, kimliğimizi ve KDİKB'nin bölgedeki etkinliğini, çok genel ve asla kıvırmadan dile getiriyorduk. Konuklarımız ise, "devrimci" bir "cunta"nın iktidarı ele geçirecek strateji ve taktiklerini, ezberlerinden okuyan hafızlar misali, durmadan tekrarlıyordu. Hepsi de aynı şeyleri dile getiriyordu. Kelimesi kelimesine aynı şeyler, üslup farkı olmadan tekrarlandıkça, konuşmalar sıkıcı bir yöne çekiliyordu. Salim'i gençlerden ayırarak bir kenara, lokal dışına çekerek uyarmak ihtiyacını duyduk. Ona:

- Bak Salim arkadaş, siyasette son derece toy, sözüne ve ilişkilerine dikkat etmeyen gençleri alıp gelmişsin. İyi hoş da, bu diyaloglar son derece zararlı sonuçlar doğurabilir. Biliyorsun burası küçük bir işçi kenti. Bizler de bilinen kimseleriz. Atılan adımlara, ilişkilerimize özen göstermek durumundayız. Konuşmalardan anlaşıldığına göre, bu bölgede Dr.Memduh Eren ile sendikaları, çeşitli işçi liderlerini zi-

yaret ediyorsunuz. Bunlar arasında, özellikle de DİSK sendikalarından Lastik-İş ve T.Maden-İş sendikalarının kimi yöneticileri, MİT, Valilik, Jandarma Kom., Kolordu Kom., Emniyet ve burjuva partileriyle çok yakın ilişki içindedir. Türk-İş'e bağlı sendikalar ise sisteme uygun adımlar atanların elindedir. TİP merkez oportünist kliğinin durumunu ayrıntılı biliyorsunuz. Kurduğunuz ilişkilerde, şu şu isimlere dikkat edin. Sizi uyarıyorum. KDİKB'ne de bu türden ziyaretler yaparak bu gençleri harcamayın. Konuştuklarımızı Doktor'a da ilet, biçiminde şeyler söylemiştim.

Gençler son derece heyecanlıydı. Hele biri: "Arkadaş(!) ben kare asımı çektim sen neyini çekeceksin!? Söyle, benim silahım düşmana doğrultulmuş, senin silahın nerede!?" anlamında abuk sabuk sözler söylemekteydi. Onlar yakında iktidara gelecek bir "güce" öylesine inanmış-inandırılmıştı ki, bizim bile inanasımız gelecekti! kendileri trans haline girmiş şaman misali, herkesi, bu arada bizleri de "ikna" edecekti! İşleri zordu. İlişkileri kötüydü. Donanımları çürüktü. Bizimki çok mu ilerdeydi? Doğru, bizim ilişkilerimiz de çok ileri düzeyde değildi. Fakat bu genç arkadaşlar düzeyinde değildi. Bunlarla mukayese edilemezdi KDİKB'nin ilişkileri.

Selimiye Cezaevi'nde, bu diyalogda anılan bir-ikisi dışındaki gençlerle ayrı ayrı davalarda şimdi cezaevi arkadaşı olacaktık. Salim'ler "Bomba Davası" sanıkları arasında, ve oldukça ağır iddia ve suçlamalar karşısındaydı. Anılan dava, siyasi iktidar kavgası veren "cunta" ilişkilerinde büyük bir provokasyonla içeri düşürtülenlerin "cemmedilmesinden" oluşuyordu. Bir yanda "Madanoğlu Davası" ile "Sabotaj Davası", öte yanda "Bomba Davası" büyük vitriniyle, asıl iktidara oynayan büyüklerden Org.F.Gürler, Org.M.Batur, Org. K.Kayacan'a ulaşılmak isteniyordu. Davalar iç içe sokulacak biçimde tezgâhlanacaktı. 12 Mart 1971 rejiminin süresi ve işlevi, tekelci sermayenin çıkarları doğrultusunda bir noktaya kadar getirildikten ve de "maksat hasıl olduktan sonra", Talat Turhan'a kadar uzanan halkanın üstü kesilecek, altta kalanın canı çıkacaktı.

Salim'lerin tek "şansı", Talat Turhan gibi ve davadaki öteki yetenekli ve zeki arkadaşlarının etkin ve çok yönlü çabaları gibi, kişilere sahip olmalarıydı. Talat Turhan çok yetenekli, çalışkan ve zeki bir kurmaydı. Onunla birlikte davanın tiftiğini atacak-atmaya aday birçok sanık vardı davada. Her sanığın devlet katında yakın ilişkileri vardı. Nasıl olmasındı. TC'nin asker ve sivil bürokrasisinden önemli kademelerde rol almış kimseler bu davada sanık yapılmıştı. Hemşehrim üniversiteli gençlerin bilimsel bilgi ve örgüt deneyimleri yoktu. Özverili, atılgan ve gözü kara insanlardı. THKO çıkışına sempatiyle bakıyor, Deniz'lerin katledilmesine karşı nasıl önlem alırız, türünden kaygılar taşıyorlardı. 12 Mart'ı gerçekleştiren "cunta"nın, siyasal, ekonomik, askeri, kültürel, vb. mutfağını yeterince bilmiyorlardı. Uluslararası tekelci sermayenin dünyadaki hegemonyasından, hegomanlar arası çatışmalardan haberli değillerdi. Biz işçi sınıfı dedikçe, onların gözü ve kulağı, iktidara gelecek muhtemel "cunta"lardaydı. Sevimli arkadaşlardı. Kavga etmeden konuşabiliyorduk. Elbette işçi sınıfı ve "cunta" konuları dışında...

Anılan dava hakkında şu konuları belgelemeliyiz:

1973'ün Başbakanlığı, 12 Mart 1971'in "haklılığını" kanıtlamak (!) için en başta hukuki açıdan zorlanacaktı. Birer siyasi mahkeme olmalarına rağmen bazı mahkemelerden devletin istediği doğrultuda karar çıkmayabilirdi. Kamuoyunu yönlendirmek açısından resmi devlet ideolojisiyle uyumlu radyo, TV ve tekelci basın-yayın organlarını her yönden beslemek gerekiyordu. Yalan haber, yanıltma ve saptırma gibi savaş hileleri olabildiğince yerinde kullanılmalıydı. Tekelci sermaye oldukça büyük bir kriz içindeydi, bu yöntemleri 12 Mart 1971 rejimi denilen iç savaşta kullanmak zorundaydı. İşte bu doğrultuda yayımlanması "uygun" görülen "Beyaz Kitap", "Türkiye Gerçekleri ve Terorizm" adlı kitabıyla, sıkıyönetimin esir aldığı tutsaklara karşı kullanılacaktı.

"Bomba Davası"ndaki "çata-pat" eylemlerinin aslı neydi? "Sabotaj Davası"nda, iddianamelere konu olan "suçların" mahiyeti neydi? Kültür Sarayı yakılmış mıydı? Marma-

ra Yolcu Gemisi yakılmış mıydı? Eminönü Araba Vapuru batırılmış mıydı? Marmara Gemisi batırılmış mıydı? Bunca sanığa Kontr-Gerilla denilen ünlü "Ziverbey Köşkü"nde, "demokratik yoldan" allahın emriyle "ikrar" ettirilip, altını imzalattırdıkları tutanaklar doğru muydu? İş bu tutanaklarla yetinmeyip sanıkların "ikrar"ını seslerinden teype de alan ve de teyp tapelerini delil olarak mahkemelere sunan, ayrıca bu malzemeleri burjuva basına vererek yayımlatan haberler hakikati yansıtıyor muydu? TC "anarşist, bölücü, sabotajcı hainlerin" bu düzeyde bir saldırısı altında mıydı? Bu soruların cevabını, sıradan ve hiçbir siyasi deneyimi olmayan insanlar bile verebilirdi; ama, sistemin bu türden bir propagandaya ihtiyacı vardı. Kamuoyu bu türden haberlerle oyalanmalıydı. Ne olacaktı yani, koca TC "bir avuç eşkiyaya mı teslim edilmeliydi?"

TC'nin "Beyaz Kitap"ındaki suçlamalarını aynen kullanan iddianameler, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 No'lu Askeri Mahkemesi'nde açılan "Sabotaj Davası"nda doğrulanmamış ve davanın bütün sanıkları beraat ettirilmiştir.

Oysa TC'nin "Beyaz Kitabı" (siz kara diye okuyun) bakın neler diyordu:

"- Komünistler "Milletin içinden olduklarını iddia ediyorlardı ama, milletin parasıyla 20 yılda 108 milyon liraya yapılan Kültür Sarayı'nı yakmaktan çekinmediler."

"-Vatanı içten vurmak amacını güden satılmışlar, aldıkları 465.000 lira karşılığında 5 Mart 1972'de 'Marmara' gemisini yakıp Haliç Sularına gömdüler."

"-Yüzlerce Türk işçisinin alınteri dökerek inşa ettikleri 'Eminönü' araba vapuruna da kıymaktan çekinmediler.", "Bazı soysuzlar, komünistlerden aldıkları 300.000 lira karşılığında 28 Haziran 1972'de 'Eminönü' araba vapurunu da batırdılar."

"- Komünistler, Boğaziçinde inşa edilmekte olan köprüyü de havaya uçurmayı planlamışlardı..."

Evet sistem, "Komünistler, gençlerimizi ve işçilerimizi nasıl aldatıyor" başlıklı bildirileriyle, kitaplarıyla bu türden saçmalıkları söyleyebilecek kadar çürümüştü. Hem de kendi kurdukları mahkemelerin aksini ortaya koyan kararlarına (yüzlerine gülsuyu) bakamayacak kadar...

MAHMUT DONDURMACI

"Bomba Davası" sanıklarından Mahmut Dondurmacı'nın öyküsü, öteki "cunta" ve "darbe"ci sanıklardan bir bakıma farklıdır. Ordu, güvenlik kuvvetleri ve sivil kadrolar arasındaki sanıklara göre o, alt kademelerden gelen biridir. Emekçi kesimlerin temsilcisi gibidir; zaten astsubaylığa gelenlerin büyük bir çoğunluğu emekçi halk çocuklarıdır.

1931 yılında emekçi bir aileden dünyaya geliyor. Kırıkhan/Antakya doğumlu. 1.Ordu Komutanlığı Muhabere Başkanlığı'nda Muhabere Kıdemli Başçavuşluktan 2.6.1972'de emekli olan M.Dondurmacı 10.7.1972'de tutuklanıyor.

Sırasıyla, 1942-43 yılında ilkokulu, 1947-48 yılında da ortaokulu okuduktan sonra, 1950'de Mamak Muhabere Astsubay Yetiştirme Okulu'nda okuyor. 1951'de Sivas 12.Tümen Muh.Bl.1954-1958'de Siirt, 1958 İzmir 2.Yurtiçi Böl.-Kom.Muh.Bl. 1961'de Birlik lağvediliyor ve Afyon Batı Menzil Kom. Muh.Bl.de bulunuyor. 1966'da, Temmuz ayında Kıbrıs birliğine atanmış, 1966-67 Eylül Türkiye'ye dönüş, İstanbul I.Ordu Muh. Alayı Muh.Tb.Komuta İşletme Bl.'den geliyor.

Kontr-Gerilla'da alınan ifadesine göre, davaya "intikalini" şöyle anlatmaktadır:

- Talat Turhan'ı Afyon Batı Menzil Komutanlığı'nda tanıdım.

- 1968 sonu 1969 başlarında T.Turhan'ı ziyarete gittim. Bu tarihlerden sonra kendisi ile sık sık görüşmeler yapıyordum...

- T.Turhan bir gün bana: "Ordu kanalıyla beni Ankara'da bulunan Rafet Kaplangı ile görüştürebilir misin? Aynı zamanda Ankara'dan R.Kaplangı'nın bana bazı haberler gönderme ihtimali var. R.Kaplangı sana telefon ederse vermiş olduğu haberleri bana iletir misin?" dedi. Ben de bunda hiçbir mahzur görmeyerek kabul ettim...

- R.Kaplangı bana telefon ettiğinde: "Talat'a söyle ben geliyorum, bir yere ayrılmasın" der, ben de bunu T.Turhan'a gidip haber verir veya komşularına ait (...) nolu telefonu açar, T.Turhan'a iletmek üzere bana gelen haberi oraya yazdırırdım. Keza, T.Turhan'ın Ankara'ya gideceğini bana bildirir, ben ordu telefon kanalıyla bunu R.Kaplangı'ya bildirirdim. Bu tip konuşmalarla ilgili olarak 100 defanın üstünde Ordu kanalını özel olarak kullanmışımdır...

- T.Turhan'ın evinde Hv.Yzb.Fevzi Özkaya ile tanıştım,

- T.Turhan'a:

1. Ordu hudutları içinde Kuvvet Komutanlarının yapacağı ziyaretleri,

2. Ordunun alarma geçirilişini,

3. Birliklerde sabotajlara karşı alınan tedbirleri bizzat evine giderek bildirmiştim. Kezâ:

4. Ordu mensupları ile ilgili Kriptodan geçen bazı şifreli haberleri de bildirdiğimi hatırlıyorum.

- Kendisine uyarı olsun diye (Gnl.Kur.Bşk.'lığına, eski bir 22 Mayısçı olarak kıt'aları dolaşıp bir ihtilâl havası hazırlamakta olduğunu haber almış bu konuda gelen bir mesaj var. Senin MBK.'lı yardımcıların da varmış üst makamlar uyumuyor, dikkat et, bu işlerden vazgeç) bir ihtar yapmıştım. Umursamaz bir hava içinde elini sallamakla cevap verdi...

- Bu uyarıyı yapmama şöyle bir olay sebep oldu: Bir tatil günü evimde istirahat ederken T.Turhan gelip beni çağırdı ve kapıda, işim yoksa Adapazarı'ndaki Gn.Celil Gürkan'dan alınacak bir mektubu kendisine getirmemi söyledi...

- Araba ile M.Eren ve T.Turhan'ı kapı önünde bırakarak.. denileni yaptım. T.Turhan'a o mektubu verdiğim anda (Bu hayırlı işte senin de bir nebze tuzun oldu) deyince bu kabil işlere yani ihtilâl hazırlığı olarak anladığım fiillere beni katmasını hoş karşılamadığım için.. yukarda yaptığım uyarı bu sebepledir.

M.Dordurmacı, Selimiye Askeri Cezaevi'ndeki yaşantısında da T.Turhan'a son derece saygı gösterirdi. Adeta bir hizmet eri gibi, T.Turhan'ı esas duruşta karşılar, yanında sigara içmez, içeri girince ayağa kalkar, görülecek bir hizmeti ikircimsiz içtenlikle ve severek yerine getirirdi. Hiçbir siyasi mahkumun bu derece içten bir koruyucusunun olmadığı koşullarda M.Dondurmacı'nın bağlılığı ilk bakışta yadırgansa da önemli bir olaydı. Zaman zaman T.Turhan'a bu cezaevinde "askeri hiyerarşiyi" andırır bir ilişkinin olmaması gerektiği yolunda yapılan uyarılara, "ben ne yapayım bunu o yapıyor, ben ister miyim?" biçiminde karşılık verdiği de oluyordu.

M.Dondurmacı, 27 Mayıs 1960 öncesi görevlerinde de yetenekli bir muhabereci olarak, I.Ordu Kom.Muh.Bl.Kom. Bnb.Rafet Kaplangı ile birlikte, o zaman da "önemli görevler icra ettiği" yolunda bazı anılara da rastlanılmaktaydı. 27 Mayıs Hareketi'ni takip eden günlerde, ABD ve CIA'nın araya -devreye- girmesiyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki muhabere, telsiz vb. haberleşme ağının tümüyle değiştirildiği, tek merkez kanal dışında haberleşmenin kesinlikle yapılamayacağı gibi bir teknik uygulamaya girildiği biliniyordu.

M.Dondurmacı, I.Ordu'da görevli iken, bizim 15-16 Haziran 1970 ve 12 Mart 1971 cezaevi deneyimimizde, yine Talat Turhan'ın yardımcı olmasıyla, yargılandığımız davalardaki polis, muhbir ya da hem sanık hem tanık kimlikli meçhul adamların hakkımızdaki istihbarat raporlarını kuşun kanadıyla edindiğimizi hatırlatmak istiyorum. Çeşitli istihbarat birimlerinde Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lara da uygun istihbarat veren insanlarımız o dönemlerde de vardı. Böyleleri, yalnızca demokrat ve yurtsever insanlardı.

M.Dondurmacı gibi astsubay kadroların altındaki devrimci ve sosyalist asker arkadaşlara anılan davalarda sanık olarak rastlanılmadı. Şu ya da bu düzeyde "içerdeki" insanlarımıza sempati duyan, dayanışmasını eksik etmeyen onlarca asker arkadaşı tanıyor ve anıyorduk. Bunlar arasında "kaza kurşunu"yla kaybolanların anısı daha anlamlıydı.

M.Dondurmacı'nın portresini çizerken 12 Mart 1971'in faşist generallerinin cunta ve darbe ilişkilerindeki örgütsel anlayışları, neden iktidara geldikleri ya da getirildikleri, cuntacılar arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel bağlantı ve çelişkileri üzerine oldukça ayrıntılı değerlendirmeler yapılmıştır. Oysa 9 Mart 1971 cunta ve darbe girişimcileri hakkında ise, açılan dava dosyalarındaki malzemeler dışında ayrıntılı bir değerlendirme yok gibidir. Bir yanıyla tekelci basın-yayın ve gerici kitaplar aracıyla bu kesime yalnızca küfür edilmiş, bol bol da "vatan-millet" edebiyatıyla insanlara sataşılmıştır. Demokratik tartışma gelenekleri olmayan burjuvaziden elbette başka türlü davranması beklenemezdi. "Ezan, Kur'an, Milliyet, Bayrak, Vatan" vs.vs. hep sahte dindarların, sahte milliyetçilerin ve vatan satıcılarının tekelindeydi! Bu türden "silah"ların ustalıkla kullanıldığı bir ortamda doğrular nasıl kendi yolunu açacaktı?

Dava dosyalarında işkence yöntemiyle alınan ifadelere bakarak bu konu üzerinde bilimsel ve nesnel bir yorum yapılmasının önü kapalıdır. Çeşitli istihbarat birimlerinin, ihbarcıların, dönek ve hainlerin, "atfı cürüm"de bulunan kimi sanıkların verdiği ifade ve malzemelere dayanarak da yorum yapmak insanı askeri savcıların "mantığı" ile aynı yere "nehrin öteki yakasına," götürüyordu. Ordu, polis ve güvenlik güçleri, emekli askerler, istihbarat birimleri, devlet bürokrasisi, gençlik ve aydınlardan oluşan büyük bir kesim, "cunta" ve "darbe" ilişkileri içinde "Düzene karşı" önemli bir kalkışma içindedir. Bu türden kümelenmelerde, aralarında Mucip Ataklı, Cemal Madanoğlu, İrfan Solmazer, Numan Esin, Osman Köksal, Orhan Kabibay, Ekrem Acuner vb.'le-

rinin de bulunduğu 27 Mayıs 1960'ın eski MBK üyeleri başta olmak üzere, kademe kademe aşağıya doğru inen bir "örgütsel hiyerarşi"den oluşan 9 Mart 1971'in kadroları, iktidarı alacak tek bir cunta yerine birden fazla cunta ile hareket etmiştir. Cuntaların ciddi bir koordinasyonu ve örgütlenmesi yoktur. Mantığı tek düzedir. İlişkileri değişik düzeyde ve ölçüdedir. Kurmaylık, gizlilik, kadroların sınanması, ideolojik donanım, nasıl bir iktidar, nasıl bir proje ve program sorunu cuntasal ilişkilerde söz konusu değildir; ya da çok ilkel ve yüzeysel düzeydedir. Bu kesim, büyük bir "özveri" ve "cür'et" ile "ihtilâl" yapmaya soyunmuş, karşı çıktığı kapitalist-emperyalist ağı yeterince kavrayamadan tasfiye edilmiştir. Cuntaların savaştığı bir ortamda donanımlı bir *İşçi Sınıfı Partisi*'nin henüz oluşturulamadığı, fakat bu yolda önemli çalışmaların gerçekleştirildiği, ayrıca cunta ve darbe girişimlerine bel bağlayan bütün kadrolara gereken eleştiri ve uyarıların bolca yapıldığı bir ortamda, Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lar da 9 Mart 1971'in kadroları gibi aynı kanalda "dövüşmüş", onlar da büyük bir atılganlık, özveri ve direngenlikle iktidara uzanılacağı hayaline kapılmıştır. THKO, THKP-C, TKP ML vb. örgütlenmelerin, işçi sınıfı yörüngesinden hızla uzaklaşıp "Cunta" ve "Darbe" mantığı uzantısında örgütlenmesinin tarihsel ve sosyal olarak hatası, Tarihi TKP ile TİP'de aranmalıydı. Bu örgütler gerçekten yaptığı çağrışım gibi, yani "Proletarya Partisi" olabilseydi, askeri savcıların mantığı geri de tepebilirdi.

12 Mart 1971 rejiminin karşıya aldığı kesimler, sistemin devrimci dönüşümünü isteyen ve bu yolda iyi kötü "örgüt" kurarak başkaldıranlardan oluşuyordu. Sistem açısından bu "örgüt"ler arasında kendisine büyük zarar verecek olanlar başta geliyordu. Örneğin burjuvazi işçi sınıfının başını çektiği bir sosyal muhalefetin, partisini ve kurmayını oluşturarak, tarihsel ve sosyal müttefikleriyle iktidara gelmesinin ne demek olduğunu sınıfsal açıdan oldukça yerinde değerlendirmekteydi. Sosyalist hareketin işçi sınıfı hareketiyle buluşarak güçlü bir komünist hareketin yaratılmasının da burjuvazi açısından anlamı çok açıktı. Kürt muhalefetinin binlerce yıllık baskı, asimilasyon, göç ve zulüm altında tutularak sindirilmesiyle, işçi sınıfı hareketinin grev ve siyasi özgürlük taleplerinin baraj altında tutulması ve denetlenmesinin, sınıflar mücadelesini hangi noktalara getireceğinin de ayırdındaydı.

12 Mart 1971 ara rejimi, sınıflar mücadelesinin giderek keskinleştiği, hakim sınıflar ittifakının adeta yönetemez duruma geldiği, sisteme karşı muhalefet odaklarının ise iktidara uzanmaması için burjuvazinin elinde olan her aracın işbaşı yaptırıldığı; fakat bütün çabaların işe yaramadığı bir süreçte, elinde silah bulunduran ve en donanımlı bir kurum olan Silahlı Kuvvetlerin devreye girmesiyle gerçekleşebilmişti.

Silahlı Kuvvetler "camiası" içinde de sisteme karşı gelişen muhalefet odakları bulunuyordu. Çeşitli istihbarat bi-

rimlerinde, Emniyet güçleri arasında, asker sivil bürokraside ve toplumun hemen her kesiminde, hattâ MİT'te bile sistemin geleceğini tartışan, şimdiden safını belirleyen kımıldamalar mevcuttu.

İktidarı ele geçirme noktasında işçi sınıfı başta olmak üzere onun sınıfsal çıkarlarını gözeten bir örgütlenme ve program henüz üretilememişti. Burjuva partileri, aralarındaki gemici kavgasına rağmen,. gerektiğinde tek parti olabiliyordu. Sendikalar ve kitle örgütleri de sosyal muhalefet odakları olarak devrimci ve sosyalist siyasi örgütlerle organik ilişki ve diyalogtan çok uzaktı. Zaman zaman kütleselleşme olanağı yakalayan Dev-Genç'in bu "başarısı" Tarihsel TKP'nin ülkedeki kadrolarından Reşat Fuat Baraner, Mihri Belli, Şevki Akşit vb.lerinin inisiyatifi ve iradesiyle bu düzeyde bir gelişme göstermişti. Sosyal mücadele tarih ve geleneklerimizi reddedenlerin böyle bir "şansı" yakalayamayışının nedeni bu noktada düğümlenmektedir. Dev-Genç geleneğinin yaratılmasının nedenlerini yeterince araştırmayan bazı genç devrimci kesimler, bu noktada şu soruyu kendilerine yöneltmelidirler: Neden TKP adını kullanan ve "Harici Büro" olarak yurtdışından ahkâm kesenler ya da bu uzantıda bir yönetimin eline teslim edilen 1.TİP, Dev-Genç gibi kütleselleşerek, iyi kötü kitle çalışması yapan, sınıf bilinçli işçilerle diyalog arayan ve zaman zaman birlikte hareket edebilen dinamik bir örgütü hareketlendirememiştir? Bu soru DİSK için de geçerlidir. DİSK'de sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz uzantısında, ülkemizin tarihini temsil eden, fakat adları anılmayan işçi sınıfı önderlerinin teri ve kanıyla kurulmuştur. İşyeri kurulları, SADA'nın oluşumu, Sendikalar Birliği geleneğinin yapı taşları, Tarihi TKP'nin militanları DİSK geleneğini elbirliği ile yaratmıştı.

Sosyal pratikte sınanan örgütlülüklerin mutlaka bir geçmişi vardı. Geçmişini inkâr etmeyenler, geleceğin kazanılmasında başarılı olma "şansı"nı da kazanıyordu. Elbette bu geçmişe saplanıp kalmadan ve eleştirel katkı getirerek.

Dev-Genç ve DİSK geleneği, "yıldızının parladığı" süreçlerde, birer yerli deneyimler olarak mutlaka anılacaktır. Bu süreç genç bilimadamlarınca ayrıntılı incelenecek ve hep birlikte yararlanacağımız sonuçlar çıkarılacaktır.

Devrimci ve sosyalist siyasi parti geleneklerimiz arasında ve en yakın bir süreç olan 1946'lardan bu yana açık faaliyet yürütmek isteyen TSP, TSEKP, VP, 1.TİP'nin bu yoldaki çabalarıyla katkılarını inkâr edemeyiz.

İşte bu sürecin insanları 12 Mart 1971'in cezaevlerindeydi. Devrimci ve sosyalist sol "örgüt", grup ve kişilikler dışında kümelenen 9 Mart ve 12 Mart "Cunta" kalkışmalarında rol ve sorumluluk üstlenen sivil, asker, bürokrat, genç ve aydın kesimlerden de tutsaklar bulunuyordu bu cezaevlerinde.

Muzaffer Yılmaz da, anılan kesimlerin yargılandığı davalardan ötürü buradaydı. İlkin, 1. sanığı MBK eski üyelerinden İrfan Solmazer, Sarp Kuray ve arkadaşlarının yargılandığı "83 Sanıklı Dava", ardından "Bomba Davası" olarak kaydı düşülen davanın sanıklarındandı.

Kendisi, İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1.Şube Müdürüydü. Meslek hayatında hemen hemen bütün iktidarlara hizmet sunmuştu. Çok renkli bir "mesai" ilişkileri olmalıydı. Öyle kolay değildi, DP iktidarı, 27 Mayıs 1960 iktidarı, İnönü koalisyon iktidarı, AP ve 12 Martçılara böyle bir makamda hizmet sunmak!..

Bir siyasi polisin taşıması gereken birçok özelliklere sahipti Muzaffer Yılmaz. Çok şey biliyordu; fakat cezaevi arkadaşlığı çerçevesinde sözün yeri gelince hiçbir şey bilmiyordu. Kendisinde büyük bir polis yeteneği, sezgi gücü ve deneyimi vardı. İstihbarat ve "diplomasi" konusunda da, herhalde "hayta" takımını bir yana bırakalım (çünkü onların bu türden "tarak"larda bezi yoktu), bizim "amele taifesi"nden çok fazla istihbarata sahipti. "Diplomasi" konusuna gelince, onun güttüğünün tam tersi bizim diplomasimiz açık, dürüst ve içten bir diplomasiydi. O ise, bu konuda "ketum"du. Ade-

ta karanlıkta kalırdı, anlatmak istedikleri. Belki de buna zorunluydu. Çünkü, hakkındaki "iddia"lar yenilir yutulur şeyler değildi. Bu türden ithamlar karşısında kalan bir siyasi polis müdürü cezaevlerinde nasıl zevzeklik ederdi?

Muzaffer Yılmaz, dava arkadaşı Rafet Kaplangı ile çok kalabalık olan gençlerin koğuşundan bizim koğuşa gelirken, herhalde mesleği gereği kimliklerimiz ve "vukuatımız" hakkında da birinci elden istihbarata sahipti.

Kartal Maltepe'de 2. Zırhlı Tugay içindeki bu cezaevinde hiç de rahat olmayan polis müdürlerine, bizim genç "hayta"lar da az çektirmemişti. Bizim "amele taifesi" koğuşumuza gelişlerinin nedeni, daha rahat bir cezaevi yaşamına kavuşmak olduğu kadar, birlikte yargılandıkları Sarp Kuray ve arkadaşlarının kalmakta olduğu B.Koğuşu'na yakın olmak ihtiyacıydı. Haklarında açılan dava ile ilgili gelişmeleri, davanın seyrini yeterince yakından izlemek ve denetlemek istiyorlardı. Devletin "tuzağına" düşen her siyasi tutsağın buna hakkı da vardı.

Muzaffer Yılmaz, Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'ları asıl kimlikleriyle çok iyi tanırdı. Bizim cenahlarda kimlerin içten ve kararlı, kimlerin ahmak ve görevli, kimlerin dönek ve hain olduğunu, hattâ olacağını (kahin gibi değilse de), oldukça doğru biçimde bilirdi. Örneğin "aydın" takımının bu işe eğreti tutunduğunu, sorunun bir "aydın" sorunu olmadığını, asla da olamayacağını, asıl dava sahibinin işçi sınıfı olduğunu, onun iktidarı ve sosyalist kuruculuk meselesi olduğunu tam olarak biliyordu. Ondan Çetin Altan hakkında, bildiklerimiz dışında, oldukça ilginç istihbarat edinmiştik. "Çetin Altan gibi 'aydın'ların özel zevkleri, tutkuları ve sapkınlıklarıyla bu davadan, yarın döneceklerini, karşı saflara kayacaklarını ruhum gibi biliyorum." diyen Muzaffer Yılmaz öteki entelektüalizme bulaşmış 'aydın'lar hakkındaki yargısı da aynıydı. Bizim koğuşta kaldığı süre içinde de, anılan "aydın"lara asla güvenmeyen, işçi sınıfı temelindeki örgütlülüklerden yana olan bir kümelenmenin etkisiyle bunları dile getir-

miyordu. Gerçekten böyleleri hakkında çok şey biliyordu. O, bu kimliği ile ciğerlerinin içini okuduğu, anılan-anılmayan ilişkilerinin her sürecini ayrıntılı bildiği "aydın"ların çoğunlukta olduğu B.Koğuşu'na gidince, yine büyük bir "diplomasi" yürütecekti; buna zorunluydu. Çünkü, "Cunta" davasında yargılanan sanıkların yarın ne yapacağı bilinmezdi. Akıl almaz tartışmalar, istihbarat akışı ve geleceğe ilişkin onlarca tahmin B.Koğuşu sakinleri arasında yapılırdı. 9 Mart ve 12 Mart "Cunta" ilişkileri hakkında bir kurmay titizliği ile değerlendirme yapmaya aday sanıklar bu koğuştaydı; başta İlhan Selçuk olmak üzere hem de...

Muzaffer Yılmaz, "bu işlere" bulaşmış olmaktan ötürü son derece kaygılıydı; en az zararla bu süreci atlatacağına inanıyordu. Bütün bilgi, beceri, belagat ve "diplomasi" yeteneğini bu noktaya teksif etmişti. En başta yakınları olmak üzere sözünü geçireceğini umduğu herkesle (içerde ve dışarda) ilişkisi vardı. Her tutsak gibi, o da antenlerini germiş siyasi gelişmeleri dikkatle izliyordu. Kimi gençler onun siyasi yorumlarını dinler, muhtemel gelişmelerin ipuçlarını almaya çalışırdı. Oysa bilimsel bilgi ve bilince sahip cezaevi sakinleri "Cunta"cıların uçurduğu bilim ve akıldışı siyasi yorumlara (balonlara) asla iltifat etmiyordu. Fakat bu kanaldan cezaevine gelenler, bunca deney ve birikime rağmen bir türlü bu kanalın dışına çıkarak sınıfsal değerlendirme yapamıyordu.

Gençler kendisine "Emmi" diye hitap ederdi; doğrusu o da bu türden hitaplara alışkın olmamakla birlikte, artık cezaevi yaşantısına alışmıştı. Alışmayıp ne yapacaktı? Burada herkes birdi; rütbe ve makam farkı yoktu. Her siyasi mahkûmun "sosyal kaderi" TCK'nun ya 141/1. ya da 146/1. ve 3. Md.'e göre belirleniyordu. Muzaffer Yılmaz ve kimi arkadaşları TCK'nun 168. Md.'e göre yargılanıyordu. TCK'nun böyle bir ayırım yaparak yorumlanışı, değerli Askeri Hakim Remzi Şirin sayesinde olmuştu. Sıkıyönetim hakimleri arasında sisteme uygun kafa taşımayan yurtsever, demokrat ve yürekli kimseler de bulunuyordu. Biz "amele taifesi"nin da-

valarının bu türden hakimlere düşmeyişi, çok büyük bir "şans"sızlıktı!.. Cezaevinde yapılan şakalaşmalarda bu konuya değinenler de eksik olmazdı.

Muzaffer Yılmaz "83 Sanıklı Dava" da yargılanırken, "iddia"ların bir çoğu hukuk açısından çürütülmekteydi; önemli sanıklar daha ilk celselerde tahliye edilmeye başlanmıştı bile. Kimi yorumlara göre, "9 Martçıların kırılamayan etkisi bu davaya da yansımaktaydı."

Duruşmalar sürerken, Rafet Kaplangı'nın da tahliye edilişi sanıklar arasında büyük dalgalanmalar yaratmıştı. Kimi sanıklar Rafet Kaplangı'ya ilgililere iletilmek üzere (yani bu sanıkların cezaevine düşmesini sağlayan 9 Martçı liderlere), ilginç talimat ve tehditler yapmaktaydı. Muzaffer Yılmaz, kendisinin içerde bırakılıp arkadaşı Rafet Kaplangı'nın tahliye edilişini bir türlü anlayamıyordu. Anlaşıldığı kadarıyla bu dava sanıklarının asker ve sivil bürokraside birer "şemsiye" işlevi görmeyi sürdüren yakınları vardı. 9 Martçı "Cunta" ilişkileri her şeye rağmen tümüyle kökünden kazınamamıştı. Durum onu gösteriyordu.

Bu hassas "denge" ancak Org.Faik Türün'ün 30 Ağustos 1972 hesaplaşması sürecinde, faşist generaller kanadının "zaferi" ile bozulacak ve "Bomba Davası" ile "Sabotaj Davası" gibi vitrin davalar tezgahlanarak ilgili sanıklar bu hesaplaşmanın "kurbanı" durumundan kurtulamayacaktı.

Muzaffer Yılmaz'ın birlikte yargılandığı arkadaşlarından Merkez Emniyet Müdürü Rafet Kaplangı ile Em.Gnl.Müd.Teftiş Kurulu Başkanı Adnan Çakmak'ın ifadelerinden bazı örnekleri anmak istiyoruz. Yorumsuz bu ifadeler de gösteriyor ki, devlet ve tutsaklar "ilginç" ilişkiler içindedir. Sanık ifadeleriyle hazırlanan ifade tutanakları aynen iddianamelere de yansıyacaktır. Bu "malzemeler" yalnızca sanıkların Kontr-Gerilla'da verdiği ifadelerle iddianamelere geçmeyecek, bu arada çeşitli ve çok yönlü istihbarat birimleriyle dava sanıkları arasında bulunan "meçhul adam"ların sayesinde de hazırlanacaktı.

Dava sanıkları arasında, bizlerin bu konulardaki içtenlik ve dürüstlüğümüze güvenen arkadaşlar, "Cunta" kalkışmalarının hakiki yüzünü, olay ve olguların nasıl cereyan ettiğini ikircimsiz anlatanlar da vardı. Bu arkadaşlar arasında "Cunta" ilişkilerinin yanlışlığını kavramış olanlar da vardı. Böyleleri iktidarı ele geçirmenin bir sosyal sınıf temeline dayanan PARTİ aygıtı aracıyla ancak mümkün olacağına ilişkin "özeleştiri" yapmaya aday arkadaşlardı. Sayıları çok az da olsa ve ayrıca bu türden bir bilinçlenme cezaevi koşullarında gerçekleşse de, bu gelişmeleri bizler çok değerli buluyorduk.

* * *

Emniyet Müdürlüğü, Merkez Em.Müd.Rafet Kaplangı'nın ifadesi (Bomba Davası, ifadeler s. 404-9, 10)

(...) İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askeri Mahkemesi'nde 84 sanıklı dava olarak isim yapan, son tahkikat konusu olmuş olaydan mütevellit beraat etmiş ve tahliye kararı almıştım, bu münasebetle cezaevi idaresince tahliye işlemlerim hazırlanırken eşyalarımı da toplamaktaydım. Cezaevi koğuşunda sanık Sarp Kuray, Erkan Dirik, Hikmet Çelik ve Muzaffer Yılmaz yanıma yaklaştılar.

Sarp Kuray ve Erkan Dirik, Hikmet Çelik seyirci olduğu halde bana, bir ültimatom havası ile İrfan Solmazer'e bazı sözleri nakletmemi istediler. İ.Solmazer bilindiği gibi bu davadan ilk planda tahliye edilen sanıklardan olduğu için o tarihte serbest idi.

İ.Solmazer'e söylemem istenen tehditkâr sözler şunlardı:

1- M.Yılmazer'in ağabeyi Av. İhsan Yılmaz'a 200.000 TL verilecektir. Bu paraya sen de haraç olarak 50-60 bin lira ilave edeceksin. Bu sözün ikinci kısmını yanlış anlamış olabilirim. Muhtemeldir ki, benim haraç olarak katmamı istedikleri para ile para mecmuunun 200.000'e ulaştırılması suretiyle ödenmesi, yani İhsan Yılmaz'a cem'an 200.000 li-

ra verilmesi istendiği düşünülebilir. Bunu yapmaya mecbur olduğum bu sanıklar tarafından ifade edilmiştir.

2- Ültimatomun ikinci maddesi ise, M.Yılmaz'ın efradı ailesine her ay muntazaman 5.000 veya 6.000 lira ödeme yapılması gerektiği ifade edilmişti. Yani M.Yılmaz'ın efradı ailesine her ay muntazaman bir para ödenmesi bu sanıklarca istenmiş olmakla beraber mezkûr paranın miktarının 5.000 olarak mı yoksa 6.000 olarak mı tayin edildiğini net olarak hatırlayamıyorum. Talat Turhan'a da bu kayıtla 6.000 veya 5.000 olarak söylemiş olabilirim.

3- Ültimatomun birinci maddesi 84 sanıklı davanın TCK'141. Maddesine istinatla mahkûm edilen sanıkların beraatlarının sağlanması istenmekte idi. Bundan kasıtları, İ.-Solmazer ve benim gibi bir kısım sanığın beraat etmesi nasıl mümkün olmuşsa, İ.Solmazer tarafından Yargıtay katında yapılacak teşebbüslerle bu isteğin gerçekleştirilmesi idi. Bu talep hem Askeri Yargıtay'da bozmayı ve hem de Askeri Mahkeme'de bozmaya koyulup beraat kararı almayı kapsamakta idi. Ancak bunun ne surette gerçekleştirileceğinin tarafımdan bilinmesi varit değildir. Aslında talebin muhatabı da İ.Solmazer olduğuna göre istem ona karşı idi.

4- Ültimatomun dördüncü maddesi, Sarp Kuray ve Erkan Dirik tarafından bilhassa istenmiş, Sarp Kuray'ın beraatına ilişkin idi. Keza M.Yılmaz'ın da katılması suretiyle bu üç sanık M.Yılmaz'ın da beraatini şart koşmakta idiler. Bu hususlaki hem Askeri Yargıtay'dan, hem de Askeri Mahkeme'den sağlanacak hususlardı.

Bu şartlar tahakkuk etmediği takdirde, hepimizin, İ.Solmazer'in hapse girmemize mal olacak şekilde harekette bulunacaklarını, yapılmış soygunun adi bir soygun değil, Cunta faaliyeti içinde gerçekleştirilmiş bir soygun olduğunu ifade edeceklerini söylediler.

* * *

Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanı Ali

Adnan Çakmak'ın ifadesi (Bomba Davası, ifadeler s. 393-1, 2, 3, 4, 5, 6).

(...) 1971'in ilk ayları içerisindeydi. Yine bir gün Rafet Kaplangı bana gelerek, "yakında Cunta faaliyeti gerçekleşecek, ihtilâl olacak, örgütümüz tarafından soygunlar yapılacak, bu meseleyi, soygun eylemini bir müddet önce Talat Turhan bana açıkladı. Soygunlar tespit edilecek, aşırı kazanç sahibi işyerleri sahiplerinin, vurguncuların işyerlerinde yapılacak. Bu konuda T.Turhan benden bu zengin şahısların işyerlerinin listesini veya bunu temin edebilecek şahıs istedi. Ben de T.Turhan'a bu görevi en iyi Muzaffer Yılmaz yapar" dedim.(...) M.Yılmaz'ın Ankara'ya geldiğini ve kendisini ziyaret ettiğini, o sırada bu soygun eylemini kendisine açtığını, M.Yılmaz'ın da soygun eylemini kabul ettiğini bana söyledi ve "Adnan ağabey, M.Yılmaz'ı Ankara'ya çağıralım bu soygun eylemini detayı ile planlayalım" diye ilave etti. (...) Emniyet Müdürlüğü'ndeki büroma geldi, o sırada aynı binada bulunan R.Kaplangı'yı da çağırdım. R.Kaplangı gelmeden önce ben M.Yılmaz'a gerçekleştirilecek soygun meselesini açtım. M.Yılmaz bana, "R.Kaplangı bu soygun meselesini zaten anlatmıştı. Ben de kabul etmiştim. Yalnız ben soygun yapacak kimselere soygun yapılacak yerlerin listesini veririm, soyguna bizzat iştirak etmem" dedi. Ben de tabii öyle olacak dedim. O sırada R.Kaplangı geldi. Aynı soygun meselesini tekrar görüştük ve soygun planı - organizasyonu üzerinde mutabakata varıldı. R.Kaplangı gelmeden önce M.Yılmaz bana, "Adnan ağabey, R.Kaplangı bana soygun işini teklif ettiği zaman yakında bir ihtilâl yapılacağını söylemişti. Ben de bir şeyler seziyorum ama, hakikaten böyle bir müdahale olacak mı, Rafet'in bu işlerle ilgisi nedir" diye sordu. Ben de kendisine, "R.Kaplangı'mn üst kademede bazı subaylarla irtibatı olduğunu, ben de müdahalenin ne zaman yapılacağını bilmiyorum, ama yakın zamanda olacak zannediyorum" cevabını verdim.(...) M.Yılmaz ve R.Kaplangı arasındaki görüşmede mutabakata vardıktan sonra, M.Yılmaz R.Kaplangı'ya, "peki ben soygunu gerçekleştirecek kişilerle

nasıl temas kuracağım, soygun yapılacak yerlerin listelerini kendilerine nasıl intikal ettireceğim" diye sordu. R.Kaplangı'da bunun üzerine; "şimdi sen burada bir kartın üzerine imzanı atacaksın, bu imzayı ortadan keseceğiz, yarısı sende kalacak, bu kartın yarısını sana kim getirirse sen soygun konusunda onlarla teşriki mesai edeceksin" cevabını verdi. Ve hemen orada, benim büromda M.Yılmaz bir karta imza attı (...) R.Kaplangı bu imzalı parçayı ikiye (ortadan) kesti. Yarısını M.Yılmaz aldı, yarısını da R.Kaplangı kendi cebine koydu. Bu görüşmemizde R.Kaplangı bana ve M.Yılmaz'a söylemesine rağmen, cümlelerini M.Yılmaz'a tevcih ederek, "soygundan elde edilecek paranın %25'ini sen alacaksın, %75'i de soygun yapacak kişilere kalacak" dedi. Bunun üzerine M.Yılmaz, "kabul fakat, benim adamlarım var ve gayet tabii bu işte masraflarım olacak, bu %25 paydan bu adamlarıma vereceğim pay ve masraflarım çıktıktan sonra geriye kalacak parayı ben, sen ve Adnan ağabeyle aramızda (üçümüz) paylaşırız" dedi. R.Kaplangı ve ben M.Yılmaz'ın bu teklifini kabul ettik. Bu konuşmalarımızdan sonra M.Yılmaz benim büromda 5-10 dakika daha durarak ayrıldı. M.-Yılmaz gittikten sonra, R.Kaplangı bana, "Adnan ağabey, bu bendeki yarım imzalı kartı şimdi T.Turhan'a vermeye götürüyorum" diyerek yanımdan ayrıldı.

(...) 12 Mart Muhtırası'ndan sonra 1971 Mart ayı sonlarında veyahut Nisan ayı başlarında M.Yılmaz bana İstanbul'dan telefon ederek, kodlu olarak, "Adnan ağabey, ben hâlâ alacağımı alamadım, R.Kaplangı'ya söyle gerekli temasta bulunup parayı göndersin" dedi. Ben de durumu R.Kaplangı'ya söyleyerek, "Rafet, M.Yılmaz bana telefon etti. Soygundan elde edilen paradan %25 payı vermemişler, M.Yılmaz mızıklanıyor, git söyle parayı göndersinler başımıza dert açılmasın" dedim. R.Kaplangı'da bana cevaben "halletmeye çalışırım" cevabını verdi.

(...) 1971 Mart sonu veyahut Nisan başlarında idi, İstanbul'a giderek, Beşiktaş Kaymakamlık Polis Müfettişli-

ği'ne uğradım. M.Yılmaz'la orada görüştük. M.Yılmaz bana, "Adnan ağabey, Rafet'in bana gönderdiği şahıslara bir tek adres verdim, soygun yaptılar. Gazetede 400 küsur bin lira çalındığı yazılıyor, bunlar bana, yüzbin lira elde edebildik diyerek 20 bin lira pay veriyorlar" dedi. Beraber dışarıya çıktık. (...) Yolda arabada giderken M.Yılmaz bana, "Adnan ağabey soygunu gerçekleştirenlerden Hasan Çetin benimle konuşurken devamlı olarak Mihri Belli'den, Hikmet Kıvılcımlı'dan sitayişle bahsediyordu. Bu adamlar Marksist-Leninist, soygundan çok para elde edilmesine rağmen bize 20 bin lira veriyorlar" diyerek cebinden bir tomar para çıkardı ve bu tomar içinden ayırdığı 6500 TL'yı, "Ağabey bu senin payın, R.Kaplangı'ya da payını verdim" diyerek bana verdi.(...) M.Yılmaz'a, "bak 12 Mart Muhtırası verildi, bundan sonra bunlarla temas etme, başımıza dert açarsın" dedim.

(...) "İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi "84 Sanıklı Dava" ya konu olmuş bulunan ve 6500 lira pay almış olduğum soygun eylemi organizasyonuna gaflet içinde bir kişi haleti ruhiyesi ile katıldım. Böyle kanunsuz bir faaliyete girişmiş olmaktan dolayı çok pişmanım. Nedamet duyuyorum" dedi. Alınan ifadesinin doğru olduğunu ve aynen söylediği gibi yazıldığını beyan ederek yüksek sesle okuduğu ifadesinin altını imza etti ve edildi.

2.8.1972

H.İbrahim Tuncer	Orhan Özmen	Ali Adnan Çakmak
Em. Şb.1.Komiser	Em.Şb.1.P.Mem.	Sanık

İşkence yöntemiyle alınan bu türden ifadeler sonradan sanıklarca "zorla alındığı" gerekçesiyle kabul edilmemiştir.

ZEKİ ÖZTÜRK

12 Mart 1971'in koşullarında ve devrimci ortamımızda rol alanların portrelerini çizmeye çalışırken kardeşim Zeki'ninkini anmamak bir eksiklik yaratacaktı. Onun hakkında ifade edeceklerimi "kan bağı" gibi içgüdülerle ele almayacağımı herkes bilmektedir. Bizim açımızdan kaleme alınanların nesnel gerçekliği ortaya koyması koyabilmesi önemlidir. En başta bu yazıları kaleme alanın devrimci ve sosyalist hareketimize neleri getirip, neleri götürdüğünün sorgulanmasının yapılması, bu süreçteki teori/pratik donanımımızın irdelenerek eleştirilip aşılmasına büyük değer verdiğimizi yansıtmaya çalıştığımız açıktır. Bu çerçevede kardeşim Zeki'yi de aynı düşüncelerle yazmaya çalışmamız normal karşılanmalıdır. Yalnızca o değil, hareketimizde rol alan ana, baba, kardeş, evlat, torun, torba da dahil, yeri geldiğinde anılmalıdır.

Zeki, 12 Mart'ta çeşitli nedenlerle cezaevine düşmüştü. Onun cezaevi yaşamı ile tanışması, devrimci bir aile kolektifinden geliyor olmasında aranmalıydı. Aile kolektifimizin evrimi, kimi örneklerde olduğu gibi çeşitli fikir bataklıklarında çırpındıktan sonra "hidayete eren"lerin evrimine asla benzemiyordu. Ana-babadan topraksız ve mülksüz köy emekçilerinin çocuklarıydık. Bu "zenginliğimiz" yanında, babadan öksüzlüğümüz de anılmalıydı. Üretim ilişkileri içindeki yerimizin yanı sıra birde 1920'lerin, Bakü'deki "Şark Milletleri Kurultayı" ile "Tarihi TKP"nin kuruluşu sürecini yaşayan bir yakın çevrenin varlığı aile kolektifimizin düşünsel hamurunu yoğuracaktı. Bu olgu da bizim "şanslı" yanımızdı.

Erzurum Kongresi, yöredeki ilerici bütün gelişmeler, ilerici öğretmenlerimizin, yakınlarımızın etkileri bizi ilkel ve gerici akımların çekim alanından korumuş-kurtarmıştı.

Çok küçük yaşta, babamızın ölümüyle, köyden kente gelişimizde, evinde kitap ve gazete okunan bir aile ortamına girmiştik. 1936-1944 yılları hepimizin ilerici fikir akımlarıyla tanıştığı, kitap okuduğu ve bilinçlenmeye başladığı yıllardı.

* * *

Kardeşim 1963'de Beyazıt Beyaz-Saray zemin katında, yani merdiven altında derme çatma bir işyeri açarak, "*Öncü Kitabevi Yayınları*"nı oluşturacaktı. Bu yayınevinin oluşumunda "Tarihi TKP" geleneğinden önde gelen herkesin katkısı vardı. Yayın politikasının hazırlanışında Reşat Fuat Baraner, Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Kerim Sadi, Suat Derviş vb.'lerinin önerileri, telif ve tercüme eserleri ağırlıktaydı. *Öncü*'nün oluşumu sosyalist yayınların çığ gibi yaygınlaştığı bir sürece denk düşüyordu. Dr.H.Kıvılcımlı'nın önderliğinde "*Tarihsel Maddecilik Yayınları*", Mihri ve Sevim Belli'nin ilk katkısı ve Erdost kardeşlerin özverileriyle "*Sol Yayınları*", Enver Aytekin'in çabalarıyla "*Sosyal Yayınlar*", Öncü ile birlikte ilerici yayıncılığımızda, o dönemin ilkleri arasındaydı.

Zeki, bir yandan yayınevi, öte yandan üniversite öğrenimi ve muhasebecilik gibi işler yaptı. *Öncü*'nün şimdiki yerine taşınmasıyla o Babıali yayın piyasasının Bizans ve Babil'den kalma gelenekleriyle tanışacaktı. O günkü sosyalist solda legalde TİP ve sonradan DİSK'in etkinliği vardı. "Tarihi TKP"'nin ülkedeki kadroları legalde yalnızca sosyalist kültürümüzün gelişip güçlenmesine katkı getirecek telif ve tercüme eserlerin yayımı gibi etkinliklere ağırlık veriyordu.

Öncü'nün yayınları öteki sosyalist yayınlar gibi soruşturmalardan geçiyordu. Yayımlanan hemen hemen bütün kitaplar toplatılıyor, yazar ve çevirmenleri yargılanıyor ve çeşitli cezalara çarptırılıyordu. Kimi çevirmenler de baskı ve

cezai tehditlerden ötürü imzasını açmaktan korkuyordu. Bu durumlarda Zeki "müstear imza" koyarak kitapların yayımını gerçekleştiriyordu. Böylece elbette kendisi sanık olacaktı. Sosyalist literatürün devletin cezai tehdidi ile karşılaştığı durumlarda, bu eserleri çevirenlerin bir bölümü, iş bu gerekli yayınları mahkemede savunmaya gelince, kıvırıp yan çizdikleri de oluyordu. Bu durumlarda da gayret gene dayıya kalıyordu.

Zeki, Babıali'ye baştan kara dalınca küçükburjuva ün düşkünü bir asalak zümre ile tanışacak, onlarla "zorunlu" ilişkiye de geçecekti. Bu türden ve "kaçınılmaz" ilişkiler onun ve hepimizin anılarını zenginleştiren birer malzeme yığınıydı. Bilmem hangisini kaleme almalıydık? Bunları yazmalı mıydık? Yoksa unutmalı mıydık?

Öncü Kitabevi, aynı zamanda dönemin bütün ilerici yayınlarını bulunduran ve satan bir işyeriydi. Cağaloğlu'na yolunu düşüren her devrimci oraya uğramadan edemezdi. Kardeşim, bu çok yoğun ve gerekli işleri başarıyla götüren biri miydi? Bu sorunun olumlu cevabı yoktu. Nasıl olabilirdi ki? Ülkemizde kişilerin "güvencesiyle" oluşturulan devrimci ve sosyalist yayınevlerinin başarılı olabilmesinin koşulu, bu yayınların *Bilim Kurulları* ve *Enstitülerce* yapılmasıyla gerçekleşirdi. Bu güvenceden yoksun yayınevleri, TC'nin ilerici her düşünceye terör uygulayageldiği koşullarda zaman zaman yaşanan "geçiş dönem"lerinde bir canlılık, bir işlevsellik kazansa da, gelişmelerinin önü tıkalıydı. Büyük bir özveri, bilinç ve bilgi birikimi gerektiren ilerici yayıncılığımızın kişilerin sınırlı yetenekleri güvencesinde oluşu, Türkiye Solu'nun örgütsel güçsüzlüğünü, bir ölçüde de olsa, yansıtıyordu. PARTİ yoktu, ama PARTİ'nin yapması gereken yayınları kişiler yerine getirmeye çalışıyordu. Bu durumda ilerici yayınevlerinin Marksist klasikleri Türkçeye kazandırırken, kitap seçimi ve sıralaması, tercüme ve redaksiyon vb. gibi büyük eksiklikleri ve hataları olacaktı. Bu yüzden kardeşimle az mı kavga etmişizdir. Bu türden bir ilkeselliğin gerçekleştiril-

mesi kolay mıydı? Babıali mahallesinin kuşatması bu gerekli adımın atılmasına izin verirmiydi? Küçükburjuvazimizin, "prenslerimizin" hakim olduğu bu "eski köye yeni adet" getirilebilinir miydi? Dönem onların birer "altın çağ" yaşadığı bir dönemdi.

Öncü Kitabevi'nin vitrini, yerine getirmeye çalıştığı yayıncılık kısa dönemde yurtiçinde ve dışında sözü edilir olmuştu. Bu yoğun trafik doğal olarak karşıtını da yaratacaktı. Gündemde bunlara karşı hazırlıklı olmak da vardı. Olmalıydı. *Öncü Kitabevi*, kısa aralıklarla basılacak, yağmalanacak, kurşunlanacak, vitrini kırılacak, kitapları sokağa dökülüp yakılacak ve iki kere de kundaklanıp yakılacaktı!

TC'nin bilgi ve gözetiminde yapılacaktı bütün bunlar. Polisin bu kundaklamalarda (ki, biri tam sekiz saat sürmüştü) "seyirci" kaldığı çok olurdu. Zeki, sağlı "sol"lu bütün saldırılardan sonra gene bir yolunu bularak, yeniden *Öncü*'yü onarıp ayakta tutmaya koyulurdu. "Faili meçhûl" hırsızlıklar, tertip ve soygunlar, maskeli aramalar, sık sık tutuklanmalar, kitap toplatmalar, yargılanmalar, onbinlerce kitabın cemselerle Selimiye Kışlası'na taşınıp yakılarak "imhası", tam da 12 Mart 1971'in sürecine rastlamaktaydı. Bu süreç elbette sürecekti, sürüyordu. (*Öncü Kitabevi*, 2 Şubat 1976'da en büyük kundaklanma ile ve de "faili meçhul" bir yangınla, en büyük darbeyi alacaktı.)

Öncü Kitabevi yalnızca burjuvazinin değil, "devrimci" kılıklı içimizdeki eloğullarının saldırısına da uğrayacaktı. 1960 sonrası "sol", içindeki bir yığın ajan ve provokatörün yol göstericiliğinde legale çıkmıştı. Devrimci ve Sosyalist Sol ise genel bir hesaplaşmanın uzantısında hiçbir zaman toplumdaki yerini alamamıştı. Bu yüzden içimizdeki meçhul adamların marifetleri, o günkü bilgi ve deneylerimiz arasında yeterince seçilemiyordu. Her unsur iç içeydi adeta. İşte böylelerinin de *Öncü*'ye bıraktığı "hatıra"lar olacaktı.

Zeki'nin yazıya dökülen "*Veresiye Defteri*"ni bir yayımlasak, ilericilik ve devrimcilik adına ortalıkta dolaşanların bü-

yük bir bölümü herhalde kimsenin yüzüne bakamazdı. Belki de bakardı belli mi olurdu? Burası Türkiye'ydi. Bunca sicili bozuk insan "devrimciyi oynuyor", ahkâm kesiyor ve işçi sınıfının, sosyalist kadroların sesi çıkmıyor, olup bitenlerden hesap sorulmuyorsa, Zeki'nin "*Veresiye Defteri*"nin yayımlanması kimi mandallayacaktı?

Öncü Kitabevi, küçükburjuvazinin kuşatması altında, polisin gözetim ve denetiminde bir "mihrak" gibiydi. Zeki'yi bu kuşatmadan kurtarıp düze çıkarma yolunda bana da: "Sen ne yaptın, bu sorunların çözümü yolunda niçin inisiyatif kullanmadın?" türünden sorular elbette sorulacaktır. Sorulmuştur da. Ben o dönemlerde Kocaeli'ndeydim. İşçiydim. Devrimci görevlerim vardı. Zeki'yi sıkça göremiyordum. Yayın politikası onun sorumluluk ve güvencesindeydi. Bu kuşatmayı yalnızca, o da işitebildiğimiz oran ve ölçeklerde görebiliyorduk. Ancak cezaevinden çıkınca yakın gözlemlerimizle bu duruma tanık olacaktık. Cezaevinde edindiğimiz okuma ve yazma alışkanlıklarımızı *Öncü Kitabevi Yayınları*'nın, geçmiş yayın politikasını eleştirel bir süzgeçten geçirerek yeni bir kimlikle donatmak gibi devrimci bir inisiyatif kullandığımızı, işyerine proleter bir disiplin anlayaşını hakim kılmak için çaba gösterdiğimizi herkes bilmektedir. *Öncü*'yü gerçekten Öncü yapmanın birçok koşulları oluşuyordu. Yayın ve satış ayrı uğraşlardı. Birbirinden ayrılmalıydı. Yayın, ancak bir kurulun disiplinine kavuşturulmalıydı. (Bu konu ayrıntılı olarak, *İlerici Yayıncılığımızın Sorumluluğu*, Sorun Yayınları, 1986'da işlenmiştir.) Yayın konusunda üretimden gelen bizim gibilerinin plan ve projeye dayalı yayın anlayışı ile, Babıali'nin küçükburjuva kuşatmasında nefes alamayan kardeşimin anlayışı elbette çakışamayacaktı. Devrimci görevini ticari ve esnaf ilişkileriyle bağdaştıran kaç adet sosyalist insana sahiptir bizim saflarımız? Bizler de *Öncü Kitabevi Yayınları* için içerdeyken projelendirmeye çalıştığımız planlarımızı gerçekleştirebilmek amacıyla *Sorun Yayınları*'nı oluşturmak zorunda kalacaktık en sonunda.

Kardeşimin yaşamında karşılaştığı "kuşatma"lar, yalnızca onun bilinçli ve kararlı rolüyle aşılabilecekti. O ise, bizim bu yoldaki özveri ve dayanışmamızı kavrayamıyordu. Seçimini etkileyip aşmanın yolu tıkalı olunca biz ne yapmalıydık? Zeki'nin aile yaşamında da "şansızlık"lar vardı. Üç evlilik ve beş çocuk, onun bir anlamda belini büküyordu.

12 Mart geldiğinde, faşizmin yaptıkları bal börek yerine geçiyordu, ilerici kılıklı olanların yaptıkları yanında. Nice çok ünlü yazarlar, ödül-mödül almış yazar-çizerler *Öncü*'ye birçok "hatıra" bırakmıştı. Böylelerinin utanmak gibi bir meziyeti yoktu. Zeki onlar adına utanıyordu. Yüzünün yumuşaklığından sesi çıkmıyordu. Ben ise tam aksine, böylelerinin "vukuatı"nı yüzlerine vuruyor ve kardeşimi bu pisliklerden korumaya-kurtarmaya çabalıyordum. Küçükburjuva asalaklığının ayağını dükkândan kesmeyi başardığım zamanlar da olmuştu. Ama benim ayrılmamla "eski düzen" sürüp gidecekti.

Küçükburjuva asalak unsurlar her dönemin rüzgarına göre kendilerine bir yer bulmada bayağı hünerliydi. Aralarından burjuva ajanları ve "sosyalizm öldü" diyebilen dönekler de çıkacaktı sonradan.

Öncü'nün yayınlarına "Proletarya adına el koymak" üzere görevlendirilen Nahit Tören gibi "devrimci"lerde çıkacaktı.

12 Mart sürecinde THKO ve THKP-C davalarında *Öncü Kitabevi Yayınları*'nın "örgütün eğitim çalışmalarında kullanıldığı"na ilişkin malzeme, hattâ iddianamelerde, THKP-C'nin "örgütsel" ilişkisi yerine konulacaktı. Kardeşim devrimci ve sosyalist olan bütün kadrolarla iyi ve yumuşak ilişkisi olan biriydi. Zaman zaman sağ teslimiyetçi akımlarla çeliştiği halde, "sol" teslimiyetçi akımları "kazanmak" gibi bir gerekçeyle onlarla kötü bir ilişkisi olmamıştı. Kitap almaya gücü yetmeyenler ondan karşılıksız kitap alabilirdi. THKO ve THKP-C'nin bilimsel bilgi ve bilinç kazanma sürecinde *Öncü*, burada anmak istemediğimiz katkısını asla esirge-

memiştir. İlerici kitaba tecimsel bir olay gibi bakanların yaygın olduğu devrimci ortamımıza, söz yerindeyse Zeki, ne esnaf ne de devrimci ilişkiler içinde gerekeni yapmıştı. İlerici kitap üreten ve bu türden bir hayatı maddi ve manevi yıkımlarıyla yaşayanlara eloğlu "ahmak" diyordu. Evet yağmadan pay almayan herkes-hepimiz bu mantığa göre birer "ahmak" idik. Devrimci görevlerimizin gerçekleştirilmesinde paranın rolü son derece belirleyici idi. Elbette her şey para değildi; ilkeler ve devrimci kurumlaşmalar önemliydi.

İlerici kitabın üretimi ve dağıtımının yaygın olduğu dönemlerde, bir de kitabın vazgeçilmezliği düşüncesinin hakim olduğu koşullarda, bu alana hücum eden kimileri adeta bu ilişkilerden karun olmuştu. Kardeşim Zeki ise, "ahmak"lığından olsa gerek, acınacak durumdaydı. Dükkanının kirasını ödeyemez durumlara düştüğü oluyordu.

Zeki cezaevine düştüğünde, *Öncü*'yü kuşatan sosyal asalaklar, çay kahve içecek, telefon edecek, randevularını gerçekleştirecek, işyerini depo olarak kullanacak, borç para alacak bir mekân ve koruyucudan mahrum kalacaktı. Zeki'den çok böyleleri 12 Mart'ın zararını çekecekti!

Bizim "Doğu"lu geleneklerimiz, Batı'nın son derece esnek ve kıvrak gelenekleriyle çelişiyordu. Anadolu insanının iyi niyetli, duygusal ve saf özellikleri Babıali'nin piyasasında haliyle kabul göremezdi, anlaşılamazdı.

Öncü Kitabevi hemen hemen her kesimin fare misali kemireceği bir mekândı. Zeki'nin özellikleri de bunu kolaylaştırıyordu. Onun kendisine yapılan bir eleştiri ya da öneriye hayır dediği görülmemiştir. Bu durumda ağzından "evet" te çıksa, o gene bildiğini yapardı. Zeki çocukluğunda da böyleydi. Onun çocukluğu, öğrenciliği, evliliği, çocukları vb. onlarca romana konu yapılacak kadar "renkli" malzemelerle doluydu.

Zeki, yanlış bir "meslek" seçmişti. Onun parası olmalıydı; Kızılay ya da Yardım Sevenler Derneği misali bu parayı dağıtmalıydı. Sizin de paranız olmalıydı ve Zeki'ye bu konu-

da dayanışma yapmalıydınız ki, o da Babıali'nin Kızılay'ı olabilsin...

Bizim kapımızın eşiğinden adımını atmaya cür'et edemeyen ne kadar ilerici kılıklı insan varsa, bunların tamamı *Öncü*'nün dükkanında pekala kabul görebilirdi. Yer, içer, ağırlanır, telefon ihtiyacını giderir, hattâ Zeki'nin evinde babasının evinden daha rahat kendisini ağırlatabilirdi. Haliyle "Veresiye Defteri"ne kaydını düşürerek, birde spekülasyon taşıyarak...

Cezaevinde Necati Sağır'ın "abi sana özeleştirimi yapacağım" diye başlayan ve Zeki'ye sokulan tavrı çok ilginçti: "Zeki abi, *Öncü*'ye Üniversitedeki kitap kulübümüze borca yazdırarak kitap almaya geldiğimizde, beş on kişiyle kalabalık geliyorduk. Parkalarımızı da özellikle giyiniyorduk ki, kitap çalmamız kolaylaşsın. Bir kısmımız seni oyalıyorken öte yandan parkalarımızın içini kitapla dolduruyorduk. Tabii tek kuruş ödemeden gidiyorduk. Borçlarımızı da 'Allah bize, bizde sana' mantığıyla askıya alıyorduk." Necati Sağır gibi "devrimci"likte pek "başarılı" roller üstlenmiş birinin değil *Öncü* için, hareketimizi geliştirecek bir "özeleştirisi" kabul görmüyordu.

Öncü'nün Babıali'deki "serüveni" ve çürük insan malzemesinin onun özellikleriyle de sarmaşarak bıraktığı izler unutulamıyordu. Diyordu ki: "Kimler iz bırakmadı ki? Yazarı, çizeri, çevirmeni, naylon gerillacısı, devrim simyacısı, ajanı, provokatörü, avukatı, halk ozanı, öğrencisi, dağıtımcısı, gazetecisi, tiyatrocusu, sinemacısı, sendikacısı, hakimi, hekimi, TÖS'ü, Dev-Genç'i, kitle örgütçüsü, sonuncusu da oğlum vb. beni yıkmıştı!.." Evet bu süreçte *Öncü*'de somutta kalan yalnızca mavi kaplı "Veresiye Defteri"ydi.

Kardeşim Babıali'de başı ağrıyanın ilk uğrayacağı bir mekânda yaşamını sürdürüyordu. Cezaevinden çıktın, paran mı kalmadı? Yurt dışında geldin legale mi çıkmak istiyorsun? Hukuki bir sorunun mu var? Memleketten geldin yatacak yerin mi yok? Davet ve sergi mi açacaksın? Birisini

mi arıyorsun? Harçlığın, yakacağın, sağlık sorunun mu var? Derdini anlatacak bir dost mu arıyorsun? Babıali ile ilgili bir istihbarata ihtiyacın mı var? O halde *Öncü*'ye çekinmeden uğrayabilirsin!

Kardeşime, "keşke esnaflık yapmasaydın, keşke bir şair olarak yeteneklerini geliştirseydin!.." diye takılanlar az değildir.

Zeki, Dr.Hikmet Kıvılcımlı'dan selam getiren birinin kira mukavelesine kaşesini basarak "esnaftan kefil" de olacaktı. Doktor, o zaman "Sosyalist"i çıkaracakken kiralık yer bulamıyor ve mal sahiplerinin "esnaftan kefil" koşulunu ileri sürmesiyle, aklına bizim Zeki geliyordu. Yalnızca bu çevre için değil, Zeki'nin "kefaleti" ile daha onlarca "devrimci" çevre onu bu işe razı ediyor ve sonradan tüyünce, o da gereğini yerine getiriyordu. 12 Mart'da cezaevine Doktor'a "kefaleti" nedeniyle getirilecekti. Zeki'nin sıkıyönetim süresince kapalı tutulan bu gazete ve dergi bürolarına olan "kefaleti" yüzünden kimseye yakınmadan anılan bu borçları ödediğini, birilerine asla bir eleştiri yöneltmediğini de söylemeliyiz. Sorgusunda, daha çok Doktor'un yurtdışına gidişi ile ilgili "örgütsel" ilişkisi aranıyordu. Oysa böyle bir ilişkisi yoktu. Karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı bir dostluk dışında bir ilişkimiz olsaydı, bunun da kefaretini her halde Zeki ödeyecekti.

Kardeşimin cezaevine girişinin öteki nedeni yayımladığı ilerici kitaplardandı. Bu yüzden de hüküm giyecekti. En son tutukluluğu ise, sıkıyönetimin süresi içinde açılamayan, THKP-C Dosyası'nda adı geçip de bulunamayan kimi sanıklardan oluşan, benim de dahil olacağım bir dava yüzündendi. (Bu dava yetki uyuşmazlığı nedeniyle hâlâ sonuçlandırılmayarak, üzerimizde hukuki bir tehdit unsuru olarak sürmektedir.)

Neyse ki, "ulu tanrı" Zeki'nin "çilesini" görünce, onun daha fazla cezaevinde kalmasına "izin" vermedi. Böylece *Öncü*, bir süre daha ayakta kalacaktı.

Bir gün THKO, THKP-C'nin hattâ TKP ve TİP'nin ay-

rıntılı tarihi kaleme alındığında *Öncü*'nün "serüveni" daha açılarak gündeme gelebilir. Bu çerçevede aile kolektifimizden her bireyin söyleyeceği çok şey olacaktır. Hele fukara anamın hepimize geçen kutsal emeği, emeğin hakkı nasıl inkâr edilirdi?

TİP'nin kuruluş döneminde öteki kardeşlerim gibi Zeki de bu süreçte faal rol almıştı. Zeki TİP Fatih İlçe Başkanlığı görevini üstlenmişti bir zamanlar. Sonradan TKP'nin sempatizanlarıyla Orhan Kemal'in de aralarında bulunduğu bir meyhane arkadaşlığı ilişkilerinde TİP üzerine söylenenlerin M.Ali Aybar'a aktarılmasıyla, "amanın parti elden gidecek" kuşkularıyla Zeki'nin TİP ile bağı kesilmek istenecekti. Oysa TİP üzerine söylenenler, değil meyhanede hemen hemen her yerde ve de her kesim tarafından eleştiri, uyarı ve önerilerden oluşuyordu. Ciddi bir partinin bunları değerlendirmesi gerekirken "telaşa" kapılması, ve kadrolarını kapının önüne koyması elbette onaylanamazdı. TİP, Türk Solu'nun tarihinden gelen bütün olumsuzlukları bünyesinde barındırıyordu. Bu olumsuzlukların, özellikle de "meyhane" gibi kötü geleneklerinin aşılması, büyük bir disiplin ve eğitim sorunuydu.

Öncü'nün müdavimleri arasında kimler yoktu ki. Bunlar arasında bir zamanlar MİT hesabına çalışıp emekliliğinde yaptığına "pişman" polis ve istihbaratçılardan tutun da, politikacısına, milletvekiline kadar hemen hemen her kesimden insan bulunurdu. Dilenci Pape de onun dostluğuna sığınanlar arasındaydı. Topladığı paraları Zeki'ye emanet eder, onun bozuk para ihtiyacını karşılar, hattâ yersiz kalınca dükkanda bile yatabilirdi. Zeki'nin bu aşırı diyerkâmlığından hoşnut yabancı dostları da vardı. Fransız, Japon, Alman hemen hemen her milliyetten insanın uğradığı enternasyonal bir yerdi onun işyeri. Bu dostlarıyla birlikte tatil yapılır, deniz evlerinde ağırlanır, balık tutulur, rakılar içilirdi...

YİS'den sendikacı İsmet Demir'in örgütlediği ve direnişe soktuğu Balıkçılar, deryadan çıkan her mahlukun arasın-

dan İsmet Demir'in hakkını da ayırır ve Cağaloğlu'nun yolunu tutarlardı. İsmet yoksa, Orhan Usta, o da yoksa *Öncü*'ye bırakılırdı bu balıklar, denilebilir ki, *Öncü*'ye "hatıra" bırakmayan yalnızca işçi ve emekçilerdi. Onlar ayrıca kitapların dağıtım ve satışında anılmayan katkılar da yapıyordu.

İlerici yayıncıların örgütlenmesi konusunda da Zeki'nin katkısı anılmalıydı. Yayıncılar Kooperatifi (YAYKO) ile İlerici Yayıncılar Birliği (İYB)'nin oluşturulmasında ikimizin de öncülüğü ve katkısı vardı. Bu iki örgütlenmenin maddi ve manevi sorumluluğu öteki üyelerden çok Zeki'nin üzerine yıkılacaktı. Sıkıyönetim koşullarında ve de hukuki gereklerin yerine getirilemeyişi gibi nedenlerden ötürü. Sosyalist hareketimiz bu türden örgütlenmelerde başı çekiyor, ama söz yerindeyse, örgütlülükte "Kapalı Çarşı esnafı" derecesinde bir varlık gösteremiyordu. YAYKO'nun kuruluş sermayesine katkı yaparak parasını geri alamayan yalnızca *Sorun Yayınları* olacaktı! İYB ise, kurumlaşmaların önemini kavrayamayan kimi "sol"ların ajitatif bir iki bildirisi dışında "hoş bir seda" misali kaybolup gidecekti.

Zeki'nin *Öncü Kitabevi* ve *Yayınları* ilişkilerinde kazandığı deneyime bakıldığında, bu kadar "hatıra" bırakan ve çok yönlü niyetlerle kapısını aşındıran insanlarla haşır-neşir olduğunda, onun son derece sabırlı davrandığını teslim etmeliyiz. Bir yandan iş hayatı öte yandan özel yaşamı böylesine iniş ve çıkışlarla dolu birinin ruhsal ve fiziksel varlığını zedelemeden ayakta kalabilmesi bilmem ki nasıl açıklanmalıdır?

Türkiye Solu'nun son çeyrek yüzyıllık serüveninde *Öncü*'nün bir yeri vardı. Akıllısı, delisi, şizofreni, manyağı, psikopatı Cağaloğlu'na çıktığında mutlaka *Öncü*'ye uğramadan edemezdi. Daha iki tokat yemeden aklını oynatan, ardından yüzlerce insanı polisin tezgâhına çeken, uydurma tarih yazan, yazarlık yetenekleri kanıtlanmamış olan, adı kirli işlere karışmış onlarca "entel-lümpen" asalak *Öncü*'den bulunurdu. "Ünlü yazarlar" da uğrardı *Öncü*'ye. Hele sıkıyönetim

koşullarında, kimi "istihbarat"ları insanların kulağına üfleyerek devrimci görevini yaptığını sanan en ünlüler Zeki'nin "dostları" arasındaydı.

Öncü'nün kundaklanarak yakılması sıralarında TYS'da "Fikirler Baskıyla-Susturulamaz!" bez pankartıyla dayanışmasını göstermişti. Hattâ, *Öncü*'nün yeniden açılışına imza töreni düzenleyerek katılan yazarların kitap satışlarının yüzde onu *Öncü*'ye dayanışma olarak düşünüldüğü ileri sürülmüştü. İmza töreni sonu gerçekleşen satışın (23 bin lira) yüzde onu *Öncü*'ye verilmeyecekti. Tercüman gazetesi, bu kundaklama olayını, "Komünistler hem kendi kitabevlerini kundaklıyor, sonra da imza kampanyaları yapıyor" mealinde bir yayın bile yapmıştı. İçi bizi, dışı eli yakan bu saldırılardan sonra avukat Faiz Turhan, Tercüman aleyhine tazminat davası açmış ve bu davayı kazanmıştı. O günün parasıyla yüklü olan bu tazminat da *Öncü*'ye ödenmeyecek, avukatların kasasına girecekti. Bu durumda Zeki ne yapsındı? Avukat milletinin bıraktığı "hatıra" yüzünden Baro, ya da yargı ne yapabilirdi? Bu sürece iradi bir müdahale yaparak, kendi devrimci hukukunu geçerli kılacak bir inisiyatif ise, görünürde yoktu. Aleyhteki bunca faktörün hakim olduğu bir ortamda, fabrikadan Babıali mahallesine gelen, benim gibi bir "amele taifesi"nin, bu çerçevede yapacağı şeyler de sınırlıydı. Benim görev ve sorumluluklarım vardı. Gerekli bir kurumlaşmayı ayakta tutarak işlevsel olabilmek, kendimizi yenileyerek aşabilmek yolunda direnmek gerekiyordu. Zeki de kendi doğrultusunda direniyordu.

(*Öncü*, Babıali'de barınamadı ve kapanmak zorunda kaldı. Bu olay bile onun haber olmasına yetmeyecekti...)

VAHİT TULİS

İşçi sınıfı içinden gelen arkadaşlarımızın devrimci mücadeledeki serüveni, hareketimize getirdiği katkılar, özellikle gençlik kesiminden gelen arkadaşlarca pek teslim edilmek istenmez. Gençler ve kimi aydınlar, işçi sınıfı ve emekçi halklarımız arasındaki değerli insan malzemesini tanımak konusunda bizce çok gerideydiler. O günkü ilişkilerimizde, işçi ve emekçilerin arasında öne çıkan arkadaşlarımıza tepeden bakılırdı; işçi sınıfı devrimcileri hem sağ teslimiyetçi, hem de sol teslimiyetçi akımlar tarafından "çantada keklik"ti. İşçi sınıfı bu kesimlere göre, devrimcilik ve sosyalizm adına her yola sevk edilecek birer "lejyon askeri"ydi. Bu türden eğilimlerin ilerici saflardaki yaygınlığı Hareketimizin genel zaafını, sınıfsal karakterini de ortaya koymak açısından oldukça önemliydi.

O dönemlerde 1.TİP'nin ve DİSK'in kayda değer bir tabanı vardı. Partili ve sendikal mücadelenin giderek kütleselliк kazandığı ortamda, Devrimci Gençliğin Dev-Genç örgütlenmesiyle başlattığı kütlesel leşme, en başta burjuvaziyi, iç ve dış gerici güçleri düşündürüyordu. 1965-1970 döneminin sosyal muhalefeti bu örgütlenmelerin ekseninde vücut buluyordu. TİP'nin merkez oportünist kliği, "sosyalist" ve "işçi"lerin bir örgütü olarak bu engin muhalefeti kucaklayamayışı Hareketimizin en büyük zaafıydı. TİP'ni gerçekten PARTİ yapmak konusunda içinden ve dışından mücadele edenler çoğunlukta olmasına rağmen, TİP'nin işlevsel olmasının önü bilinçli biçimde tıkanıyordu. TİP yerine alternatif bir ör-

gütlenmenin ilk adımları atılamadan da 12 Mart 1971'in faşist askeri darbesi her şeyin üzerine gelip oturmuştu.

TİP dışında alternatif örgütlenmelerin ilk işaretleri, ülke coğrafyasına yayılan ve sayıları 600'ü bulan yerel örgütlenmelerdi. İşçi Birliği, İşçi ve Köylü Birliği, Üzüm, Tütün, Fındık vb. Üreticileri Birliği gibi... Bu türden korumlaşmalar devrimci mücadelenin yerel ölçekteki görevlerini üstlenmeye aday kadroların kullandığı inisiyatifler olarak da adlandırılabilinirdi. Yerel inisiyatifler, sağ ve sol teslimiyetçi akımlar ve onların kötürüm önderlerince anılmasa da, işlevsel olmaya aday girişimlerdi. Bu örgütlenmeler hayat ve mücadeleye iradi birer müdahale demek oluyordu. İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizin bütünleşerek ciddi ve güvenilir bir PARTİ sürecine kavuşması bu yerel inisiyatiflerin ürünü olmalıydı. İşaretler de bunun böyle olması gerektiğini gösteriyordu. En başta ABD emperyalizminin ülkedeki görevlileri, ardından CIA ve Pentagon'un projeleri, sağlı "sol"lu burjuva partileri karşısında kütleselleşmeye aday bir PARTİ ve SENDİKA ve de GENÇLİK kurumlaşmasının oluşmaması yolundaydı. PARTİ-SENDİKA-GENÇLİK örgütlenmesinde birbirinin dilinden anlamayan ne kadar aykırı ses çıkarsa iç ve dış gerici ittifakın gündemi o denli gerçekleşme şansına kavuşurdu. Birilerinin projesi oldukça açık ve netti.

Yaşanan gerçeklik ise, bu projeleri yeterince kavrayan, burjuvazinin saldırısını gerileterek aşmaya aday olan kişi, grup ve örgütlerin gerekli çabalarından oldukça uzaktı. Herkes ayrı ayrı tellerden çalıyordu. TKP çağrışımı adına "Harici Büro", dışardan ahkâm kesiyor. TİP, "aydın" kuşatmasında nefes alamıyor, DİSK, işçi aristokratı sendikacı ve "uzman" sultasında sendikal birlik yolunda işlevsel olamıyor. Devrimci Gençlik, ülkeye taşınan moda teorilerin uzantısında, idealizmin ve romantizmin kuşatmasında kanını boşa akıtıyor, işçi sınıfının yetiştirdiği kadrolar ise, doğrudan ve fiili müdahalelerle bu gelişmelere damgasını vuramıyordu.

Bu yoldaki çabalar, anilmasa da, etkili olamıyordu; ama vardı. İşçi, köylü ve gençlik arasında ciddi kitle çalışması yapan kadrolar her dönem eksik değildi ülkemizde.

Sungurlar Fabrikası'nın işçileri de işte bu yolda inisiyatif kullanan bilinçli işçilerdendi. "Sungurlar Direnişi" adıyla tarihe kaydını düşüren mücadelelerde işçilerin birlik ve dayanışması ve elde ettikleri kazanımlar bunu kanıtlıyordu. Vahit Tulis adı da bu çerçevede öne çıkıyordu. Vahit arkadaş elbette yalnızca bu direnişteki öncü ve örgütleyici çabasıyla değil, TİP'nin başta Bursa ve İstanbul'daki örgütlenme çabalarında da öne çıkıyordu. Onun da emeği geçmişti; katkısı vardı.

Vahit, ilerici düşüncelerle nasil tanıştığını anlatırken, Bursa'da geçen ilk gençlik yıllarını, lise sıralarındaki kitapla nasıl tanıştıklarını, öğrenmek tutkusuyla kitapları yutarcasına okuyuşlarını anmadan edemezdi. Bursa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Muzaffer Gürses, Biyoloji Öğretmeni Mehmet Ertan öğrencilerini yetiştirmede oldukça fazla emeği geçmişti. Bursa'da Lise-Halkevi-TİP sacayağı herkesce hesaba katılırdı. Öğrencilerin emekçi halkla diyaloğu-bağı vardı; bütünleşebiliyorlardı. Onun öğrencilik yıllarında, anlattığına göre aralarında tek bir gerici genç insan çıkmamıştı. Kimi, şair, edebiyatçı ve sanatçıydı. Kimileri, ilerici ya da demokrat bir hukukçu, hekim ve avukattı. Bu süreçte Vahit'e de işçilik görevi düşmüştü. O oldukça yumuşak ve insancıl yanı gelişmiş bir işçiydi. Önüne koyduğu işi ilkin öğrenir, ardından büyük bir beceriyle onu yapardı. Yaparken de en iyisini yapmayı düşlerdi. Çabası buna yönelikti. Zaten devrimci ve sosyalist işçiler başka türlü devrimci ve etkili olamazdı; işçi içinde tutunamazdı; fabrikada onları patronlar barındıramazdı. Hareketimize katkı getirerek çevremizde etkili olmanın başka yolu yoktu. İnsanın nitelikleri Hareketimizin gelişip güçlenmesinde en önemli unsurdu. Vahit yalnızca kitle çalışmasında, üretiminde değil, cezaevinde de yumuşak ve insancıl yanıyla seviliyordu. Onun kimseyi incittiğine tanık olunamazdı.

İşçilerin bu türlü özellikleri, devrimcilik adına maskeli pozlarla ortaya çıkmış-çıkarılmış küçükburjuva unsurlarca daima "kullanılmak" istenmiştir. İşçilerin basit, sade ve insancıl yaşantılarını yerinde değerlendirecek kurumlaşmalara ve önder kadrolara sahip olsaydık, Vahit'ler ve hepimiz, en azından ileri yaşlarda edindiğimiz niteliklerimizi daha yetkin kurumlaşmaların rehberliğinde gerçekleştirmiş olurduk. Zaman ve kadro israfı aza inerdi. Ama saatin akrep ve yelkovanını geriye çevirebilmenin yolu yoktu.

Vahit "TKP Davası" sanıkları arasındaydı. Bu davada o sosyalizmle ilgili ve iyi niteliklere sahip olanlardan biriydi. Böyle bir davadan yargılanmaktan ötürü üzülüyordu. Öteki davalarda yargılananlardan, onların "vukuatı"ndan söz açıldıkça, bu türden bir "TKP" adına yargılanıyor olmaktan büyük bir sıkıntı içindeydi. Cezaevinde kaldığı üç ay zarfında da, bu dava dosyasındaki kötü malzemelerden ötürü, ister insan, ister belge olsun, canı sıkılmayan devrimci aramızda yok gibiydi. Vahit örgüt seçiminde yerini bulamamıştı. Dava dosyasına bu malzemeleri getirenlerin "vukuatı"nı gördükçe la havle çekiyordu; bu cezaevinden ve kimi "yoldaşlık"ları temiz tutmayan arkadaşlarından kurtulmak istiyordu.

Vahit arkadaş bu davayı ve onun mutfağını şöyle dile getirmekteydi:

"Bizler TİP'nin kuruluş sürecinde, örgütlenmesinde etkili olmaya çalışıyorduk. TİP gelişme gösteriyordu. 1965-1970 sürecinde parti içinde fraksiyon çatışmaları başlayınca, o zaman ben İst-Eminönü İlçesi'ndeydim. İlçe sorumluları olarak partide boy veren ve o günkü bilgilerimizle SD oportünizmi olarak adlandırdığımız Boran-Aren kliğinin tasfiyeci tutumuna karşı, Mihri Belli'nin fikir babalığını yaptığı MDD anlayışına karşı da bir eleştiri getiren, arayış içindeki gençlerdik. İlçede çok hareretli tartışmalar yapılırdı. İstanbul İl Yönetimi, yapılan İl Kongresi'yle MDD'cilerin eline geçmişti. Partide demokratik tartışma ve ikna yerine tasfiyecilik, kaba kuvvet, zaman zaman da lümpen eğilimler uç ver-

mişti. "Al Aydınlık", "Ak Aydınlık" ve "İşçi Köylü Gazetesi" çevrelerinin il yönetimini alma konusundaki uzlaşmayı bizim ilçe sağlamaya çalışmıştı. Fakat uzlaşma sağlanamadı. Kavga-dövüş, derken "Al Aydınlık" çevresi İl Kongresi'ni almıştı. Böylesine gelişen olaylar karşısında ne yapılmalıydı? Tartışmalar bu yöntemlere evrilince, ilçemizdeki eğilim Partizan adlı bir dergi çıkarmaya dönüştü. Bu dergi, SD ve MDD fraksiyonlarını eleştirirken bir uzlaşma çizgisi öneriyordu. Bu dergi yöresinde, Veysi Sarısözen, Sıtkı Coşkun, İvrem Keskinoğlu, Adil Özcan, Ragıp Zarakolu, Şeref Yıldız, Agah Uyanık, Nurseli Varlı, Gülay Varlı, Cihan Şenoğuz vb. arkadaşlar vardı.

"Ben o sıralarda Sungurlar Kazan Fabrikası'nda örgütlenme çalışmalarını yürütüyordum. Bir yandan da Eminönü İlçe Başkanlığı görevini... Ayrıca Partizan çevresinin toplantılarına da katılıyordum. Gerek yoğun işçi çalışmaları, gerek mizacım gereği bu kümelenmelerin arka planını-içeriğini--bir türlü anlayamıyordum. Devrimciyim diyen herkese ikircimsiz-hilesiz-riyasız bakıyordum. Sungurlar'ı örgütleme çalışmalarını yürütürken benim siyasi kimliğim anlaşıldığında işten kovulmuştum. Benim ardımdan 15-20 bilinçli işçi daha işten kovuldu. Bu süreçte, aradan bir hafta geçmeden Sungurlar'daki direnişi başlatmıştık. Bu eylem son derece organizeydi. Daha önce yaptığımız kitle çalışmalarının ürünüydü. Taleplerimiz açık ve netti: 1. Atılan işçilerin yeniden işe alınması, 2. Sendika seçme özgürlüğünün tanınması (DİSK-T.Maden-İş). 3. İşçilere maddi, manevi ve cezai müeyyide uygulanmaması, vb.'den oluşuyordu. Bu direnişimiz bir ay kadar sürdürüldü. *DİSK'ten değil ama* en başta çevre halkından, işçi ve emekçilerden, esnaftan, gecekondu halkından büyük bir yardım ve dayanışma görmüştük. Direniş sürecinde bu yardımlarla yemek bile yapıyorduk. Neşemize diyecek yoktu. İşçiler birbirine çok tutkundu. Kararlıydık. Derken devletin baskısı hissedilmeye başlandı. Polis ve jandarmanın baskı ve kuşatması da direnişimizi kıramamıştı. Başta Dev-Genç olmak üzere bütün ilerici ve devrimci çev-

relerle dirsek temasındaydık. Çeşitli dernekler, dergi çevreleri işçi ile uyum içindeydi; katkı ve dayanışmalarını eksik etmiyorlardı. En sonunda işçinin dediği olmuş, direniş başarıyla sonuçlanmıştı. Taleplerimiz arasında 1.çözümde beni işe almayan -dışlayan- patron ve DİSK'in tutumu karşısında, işçiler yeni bir direnişle benim de işbaşı yapmamı kabul ettirmişti. Patronlar işçi iradesi karşısında gerilemişti. Sendikal mücadelemiz başarıya ulaşınca işçiler beni baştemsilci seçti. Kısa bir süre sonra da 15-16 Haziran Direnişi başladı. Bölgemiz Alibeyköy'ün bütün işyerlerini uyarıp binlerce işçiyle yürüyüş yaptık. Direnişimiz ancak Sıkıyönetimle durdurulmak istendi. Sıkıyönetime rağmen işçi direnişi yer yer sürüyordu. Bizim Sungurlar işçisi Sıkıyönetimin en son teslim aldığı işçilerdendi. Daha doğrusu benim yakalanmamla direniş çözülecekti. Ardından hapishane günleri, hapiste doğan çocuklarımız, işsizlik vb...

"Bizim Eminönü İlçesi, bir süre sonra Boran - Aren kliği tarafından elimizden kaçırıldı. Kısa bir dönem sonra partinin mührü de elimizden alınacaktı. Bu haksızlıklar cereyan ederken Partizan dergisi çevresinde, bir yandan TİP'nin başındaki SD'cileri, bir yandan da MDD'cileri eleştiren tartışmalara katılıyordum. Anılan arkadaşlarla olan diyaloğumuzda bir gün bile "TKP" adı ve imajı geçmedi. Benim ilişkilerimdeki halisane niyetim, Türkiye Solunu tek bir amaç yörüngesinde toparlamak, doğru bir stratejik hatta, doğru taktiklerle tarihsel ilerleyiş çizgisinde etkili olmaktı. Biz, TİP'nin işçi sınıfının partisi olmasını arzuluyorduk. İşçi sınıfının böyle bir örgüte kavuşmasının anlamını, o gün dahi kavramaya çalışıyorduk. Bu süreçte Hareketimiz arasındaki "TKP"ye dönük maskeli niyetleri fark edemiyorduk, doğrusu bilmiyorduk da.

"Hakkımızda açılan "TKP Davası" nedeniyle ikinci kez hapishane hayatını yaşamaktaydık. Birincisinde, hadi 15-16 Haziran Direnişi nedeniyle gelmiştik. Buna bir diyeceğimiz yoktu. İrademizle bir Harekete katılmıştık. Sonucuna katlanacaktık; katlanıyorduk. Dost-düşman işin içyüzünü biliyor-

du. Fakat hapishaneye ikinci gelişimin gerçekten de benim iradi tercihimle olduğunu asla söyleyemem. Ben, buradaki arkadaşlarla yalnızca yukarda anlattığım ilişkiler içindeydim. Bu "dava" yüzünden bir de hüküm giymem beni iyice düşündürecekti. (Gerçekten Vahit bu davada hüküm giyen birkaç kişiden biriydi: TCK'nın 141.Md. gereğince 8 yıl hüküm böylelikle verilecekti...)

"Ancak cezaevinden çıkınca Eminönü İlçesinde yan yana durduğumuz arkadaşlarımızın "TKP" kulisi içinde olduğunu öğrenecektim. Biliyorsunuz daha sonra bu konuda her şey iyice ortaya çıkacaktı."

"TİP içindeki tartışmalar boyutlanınca, pek çok sade işçi ve emekçi üye bu durumu hoşnutsuzlukla karşılıyor, yapılan tartışmaları sınıfsal sağ duyusuyla yerli yerine koyamayınca parti ile olan ilgisini azaltıyordu. İşte böyle bir ortamda Veysi Sarısözen ve çevresi ilçede aktif duruma geldi. Onlar, sanırdınız görünmeyen yönetici, görünmeyen buyurucuydular. Bizim gibi sabahın köründe uyanıp, iş kaygısı, çoluk çocuğu ve yükümlülükleri bulunan işçiler, bu insanları anlamakta güçlük çekiyorduk. Üretimden gelmeyen, bir baba ocağı bulunmayan bu küçükburjuva unsurlar, anlayamadığımız "bilgi ve ilgileriyle" herkesi etkilemeye kalkışıyor, bizim adımıza angajmanlara giriyor-girebiliyor, bizim adımıza düşünüyor-düşünebiliyor, bizler de onların dediğini yapıyorduk!.. En başta benim ve işçi sınıfının adımız ve eylemlerimiz etrafında, Partizan dergisi, adından sözettiren, aksiyoner bir çevre olup çıkıyordu!.."

"Bu çevrenin mayalanma çabasında benim hatam şuydu: Bize ve bana zarar vermeyen, sosyalizm adına, bilebildiklerimizi uygulamamıza engel de olmayan bu çevreye biz de karşı çıkmamıştık. Eminönü ilçesinde zaten bu çevre dışındakilerin bir etkinliği o sıralar görünmüyordu."

Vahit'lere "TKP" olayı dürüstçe açıklansaydı, elbette onlar da özgür iradeleriyle işçi sınıfının adını taşıyan bu olguyu düşünür-tartarlardı. Oysa kötü ve zararlı olan, Veysi'le-

rin "angajmanı" değil bunun gizlenmesi, bilinçli işçiler adına başlarından büyük işlere girişmeleriydi. Dürüstlük konuyu bilinçli işçilere götürmeyi gerektiriyordu. Kabul ya da red olayı ayrıydı. "Biz işçiler mecrasını açtığımız suyun hangi değirmen taşını döndürdüğünü bilmek durumundayız" yolunda bir değerlendirme yapan Vahit, Veysi'lerin bu tutumunu asla ciddiye almadığını, hattâ onlara bir kırgınlığının olmadığını da vurguluyordu. TİP'ni adam etmek dururken "TKP"ye "angaje" olduğunu yol arkadaşlarından gizleyen birinin "vukuatı" öyle üzerinde uzun boylu durulacak bir şey de değildi. İşimize bakmalıydık. Konuya değinilmesi, gelecek kuşakları uyarmaya yönelikti. Mesele asla "şahsiyet"le uğraşmak değildi. İlkeli ve dürüst ilişkilerin devrimci saflarda egemen kılınması ve temiz bir mayanın çalınması sorunuydu. Herkesin kendi yeteneklerini tartarak bilinçli ve iradi bir adım atması, girdiği işin bütün sonuçlarına erkekçe katlanmak sorunuydu. Yoksa küçükburjuvazinin bu türden "vukatı" yalnızca Veysi'lerde değil bütün kesimlerde kol geziyordu. Kastımız, Hareketimizin içindeki zararlı kişi ve eğilimlerin ayıklanmasıydı. Elbet bu da iş içinde gerçekleşiyordu.

İşte Vahit arkadaşın yumuşak ve insancıl niyetlerle karşı çıkmadığı bu "çevre", en sonunda, "gizli gizli buzağıya gelenin aleni doğuracağı" gibi, kimi iyi niyetli insanımızın başına bu türden bir naylon "TKP Davası"nı tezgahlayacaktı.

Cezaevinde Vahit'in parmağını bastığı doğrular yalnızca bunlardan oluşmuyordu. TİP ve DİSK'in örgütlenmesinde ortaya çıkan olumsuzluklar, hele "aydın"ların düşünce ve davranışlarıyla daha da ilginçti. Onun bu gözlemlerini belgelemek yerinde olacaktır: "Müşküle köyü, Bursa'nın İznik İlçesinin bir güzel köyü. En güzel ve verimli zeytinciliğin yapıldığı bu yörede eskiden üzüm ve şarapçılık ta yapılırmış. Rum zamanı yani. Köyde ilkel zeytinyağı tezgahları da hâlâ bulunur. 500 haneli bu zengin köyün birçok özelliği vardı. Halkı silaha meraklıydı. İçki gibi geliştirilmiş zaafları da vardı. Müşküleliler dik başlıydı. Kabadayılıkları yöre köyleri

arasında anılan yanlarıydı. TİP'nin kuruculuğunda Müşküle köylülerinin katkısı anılacak yerdedir. Bu dağ köyü, Türkiye'nin okumuş-yazmış takımından bütün sosyalistlerini tanıyan köy halkı, İsmail Başaran (Şimdi hayatta değil) diye birde "önder"e sahipti. İ.Başaran Müşküle'nin yazgısını değiştiren biriydi. Siyasi olmayan bir suçtan ötürü içeri düşüp Nazım'la tanışınca devrimci fikirlere yakınlık duymuştu. Bursa Hapishanesi'nden bu türden bir donanımla dışarı çıkınca artık o da sosyalistti. En yakın arkadaşı Hasan Çakır'dan başlayarak köyde sosyalist ajitasyon ve örgütlenme çabalarına da girmişti. Büyük bir köylü önderi olan İ. Başaran anılmaya değer insanların eğitilip yetkinleşmesinde de rol üstlenmiştir. Fevzi Kavuk, Çoban İsmail (Güney), Emin Alper, İsmail Kaymaz gibi öğrencileri o yetiştirmiştir. O, "elde asa ayakta çarık" bir misyoner tutkusuyla civar köylere sosyalizmin kıvılcımlarını taşımıştı. Öğrencileriyle birlikte taşınan bu kıvılcımların izleri hâlâ İznik, Orhangazi, Gemlik, Yenişehir de vardı. Yöre emekçileri onların sayesinde sosyalizmle tanışmıştı. Bu süreçte, 1965'lerde köyün adı "sosyalist"e, köylülerinki de "komünist"e çıkacaktı. Bu köydeki sağlıklı oluşum, Bursa-İstanbul-İzmir ve Ankara'ya da yansımış; köye gerçekten devrimci insanlar gelip gittiği gibi giderek, öğrenci, bürokrat, doktor, mühendis, kısaca "entel-lümpen"ler dadanmıştı. Sanırsınız Müşküle köyü kutsal bir ziyaretgâh olmuştur! Bu "aydın"ların bilinen öteki özelliklerinden biri de ölçüsüz içkicilikleriydi. En başta İ.Başaran olmak üzere, köye gelenlerle yenilir, içilir, Nazım'dan şiirler okunur ve marşlar söylenir, köylülerin evinde birer sosyal asalak misali günlerce kalınırdı. Köylüler de büyük kentlerdeki "yoldaş"larına iade-i ziyaretlerde bulunur ve bu "gelenek" karşılıklı olarak sürdürülürdü. Evlerde, meyhanelerde "aydın"larla köylüler yer-içerdi. Ancak, köylü sosyalistler bu ilişkilerden geleceğe ilişkin ciddi ve kalıcı bir şey öğrenemezdi. Fakat Müşküleliler büyük kentlerdeki bütün ilerici etkinliklere olanca gücüyle ve içtenlikleriyle katılırdı. Yöre de TİP denilince Müşküleliler akla gelirdi. Ben de bir işçi Vahit olarak

onlarla birlikte oldum; onları evimde konuk ettim. İçki sohbetlerinde bulundum. Bir gün sosyalist köylülerden birinin içki sohbetindeki bir sorusu benim bu konudaki aymama neden olmuştu. Bu soru kafama dank etmişti. Soru şuydu: "Vahit ağabey, ben içki içmiyorum; içkiyi sevmiyorum. Ben şimdi sosyalist değil miyim? Benden sosyalist olmaz mı?" demek ki, biz "aydın"lar bu köye yalnızca içki alışkanlığım-bağımlılığını götürmüşüz. Hem de içki içilmesini aşırı lümpenliğe, tembelliğe, üretim ve hayatdışı olmaya kadar vardırmışız. Bu zaaflarımızı "sosyalist" insan davranışı diye göstermişiz! Bu türden içkicilik yüzünden köylüler bir zamanlar çok sevdikleri ve uğruna mücadele ettikleri sosyalist saflardan epeyce uzaklaşmıştır. İçkiye olan zaafı nedeniyle de artık İ.Başaran'ı ve diğerlerini sevmiyordu Müşküle köylüleri. Sosyalist Hareketimizin çeşitli ve çok yönlü sorunları onları hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Ülkedeki ilerici saflardaki çürüme, TİP ve DİSK'in neden maya çalamadığı gibi konuların temelinde kimi "aydın"ların bu türden ilişkileri de yatıyordu."

Vahit arkadaşımızın gözlem ve yargılarında haklılık payı yüksekti. Vahit, kendisine ve sosyalist harekete büyük zarar verenlerden çok çeken biriydi. Fabrikalar onun yüzüne kapatınca kapısını, o da ekmek parasını terlikçilik yaparak çıkaracaktı. O, terlikçiliği de işçiliğindeki gibi bi hakkın yapacaktı. Naylon "TKP" kuran, adını ve arkadaşlığını sömürenlere kızdığından TİKP saflarına (geçici de olsa) savrulacaktı. Şimdi yüzde yüz bağımsız ve yüzde yüz işçi sınıfı ve sosyalizmden yana kararlı tavrıyla, deney birikiminden dersler çıkararak sürdürüyordu kavgasını...

BURHAN KABATAŞ

THKP-C Davası "İşçi Kesimi" (Sayı No: 1973/14, Esas No: 1973/97-7.5.1973 tarihli iddianame)'nden yargılanan Burhan Kabataş, söz konusu davanın 3.sanığıydı. Auer fabrikasında yetenekli bir işçi, T.Maden-İş Sendikası'nın bilinçli bir temsilcisi, 15-16 Haziran Direnişi'nin ve daha birçok kitlesel çıkışı yaşamış bir devrimci insanın bu davada işi neydi? THKP-C vb. örgütlenmelerin işçi sınıfının bilinçli kadrolarıyla organik bir ilişkisi var mıydı? Bu türden örgütlerin teori/pratiği işçi sınıfının davasıyla uzak-yakın bir konumu yokken neden "işçi kesimi" adıyla bir ek davaya ihtiyaç duyulmuştu? Bir zamanlar TİP'nin gerçekten PARTİ, DİSK'in ise, SENDİKA olmasını arzulayan, bu yolda mücadele veren bilinçli işçilerin iddianamede iddia edilen "suçları" işlediğine ilişkin hukuki bir dayanak var mıydı? İşçiler TİP ve DİSK deneyiminden sonra THKO ve THKP-C vb.örgütlenmelere nasıl bakıyordu?

"İşçi Kesimi" adıyla açılan dava ilkin 54 işçiyi kapsamaktaydı, giderek bu sayı yüzü aşacaktı.

Selimiye Askeri Cezaevi, yukarda anılan soru ve sorunların tartışıldığı bir cezaevi mekânıydı. Sistemin mantığını oldukça başarılı biçimde kavramaya aday Devrimci ve Sosyalist Kadro'lar, sınırlı bilgileriyle de olsa, 12 Mart faşizminin ne yaptığını biliyordu. Yalnızca Kemalizme oldukça fazla prim veren ve "cunta"ların işbaşı yapmasıyla memleketin kurtulacağına, bu arada kendilerinin de cezaevinden salıverileceğine inananlar dışında, herkes faşizm konusunda doğru tahlil yapıyordu.

"Sabotaj Davası" ile "Bomba Davası" sanıkları arasında bulunan kimi "cunta" bağlantılı sanıklar bile, 12 Mart faşizmiyle tanıştıktan sonra faşizm konusunda bilimsel bilgi edinmenin gereğini kavramaya yönelecekti. "83 Sanıklı Denizci Subaylar Davası" sanıkları arasında da faşizm konusunda oldukça bilimsel tahlil yapma yeteneğine sahip arkadaşlar çıkacaktı.

12 Mart faşizminin asıl hedefi İŞÇİ SINIFI Hareketiydi. Gençlik temeline dayalı örgüt ve gruplaşmalarla çeşitli "cunta" bağlantılı davalar, tekelci sermayenin saldırdığı hedefler arasında, vitrindeki dolgu malzemesiydi. Sistem elbette önünde engel oluşturan sosyal muhalefet odaklarından tümüyle kurtulmak, onları dağıtmak istiyordu. En başta modern proletaryanın kadroları, bilinçli genç öğrenciler, emekçiden yana aydınlar, sivil ve asker bürokrasinin ilerici ve yurtsever kesimleri faşizmin boy hedefiydi.

Bütün kusurlarına rağmen DİSK ve TİP'nin başını çektiği örgütlenmeler işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğinin ne demek olduğunu herkese öğretiyordu. Türkiye'nin sosyal devrimi, işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği ekseninde gerçekleştirilecekti. Bir yandan ABD emperyalizmi, öte yandan devrimci ve sosyalist sol içinde görevli olan burjuva ideolojisi ve revizyonizmin özel ulakları, tekelci sermayenin gündeminin uygulanmasında başarılı roller üstlenecekti; 12 Mart 1971 faşist darbesiyle üstlenmişti de...

Dünya devrimci pratiğinden ülkeye bilinçli-bilinçsiz (fark etmiyor) ce taşınan "devrim teorileri", özellikle de gençlik kesiminde büyük yankılar yapıyor ve taraftar kazanıyordu. Yüzyıllarca baskı ve sömürü altında tutulan ülkemiz insanı büyük bir öğrenme ve örgütlenme özlemi içindeydi. İlerici örgütlenme geleneklerimizin kalıcı kurumlaşmalar bırakmayışı ve henüz aşılamamış zaafları yüzünden ülkeye ithal edilen "devrim şablonlarının" zararını aza indirmeye yetmiyordu.

Burhan Kabataş gibi bilinçli işçiler, cezaevinde son derece alçak gönüllü, ağır başlı ve yüksek tevazularıyla işte bu tür-

den konuları tartışırdı. Bilimsel bilgileri çok sınırlı da olsa, sınıfsal sağduyularıyla her şeyi yerli yerine koymakta asla duraksamazlardı. Dışardayken elde edemediği bilgi birikimini büyük bir susuzlukla cezaevinde edinmek istiyordu. Düzenli ve sistemli okumak, sabah erken kalkmak, spor yapmak, kahvaltı, volta ve okuma saatlerini saptırmayan biriydi o.

Serbest saatlerde genel konularda genç öğrenci ve subaylarla yapılan ilginç tartışmalar olurdu. Bu kesim belki de hayatlarında ilk kez işçi sınıfı ile birlikteydi. İşçi sınıfının davası adına(!) öne çıkan, büyük kurum ve kıyımlara uğratılan bu insanların cezaevinde de olsa işçi sınıfıyla tanışması taraflara çok şey öğretmeliydi. İşçi sınıfının bilinçli kadroları da, kendi hareketleri ve sınıfın adını anarak öne çıkan bu tür örgütlenmelerin yerine kendileri için sınıf olmanın atağını gerçekleştirmeliydi. Küçükburjuvazinin elinde olan bir örgüt silahını mutlaka ele geçirmeliydi.

1970'lerin Türkiye'sinde, DİSK ve TİP'nin işlevsel olamayacağı, yani işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliğini gerçekleştirerek, Türkiye'nin sosyal devrimi yolunda üzerine düşen görevi yerine getiremeyeceği, çok geçmeden anlaşılınca, o günkü devrimci ve sosyalist solun kadroları, hareketin bu kamburdan kurtulmasının yollarını aramaktaydı. Sosyal muhalefeti yönetip yönlendirecek bir mekanizmaya ve kurmaylığa büyük bir ihtiyaç vardı. Kitlelerin hareketliliği her siyasi akımı düşündürüyordu. İktidar sorununu devrimciler yanında, kimi "cunta" bağlantılı örgütlenmeler de düşünüyordu. İşçi sınıfı ve emekçi halklarımızın örgütlü gücüyle iktidara -sosyal devrime- yürüyen bu uzun yürüyüşünde, çabuk ve kestirme yol ve yöntemlerle; yani darbecilikle, iktidara gelmeyi hayal edenler arasında, gerçekten bu ham hayale içtenlikle inananlar da vardı. Bilgi ve deney eksikliğinden, ya da modern proleter örgütlemelerin zaaflarından da olsa bu eğilimlerle mücadele etmek gerekiyordu.

Uluslararası tekelci sermaye ve onun ülkedeki uzantısı yerli ortaklarının yaşadığı krizi, ancak işçi sınıfının başını çektiği bir örgütlülüğün çok yönlü mücadelesiyle aşılacağı

açıktı. Öğrenci ve Subay devrimcilerin, sosyal sınıf gerçekliğinden çok uzak olan teori/pratiği, 12 Mart baskınıyla büyük bir yara almıştı. Cezaevlerinde, bu yarayı onaramayan kadrolar, işçi sınıfı faktörü hakkında çok "sevimli" tartışmalara çanak tutuyordu. Hava Kuvvetleri'nden bir subay tutuklu, Burhan gibi çok sabırlı ve dinlemesini seven bir işçiyi bulunca "teorik"propaganda taarruzuna geçerdi: "Devrimciler, şunu yaptı, şunu gerçekleştirdi, işçi sınıfı adına bankaları kamulaştırdı, soygun yaptı, fidye istedi, adam kaçırdı, silahlı propaganda yaptı, 15-16 Haziran Direnişi'ni gerçekleştirdi!.." Söz 15-16 Haziran Direnişi'ne ve de işçi sınıfı adına yapılanlara gelince, Burhan son derece yumuşak bir uyarıyla: "O kadar uzun boylu değil. Ben işçiyim. 15-16 Haziran Direnişi'ni de yaşadım. Tereciye tere satmaya kalkmayın.15-16 Haziran Direnişi'nin ne örgütlenmesinde ne de eyleminde "devrimciler" vardı. Biz vardık. Bizim sınıf vardı. Hele subaylar hiç yoktu. Öğrenci gençlik tam manasıyla tatildeydi. Dev-Genç'in ise, işçi sınıfıyla hiçbir bağı yoktu ki, hareketimizi gerçekleştirmiş olsun. Dev-Genç'in gözü "kent ve kır gerillacılığı" efsunuyla karartılmıştı. Devrimciyim diye söze başlayanların işçi sınıfı diye bir sorunu yoktu. İşçilerin de sorunları vardı. Biz de örgütsüz ve dağınık sayılırdık. "Kent ve kır gerillacılığı" sizinkilerde bir özentiydi. Gerilla sizlerin yaptığını mı yapardı? Gerillanın ilkin bir Partisi, Programı olurdu. Devrimci stratejisi ve taktikleri olurdu. Gerilla, işçi ve emekçilerin kütlesel desteğini alırsa gerilladır. Öğrenci gençliğin, subayların, kimi aydınların işçi sınıfı ve emekçilerle bir bağı yok. Evet sizleri seviyoruz, iyi çocuklarsınız; biz sizin kadar atılgan değiliz. Ağzımız da öylesine laf yapmıyor. Fakat çok büyük hata yaptınız. Bizleri bu cezaevine getirerek sınıftan kopardınız. İşimizden-gücümüzden ettiniz. Oysa bizim yerimiz fabrikalardı. İşçi sınıfını davadan soğutan "eylem"ve "ilişki"lerinizle sosyalizmin mayalanmasına, geçici bir süre için de olsa, engel oldunuz!" diyerek, anlayana, tarih ve sınıf bilinci dersi verirdi.

Burhan Kabataş bunları dile getirecek kadar ideolo-

jik/teorik donanıma sahipti. Bu arkadaşlar TİP ve DISK'in tabandaki militan, sözüne güvenilir, önder nitelikli işçilerdi. "İşçi Kesimi" Davası, THKP-C'nin önder kadroları arasında baş gösteren "ideolojik ayrılık"lardan sonra, işyerinde ve semtinde işçi arasında büyük ağırlığı olan ve genellikle de TİP ve DİSK'in merkez oportünist kliğine şu ya da bu düzeyde eleştiri yöneltebilen bilinçli işçilerden oluşuyordu.THKP-C'nin banka soygunu, fidye isteme, adam kaldırma vb. "eylemleri"nin yanlış olduğunu, işçi sınıfına gidilmesi gerektiğini söyleyerek "jetonu düşürüp" yarım doğruları kavramaya yüz tutanların, ilkesiz, projesiz bir yönelişle, ve de sınanıp denenmemiş küçükburjuva öğrenci gençler aracılığıyla, işçilere "müracaat edişi", son tahlilde bulunduğu yörede iş yapmaya aday kadroların açığa vurulması anlamına geliyordu.

Küçükburjuvazinin sol atağı, bir yanlıştan öbürüne saatin rakkası gibi gidip-gelince, kendisi için sınıf olmaya aday kadroların kullanacağı inisiyatifler köreltilmiş oluyordu.

Dönemin sosyal uyanışı öyle bir noktaya tırmanmıştı ki, sıradan bir devrimci, ordu, polis, öğretmen, memur vb. kesimlerde, çok rahat örgütlenmeye gidebilirdi. Örgüt kurmak, aidat toplamak, bağış almak, kitap okutmak, anılan-anılmayan eylem koymak işten değildi. Öğrenci gençlik ve işçi sınıfı da aynı durumdaydı ve en kalabalık örgütlenmeler bu iki kesimde gerçekleşiyordu. Öteki emekçi katmanların örgütlülüğü ve arayışları da kayda değer ölçüde yüksekti.

Burhan Kabataş, TCK'nun 141/1. Maddesi uyarınca yargılandı. Daha önce 6136 sayılı kanuna muhalefetten bir de "sabıkası" vardı. Emekçi halkımızın da silaha merakı vardı. Silah kullanmak, taşımak yalnızca küçükburjuvazinin tekelinde değildi.

"İşçi Kesimi" Davası, kamuoyunda yankı uyandıran öteki vitrin davalardan "Sabotaj Davası" ve "Bomba Davası" gibi, birbiriyle de ilişkisi kurulmak istenen, hattâ 15-16 Haziran Direnişi ile de irtibatlandırılmak istenip de, bilinçli işçi-

lerin Kontr-Gerilla'daki kararlı tutumuyla bir türlü bağlantısı kurulamayan, bir davaydı. Tekelci sermaye işyerlerinde, sendikalarda etkili işçilerden kurtulmak istiyordu.

Kontr-Gerilla'da işkenceden geçirilen İlhan Selçuk, Talat Turhan vb.'lerin etkinlikleriyle, sistemin bu "geleneği" açığa vurulurken; işçi sınıfına yapılan dünyanın en korkunç işkenceleri, duruşma tutanaklarına bile geçirilemedi; belgelenemedi. İşçi sınıfı bir anlamda sahipsizdi.

"İşçi Kesimi" Davası'na bilinçli işçileri taşıyanlardan Faruk Aral ve Kenan Yeğin ise, hayatlarında tutuklanmamış ve işkence görmemişti. Hele bu ikincisinin kimliği, bilinçli işçilerin bütün araştırmalarına rağmen bir türlü yerli yerine konulamıyordu. İşçileri "bilinçlendirip" eğitmek (!), "üzüm salkımı modeli örgütlemek", "Komite ve hücre" kurdurtmak, bu bayların, dahası ne THKP-C'nin ne de ondan ayrılanların işiydi. İşçi sınıfını örgütlemek çok ciddi bir sorundu.

Sıkıyönetimlerin "sıkı"lığı aşılıp, sistemin baskı ve terörü başka bir şeye dönüşünce "İşçi Kesimi"nden Burhan Kabataş gibi bilinçli işçi önderleri bir daha fabrikalara giremeyecekti. Onlar açısından en büyük cezalandırma üretimden koparılmak ve işsiz kalmak tehlikesiydi. Bilinçli işçilerin böylece ebediyen işsiz bırakılmasına karşı ne DİSK'in ne de TİP'nin gündeminde bir sorun vardı. Bu türden bir "sosyal kader" onları ilgilendirmiyordu. İşçi sınıfının sendikal-siyasal birliği için dövüşen bilinçli işçilerin bu sorunu karşısında THKP-C'nin ikiye bölünen kanatlarının da sayı-suyu yoktu. Nasıl olacaktı ki?

"Kent ve Kır Gerillacılığı"nda ortaya çıkan yanlışlıklar sürecinde, "işçi sınıfına müracaat" edenler, DİSK ve TİP merkez oportünist kliği gibi hayatlarında bir kez olsun Kontr-Gerilla tezgahından geçerek cezaevine getirdikleri bilinçli işçileri bir daha aramayacaktı; aramamıştı. Üretimden, hayattan, mücadeleden kopartılan bu insanlar, DİSK, TİP ve THKP-C vb. örgütlenmelerin çekim alanı dışına düşecekti haliyle.

"İşçi Kesimi"ni yalnızca insani nedenlerle de olsa arayan-soran da çıkmamıştı.

Burhan Kabataş, sınıfsal ahlakını ve konumunu asla gölgelemeden, inşaat işçiliği, sıva, mozaik onarımı vb. gibi işlerde çalışarak üretimden kopmayacaktı. Bu arkadaşların hayatında yakınmak, yalvarmak, ağlayıp sızlamak gibi şeyler yoktu. Onlar işkence edebiyatı bile yapmayacak kadar onurlu, sade ve basit insanlardı. Devrimci mücadelede, bu türden yaşantıları olan kişilikleri belgelemek, anmak, unutmamak gibi devrimci geleneklerimiz ise yoktu.

HÜSEYİN ÖZYAMANOĞLU

Hüseyin arkadaş KDİKB Davası'nın sanıklarındandı. *İşçi Birliği*'ni birlikte kurmuştuk. Onunla daha önce de birlikte yargılanmıştık, 15-16 Haziran Direnişi'ni "ayaklanma" olarak niteleyen sistemin İstanbul Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin süresi (üçbuçuk ay) bitince, açılan davalar "sivil" mahkemelere devredilmişti. İzmit 2.Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1970/662 sayılı dosya ile yargılanmamız uzun yılları almıştı.

Hüseyin 15-16 Haziran Direnişi'nde, cezaevinde ve duruşmalarda, hele poliste hiç de kötü bir sınav vermemişti. İşçilerin büyük çoğunluğu gibi o da dürüst ve namuslu davranmıştı. "Bu tarihi yürüyüşe bilerek, asla kandırılmadan katıldığını" tutanaklara geçirecekti. İşçi sınıfının kendisi için sınıf olma yolunda iradesini ve inisiyatifini ortaya koyarak gerçekleştirdiği bu "Tarihi Yürüyüş"ün, birilerince: "Efendim, işçi arasına maksatlı biçimde sızmış anarşist, komünist ve bölücü unsurlar, masum işçileri ayaklanmaya zorlamıştır" biçimindeki propagandalarıyla, 150 bin işçinin üretimi iki gün süreyle durdurarak alanlara çıkmasını, ekonomik ve siyasi taleplerini haykırmasını, kimi "bozguncuların" marifeti olarak göstermeleri, onlar açısından son derece doğaldı. O nedenle bu oyuna gelmeyen, sınıf bilincini her koşulda konuşturan işçilerin duruşmalardaki tavrı, harekete sahiplenmeleri elbette en başta anılmalıydı.

Hüseyin gibi doğru dürüst okuma-yazması bile olmayan sıradan işçilerin bu tavrına rağmen, DİSK yöneticileri-

nin, Dev-Genç yöneticilerinin polis ifadeleri son derece kötüydü. Hattâ zaman zaman çirkin ihbarlarla doluydu. Böylelerinin cezaevi yaşantıları, mahkeme deneyleri de yaptıkları "devrimci" çağrışımla ters orantılıydı.*

Hüseyin, 12 Mart 1971'in Sıkıyönetiminde de sınıfsal sağ duyusu ve sezgileriyle küçükburjuvazinin mangalda kül bırakmayan şarlatanlarından daha iyi bir sınav verecekti. Bunun değişmeyen başlıca nedeni, üretimden gelmiş olması, her işçide iyi-kötü bulunan ahlâk-namus anlayışının gelişmiş olmasıydı. Üretimdeki insan, bilimsel bilgi ve bilinçten yoksun da olsa, sosyal hayatta insanlarla birlikteydi. Onu vareden bu sosyal çevrede kalıcı olabilmesi için, insan yüzüne çıkabilmesi için mutlaka dürüst ve namuslu kalması şarttı. Oysa küçükburjuvazinin durumu öyle değildi. Bir kere üretim dışıydı. Ya bir sosyal asalaktı, ya da baba ekmeği yiyordu. Sayı-suyu yoktu. Elbette küçükburjuvaziden gelen, fakat bilgi, bilinç ve kararlığıyla sosyal pratik deneyimi olan bir avuç istisnalar bu tanımın dışındaydı. Böylelerinden son derece tutarlı, yiğit ve korkusuz devrimciler de çıkacaktı; çıkıyordu.

Hüseyin'in çok yoksul bir yaşamı vardı. Salaş bir gecekondusu, önünde bir bahçesi, çilekeş ve çok kalender bir eşi ve bir düzine çocuklarıyla işçi-emekçi karışımı bir yaşantısı vardı. Kendisi modern üretim yapan fabrikalarda aşçı olarak çalışır, eşi de bahçeye kara lahana başta olmak üzere sebze vs. eker, çocuklara bakardı. Hüseyin'e katlandığına bakılırsa eşi, son derece sabırlı biriydi. Çocukları hastalıktan, yoksulluktan ve pislikten kırılırdı adeta.

Hüseyin tutuklandığında tüberküloz teşhisiyle 20 günlük bir SSK hastane tedavisinden yeni çıkmıştı. İlaç kullanıyordu. İfadesinde bu durumu belirtmişti. Yazılı sorgusunda da hücrede günlerce tutuluşunu, işkenceye maruz kalışını,

* Ayrıntılı bilgi için bakınız : (S.Ö.) 1) **İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran** 2) **15-16 Haziran-Direnişin Anıları,** Sorun Yayınları, 1976, İstanbul.

MİT ve polis karışımı ifade seanslarında kan tükürdüğünü belgeleyecekti. Kendisine zorla kabul ettirilmek istenen ve benim aleyhime yazılı ifade tutanağını da Hüseyin imzalamayacaktı. İşkencede kendisine, benim için, "o dışardan besleniyor, sen ise yoksulluk içindesin" denildiğinde, "hayır, S.Ö. namuslu ve yoksul bir işçidir. 15-16 Haziran Direnişi'nden beri, tam bir yıldır işsizdir. İftira etmeyin! Onu hiçbir fabrika işe almıyor. Proleter Devrimci Kurultay'a gittiğinde yol parasını bile biz vermiştik..." Biçiminde dürüst karşılıklar verecekti.

KDİKB Davasında, iddianameye karşı İşçi Birliği'ni ve eylemlerini savunacaktı.

Hüseyin'in cezaevi yaşamı, onun kalender, şakacı mizacına çok uygundu. Gençlerle kaynaşmıştı. Birlikte yaşamanın gereklerini yerine getirecekti. Ondan kaynaklanan bir sorun da çıkmayacaktı, içerde kaldığı süre içinde.

Hüseyin ile 1.TİP deneyiminde de birlikteydik. 1970'lerin kültür ve deney birikimiyle o, bir hayli uyanık ve yaman bir işçiydi. Çalışırken bile devrimci görevini yerine getirirdi. Dili, dur-durak bilmezdi. Yemek pişirirken, sebze, meyva ve et doğrarken, o bir pundunu bularak sözü siyasete; yani kapitalist sömürüye getirir, çok ağır benzetmelerle, şakayla, zaman zaman da küfürle karışık ortalığı kırıp geçirirdi. Parti nedir, sendika nedir, gençlik örgütü neye yarar, kitle örgütlerinin işlevleri hakkında, bu sorulara doğru cevaplar arayan sınıf bilinçli işçilerden birkaç gömlek geride, ama derin bir sezgiye sahipti bizim aşçı Hüseyin. Onu okutmak, iş vermek sorumluluk ve disiplin aşılamak ve zamanla bilinçlendirmek gerekiyordu. Yoksa işçi içinde de rastlanan kimi lümpen eğilimler ve ilişkiler arasında harcanıp gidecekti çocukcağız. Oysa ona kitap okutmak, verilen işlerin arkasını getirmesini beklemek ve disipline etmek oldukça zordu.

KDİKB gibi örgütlenmeler, onun ve hepimizin sosyal pratikte eğitilerek donanımlı olmasına yarayacaktı. Yöresel devrimci inisiyatifleri bağrında birleştirecek ilerici bir parti

kurumlaşması yoktu. TİP bu görevi yerine getiremiyordu. Büyük coşku ve dayanışmalarla terimizi-kanımızı cömertçe sunduğumuz TİP, en başta sınıf bilinçli işçileri, aydınların en ileri unsurlarını, devrimci gençliği partiden tasfiye ediyordu, çeşitli "gerekçelerle". İlerici gelişmelerin küçükburjuva ve burjuva sol çizgilerden gelen tasfiyeci kuşatması kırılamıyordu. Hakim gerici sınıfların işini kolaylaştıran bu tasfiyeci kuşatmalara karşı çıkacak ve elbette başımızın çaresine bakacaktık. Bu açıdan KDİKB deneyiminde bizleri devrimci açıdan kimse suçlayamazdı. Örgütsüz devrimci mücadele düşünülemeyeceğine göre, *İşçi Birliği* vb. örgütler aracıyla hareketin yöresel sorumluluklarını üstlenmek zorundaydık. Bizleri, hepimizi kucaklayacak bu türden örgütlenmeler aracıyla Modern Proletaryanın Parti'sini oluşturmanın temel taşlarını hazırlayacaktık. Nihai amacımız oydu. O nedenle KDİKB gibi "geçiş örgütleri" deneyimi sınanmalıydı. 1970'ler ortamında bu türden yerel inisiyatifler, bir anlamıyla yerli sovyetler (şuralar, konseyler, komiteler, bilinçli ve iradi müdahaleler) demek oluyordu. Bu yerli deneyleriyle öne çıkan örgütlenmelerin ülkedeki sayısı 600 kadardı.

Hüseyin, işte anılan bu türden bir disiplinin bir parçasıydı. Fakat gelişme ve ilerleme gösteremeyen bir parçasıydı. 30 yaşına gelene kadar kendisiyle kimse ilgilenmemişti. Oysa zamanında onun sınıfsal sezgilerini biçimlendirmek mümkündü. TİP ve sendikalar, bu türden işçilerin açılım yapmalarını sağlayamıyordu. İşçiler, partide ve sendikada kulaktan dolma bilgi kırıntılarıyla idare ediliyor, bilinçlenemiyordu. Hüseyin, işte bu "eğitim"lerden edindiği kırıntı bilgilere, kendine özgü espri ve küfür zenginliğini katarak çevresindeki bilinçsiz işçilerle cebelleşip duruyordu.

Örneğin bir işçi batıl şeylere mi inanıyor, ya da gerici bir partinin bağnaz bir taraftarı mıdır, ya da TİP'de sağ teslimiyetçi bir oportünist midir, artık Hüseyin o kimseyi ömrü billah rahat bırakmayacak demektir. İşçilerin DİSK-Türk-İş vb. sendika tercihlerinde bile onun acımasız ve saldırgan yanı hemen öne çıkardı. Patron yanlısı sendikacıları, aristok-

rat işçileri, yerine ve zamanına göre azarlar, küfreder, sorular sorar, incitir ya da cezalandırırdı. Artık Hüseyin o gün hangi tarafından kalkmışsa...

Onu bilinçli bir proleter gibi tutarlı ve dengeli biçimde yoğurmanın yol ve yöntemi nasıldı? Hüseyin hangi dilden anlıyordu? İşin bu yönü çok karışıktı; sorunu cevaplamak ta zordu. Sanırım onu KDİKB'ne çekmekle bu yolda ilk ve doğru bir adım atılmıştı. Gerisi iş içinde gelişip güçlenecekti. Amacımız buydu. Bizim-hepimizin yeteneğine kalıyordu Hüseyin'in bilinçlenmesi.

Hüseyin verilen görevleri yerine getirmek için çaba gösteriyor, toplantılara düzenli geliyor, tartışmalara katılıyordu. Verdiğimiz kitapları kendisi okumuyor, ama onların dağıtımını düzgün olarak gerçekleştiriyor ve parasını getiriyordu. Bu tutumuyla çok iyiydi Hüseyin, öteki anılmaya değmez çürüklerin yanında. Oysa kimileri, kitap, dergi, gazete ve bildirileri çok disiplinsizce dağıtıyor, denetlemiyor, paraları toplamıyor, üzerinde tutuyor ve hesabını temiz vermiyordu.

Çalışmalarımızda her gün ondan yakınmalar gelirdi. Bu eleştiriler derneğe ulaştıkça, "Hüseyin gene bir halt karıştırmıştır" derdik içimizden. Onun insan ilişkilerinde açtığı yaraları onarmak oldukça zordu.

Hüseyin ile özel olarak da ilgileniyordum. Dostluk ilişkilerimizi devrimci arkadaşlığa dönüştürmek amacıyla sık sık gecekondusuna eşimle birlikte giderdim. Yamaç bir arazide, briketten kurulmuş bir evceğiz. Önünde bir çitle çevrili bahçesi, sebzeler ve çiçeklerle güzelleştirilmiş bir gecekondu. Bir yanda gübre yığını, evceğizin önünde de bir sundurma vardı. Teneke kutularda çeşitli çiçekler eşimin de hoşuna gitmiş, ona kendi köyünü hatırlatmıştı:

- Ne iyi bir eviniz var Hüseyin. Keşke biz de böyle bir evde otursaydık.

- O iş çok kolay yenge. Yeter ki siz karar verin...

- Nasıl yani?

- Bak şu yamaca, yani tepeye kadar allahın toprağı. Birkaç yüz briketle size de hemen bir yer çevirirız. Bir hafta sonu "amele taifesini" de toplarız hemen, bu arada sağlamlarla oportünistleri de sınamış oluruz, olur biter.

Hüseyin'in dilinden eksik olmayan en büyük küfür "oportünizm" idi. Gecekondu önerisinde bile oportünizmi anmadan edemiyordu. Onu frenlemek gerekiyordu:

- Hüseyin, bırak şu oportünist lafını, vara-yoğa, yerli-yersiz her yerde kullanıyorsun bu kelimeyi. Açma şu torbanın ağzını!

- Torbanın ağzı nasıl açılmaz ağabey? O dürzülerin yüzünden değil midir çektiğimiz?

Sözü başka alanlara çekmek gerekiyordu. Onun evine gelmemizin asıl anlamı teorik tartışmalara girmek değildi. Bu görevimizi gerektiği yerde zaten yapıyorduk.

- Yahu sizin köpeğiniz, tavuklarınız da var. Ne iyi.

- Vardır, vardır. Fukaranın tavuğu, horozu ve de iti yoksa neye yarar onun fukaralığı?

- Bacı senin yakışıklı evde de hep böyle midir? Daima herkese takılır durur mu?

- Bakmayın siz ona, hele şöyle buyurun, şu minderi arkanıza yerleştirin, yenge sen de şöyle geç, oğlanı da bırakın çocuklara karışsın, hayvanları tanısın.

Hüseyin'in mahallesini, yöresini, eşi ve çocuklarını, bütün ilişkilerini bu türden ziyaretlerle öğrenmiştik artık. Onu başıboş bırakmıyorduk. Gidişlerimizi sıklaştırmıştık. Eşi de bizlerden hoşnuttu. O da bize geliyordu. Bir gün eşi dayanamayıp ağzını açmıştı:

- Ağabey, hanemizin kapısını açan aklı başında adam çok az. Sizleri sevdim, derdimi size açacağım. Bizimkinin varlı vakitsiz eve getirdiği kimselerden şikayetim var. Bahçeye her gelişlerinde sofra kurduruyor. Demiyor ki, avrat evde yenecek bir şey var mı? İçki de içiyor. Getirdiği adamlarla bir de tartışıyor. Hem de onlara hakaret ediyor. Herkese

"oportünist" diye saldırıyor. Cahiliz, manasını bilmiyorum ama, sövüyor herhalde? Getirdiği adamlar da bu sözün manasını bilmiyor. Aralarında kavga çıkıyor. Ele güne rezil olacağız. Ne olur, Hüseyin'in kulağını bükün. Eve adam getirmesin. İçki-miçki içmesin. Sigarayı bıraksın. Bak bir düzine çocuk var. Ben de hamileyim. Üste yok, başta yok. Eli de çok açık. Aylığını alınca eve az bir para bırakıyor, bazen bakkala borçlanıyoruz. Ne olur onu yola getirin. Diye yakınıp duruyordu.

Hüseyin'i kıskaca almıştık. Onu iyice sıkıştırıyorduk. Düzenli rapor da alıyorduk: "Eve uğradın mı, para bıraktın mı, eşinin gönlünü alıcı şeyler söyledin mi, içkiyi, sigarayı bıraktın mı, eve adam götürüyor musun, kahvede din aleyhine konuşuyor musun? Bize hangi işçileri tanıştıracaksın? Sorunlara duyarlı kimseler var mı mahallede? Ona buna oportünist diye saldırıyor musun?" vb.

Oltaya gelmeyen balık misali onun düzen ve disiplinden anladığı yoktu. Yapılan eleştirileri sabırla dinler, doğruluğunu onaylar, fakat gene bildiğini okurdu. Onunla birkez yola çıkmıştık; ya onu bütün kusurlarıyla yanımızda taşıyacaktık ya da ilişkilerimizi koparacaktık. İnsanın değişip eğitileceğine olan inanç ve güvenimizle Hüseyin ile bıkmadan uğraşacaktık.

Örneğin kahvede işçi ve işsizlerle diyaloğuna hiç karışmaz dinler ve Hüseyin'in bu diyalogda yaptığı hataları sonradan acımasızca eleştirir ve uyarırdık. Tartışmayı, altından kalkamayacağı sonuçlara götürüyordu; bunlar arasında din, batıl inançlar, tanrı, sarı sendikalar, siyasi partiler ve doğal olarak oportünizm baş köşeyi tutuyordu. Oysa bu insanların eğitilmesi gerekiyordu. İşe yetenekli işçiler koyulmalıydı. Hüseyin'e bu türden ilişkiyi yasaklamıştık. Başka çaremiz kalmamıştı. Onun en çok işe yaradığı yer, işçi hareketlerinde sarı sendikacılar ve işçi aristokratlarına yaptığı saldırılardı. Patron uşaklarına karşı küfürlü eleştiriler bazen işe yarıyordu. Ne yazık bu çürük insan malzemesi Hüseyin'in dilinden anlıyordu: "Ulan zibidiler, kıçı kırık dürzüler, kurt kılık-

lı itler, insan kanı yiyenler!" diye diye fabrika yemekhanesinde servis yaparken laf çakıştırır, yediklerini burnundan getirirdi. "Zıkkımlanın köpeoğulları, yiyin, yiyin ki iyi havlayıp kuyruk sallayasınız!- Siz kuyruklarınızı sallayamazsanız patronlar bize ne der sonra!?.." Bu sözler onun ağzından çıkan en "temiz"leriydi.

Hüseyin'in tavrı gibi örneklere işçiler arasında da rastlanırdı.

Burada bir örnek daha vermeliyiz, onu tam olarak tasvir etmek açısından.

Bir akşam, geç saatlerde İzmit'e dönüyordum. Sokaklar tenhaydı. Kenti büyük gürültülerle ikiye ayıran trenin geçişini beklerken, aniden karşı geçitte Hüseyin ve bir işçi arkadaşın bana doğru geldiğini görmüştüm.

- Ne o Hüseyin, ne bu hal, bu saatlerde sokaklarda ne işiniz var? Kafalarınız da kıyak maşallah?

Yanındaki işçi cevap vermişti:

- Ağabey, aramızda bir tartışma çıktı; bir müşkülümüz var; onu seninle çözeceğiz. Sizin eve uğradık, yenge İstanbul'a gittiğinizi söyledi; geç gelecekmişsiniz. Biz de yolunuzu bekledik, kusura bakma...

- Sabahı kurt mu yedi, acil bir mesele mi var? Derdiniz nedir?

- Ağabey, seninle gerekirse sabaha kadar oturup şu "oportünizm nedir" sorunumu görüşeceğiz. Gel bir işkembeciye gidelim, ilkin şu ahmak kafamız bir açılsın, sonra ya sabahçı bir kahveye, dilersen bizim eve de gideriz. Ne olur bizi kırma.

- İyi ama gecenin köründe, hem de cilalı kafayla oportünizmi konuşmak nereden çıktı? Böyle şey olmaz. Başka zaman konuşabiliriz. Ayrıca hepimiz yarın işbaşı yapacağız. Uyumamız da gerek.

- Tamam ağabey, doğrusun, güzel söylüyorsun. Fakat biz senin yolunu gözledik. Çaresiz konuşacağız. Yalnızca bir-

kaç cümleyle tartışacağız, Gerisini dediğin gibi başka zaman çözeriz.

Gecenin bu saatinde işkembeciler kapalıydı. Sabahları süt ve kahvaltı veren bir yere oturmak zorunda kaldık.

Hüseyin söze başladı:

- Ağabey, ben bu adamlara oportünist diyorum, küfür yerine koyuyorlar ve bana çok kızıyorlar. Oportünistlerin yaptıklarını bir bir anlatıyorum, beyinleri bir türlü almıyor. O zaman aramızda hır çıkıyor, başlıyoruz kavgaya. Bu adamlara oportünizmi anlatamadık gitti!

Hüseyin'in bu girişini işçi arkadaşı hiç beğenmemişti. O ise:

- Dinle ağabey, bırak onun dediklerini, beni dinle! Bu adam benim köylümdür. Bilirsin bizim oralardan hep aşçı çıkar. Bu adama da aşçılığı ben öğrettim. İkimiz de sosyalistiz. Kendimizi allah nazardan saklasın öyle sayıyoruz. Oysa dünyadan haberimiz yok. Hepimiz TİP üyesiyiz. Karşımıza bir faşist çıkıp da, "sosyalizm nedir?" diye sorsa, bu bilincimizle çuvallarız. İnandırıcı bilgilerden öylesine yoksunuz ki sorma!.. Kafamızın içi işe yaramayan boş laflarla dolu. Bizim işkolunda çok sempatizanlarımız var. Aşçılar, garsonlar oldukça kulağı delik insanlar. Akşama kadar yemekhanelerde iflahımız kesiliyor, yemek kokusu tenimize kadar işlemiş. Yıkansan çıkmaz.

Hüseyin, bu uzun girişi zorla dinlemişti, hemen sözü keserek:

- Bırak oğlum piyaz yapmayı da, esasa gelelim. Oportünizm öyle bir pisliktir ki yıkansan da temizlenemezsin. Önce kafanın içini yıkayacaksın! Kafandaki pasları açacaksın!

Hüseyin'i susturmak bize düşmüştü. Çünkü işçi arkadaşının anlattıkları içten ve de doğruydu.

- Hüseyin konuyu sulandırma! Sus bakalım arkadaşımızı dinliyoruz!..

- İstersen sabaha kadar dinle, bu adamlardan iş çık-

maz! Bir kere oportünizmle tanışmışlar, kafalarını kessen, ayakları, ayaklarını kessen elleri, ellerini kessen gözleri kımıldar bunların...

- Hüseyin, işin tadını kaçırıyorsun, kafan da kıyak. İstersen sen git yat, ben bu arkadaşla yararlı ve kısa bir görüşme yapacağım.

- Olmaz ben de dinleyeceğim. Senin yolunu boşuna mı bekledik?

- O zaman sataşmadan efendice dinle!

Hüseyin hemen atılmıştı:

- Evet arkadaş bağla bakalım sözünü.

- Bak ağabey sen de görüyorsun, bu adam işyerinde de bu tutumunu aynen ve daha şiddetlendirerek sürdürüyor. İki işçiyi kazanalım derken, şu oportünist lafları, ardından din ve iman meseleleri, ondan sonra işin yoksa Hüseyin'in kırdığı cevizleri ayıkla babam ayıkla...

- Bu konuda çok haklısın. Hepimiz onun bu zararlı tavrını onaylamıyoruz. Ama ne yazık ki, düzeltemiyoruz da.

- Ağabey, KDİKB'nin çalışmalarını seviyorum. Gönlüm sizden yana. Canla başla çalışıyorsunuz. İşçiler de sizleri çok seviyor. Derneğin kapısı her saat açık. Oysa TİP'in kapısı neredeyse örümcek bağlayacak. Aylardır açıldığı bile yok. Bunu başkana da söyledim.

Hüseyin dayanamadı:

- O başkana söyle, TİP'in kapısına öyle bir afiş yapıştırdım ki, gidip indirsin, böylece örümcekleri de temizlesin. Yoksa bu afiş yüzünden başına iş gelir.

- Hüseyin, bu arkadaş bizim arkadaşımız, kendisi TİP'de ama gönlü de bizdedir. Daha ileri gideceksen ben kalkıyorum.

- Otur ağabey, biz bu dürzünün laflarına alıştık. Bazen insana batmıyor. Ne diyorduk, evet ben partiliyim. Ama parti ortada yok. Kötürüm olmuş. İzmit'te KDİKB partiden da-

ha faal ve etkin. Artık partiye aidat bile vermiyorum. Partiyi bu duruma getirenlerin gözleri kör olsun!

Hüseyin çok sıkıntılıydı, ille de birini ısıracaktı:

- İşte o gözlerinin kör olmasını istediğin şeyin adı oportünizmdir.

- Hüseyin! Hüseyin ileri gidiyorsun!..

- Ağabey, geçenlerde KDİKB'ne bağış vermek için Hüseyin'e gittim, benden bağış almadı.

- Neden almadın Hüseyin? dedim.

- Bize oportünistlerin bağışı gerekmez, diye cevapladı. Konuşma ihtiyacının duyan işçi arkadaşımız ise:

- Bak ağabey, sen de görüyorsun, şu adamda ne sakat bir kafa var. Benim gibi bir işçinin bağımsız iradesiyle, severek hazırladığı bağışı nasıl da geri tepiyor? Neymiş efendim "oportünistlerin parası alınmazmış!". Ağabey bu oportünist lafı beni öldürüyor. Doğrusunu istersen manasını da bilmiyorum. Gidip il başkanına sordum, o da beni tatmin edecek bir cevap veremedi. Para verip sözlük aldım, orada yazılanlardan da doyurucu-öğretici bir şeyler anlayamadım. Bu adam da her yerde bizi "oportünist" diye dürtüklüyor. Sonunda seninle konuşmaya karar verdim. Çok zaman geçti, sana ulaşamadım. Bana bu akşam, şöyle benim lisanımla, benim anlayacağım biçimde, şu oportünizmi özetle bir anlatır mısın? Yoksa bu gece uyuyamayacağım.

Hüseyin bu türden diyalogları provake etmeden duramazdı; adeta yeminli bir kışkırtıcı gibi konuşuyor ve ikna edeceğimiz bir işçiyi karşı saflara gönderiyordu:

- Oğlum yanlış kapı çalmışsın. Ağabey bırak bu adamların uykuları biraz daha kaçsın ki, oportünizmi iyice öğrensinler. Bunlara güzellikle bir şey öğretemezsin.

Hüseyin ile gerekli bir diyalog kuramayan işçi aslında doğru bir zemindeydi. Onun kafasındaki soruları cevaplamak için uykusuz birçok geceyi feda etmek yanlış sayılmazdı; buna değerdi. Kafalar kıyak olmasaydı, mekân da uygun

olsaydı tartışma yerli yerine oturacaktı. Ama önce şu bizim tatlı belayı susturmalıydık:

- Pekala Hüseyin, sen söyle bakalım, oportünizm nedir? Oportünist kime denir? Bak arkadaşımızın kafasını kurcalayan bir problem var. Onu gidermek gerekiyor. Üstelik senin sataşmalarına dayananamış, yolumuzu beklemiş. Sen söyle bakalım, bu konuda sen neler biliyorsun?

Hüseyin pratik bir adamdı. Teorik sorunlarla, kavramların, tanımların altından kalkacak donanımda değildi. Olay ve olguları yalnızca sezgileriyle kavrıyor, fakat anlatamıyordu. Muhataplarını ikna edemeyince, diyalogları zararlı sonuçlara kapı açıyordu. Arkadaşı ise ikna olmaya çok daha açıktı. İçtenlikle öğrenmek için tutuşuyordu. Daha yaşlı, deneyimli ve görüp geçirmişti. Okumak, yazmak ve araştırmak yetenekleri vardı. İlkokulu bitirmişti. Hüseyin ise zar-zor okumayı söküyordu. Bu soru karşısında kıvranıp duruyordu. İkna edici bir tanım yapması beklenirdi. Bunu beceremedi, Yeniden, çoktandır geliştirdiği ve artık değişmez bir huy ve "kültür" haline getirdiği yöntemine sarılmaktan başka yapacak bir şeyi yoktu. Cevabı ise ilginçti:

- Yani nasıl desem, oportünizm demek... Öyle bir şeydir ki oportünizm... Yani şeye benzer...

- Neye benzer?

- Nasıl demeli... Oportünizm demek...

- Evet ne demektir oportünizm?

- Yahu adamı sıkıştırmayın... Söyleyeceğim...

- Bak diline pelesenk yaptığın sözün daha doğru dürüst tanımını bile yapamıyorsun. Bu durumda, bu niteliğinle sen işçileri nasıl bilinçlendireceksin?

- Ağabey manasını biliyorum, istersen bütün oportünistlerin adlarını bir bir sayayım. Onların yaptığı ihanetleri, ihbarcılıkları, döneklikleri, burjuvaziye ajanlık yaptıklarını bir bir anlatayım?

- Bırak dolambaçlı lafları, kişi üstüne konuşma. İkna olmaya aday bir arkadaşımıza cevap ver!

- Ağabey, onlar domuzuna devrimci kimdir, oportünist kimdir, bilmesine bilirler de, gene de...

- Hüseyin bu yolları bırak. Pratik ol. Söyle oportünizm nedir?

- Oportünizm demek... Adamın kafasını karıştırıyorsunuz... Oportünizmin tarifi mi olurmuş... Benim aklım defter değil ki, açıp söyleyeyim... Oportünizm demek, yani işçilerin davasına maskeli girmiş orospu çocuğu gibi bir şeydir oportünizm!.. Bu dürzülerin başka türlü tarifi mi olurmuş?!..

Hüseyin işin içinden böylece çıkmıştı!

Onu evine bıraktıktan sonra kafası "oportünizm nedir" sorusuyla bir hayli karışık işçi arkadaşla konuşacaktık, sabahlara kadar...

Hüseyin 12 Mart faşizminin maddi-manevi bütün sıkıntılarına katlandı. Kıvırmadı, dedikodu yapmadı, başına gelenlerden ötürü asla yakınmadı. Zaten hukuki açıdan sorumlulukları bizler üstlenmiş, onun beraatini de sağlamıştık. Karısı ve çocukları perişanlık içindeydi. Onları içerden yapılan dayanışmalarla ayakta tutmaya çalışmıştık. Hüseyin gibi bir taşı yerinden oynatarak harekete katanlar bizlerdik. Ona karşı olan bütün görevlerimizi yerine getirmeliydik.

Bütün eksikliklerine ve gençlerle bazı çelişkilerine rağmen, cezaevindeki çalışkanlığı ile göze çarpıyordu. Renkli biriydi. Yokluğu belli olurdu. Harekete zarar vermemişti. İşkenceye, yoksulluğa katlanabilmişti. Fakat kimi zaaflarını yenemiyordu. Bizler de etkili olamıyorduk.

Tahliye olduktan sonra Hüseyin'in dışardaki "vukuatı" cezaevine kadar yansıyordu. Eczacı Rıfat Güney'in maddi katkısayla ona Yarımca'da bir lokanta açtıklarını, buraya yörenin işsiz güçsüz sosyal asalak ve de içkici takımının dadandığını ve giderek birer "entel-lümpen" kılıklıların mekânına dönüştüğünü ve işyerinin zarar ettiğini öğrenecektik. Bu arada polisin de denetlediği bir lokanta niteliğindeydi bu "işyeri".

Onun "sosyal kaderi"ne en çok üzülenlerden biri de bendim. Bir kez daha karşılaşamayacaktık bu durumda. Dostumuz Rıfat'ı da mahçup etmişti. Ne yapmalıydık Hüseyin'leri nasıl kazanmalıydık? Yöntemlerimiz mi yanlıştı? Yoksa çok yönlü ilkellikler içinde miydik? Yoksa sosyalizm adına ekilen tohumlar çürük müydü? Devrimci saflarda bir veba mikrobu gibi girdiği yeri kurutan oportünizmle tanışarak ilk siyasi dersini alanları kurtarmak imkânsız mıydı?

MEHMET KURT

KDİKB Davası sanığı Mehmet Kurt, Derneğin beş kurucu üyesinden biriydi. Kendisi, daha önce 1. TİP'nin kuruluş döneminde Gölcük ilçesinde partiye katılmış ve yerel seçimlerde aday olmuştu. TİP'nin siyasete yeni bir ses ve ilerici bir nitelik getirdiği koşullarda, işçi ve emekçilerin ilgi odağı olmuştu. Yıllarca burjuvazi tarafından baskı ve terör altında tutulmuş ilerici siyasi akımlar, şimdi büyük bir coşkuyla legalde kendi yolunu çizmeye çalışıyordu. TİP'nin siyasi hayata getirdiği katkının işçiler katındaki etkisi olumluydu. Yetenekli bir örgütçü, tutarlı bir örgütlenme projesiyle mutlaka işçileri TİP'ne çekerdi. Partiyi örgütlemeye gittiğimiz her yerde sempatizanlara rastlanıyordu. Yerel ölçekte, öteki burjuva partilerinin ideolojik bombardımanına güvenmeyen ve de bağımsızlığını koruyan dürüst ve namuslu kalmış insanlar bulmak zor değildi. Eşitlik ve adalet duyguları nispeten gelişmiş kimseler, avantalar ve yağmalar ülkesinde, sistemin pisliklerine bulaşmamış, bu yağmadan pay almamış ise, TİP'nin propagandası, böylelerini oldukça etkiliyordu.

Mehmet arkadaş da bu propagandadan etkilenen, kendi iradesiyle TİP'ne katılan bir işçiydi. Onun bilinçlenmesinde, Gölcük ilçesi kurucularının, özellikle Basri Dede ile Şevki Erencan'ın katkısı da vardı. Gölcük'te ilerici ne varsa, ister sendikal, ister siyasal alanda olsun, bu gelişmelerde bu iki arkadaşımızın geçmişten gelen çabaları ve emekleri vardı.

TİP'de yaşanan tasfiyecilikten sonra Mehmet arkadaş

da KDİKB'nin kurucuları arasına katılacaktı. Fabrika işçiliğine girememişti. Kimi işyerlerine döşemecilik-mobilyacılık yaparak geçimini sağlıyordu. Temiz bir işçiliği vardı. Oldukça da çalışkandı. Sözüne ve efendiliğine güvenilirdi. İşsiz kalmamaya, ona buna yük olmamaya özellikle özen gösterirdi. Emekçi ahlâkı taşıyan herkes gibi, o da son derece tutarlı ve dengeli hareket ederdi.

Bu türden işçi-emekçi arkadaşların eksiklikleri, ideolojik/teorik sorunlar karşısında ortaya çıkıyordu. İşçilerin aydınlanması, aydınların işçileşmesi süreci sağlıklı bir yol izleyebilseydi, bu arkadaşların eğitimi gerçekleşebilirdi. Yapıları buna çok uygundu. Hemen hemen çoğu öğrenmek için can atıyordu. Gerek TİP'de gerek sendikada ve dışımızdaki örgütlenmelerde, sosyalizm üzerine yoğun tartışmaların yapıldığı bir ortamda, hemen hemen herkesin, hepimizin kafası karışıktı. Özellikle de, sosyalist hareketin ve geleneğin uzantısındaki aydınların kafası en başta olmak üzere çok karışıktı. TKP geleneği, ilkeli, organize olarak günümüze aktarılamamıştı. Parti sürekli illegal mücadele vermişti. Hareket, 1946'daki TSP ve TSEKP ve 1950 sonrası VP deneyimini saymazsak, ilk önemli legal çıkışını TİP ile yapıyordu. TİP deneyimi kitleselleşme şansını yakalamıştı. Tarihi süreç, işçi ve emekçilerin kitleselleşerek taleplerini dile getirmeye elverişliydi. TİP deneyimine, en başta işçiler, emekçiler, işsizler, yoksul köylülük, ilerici gençler, aydınlar, Aleviler ve yılların baskı, sömürü ve asimilasyon politikaları altında inleyen Kürtler büyük ilgi gösteriyordu. Bu kesimlerin canlı ilgi odağı TİP, ülkedeki sosyal muhalefeti yöneterek yönlendirmek gücüne sahip miydi? TİP'nin kurucuları, kadroları ve programı bu görevi gerçekleştirmeye aday değildi. TİP deneyimi, çok önemli bir deneyimdi, ülkenin siyasi tarihinde.

Mehmet Kurt gibi işçi-emekçiler TİP'nin çekim alanına girince, çağrışım yapılan sesin dışında, ülkenin en tehlikeli ve en çürük bir insan malzemesi olan "aydın"larla da karşı-

laşacaklardı. Bir yandan son derece yetenekli, yiğit ve kahraman kadroları, öte yanda bu kadroları tasfiye etmeye aday, son derece kalitesiz, iki yüzlü, yalancı, hileci bir "aydın" kuşatması.

Önceleri Devrimci-Oportünist olarak kümelenen ayrışmalar, dışardan ithal edilecek eklektik ve şabloncu "teorik" çabalarla fraksiyonlara dönüşecekti. TİP'deki işçi ve emekçilerin bu "aydın" kuşatmasından önce bir sorunları yoktu. Partiye kendi düşünsel tortularını getirenler "aydın"lardı. Bir yandan bu kalitesiz ve sınanmamış "teorik" saplantıları ülkeye taşıyan "aydın"ların kuşatması ve aralarındaki "kan davası", öte yandan, bunlarla saf tutan sendikacı aristokratların kuşatması, o dönemlerde TİP gibi legal ve ilerici bir partinin yapması gereken görevleri köstekliyordu.

TİP'ni gerçekten TİP yapmak isteyen kadroların çabaları, Devrimci-Oportünist ayrışmasında, en tehlikeli şey olan oportünizmin TİP'nin başında egemen oluşuydu. Devrimci kadroların TİP'den çok yönlü yöntemlerle tasfiyesiyle, bu kadrolarla parti dışındaki sosyalistleri yeni bir arayışa yöneltecekti.

KDİKB, işte bu süreçte yerel olarak ilk akla gelen örgütlenmelerden biri sayılırdı. Burjuvazi dışardan, TİP merkez oportünist kiliği içerden ve başarıyla gerçekleştirilen bu tasfiyecilik hareketinde, sosyalizmi bir iktidar sorunu, bir devrim sorunu olarak görmeye yatkın kadrolar, kimi geçiş örgütlerinin aracılığıyla Proletaryanın Devrimci Partisi'ni oluşturmanın hülyasını kuruyordu. Tam bu kavşakta, sistem krizini aşamıyordu. Karşı devrim 12 Mart 1971 askeri darbesiyle devrimci ve sosyalist olan kişi, grup, örgüt ne varsa, topuna birden saldıracaktı.

Mehmet, işte bu saldırıda işkenceyle, işsizlikle, yoksullukla ve cezaevi ile tanışmıştı. TİP ve DİSK deneyiminin öğretemediği bilinçlenmeyi, 12 Mart'ın faşist paşaları öğretecekti!

Cezaevine düşmeden Mehmet arkadaş, o tarihlerde yaygın olan tartışmalardan MDD-DHD-SD vs. tartışmaları-

nı şimdi içerde kitap okuyarak, "hangisi doğru", sorusuna geçerli bir cevap arayacaktı. KDİKB kurucuları, o günkü sınırlı bilgilerimiz ışığında, MDD ve DHD diye kümelenen çevrelerle daha yakın ilişkiler içindeydik. SD diyen, fakat TİP'de DİSK'de tasfiyecilik yapan, hayat ve üretimden kopuk "aydın"lardan uzak duruyorduk. MDD-DHD diyenler kitle çalışmalarında en öndeydi. Bu kadroların genel nitelikleri, özverili, çalışkan ve militandı. İçlerinde kahramanlar vardı. Teorik/ideolojik yetersizliklerine ve bulanıklıklarına rağmen, iktidar ve devrim sorununa içtenlikle bağlıydılar. Düzenle olan bağlarını kesmeye aday ve içtenlikliydiler. Öteki kümedekiler ise, eylem kaçkını, sözde işçiden yana, kitleyle bağı olmayan, lafazan, "aydın", genç ve sendikacı aristokratların bir garip koalisyonuydu.

O dönem canlı biçimde tartışılan bu türden devrim strateji ve taktiklerinin tümünün de yanlış formüle edildiğini, hiçbirinin bilimsel sosyalizmle uzak yakın bir ilgisinin bulunmadığını, büyük acılarla öğrenmeye çalışacaktık. Sözü geçen "aydın"lar, kendi teorik/ideolojik çapsızlıklarını, Lenin'in çeşitli zamanlarda sistematize ettiği strateji ve taktik zenginlikleri, paşa gönüllerine göre, zaman ve mekân gözetmeden ülkeye taşımıştı. Oysa zorlama adaptasyonlarla Lenin'in söyledikleri, böylelerinin devrim strateji ve taktiklerine tanıklık etmiyordu.

İşte Mehmet arkadaşı en çok ilgilendiren şey, bu "aydın" tartışmalarının bilimsel geçerliliğinin kavranması sorunuydu. Parti, Sendika, Gençlik örgütü, ardından kitle örgütleri, eylemler, 15-16 Haziran Direnişi, öteki kitlesel çıkışlar, işkence, cezaevi, işsizlik, bunca yoksunluk ve sonunda "aydın" kuşatmasıyla bir yığın teorik/pratik bulaşıklık...

Bunu kim ayıklamalıydı?

12 Mart 1971 deneyiminde bu türden soru ve sorunların cevabını arıyordu devrimci ve sosyalist kadrolar.

Mehmet Kurt, bitmez tükenmez "aydın" tartışmalarından bıkmış, usanmıştı. Cezaevinde de devrimci ile maskara-

yı yakından görmüştü. Onun açısından da yararlı bir deneyimdi bu cezaevi yaşantısı.

Mehmet arkadaşın cezaevi yaşantısı, mahkemedeki deneyimi ve genel tavrı ile o, iyi bir sınav vermişti. Onun da hukuki sorumluluğunu üstlenerek tahliyesini ve bu davadan beraat etmesini, Hüseyin Özyamanoğlu gibi sağlamak, boynumuzun borcuydu. Öyle de yapıldı.

Cezaevi yerine üretimde bulunmaları daha yararlıydı bu arkadaşların. Nitekim, Mehmet arkadaş, üretimdeki yerini, dengeli ve tutarlı niteliği ile alacaktı. Siyasi seçimini ise, "ülkede en ileri ne varsa onu desteklemek" biçiminde formüle edecekti. Onun bağımsız ve özgür iradesiyle yaptığı bu seçimi karşısında kimin ne demeye hakkı vardı? Mehmet'ler adına bir ön seçim yapmaya kimin hakkı vardı?

İBRAHİM İŞYAR

KDİKB Davası sanıkları arasında öğretmen ve öğrenci sayısı işçilerden çoğunluktaydı. İzmit MİT ve polisi, ancak bu sanıkları "derdest" ederek davaya sokabilmişti. Hakkımızda toplanan ve "delil" olarak sunulanlar, çok kötü bir istihbaratın ürünüydü. "Delil"lendirilmek istenenler en bayağı ve ilkel yöntemlerle derlenebilmişti. Bölgedeki ilerici, demokrat ve devrimci çevreler arasındaki kişisel sürtüşme ve anlaşamamızlıklar dosyaya yığılmıştı. Oysa donanımlı burjuva sistemi öyle yetenekli istihbarat elemanlarıyla deliller bulurdu ki, sanıkların söyleyeceği, savunacakları bir şey kalmazdı. Sanıklar arasında en donanımsız arkadaşlar bile bu türden "delil"leri kullanılmış bir kağıt misali buruşturup birilerinin yüzüne atardı; atıyordu. Nitekim İzmit MİT ve polisinin beceriksizliği duruşmalarda gün yüzüne çıkacaktı. Modern proletaryanın yatağında, burjuvazinin bu konudaki beceriksizliği, yapılan üretimle çok ters orantılıydı. İyi ki beceriksizdiler. Sistem iyi ki akıl, zeka ve yetenekten yoksun ve de yasa tanımaz elemanlarıyla bizlere saldırıyordu. Şanslıydık.

Sistemin bizlere saldırısı doğaldı. Çünkü bu çürümüş, kokuşmuş, ilkel, acımasız ve ahlâksız sistemin yıkılmasını istiyorduk. Bunun için ayağa kalkmıştık. Sistemin her alandaki krizi aşılamıyordu. Burjuvazi bu krizin "suçunu", krizi aşmaya aday kadroların üzerine yıkmaya uğraşıyordu. Elbette hileye, entrikaya, yasa tanımazlığa başvuracaktı.

12 Mart Sıkıyönetim davalarında biz sanıkların görevi ise, sistemin açmazını, kendi yasasını bile çiğnediğini açığa

vuracaktık. Mahkeme kürsülerini bu amaçla ve haklı olarak kullanacaktık. Onların arabesk yöntemleri MİT, polis. kamu tanığı, işkence ve yasadışı konumlarını teşhir edebildiğimiz ölçüde devrimci görevlerimizi yerine getirmiş olacaktık. Mahkemeler de birer savaş alanıydı. Eşit koşullarda yapılmasa da, sınıflar mücadelesinin uğraklarından biriydi Sıkıyönetim Askeri Mahkemeler'indeki yargılanmalar. Hasımlarımız devletin bütün imkânlarından yararlandığı halde, böylesine çürük, hukuk açısından mesnetsiz, mantık açısından sakat, yöntem açısından ilkel ve kaba güce dayanan bir perişanlıkla Devrimci ve Sosyalist Kadro'ları yargılamak istiyordu. O günkü bilinç ve donanımımızla bizler de devletin ve onun kurumlarının asıl kimliğini açığa çıkartmaya çalışıyor, söz yerindeyse birilerinin "tiftiğini atıyorduk". Hele kamu tanığı kılıklı solcularla, döneklerin bizim davadaki tanıklığı evlere şenlikti. Onların bu tavrı ilerde tiyatro, ya da sinema konusu yapılmalıydı. Bizler, bu tiyatro ve sinema senaryosunun gerçekleşmesini, geleceğin kuşaklarına bırakmadan, 12 Mart'ın Sıkıyönetim Askeri Mahkemeler'inde şimdiden sahneye getirmiştik. Herbirimiz, bütün sanıklar, bilerek seçtiğimiz bu rollerimizde ne kadar başarılıydık? Bizi yargılayanlar sistemin kubbesinin namusunu koruyarak tarihsel rollerini yeterince yerine getirebiliyor muydu?

Bizler, konumumuzu ne abartmalı ne de batırmalıydık. Karşımızdakiler ise, aralarında tek tek zeki ve yetenekli kimseler olsa da kurum olarak gerçekten dökülüyordu. Demek ki, Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lar gerçekten, bizim de hayalini kurduğumuz gibi: TEK PARTİ-TEK SENDİKA-TEK GENÇLİK ÖRGÜTÜ şiarımızı gerçekleştirmiş olsaydık, sistemi aşmanın, iktidara gelmenin, sosyalist kuruculuğa geçmenin imkân ve fırsatı vardı. Tarihsel ve sosyal haklılığımızla, aleyhteki bütün faktörlere rağmen, bizler 12 Mart sürecinde, içimizdeki çürük insan malzemesiyle birlikte (ki, onlar bu uzun yürüyüşün içinde her zaman mutlaka bulunacaktı) burjuvaziyi oldukça korkutmuştuk. Boşuna zora başvurmuyordu tekelci devlet kapitalizmi.

İzmit'te işçi sınıfının başını çektiği sosyal muhalefet, bölgenin en önemli işçi hareketlerinin, İstanbul gibi bir merkeziydi. Öğretmen hareketi de işçi sınıfı yörüngesinde ve paralelinde bir gelişme gösteriyordu. Bu olgu kaçınılmazdı. Öğrenci gençlik hareketi de doğallıkla bu sosyal muhalefetin vazgeçilmez bir parçası olacaktı.

TÖS'ün, öğretmenlerin gaspedilen sendika kurma, toplu iş sözleşme ve grev haklarını elde etme yolunda oldukça başarılı çalışmaları vardı. Hele Türkiye çapında gerçekleştirilen bir "genel grev" (okullara gitmeme) provasına en büyük coşkulu katılım İzmit'te gerçekleşecekti. En başta işçi sınıfının, emekçilerin, öğrencilerin bilinçli katılımıyla öğretmen hareketi büyük bir başarı elde edecekti.

TÖS, hemen hemen en büyük öğretmen örgütüydü. Faşist ve dini temele dayalı öğretmen örgütleri gelişme gösteremiyor, devletin yanında yer alıyor, taleplerini bu kanaldan gerçekleştirebiliyordu. TÖS ise, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinde ilerdeydi. Kütlesellik kazanıyordu. İçindeki koalisyon, öğretmen hareketine asla kaldıramayacağı bir misyon yüklemeseydi, TÖS'ün haklı talepleri pekala gerçekleşebilirdi.

Demek ki sistem, parti, sendika, kitle örgütü vb. gibi Devrimci ve Sosyalist Sol'un oldukça başarılı biçimde kullanmaya çalıştığı araçları, başından engellemek, buna gücü yetmeyecekse (evet yetmezdi), bu örgütleri içinden sulandırmak, bu da olmuyorsa zora başvurmak durumundaydı. Sınıfsal çıkarı açısından burjuvazinin bu projesi doğruydu; sistemin işleyişi açısından bunda da bir haklılık vardı. Fakat sistem çürüktü; krizini aşamıyordu. Burjuvazi, her alanda bir bunalım dönemini yaşıyordu. Aşağıdan gelen sosyal muhalefetin tazyikine tavizler vererek varlığını sürdüremiyordu. Geriye ne kalıyordu? Geriye: Zora, yani sıkıyönetime, militarist polis devleti yöntemlerini işletmeye başvurmanın dışında bir seçenek kalmıyordu.

KDİKB Davası'ndaki öğretmen arkadaşlarla, TİP ve

DİSK deneyimleri uzantısında dostluk ilişkilerimiz vardı. Dev-Genç vb. ilerici örgütlerle olduğu gibi TÖS ile de canlı diyalog ve dayanışma içinde olmak doğaldı. Hayat ve mücadele her birimizi bu kavşakta yan yana getirmeye zorluyordu. Birlikte yürüyecektik; yürümeliydik. "Sosyal kader"imiz birdi. Taleplerimizin muhatabı aynıydı. İşçi sınıfı ve emekçi halklarımızı baskı, sömürü ve asimilasyon politikalarıyla ezenler belliydi. Gün iş yapmak ve davranmak günüydü.

Değişik örgüt yapılarına sahip olsak da, güçlerimizi tek yere yığmanın önemini kavramaktaydık. İzmit'teki öğretmenler, yalnızca TÖS'ün yönetimindeki dostlarımız (ki hepsi KDİKB Davası'nda sanık yapılarak, TÖS, gerici ve tutucu bir ekibe teslim edilmek istenecekti), öteki üyelerden biraz daha öndeydi. Yani sosyalizmden haberliydiler. TÖS bünyesinde, ilerici, demokrat bir hava vardı genellikle, aleyhimize kamu tanığı olarak getirilenlerle de bizim dostça ilişkilerimizin olduğu dönemler vardı. Onları daha fazla karşı saflara iten bir pozisyona girmiyorduk. Ne var ki, TİP ve DİSK içinde filizlenen oportünizm mikrobu dışarı taşınca, kitle örgütlerine de sıçrayacak ve her ilerici kurum bundan nasibini alacaktı. Devrimci saflardaki kimi sekter ve acemi tavırlar, kitle örgütlerindeki yanlış taktikler ve çürük insan malzemesiyle buluşturulunca senaryolar sahnelenecekti. 12 Mart faşizmi kaçınılmaz bir "sondu".

Öğretmen arkadaşların aleyhine dinletilen bütün kamu tanıkları, TÖS Lokali'nde, o zamanlar çok yaygın olan soldaki tartışmalar, ilerici yayınlar, devrimci gazete ve dergilerin dağıtımı, TİP ve DİSK içindeki tasfiyecilik hareketleri, devrimci öğrenci, işçi, sendikacı ve aydınların TÖS Lokali'ne girip çıkışları, TÖS'ün öteki kardeş kuruluşlarla dayanışma içinde oluşu, kitlesellik kazanma yolunda alanlara çıkma yönelimi vb.vb.'den kaynaklanıyordu. Kuşkusuz kamu tanıklarının tamamı TİP merkez oportünist kliğinin yörüngesindeydi. Devrimcilerin de kusuru vardı, oportünizmle mücadelede uygulanan yöntemler açısından.

TÖS kongrelerinde, birlikte hareket etme eğiliminde olan arkadaşlar, öğretmen hareketinin genel taleplerini, eğilimlerini gözeterek, buna denk düşen bir yönetimi işbaşına getirmişti. Bu tavır, TİP merkez oportünist kliğinin tasfiyeciliğine indirilmiş bir darbeydi. İzmit TÖS yönetimi, fraksiyonculuğu iyi-kötü mahkûm etmiş bir yönetimle, işçi sınıfının aktif dayanışmasını yanına almayı başaran bir çaba içindeydi. Bölgedeki bütün ilerici örgütlenmeler ve KDİKB, elbette TÖS'ün çabasına omuz verecekti. KDİKB, kamu tanıklarının aleyhteki ifadelerine rağmen, asla TÖS'ün iç işlerine karışmamıştır. Biz, TÖS'ün işlevsel olmasını, öğretmenlerden daha büyük bir titizlikle istiyorduk. Buna özen gösteriyorduk. Çünkü Hareketimizin buna büyük ihtiyacı vardı.

İlimizdeki karşı devrimin vurucu gücü; Milli Eğitim Müdürlüğü, Vilayet, Emniyet, MİT, Kolordu Komutanlığı ve özellikle de AP iktidarının yörüngesindeki bir ekiple götürülüyordu. Bürokrasinin ileri kademeleri, faşist, gerici-tutucu-tepkici insanlardan oluşuyordu. Bu baylar 15-16 Haziran Direnişi'nde de MİT ve polisin niyetlerinden daha fazla işçi ve emekçi düşmanı kimlikleriyle hizmet sunuyordu. Bölgedeki işçi, emekçi, öğretmen, öğrenci, subay, asker ve aydın kesiminin kimi birliktelik arayışları elbette karşı kümelenmeleri tahrik edecek ve onları yan yana getirecekti. Onların asıl işi buydu. Devlet onların devletiydi.

TÖS Lokali'ne postu seren, pişpirik, bezik, okey, konken ve poker oynayan bir devrimci arkadaşımız yoktu. (Affedersiniz yalnız bir kişi vardı, Sabahattin, onun da ruhsal sorunları vardı. Gönlü pokerde, içkide, yüreciğinin kıyıcığında da bizim yerimiz vardı.) İçkinin, oyunun esiri kimselerle devrimci arkadaşlık nasıl kurulurdu? TÖS'ün bu en büyük zaafı, onun demokratik hak ve özgürlükler mücadelesindeki gelişimini engelliyordu. Bir de bünyesindeki fraksiyon hastalığı, çifte kuşatmasıyla TÖS daha ileri adımlar atamıyordu.

İbrahim İşyar, işte bu türden özellikleri olan bir ilde TÖS'ün yönetimindeki arkadaşlardan biriydi. Genel tavrıy-

yanlarla ne cezaevinde birlikte Komün Hayatı, ne de duruşmalarda sistemi açığa vuran devrimci tavır sergilenirdi. Bu olguların işaretleri görülüyordu.

Duruşma günü yaklaştıkça İşyar'ın kaygısı iyice şekilleniyordu. Çok değişik de olsa bizlerin de kaygısı vardı. Burjuvazi genç insanları, bu arada 17 yaşındaki oğlumu da "sanık" yapacaktı. Yalnızca demokrat ve nispeten ilerici öğretmenleri değil, bu genç insanları da cezaevi yaşamından kurtarmalıydık. Bu arada Hüseyin Özyamanoğlu ve Mehmet Kurt gibi işçileri de mutlaka beraat ettirmeli ve dışarı göndermeliydik. Doğrusu işimiz zordu. Davada çok çürük insanlar vardı. MİT, polis ve Sıkıyönetim Savcılarının kullandığı ajanlar da "sanık" olarak bizimle birlikteydi. İşyar bu tablonun yanında, cezaevindeki "hayta" takımını da yakından tanımıştı. Onun açısından bu cezaevinde bir ömür tüketmek sakıncalıydı. Peki ne yapmalıydı? Bu sorunun cevabını ilkin kendisi uzunca bir süre kafasında kurmuştu. Savunmasını "Atatürkçülük" temelinde yapacak ve bu ortamdan kurtulacaktı! Bu kararını uygun biçimde bize de açınca, kınamamış ve ona karışmamıştık. İstediğini yapmada özgürdü. Çünkü bizler modern proletaryanın kentinden geliyorduk, ama modern proletaryanın parti disiplininden gelmiyorduk. Dostluğumuzu bozucu bir pozisyona girmeden eleştirilerimizi söyleyerek, uyarı görevimizi yapmış ve gerisine karışmamıştık. Nitekim KDİKB Davası'nın 10.9.1971 tarihli duruşmada (Duruşma tutanağı, s.12,13,14'te), şu sözleri söyleyecekti: "Ben Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği Derneği üyesi ve kurucu değilim. Ayrıca kurucuları ile de fiili bir iştirakim yoktur. Bu bakımdan bana atılan suçları işlemiş değilim. Keza herhangi bir propaganda da yapmadım. Bu yolda faaliyetim olmamıştır. Fikri yapım bakımından tamamen Atatürk ilkelerine inanan ve onları savunan bir kimseyim. Mahalli gazetelerde zaman zaman yazılar yazarım, bütün yazılarım Atatürkçülük üzerinedir, hakkındadır. Buna inanmış bu fikri yapıda bir kimsenin, bana atılan suçları işlemesine imkân yoktur. Bu bakımdan iddianamedeki yazılı suçları kabul etmiyo-

rum. Buraya getirilişimizin tek sebebi olarak mahalli Milli Eğitim idarecilerini ve onların zihniyetini görüyorum. Zira Kocaeli'nde halen Milli Eğitim Müdürü'nün (ki, bir ay evvel alınmış başka yere verilmiştir.) fikrinde ve paralelinde hareket edenler daima taltif görmüşler, onun fikirlerini benimsemeyen Atatürkçü ve namuslu devlet memuru inanışında hareket edenler lekelenmişlerdir. Biz de buradaki öğretmenler bu zihniyetin tesirinde buraya getirildiğimiz inancındayız. (...) Sanık beş sayfadan ibaret yazılı sorgusunu ve buna ekli Türk Yolu Bizim Şehir isimli gazetenin 17.4.1971, 10 Kasım 1971, 9.11.1969, 12 Kasım 1968 tarihli nüshalarını ve Atatürk'ün İzmit basın toplantısı başlıklı bir yazı fotokopisi ile, iki tel suretini verdi. Alındı ve dosyasına konuldu."

Bizim davada sanık olan öteki öğretmenlerin hiçbiri böyle bir savunma yapmadı. İşyar arkadaş yargılandığımız davanın tahliye edilen ilk sanığıydı. Ardından öteki öğretmenler ve gençler de tahliye edilecekti.

İbrahim İşyar, öğretmen hareketi içinde 1970 sonrası oluşan TÖB-DER hareketi içinde de rol alacaktı. Bu kez o, "bağımsız" tavrını bir yana bırakacak ve "TKP" çağrışımı yapan "Toplumsal İlerleme"ci diye anılacak olanların yanında yer alacaktı. KDİKB sanıkları -öğretmenlerden Habib Barut dışında kalanları-nın tamamı bu çekim alanına girecekti. Herkes kendi ideolojik ve sınıfsal konumuna uygun düşen bir kümelenmede seçimini özgürce yapınca, söylenecek şeyler bu çerçevede kalacaktı.

Geleceğin tarihçileri KDİKB sanıklarını değerlendirirken, bizim yalnızca devrimci cüretimize sahip çıkacaktı. Bizlerin sistemin devrimci yol ve yöntemlerle aşılmasından yana olan genel tutumunda, teorik/ideolojik yanılgılarımızın yanında, insan seçimi konusunda birçok eksiğimizin olduğu açıktı. Devrimci cüretimizle KDİKB tüzüğüne, "Türkiye halklarının demokratik hak ve özgürlükleri" uğruna dövüşüleceği yazılacaktı dönemin sıcak ilişkilerinde...

HABİB BARUT

KDİKB Davası sanıklarından öğretmen arkadaşımız Habib Barut'un bizde önemli bir yeri vardır. Öteki mücadele arkadaşları gibi onun özel ve özgün yeri nereden kaynaklanıyordu? Ayrıca, mücadelenin çetin koşullarında iyi-kötü sınav vermiş olmak açısından da onun yeri daha başkaydı.

Bizler anılan dava nedeniyle, ancak bir *Proletarya Partisi*'nin üstlenebileceği bir "iddia" ile karşı karşıyaydık. Oysa KDİKB gibi ülkede o tarihlerde tam 600 yerel inisiyatif kullanılmıştı. Bu yerel örgütlenmeler partileşme sürecine taşınamasa da, devrimci ilişki ve dostlukları temiz tutanlar da vardı. Habib Barut bu arkadaşlar kategorisine girenlerdendi.

Dostluk ilişkilerimizin ne anlama geldiğini yerinde değerlendirirdi. Güvenilmesi gereken dostlara sonuna kadar güvenmek, çürükleri ayıklayıp onlarla zaman öldürmemek yanlısıydı. İnsan tanımadaki ölçüsü gerçekçiydi. İnsan eğitimi konusuna kafa yoruyordu. Etkili bir anlatım tarzı ve tok bir ses tonu vardı. Eğitim amaçlı konuşmalarında emekçi halkın anlayacağı bütün araçları ustaca kullanmayı bilirdi. Din, dil, milliyet, gelenek, tarikat ve folklor zenginliği gibi konularda oldukça geniş ve sağlam malzemeye sahipti. Yaşamının yarısı kadar bir eğitim-öğrenim deneyimine dayanarak işçi, emekçi ve genç insanları etkilerdi. Çok derinliğine felsefi konulara girmez, yaşam ve üretimden verdiği örneklerle dersini tamamlardı.

Kartal Maltepe'deki cezaevi arkadaşlığımızda THKO'-

la sakin, dengeli ve insanları uzlaştırıcı bir yaradılışa sahipti. İyi bir okurdu. Sosyalizmden haberliydi. Kalemi de kuvvetliydi. Arada bir yazı da yazardı. Kaliteli bir öğretmendi. Kulağı da delikti. Sağlı "sol"lu istihbaratı da vardı. Neyin nereye varacağını sezinlerdi. Mizacına uymayan işlerden uzak dururdu.

Doğrusu öğretmenleri iradeleri dışında etkilemek istemiyorduk. Gönüllü ve iradi olarak yan yana yürüyecek öğretmen arkadaşlarımız vardı. Fakat bu arkadaşlık KDİKB üyeliği derecesinde olmayacaktı.

İşyar arkadaşla Maltepe Askeri Cezaevi'nde aynı koğuşta kalıyorduk. Gündemine cezaevi yaşamını almayan insanlarda görülen sıkıntılar onda da vardı. Bu sıkıntılarını bol bol sigara içerek gidermeye çalışırdı. Koğuşlarımızın çok küçük ve kalabalık oluşu, ayrıca sigara konusundaki disiplin anlayışımızdan ötürü o, pencereye çıkar ve sigarasını orada içerdi. Bu pencere seyri İşyar'ın "gam ve kederini dağıtan" bir yerdi.

Konuşmalarımızda, bu dava ile "bizlere yapılan saldırıyı nasıl başımızdan defederiz" kaygısı ağır basıyordu. Dava iddianameye bağlandıktan ve tutanak fotokopileri bizlere ulaştıktan sonra, o da büyük bir titizlikle bu malzemeleri inceleyecekti. Bu malzemelerin hazırlanmasına aracılık eden kamu tanığı arkadaşlarının cüretinden ötürü çok kaygılıydı. "Acaba hüküm de giyer miyiz?" sorusu cezaevinde onun cevaplayamadığı bir sorunuydu. 12 Mart faşizmi işi nereye kadar götürecekti? Bilinir miydi?

İşyar'ın kaygısı o denli büyüktü ki, o artık bu kaygısıyla cezaevinde kalamazdı. Cezaevi yaşamında, maddi ve manevi varlığını zedelemeden kalıcı olabilmenin değişmeyen tek koşulu, beyin ve yürek olarak bilinçli olmaktan, devrimci mücadeleye olan yüksek inançtan vb.vb.'den geçiyordu. İşyar gibi arkadaşların öğretmen hareketinin çerçevesini aşan bir mücadelede yeri olmadığı anlaşılıyordu. 12 Mart faşizmiyle boy ölçüşmek gibi gerekli bir donanıma sahip olma-

nun önde gelen sanıklarından Cihan Alptekin'in de arasında bulunduğu bir toplulukta Habib Barut'un bir eğitim semineri yerine geçen konuşmaları aşağıdaki başlıklardan oluşuyordu:

"- Gençlik bir yaş kategorisi midir?

- Sosyal ve sınıfsal konumuyla gençlik nedir?

- Gençlik ve örgüt ilişkileri

- Neden Gençlik kavramı öne çıkıyor?

- Bilindiği gibi Gençlik: Dinamik, canlı, enerjik, özverili, mert, gönüllü, amatör temizliği ve dürüstlüğü, profesyonel yetkinliğe yükselmeye aday kimliği, kapitalist üretim ilişkileri içinde yağmadan pay almayışı özellikleri ile önem kazanıyor.

- *Gençliğin sosyal ve sınıfsal konumu çerçevesinde sınıflandırılması:*

- 1. İşçi Gençlik, 2. Emekçi Gençlik, 3. Köylü Gençlik, 4. Öğrenci Gençlik ve 5. İşsiz Gençlik.

- *Karşı sınıflar açısından:*

- 1. Burjuva Gençlik, 2. Esnaf Gençlik, 3. Karşı devrimci Gençlik, 4. Faşist, gerici, tepkici Gençlik, 5. Laik, liberal ve demokrat geçinen Gençlik, diye adlandırılarak ayrıntılı incelenebilir.

- *İlerici gençlik hareketleri arasından:*

- Devrimci, sosyalist, yurtsever ve komünist kadrolar çıktığı gibi, dönek, hain, ihbarcı, kışkırtıcı, provokatör ve burjuva ajanı vb. çıkabilir, bu olgu doğaldır. Nedenleri çok yönlü tartışılabilinir.

- İlerici gençliğin sınıfsal karakteri mücadelede daima belirleyici olacaktır.

- Bütün sosyal devrimlerin, değişim ve dönüşümlerin taşıyıcıları gençlerden çıkmaktadır. (Lenin, Castro, Guevera vb. örneklenebilir.)

- Siyasi mücadelede genç-yaşlı birlikteliği, deney aktarımı bakımından çok önemlidir.

- Elbette fiziksel olarak yaşlı kategoridekilerle sıralanacak olanlar olduğu gibi, yaşlı olup da beyni ve yüreği ile (benim gibi) genç olanlar da olacaktır.

- Gençlik çağındayken 60 yaşındaki gibi umutsuz, ufuksuz ihtiyarlara da rastlamak mümkündür. (A.Makarenko'nun yazılarını okuyun)

- Devrimci genç insan, zamanını oldukça yerinde kullanır. Erken kalkar, spor yapar, vaktinde yemek yer, buna özen gösterir, bilimsel bilgi edinir ve bilinçlenir. Ben sigara bağımlı biri olarak bu zaafımdan ötürü çok utanıyorum. Siz içmeyin. Bizim gibi intihar etmeyin. Yürüyüş yapın. İşyerinize zamanında gidin, işinizi titiz ve doğru yapın. Tıpkı bir fabrika işçisi gibi...

- Devrimci gençliği doğru strateji ve taktiklerle donanımlı kılacak temel örgütlü güç yalnızca *Proletarya Partisi*'dir. Ardında bu türden bir dayanak ve kurmaylığın koruyuculuğu yoksa, gençliğin etkinliği kırılabilir.

- Hitler: "Biz öyle bir gençlik yetiştireceğiz ki: Dünya onun önünde titreyecektir. Çetin, inatçı ve acımasız bir gençlik... Ben bu gençlerin körpe vahşi canavarlara benzemesini istiyorum..." demektedir.

- Söyleyin bakalım, bize nasıl bir gençlik lazımdır?

- Deneyimli biri gençliğe daha kolay yaklaşabilir diye düşünüyorum. Oysa "eskiye rağbet olsaydı, bit pazarına nur yağardı" diye bir de atasözü var. Eğitim çalışmalarında deneyimli birinin siyasi sicili bozuk değilse elbette... daha etkili olacağını düşünüyorum... Benim siyasi sicilimi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Görünen odur ki, sicili bozuk kişi ve örgütler, gençliğe faydacı yaklaşarak, hep bu alana hücum ediyor. Böyleleri gençlik enerjisinin "boşuna tüten dumanlar" misali harcanmasına da neden oluyor.

- Genç arkadaşlar örgüt seçiminde program, tüzük, kadro konusuna özel önem veriyor mu? Yoksa "kim şeyim

hıyar dese tuzu alıp gidiyor musunuz?" Bu konuda benim de çok büyük hatalarım oldu.

- Ben, sizlerin ilgi duyduğu kurumlaşmaların dışındayım; ama sizlere karşı olmayan bir konumdayım. Hepinizi ayırmadan seviyor ve takdir ediyorum. Ayrıca eleştiriyorum da...

- Benimle yaptığınız bu cezaevi seminerindeki tutumunuzu kutluyorum. Bu türden tartışmaların yaygınlaştırılmasını diliyorum. Gerektiğinde çeşitli eğilimlerdeki gençlerle de hoşgörülü forumlarda konuşmalısınız. Bu diyalogları hotzotçuluklarla engellemeyelim. Birbirimizi sevmeye, anlamaya ve birlikte iş yapmaya ihtiyacımız var.

- Ben gençlik konusunda buradaki arkadaşlardan daha bilgili sayılmam. Sorunun önemini hepimiz aynı ve eşit ölçüler içinde biliyoruz. Yani gençlik üzerine söz söyleme konusunda sizlerden daha akıllı değilim. Aramızdaki fark yalnızca deney birikimimizdir. Sizlerin yeni nitelikler kazanmanızı isterim.

- Gençlik konusunu işlerken, konu ister istemez farklı alanlara kayabilir. Örnekleme doğaldır. Eğer arzu ediyorsanız güncel konularla ilişki kurarak daha derinlere inebiliriz. Çünkü karşımda siyasi deneyimi olan, iyi kötü iş yapmış, cezaevine düşmüş, idamla yargılanan, sorunlarımızı tartışarak çözüm yöntemleri arayan olgun insanlar var. Bu yargımda yoksa yanılıyor muyum?

- Sorularınızla beni sıkıştırın. Bildiğimi anlatırım. Bu yöntem söyleşimize çok renk katar. Ardımdan 'geldi, bildiğini okudu ve gitti' demeyin. Diyaloglar da ben de sizlerden öğreneceğim.

- Siyasi eğitim çalışmalarında:

- TC'nin tarihinde Kemalist burjuvazinin "vukuatı"nı saymazsak,

- Tarihi TKP, 1.TİP ve DİSK'in yanı sıra THKO, THKP-C, TKP-ML, DDKO vb. örgütlenmelerin birbirin-

den doğarak ayrıştığını ve gençlik temelinde örgütlendiğini anmalıyız.

- Gençlik örgütlenmelerindeki bölünmelerin ideolojik--sınıfsal açıklamasına ihtiyaç vardır.

- Tarihi TKP, 1. TİP ve DİSK'in gençlik konusundaki yanılgıları incelenmelidir. Deniz, Mahir, İbrahim vb. Gençlik önderlerinden örnekler eleştirel katkılarla tartışılmalı ve incelenmelidir.

- Mücadeledeki güçlükler, tehlikeler örgütlü ve militan gençliği ürkütmez, aksine duyarlı yapar. Donanımlı olmasını sağlar, sağlamalıdır.

- Oysa, üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkilerinden büyük pay alan burjuva gençlik ya da burjuvalaşmayı düşleyen küçükburjuva gençlik çıkarını kollar. Onların bu tavrı doğaldır.

- İşçi sınıfı ve emekçi halklardan yana bir mücadelede yerini alan gençler, sosyal çıkarlarının sınıflar mücadelesinde olduğunu görmüştür. Bu gençler sosyalizmi okuyarak öğrense de, onun mücadeledeki tutarlılığı pratikte sınanacaktır.

- Küçükburjuva gençliğin bir o yana bir bu yana yalpalaması da doğaldır.

- İlerici gençliğin yeri ve çıkarı, işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın ulusal-sosyal kurtuluş mücadelesi yanında ve eksenindedir.

- Sahi dostlar kitap okuyor musunuz? (Bu arada ilerici kitabın serüvenini anlatır. Bilinç veren kitaplardan örnek verir...) Ben, öğretmen olarak her gün okuyup yazdıklarım dışında, her akşam mutlaka 20 sayfa kitap okuyorum. Hem de özürlü gözlerimle..."

Habib Barut'un cezaevindeki söyleşilerinde bölüm başlarıyla sıralanan örnekler işte bunlardan oluşuyordu.

Habib Barut'un gençlerden yana olan ibresi cezaevi yaşamı sonunda da sürecekti. Sosyalist politikayı entrika ve

makyavelizm çerçevesinde götüren ve naylon komünistlerin toparlandığı "ilerlemeci" Laz İsmailgil'lerden uzak duracaktı. Onun bu siyasi tepkisi, gençlerin kümelendiği gruplardan yana bir eğri çizecekti. Gençler de, ne yazık ve ne hazindir ki, sosyalist politikayı CHP gibi burjuva partileri içinde eriyerek yapmaktan yanaydı. Bağımsız bir tavır sergilemiyorlardı. Hoca da bu bulanık burjuva partilerinin tabanında "sol" söylemli bir kütleselleşmenin hayali içinde zaman kaybedecekti.

Onu daha ayrıntılı tanımlayacak bir yazıyı, portresini tam olarak çizebilmek açışından, Habib Barut'un ölümü üzerine kaleme aldığım bir yazıyı ekleyerek sunmak istiyorum:

Devrimci Arkadaşımız Habib Barut'un Ardından...

(17.8.1929 - 10.5.1988)

1929 yılında Bilecik'te doğdu. Arifiye Köy Enstitüsü'nü bitirdi. Bilecik yöresi ve Kocaeli'nde ilkokul öğretmenliği yaptı. TÖS ve TÖB-DER'de etkin rol aldı. İşçi hareketiyle sosyalist hareketimizin birliği uğruna elinde olanı esirgemedi. 12 Mart 1971'de "Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği" Davası'nda yargılandı; beraat etti. 1980 yılında emekli oldu. Sık sık sorgulandı; sorguladı. Son dönemde SHP Kocaeli İl Yönetim Kurulu'nda görevliydi. Evli, ikisi kız, ikisi erkek dört çocukluydu. Yetenekli bir halk hatibi ve örgütçüydü. Devrimciydi!..

İlerici ve devrimci öğretmen hareketi Habib Barut'u unutmayacaktır. Onun bilinç ve kararlılıkla yaptığı her ilerici katkı, yalnızca öğretmen hareketini kapsamıyor. İşçi, gençlik, aydın hareketinde de Habib Barut'un teri ve kanı vardır. Yaşasaydı, işçi hareketiyle sosyalist hareketimizin bütünleşme sürecine daha nice katkılar yapacaktı. 12 Eylül'ün en karamsar günlerinde bile tarihsel iyimserliğini hiç kaybetmeden, hareketimizin birliği mücadelesinden uzak durmadı; tutsak edilen insanlarımızı ayırım gözetmeden aradı, sordu; dayanışmasını eksik etmedi. Yenilgi şartlarında, bir yandan dağınıklığımıza üzülürken, öte yandan çözümler için kafa yoruyordu.

Bazıları iyi günlerin kürsü bülbülüydü; ama kötü günlerde toz olmuşlardı. Oysa herkes kötü günler içinde hazırlıklı olmalıydı. Habib Hoca bu süreçte en azından bir "enformas-

yon ağı"nın oluşturulması için çırpındı durdu. Hayatın önümüze koyduğu görevlerin yapılmasından kaçmadı.

Zaman zaman içeri düştü; yaralı bir yüreğin tahammül sınırlarını aşan zorlamalara göğüs gerdi; tutulduğu kötü şartlarda, tek başına girdiği hücrelerden gene tek başına çıktı; ardından adam götürmedi. Devrimci onurunu ve ilerici kimliğini daima korudu; faşizmden yılmadı, korkmadı, yaptıklarından ötürü asla yere bakmadı. Böylesine onurlu, inançlı, kararlı bir kişilik karşısında polisler de saygı duymak zorunda kalacaktı. Başka ne yapacaklardı?

İnanç ve bilincini karartmayan her devrimci gibi, canlılığını korudu, paniğe kapılmadı, işkence edebiyatı yapmadı. Moda eğilimlere hiç iltifat etmedi. Sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımlara teslim olmadı; onlara malzeme vermeden eleştiri ve uyarı görevini yerine getirdi.

Habib Hoca iyi ve yetenekli bir eğitimciydi. "Eğitimi zor olan" insanla yoğruluyordu; bu işi üstlenmişken hem öğretiyor hem de öğrenmesini biliyordu. Onun eğitim yönteminde, halkına, ailesine, hemcinsine ve hele sınıfına ihanet edenler, güzel ve etkili özdeyişlerle sergileniyordu. Sosyal mücadeleyi ilkin, Anadolu insanının tarihi, etnik, din, dil, kültür ve geleneklerini çok iyi bildiğinden, basit ve yalın örneklerle anlatırdı; daha ilerdeki derslerinde ise, gözüne kestirdiği kimselere kitap götürürdü. Bir proletarya kentinde faydalı olmanın risklerine katlanırken, zaman zaman, Doğu'daki baskı ve terörü yansıtan haber ve görüntülerle karşılaştıkça, "keşke Doğu'da yaşasaydım..." diyordu. Bütün konuşmalarında zengin halk kültürünün ileri motiflerini ustaca kullanırdı. Habib Hoca'nın bilge kişiliği, inananlar katında bir "evliya" idi; "ah bir de aramıza katılıp camiye gitseydi..." diye başlayan övgüleri, Dede, Hoca, Haham ve Papaz çevresinde de görmek mümkündü. İşçi, köylü, esnaf, öğrenci ya da patron, kim olursa olsun onunla girdiği diyalogdan "nasibini" alıyordu.

Türkiye solunun 100 yıllık serüveni üzerine kafa yoru-

yor; sorunlara kendine özgü çareler arıyor ve önermelerde bulunuyordu. Özellikle son yıllarda daha çarpıcı biçimde ortaya çıkan dağınıklığımız, onu fazlasıyla yaralıyordu. Fayton atı gözlüğü takmayan, "yaşasın" ya da "kahrolsun" kolaycılığına sapmadan, hareketimize eleştirel gözle yaklaşan ve içinden geldiği hareketi sorgulayarak iş'e başlayan herkesle dosttu. Ayrılıkları idealize ve dramatize eden ahmaklıklara prim vermiyordu. Kendi yaptıklarından başlayarak, yapılan yanlışlıkları tartışabiliyordu. Hâlâ tekkeci bir kafayla "çizgi"sini sürdürenlerin "çizgisini" dışa vuruyor, düzenin işini kolaylaştıranların "teori" ve "pratik"lerinden hoşlanmadığını hissettiriyordu. İyi yürekli, namuslu ve tok sözlüydü. Herkesle anladığı dilden konuşurdu. Sakınmazdı. Basit hesapların adamı değildi.

Hoca'nın malı ve mülkü yoktu. Olabilir miydi? Hayatı yokluk ve acılarla geçti. Evinde en tabii ihtiyaçlardan masa, sandalye ve somyası olmadığı günleri bilirim. Bu tanıklığımı tekrarlamamı bağışlayın. Çünkü son zamanlarda devrimci arkadaşlarımızın, içten, inanmış, bilgece ve fukara hayatını orda burda çarpıtarak spekülasyon yapanlar o kadar çok ki... Ne yazık ki, o ağızları kapamasını henüz öğrenemedik. Maddi ve manevi bakımdan çok kötü şartlarda bile dergi, kitap gibi yayımları birer mektup gibi gitmesi gereken yerlere zevkle ulaştırdı. Paylaşmaktan, ilkeli dayanışmadan mutluluk duydu. Ne acılar pahasına ve binbir güçlükle okuttuğu çocukları, son zamanlarda ona, başını sokacak bir evceğiz bulmuştu. Evinde ilk kez masa, sandalye, dolap, somya gibi, bir devrimcinin sahip olmak istediği "lükse" de kavuşmuştu. Bir de, daktilo edinmek ve yazmak istiyordu...

Hoca, bilge, onurlu ve ilginç kişiliğiyle hiç hata yapmadı mı? Elbette, hepimiz gibi o daha hata yaptı; ama bunu sorumluca tartışmaktan kaçmadı. Aramızdan ölüm nedeniyle ayrılan devrimcilerin kaydı düşülürken, hakkındaki eleştirilerin belgelenmesini de doğru buluyorum. Halkımız, "ölü bizim, allah rahmet eylesin..." diyerek, ölünün ardından kem

söz edilmesini doğru bulmuyordu. Halkımızın, erdemli, bilgece, görmüş geçirmiş tavrı oldukça öğreticiydi. Biz devrimciler, elbette ölülerimiz hakkında asla "kem söz" etmeyiz, ettirmeyiz; ama bu türden bir yaşamı incelerken, değerlendirme yapılmasını, öğretici dersler çıkartılmasını da öne çıkarırız. Ölümler ve katliamlar bize bir şey öğretmiyorsa, o zaman, hepimiz "derin bir tevekkülle" halkımızın söylediği şeyi tekrar etmiş oluruz. Sanıyorum, bu türden bir "gelenek"ten sıyrılmak gerekiyor.

Özetle de olsa burada şunlar söylenmelidir: Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Behice Boran, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya (ve anılması sayfalara sığmayacak bütün devrimcilerin) gibi arkadaşların fiziksel varlıkları çeşitli nedenlerle hareketimizden ayrıldığında, onların sosyalizm hakkındaki teori ve pratikleri, aynı zamanda, eleştirilmeli, tezleri tartışılıp aşılmalıdır. Devrimcilerin anılmasını coşkuların kabaran selinde "övgü"lere kurban etmemeliyiz.

Hoca ile yeterince anlaşmadığımız bir iki konunun burada anılmasını yeterli görüyorum: Her şeyden önce sigaraya esirdi. Sağlığa gerekli dikkati göstermiyordu. Sonra, SHP'de zaman kaybediyordu. Bir devrimci fiziksel ve ruhsal varlığını iyice tanımalı, disiplinli bir yaşama biçimi tutturmalı, buna özen göstermeli, ve zamanını iyi plânlamalı, "emaneti" harcamamalı. Bu türden konular dışında Hoca ile bir alıp veremeyeceğimiz yoktu. İlişkiler, devrimci arkadaşlığı ören, sevgi, güven, özveri gibi gerekli ölçütlerde hayat bulmuşsa, gerisi daha kolaydı. Son yıllarda şu hayattan kimler gelip geçmedi ki... Onurlu ve yüzakı insanlarımız yanında, cehaleti yüzünden ilerici hareketimize düşman, bindiği dalı kesen nicelerinin marifetleri nelere mal oldu? Hayat, inandığı dava uğruna bilinçle, özveriyle mücadeleye sarılmayanları ayıklıyor. Sosyal pratik her şeyi sınıyor ve yerli yerine koyuyor. Daha iki tokat yemeden "pantolonundan tezek çıkaran", ardından çevresini, mahallesini cezaevine taşıyan "devrimci"leri de gördük.

Burada, asla sosyalizmin malzemesi olmayan, "akrep ile kurbağa" hikâyesindeki gibi arkadan vuran, kalleşliğe, hainliğe soyunanları tiksinerek de olsa anmak gerekmiyor...

Hoca, dergimizin iyi bir okuyucusuydu; yalnızca okumuyor, dağıtımını sağlıyor, abone yapıyor, okunup tartışılması için elinden geleni yapıyordu. "SORUN, Birlikte Sosyalist Dergi" adını pek beğeniyordu. Derginin işlevsel olacağını umuyor, bu kanısını işçilere: "Bu sese kulak verin, öğrenin, tanımaya çalışın; aranızdan çıkanları çabalarında yalnız bırakmayın! Sahiplenin!.." diyerek aktarıyordu.

O, sınıf bilinçli işçilerin kendi hareketlerine damgasını vurmaları için, sağlığının üstlenemeyeceği yüklerin altına giriyordu. İşçi ve emekçilerle yıpratıcı kahvehane toplantıları; kitle çalışmaları, adeta, "özel hayatı" olmayan Hoca'nın bütün hayatıydı.

Habib Barut, 12 Mart 1971 faşizminin (ve daha sonrakilerin), bölgede hedeflediği odaklardan biriydi. Kocaeli ve yöresinde ilerici olarak anılan ne varsa, onun da bu çorbada hatırı sayılır tuzu vardı. Onunla "Kocaeli Devrimci İşçi Köylü Birliği" Davası'nda "sanık" ve cezaevi arkadaşlığımız oldu. İşçilerle öğretmen hareketinin arasında "organik" ilişki kurulabilmesi için 50 adet "kamu tanığı" dinletildi. Oysa buna gerek yoktu. Devrimciler kimliklerini, eylemlerini saklamıyordu. Ülkedeki hareketi kucaklamaya aday bölgesel, yöresel örgütlenmelerde, henüz partileşememiş her birim hareketi kucaklamak için savaşıyordu. "Devrimci" avukat, sendikacı, öğretmen, öğrenci ve işçilerden oluşan "kamu tanığı" taslakları senaryo yazımında ustaca kullanılmıştı. Bir sanayi kentinde, sıcak mücadele şartlarında doğal olarak böyleleri de çıkacaktı. İnsan yazmadan edemiyor. Böyleleri, sonradan milletvekilliği, sendika başkanlığı, "parti" önderliği gibi yerlere getirildi. "İyi saatlerde olsunlar"la ittifak içindeki "devrimci"ler, (çoluk çocuğumuzla) mahkûmiyetimizin sağlanmasında kullanıldı. O günleri, cezaevi hayatını, polis deneylerini, işsizlik günlerimizi unutmuyoruz.

Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'ndeki devrimci gençlerden Cihan, Ömer, Ulaş başta olmak üzere, Hoca ile iyi ilişki içinde olmayan yoktu. O, örnek kişiliğini cezaevine de taşımıştı. "Sel gider kum kalır" misali, hayat hepimizi sınıyordu. Habib Barut, dostluğu ve arkadaşlığıyla soluklandığı her yerde rengini korumuş, faydalı olmuş ve ayrık otlarını yolmaya çalışmıştır.

Habib Barut arkadaşımızın fiziksel varlığı, aynı gün bir "iş kazası" nedeniyle hayatlarını kaybeden 5 işçinin fiziksel varlığı ile morgta buluşmuştu. İlgililer, "ölü"lerin bir an önce morgtan alınması için "titizlik" gösteriyordu. Habib Hoca, ölümüyle bile, bir proleter kentte, ortaya çıkan nice "iş kazası" karşısında sesleri çıkmayan, ve devrimci geçinen, milletvekili, sendikacı, avukat, işçi ve genç insanlara, "Yazık!" diyordu. "Elleriniz bir bildiri yazamayacak kadar felç mi oldu? Nerede sizin protesto geleneğiniz?..." dercesine alelacele morgtan alınıyor, çeyrek yüzyıl bunca emek verdiği bu proleter kentten koparılıp, Bilecik'in fukara Kasımlar köyüne, doğduğu topraklara götürülüyordu. Hoca'nın hepimize verdiği son dersi buydu!..

İlerici ve devrimci geleneğimiz, bir devrimciye karşı yapılması şart bir takım görevlerimizi yerine getiremeyecek kadar organize değildi. Onun zamansız kaybı ve renkli yaşamı, bu tabloyu değiştirmemizi de öğretiyor. Bir de, insanımıza kötü bir esnaf gibi yaklaşan "hekim"lerin duyarsızlığını, bu ölüm karşısındaki "kusur"larını dile getirmek istiyorum. Ne olursa olsun bir devrimcinin "emanetini" korumak zorundayız.

Onun devrimci hayat tarzı, onurlu ve dürüst kimliği karşısında önümüzü saygıyla iliklemeliyiz. Düşünceleri ve kavgası yaşatılacaktır.

12 Mayıs 1988

REHA YALÇIN

KDİKB Davası'nda, iyi saatlerde olsunların hem tanık, hem sanık, hem kamu tanığı, hem ajan, hem de bilmem ne(!) olarak kullandığı kimseler yanında Reha gibi henüz onyedisinde gençler de vardı. Hadi henüz onyedisindeki oğlum Mutlu'nun sanık yapılmasının ve de hüküm giymesinin bir "gerekçesi" vardı. Çünkü burjuvazi devrimci aile kolektifine saldıracak kertede bilinçliydi. Devrimci ve sosyalist olan her şeye saldırmak, mümkünse yılgınlık yaratmak, aç sefil bırakmak, "ibret-i müessire" örneği bırakmak burjuvazinin gündeminde vardı. Sistemin "demokrasi" masalı elbette bir uyutmaydı. 12 Mart'ın Sıkıyönetim cezaevlerindeki tutsaklar ise, "allah yazdıysa bozsun", "demokrat" değildi. Demokrat kelimesi ilk kullanıldığından bu yana bir siyasi akımın ismi olagelmişti. Türkiye'de ise bu kelimeye layık asla bir demokrat siyasi akım yoktu, olmamıştı ve de olacağı yoktu. Bizi sosyalizme yönelten, iktidar sorununu baş hedef olarak gündemimize almamızı zorunlu kılan neden, hakiki demokrasi yani işçi sınıfı ve ezilenlerin gerçekleştireceği sosyalist demokrasi anlayışıydı. Demokrasi, sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya özlemiydi. Bizler de sosyal çıkarımızı düşünüyorduk. Yalnızca burjuvazi sosyal çıkarını düşünmüyordu. Bizim de kavgamız bu temelde gelişiyordu. Ama ideolojik ve sınıfsal çıkarlarımız farklıydı. Üretim, mülkiyet ve bölüşüm anlayışımız birbirine zıttı. Bizler nasıl ki, Koç, Sabancı, Eczacıbaşı vb.leriyle sınıfsal sömürü ve tahakkümün hüküm sürdüğü kapitalist bir ilişkiler ortamında ücretli köle ve onla-

rın düşmanı derecesinde boy hedefi idiysek, "demokrasi" masallarına göre, böyleleriyle kardeş olmadığımızın da bilincindeydik. "Demokrasi", evimizdeki sofrada, sokakta, işyerinde yoktu. Ayrıca, açla tokun asla birbirinin dilinden anlayamayacağının, "demokrasi" ortamında "kardeş" olamayacağımızın da bilincindeydik.

Reha, niçin bizim davaya monte edilmişti? Sistemin çıkarlarını gözetenlerin gerçekten aklı başında olsaydı, bu çocuklar KDİKB Davası'na sanık olarak getirmezdi. MİT ve polis yetkilileri son derece kaba ve ilkel yöntemlerle çalışıyordu. Sistem kendine güvense bir KDİKB Davası da açılmayabilirdi. Ama sistem krizdeydi; karşı devrim önündeki bütün devrimci ve sosyalist kadroların oluşturduğu barikatları aşmaktan-ezip geçmekten yanaydı.

Reha, 12 Mart 1971'den önce tutuklanmıştı. O da Zeki Erginbay'larla birlikte Sivas Öğrenci Yurdu'nu basmak iddiasıyla içeri alınmıştı. Sonradan bizim davanın da sanıkları arasına sokulacaktı.

Reha'nın ilerici saflara katılımı doğrusu ilginçti. Babası, "Gazinocular Kralı Fahrettin Arslan"ın muhasebecisi, annesi ise mevlidhan, ayrıca çok iyi yürekli bir hanımdı: Reha, daha lise sıralarındayken Dev-Genç'in eylemlerine olan hayranlığıyla bu hareketlere katılmak için çırpınıyordu. Dev--Lis'in bir elemanı olarak çeşitli "eylemlere" katılıyordu. Onun bu "eylemciliği" okulunu asmaya yönelmesi ailesini düşündürmüş olacak ki, Reha'yı bizim Kocaeli'ndeki bir lisede okutma düşüncesine getirmişti. Reha okuldan uzaklaştırılmasın diye bizim kentte bulunuyordu. Hattâ ben de kendisine veli olmuştum. Ama biz, onu bir Dev-Genç anlayışıyla eyleme sokmuyorduk. Daha doğrusu Reha'yı korumak, mümkünse işçi sınıfı kanalına çekmek ve eğitmek istiyorduk.

Reha da tipik Dev-Genç'li düşünce ve davranışlar hakimdi. Kılık kıyafeti, literatürü ve elindeki tespihiyle o bir "militan"lık özentisi içindeydi. Dahası, Kürt şivesiyle zoraki bir konuşma özentileri de vardı. Reha, İstanbul'daki "yol-

daş"larından edinerek bizim işçi kentine getirdiği, bozuk bir alet ve çata-pat malzemeleriyle de hem kendi başını hem de bizim başımızı ağrıtıyordu.

Ona:

- Bak evlat, bu malzemeler hepimizin başımızı yakacak. Kimden aldın. Hangi amaçla aldın. Neden (...) da sakladın. Burası bir işçi kenti. Ortalıkta bin bir türlü kışkırtma kol geziyor. İlimizdeki kışkırtmalarla, burada işçi sınıfıyla bağı olan kadroları zor durumda bırakmak istiyorlar. TİP'nin başındaki oportünistler de bu türden kışkırtmalarda sistemle uyum içindeler. Sen İstanbul'dan gelen mimli bir insan olarak bu kentte bulunuyorsun. Devrimci gençliğin arasındaki kışkırtıcı ve görevli unsurlar, işçi sınıfı içinde de var. İşimizi zorlaştırıyorsun. Bu durumda seni nasıl koruruz?

Reha bu türden uyarılarımızı dinler, cevap vermez, ama gene de bildiğini okurdu. "Devrimci" olmayı nasıl öğrenmişse öyle götürecekti. Ailesi de evladını korumak için çırpınıp duruyor ve onun okuldan atılmaması, "adam" olması için hiçbir şeyi esirgemiyordu.

Reha, devrimci gençliğin emperyalizme karşı eylemlerinden etkilenmiş olarak bölgemizdeki etkinliklere, kendi meşrebince katılıyordu. Bildiri dağıtımı, afişleme, basın-yayın faaliyetlerini dağıtma vb. gibi. O, KDİKB'nin bir elemanı değildi. Bunu hiç düşünmemiştik.

Duruşmalar başlayınca, 2 No'lu Askeri Mahkeme Başkanı, önceleri P.Alb.Cemil Bozkurt emekli olunca, yerine Top.Alb.Orhan Bakioğlu gelecekti. Duruşmayı askeri esas duruşta açar, başıyla selamlar ve "buyurun", diyerek herkesi yerine oturturdu. O, bir hukukçu değildi, ama mahkemenin askeri disiplini açısından sık sık Reha'yı uyarırdı. Çünkü Reha duruşmalarda bile "disiplinli" sayılmazdı. Hava uygun olsa tespihini bile çıkarıp çekecekti. Mahkeme başkanı: "Reha, evlat, bacaklarını toparla, edepli otur, efendi ol!" gibi söz ve işaretlerle uyarılarda bulunurdu. Bunu yaparken de bir "askeri disiplin"in gereğini yerine getirmiş oluyordu. Bel-

ki de, onun da Reha gibi, bizim Mutlu gibi evlatları vardı. Öyle ya, o da "evlat" diye uyarıda bulunmuştu. Belki de gençlerin "sanık" yapılmasındaki hukuki zorlamalardan, insan olarak üzüntü duyuyordu. Bilinmez ama, biz sanıklar mahkeme heyetinin psikolojik durumunu oldukça doğru tahlil ediyorduk. Bir duruşmada mahkeme başkanı, yine Reha'ya bir "baba" gibi uyarısını yapınca, biz de Reha'yı, yöntemi farklı da olsa uyaracaktık: "Reha, evlat dikkatli ol, bak adamcağız sana bir şifre veriyor, bir işaret veriyor. Niçin lümpen ayaklarına yatıyorsun. Akıllı olsana! Adamlar senin biçimsel tavırlarına dikkat ediyor. Mahkemede efendi gibi davranmanın sana yararı dokunacak. Bunu söylemek istiyorlar. Zaten sanık olmanı gerektirecek öyle maddi delil falan da yok." Nitekim böylesine uyarıların yapıldığı bir duruşma sonunda mahkeme başkanı Kd.Bnb. Ferruh Şenerdem ile Kd.Yzb. Hamdi Öncüoğlu, Reha ile Mutlu'nun tahliyelerine karar verecekti. Bu sıralarda, mahkeme başkanı, yine Reha'ya: "Gördün mü evlat, biz senin iyiliğini istiyoruz, birazcık kendine çeki düzen ver. Bak sonunda senin lehine karar çıkarttık..." dercesine Reha ve Mutlu'ya anlamlı işaret ve gülücüklerini iletmede kusur etmiyordu. Ama aynı başkan daha önceleri "çentiği çekilmiş" bir devrimciye karşı asla sevecen davranmayarak rahatlıkla en ağır cezayı (idam-müebbed ya da ağır hapis) gözünü kırpmadan verecekti.

Reha bizim davadan beraat edecek, oğlum Mutlu ise TCK'nun 141/5 Md.göre 8 yıl hüküm giyecekti.

Reha'nın polis ve savcılık ifadesi, bizim davanın sanıklarından Mustafa Baykara, İ.Ruhi Göbüt ya da kamu tanığı "sanık" ifadelerine göre çok daha tutarlıydı. Hattâ beni asla tanımadığını bile söyleyecekti (21.4.1971 tarihli polis fezlekesi ifade tutanağı). Reha'nın annesi de oğlu kadar dürüst çıkacaktı, duruşma sırasında. Annesi Zahide Yalçın duruşmada: "(...) Bu ifadeyi ben verdiğim sırada çok acele işim vardı ve polisler bana 'bizim gayemiz Sırrı Öztürk'ü tutuklamaktır. Senin oğlunla ilgimiz yok, bize bir imza lâzım' diye-

rek bazı şeyler yazdırdılar, okumaya dahi vakit bulamadan imzaladım. Esas olay burada anlattığım şekilde olmuştur." (KDİKB, duruşma tutanağı s. 38.39) diyerek bu satırları zapta geçirecekti. Reha'da aynı duruşmada: "(...) Polisin gayesi beni ve Sırrı Öztürk'ü mahkum ettirmek(...) Bu da polisin çalışma tarzını gösterir." diyecek ve ayrıca siyasi bir yorum da yapacaktı.

* * *

Reha ile ilgili bir cezaevi anısını belgelemek istiyorum. Bu konuyu daha iyi değerlendirmek açısından da o günkü bir belgeyi öncelikle sunmak gerekiyor:

Belge: *7.12.1971*

2.Zırhlı Tugay Askeri Ceza ve Tutukevi Komutanlığına

Kartal Maltepe-İst.

Aşağıda sıraladığımız ihtiyaç ve isteklerimizin komutanlığınıza duyurulmasında yarar görülmüştür.

1.) **Su ihtiyacı***: Cezaevinde suyun bulunmaması normal sağlık ve temizlik imkânlarını ortadan kaldırmıştır. Ayrıca, temizlenememekten ötürü doğması muhtemel hastalıklar hepimizi endişeye düşürmektedir. Cezaevinin ihtiyacı olan suyun teminini,*

2.) **Odun-Kömür ihtiyacı***: Özellikle yönetim değişikliğinden dolayı aksayan bu önemli ihtiyacımızın karşılanmasını,*

3.) **Kömür küreği***: Diğer koğuşlara verilen kömür küreğinden bir adet de koğuşumuza verilmesini,*

4.) **Günlük gazete** *ve diğer ihtiyaçlarımızın da eskiden olduğu gibi karşılanmasını (üç gündür gazete okuyamamaktayız),*

5.) **Hamam ihtiyacı***: İki haftadır hamama gidememekteyiz, bu ihtiyacımızın hemen karşılanmasını,*

6.) **Havalandırma ihtiyacı***: Gene bir haftadır bahçeye*

çıkarılmamaktayız. Cezaevi koğuşlarının zaten çok küçük ve kalabalık oluşu dikkate alınırsa bu çok önemli ihtiyacımızın, bizim açımızdan taşıdığı önem ortaya çıkar. Eskiden olduğu gibi, sabah ve öğleden sonraları bahçeye çıkarılmamızın sağlanmasını,

7.) **Çöplerimiz** *ara bahçeye birikmiştir. Bunların aldırılmasını ve eskiden olduğu gibi çöp bidonlarının verilmesini,*

8.) **Mahkemeye** *gidiş gelişlerimizde bu iş için kullanılan araçların hava alınacak pencereleri kapatıldığından içinde teneffüs imkânları kalmamıştır. Aramızda kalp yetersizliğinden hasta olanların varlığı da dikkate alınırsa havalandırma işinin önemi ortaya çıkar.*

Araçların eskiden olduğu gibi havalandırma işinin sağlanmasını, **aksi halde teneffüs edememekten doğacak vahim sonuçlardan bizim sorumlu tutulamayacağımızı,**

9.) **Geçen görüşme günü** *(4.12.1971 günü yapılan uygulama) C.İ. ve İnfaz Müesseseleri Kanunu'nun, Ceza ve Tevkif Evleri İç Yönetmenliği'nin, bölüm: 4. Madde: 21 ve ilgili diğer maddelerine aykırıdır. Şöyle ki:*

Eskiden görüşmeye gelen yakınlarımız kimliklerini ibraz ederek görüştürülüyordu. Bu defaki uygulamada ise, yakınlarımızdan ikametgâh ilmuhaberi vb. istenmiştir. Daha önce böyle bir duyuru yapılmadığından sadece yanlarında bulunan kimliklerini ibraz eden yakınlarımızla görüşme yaptırılmamıştır. (Örneğin, Sırrı Öztürk'ün eşi ve ağabeyi kimlik ibraz ettikleri halde görüştürülmemiştir.)

Nüfus ve kimlik cüzdanları yasaların aradığı ve istenilen şartları belirten belgelerdir. İkametgâh ilmuhaberinin ise böyle bir durumu yoktur.

Ayrıca, böyle bir belge gerekli ise, daha önceden yayınlanmalıdır. Uzak şehirlerden gelen yakınlarımızla yasalara uygun olarak görüştürülmemizin sağlanmasını,

A Koğuşu arkadaşlarımızın ortak isteği olarak belirtiriz.

Gereğinin yapılmasını.

A Koğuşu Temsilcisi
S.Ö.

Bir örneğini sunduğumuz belgeden de anlaşılacağı üzere, cezaevinde bu türden başvurular çok önemliydi. Cezaevi yöneticileri ve öteki ilgililer bu başvuruları dikkate almak zorundaydılar. Onları buna zorlamak da bizim görevlerimiz arasındaydı. Önceleri yasal başvuru, ardından başka yaptırımlar elbette düşünülecekti.

Reha gibi gençler ise, cezaevi yönetiminin keyfi baskı ve uygulamaları karşısında hemen "eylem" konulmasından yanaydı. Aramızda onların anladığı manada "eylem" konulmasından yana olmayan yoktu. Ama, ilkin baskı ve keyfi uygulama yapanların tutumu belgelenmeliydi. Bazı "yasal" kapıları zorlamalıydık ki, ardından yapılacak eylemin haklılığı, meşruluğu gün yüzüne çıksın. Çünkü biz tutsaktık. Sesimizi, özellikle de dışarı duyurmanın birçok güçlükleri vardı. Basın bizden yana değildi. İlerici kamuoyunu duyarlı kılmanın birçok yolu ve yöntemleri vardı.

Bir gün, gene bu türden bir başvurudan ötürü, komşumuz B Koğuşu sakinlerinin de verdiği bir dilekçenin cevabını sözlü olarak cezaevi komutanı bizzat gelerek İlhan Selçuk'a iletmekle görevlendirilmişti.

Komutan İlhan Selçuk'a:

- İlhan Bey, imzanızı taşıyan dilekçeniz ilgili komutanlığa iletilmiştir. En kısa zamanda isteklerinizin karşılanması cihetine gidilecektir.

- Dilekçemizin ilgililere iletilmesine elbette sevindik. Size de teşekkür ederiz. Sözlü olarak ifade ediyorsunuz. Bunu da iyiye yormaktayız. Fakat cezaevindeki durum hiç de iyi değil. İhtiyaçlarımızın karşılanmasının önemi çok büyüktür.

- Sizi anlıyorum efendim. Ben gerekeni yapıyorum. Müsterih olun.

Bu diyalog gelişirken İlhan Selçuk ile komutanın yöresini gençlerden oluşan büyük bir kitle kuşatmıştı. Reha da en önde ve de komutanın tam da karşısında, elindeki tespihi sinirli sinirli çeviriyor, hattâ komutanın yüzüne kadar savurarak tespihini şakırdatıyordu. Arada bir de çok sert ifadelerle söze de karışıyordu. Oysa tutuklular bu diyaloğa önem veriyor, yönetimin taleplerimiz karşısındaki tutumu özenle gözleniyordu. Bu diyaloğu en iyi gerçekleştirecek kişilik de herhalde İlhan Selçuk'tu. Çünkü onların orduda, bürokrasinin her kademesinde dost ve yakınları vardı. Diğer tutuklularla bir tutulmuyorlardı İlhan'lar.

Reha'nın bu "hayta"lığı karşısında komutan çok sinirleniyordu, ama beili de etmemeye azami sabır gösteriyordu. İlhan Selçuk, Reha'yı kenara çekmemizi bizlerden beklemekteydi. Gözleriyle bunun işaretini veriyordu. Reha'nın ise, diplomasinin incelikleri konusunda basit ve düz bir "hayta" mantığı vardı. Çünkü Reha asıl muhatapları bir yana bırakmış, direkt kendisi muhatap olmuştu. Onu kenara çekmek ve ikna etmekte bayağı sıkıntı çekecektik.

* * *

Reha duruşmalarda "kamu tanığı" olarak dinletilenlerin bir çetelesini de tutuyordu. Ne mi yapacaktı(?) bilemiyorum, ama onlar hakkında elbet bir "hayırlı iş" düşündüğü muhakkaktı. Bu tavrını duruşmalarda onlara laf atarak, sataşarak da gösteriyordu. Hüküm giymemizi kolaylaştıran kamu tanıklarından Nural Altay, Şinasi Yeldan, Abdullah Sanal, Hikmet Özçelebi (Dnz.Yzb İstihbaratçı), Sebahat Yüzbaşıoğlu, Ahmet Hamdi Erkan, Mukadder Çakmak, Erdoğan Arda*, Mimar Yıldız, Orhan Özdemir, Halil Şengül, Mustafa Rumelioğlu, Osman Akdeniz (I.Şb.Polis), İsmail Demirvuran (I.Şb.Polis), Hidayet Kaymaz, Atilla Öztünç

* İşaretli kamu tanıkları polisteki ifadelerini sonradan sanıklar lehine nispeten düzeltmiştir.

Fahrettin Doğan*, Ergun Atlas, Ahmet Kaman, Mehmet Türk*, Orhan Çoban, Zahide Yalçın*, Yüksel Önder, Muhammet Çekiç, Tuncay Ekin, Necmettin Uğur, Ergin Güleneer vs. çok "ilginç" ifadeleriyle bile mahkumiyetimizi sağlayacak hukuki delilleri öne süremiyorlardı. Hem "sanık" ve de "kamu tanığı" durumundaki Bilal Yeşilyurt'un ifadesi de KDİKB sanıklarının hüküm giymesine yetmiyordu. Ancak, Mustafa Baykara'nın "samimi" ikrarıyla gerekçeli mahkumiyet kararımız gerçekleşebilecekti. Kamu tanıklarından eski lise müdürü, o zamanki ticaret erbabı Ruhi Kanak (30.9.1971 tarihli ve duruşma tutanığı s. 21 ve 22'de kayıtlı dilekçe)'ın ifadesi daha da ilginçti. "Allah söyletiyordu" sanki bu kamu tanığını. Biz de bu durumu belgelemeliydik:

Belge: *12.10.1971*

Sıkıyönetim Komutanlığı

2 No'lu Askeri Mahkeme Başkanlığı'na

Selimiye-İstanbul

Esas No : 1971/9
Karar No: 1971/142

30.10.1971 günkü duruşmamızda dinlenilen kamu tanıklarından Ruhi Kanak, polisteki ifadesinin hangi şartlar içerisinde alındığını anlatırken aynen şöyle konuşmuştur: "...Ben öğretmenlikten ayrıldıktan sonra ticarete 283 kuruş para ile atıldım. Polis ifademe başvurduğu zaman 12.000 lira bonom vardı. Sanal'lara (İzmit'in eşraflarından (y.n.)) uğramıştım... Benim gibi bir insan için bu para çok önemliydi... Sıkıntılı ve düşünceli idim. Bu psikolojik ortam içinde ifade verdim. Polisin iyi niyetine güvenerek de yazılan ifademi okumadım..." demiştir.

Duruşma esnasında gerek avukatımızın ve gerekse bizim bu hususun zapta geçirilmesi için yaptığımız talep: "Durum açıklığa çıkmıştır..." gerekçesiyle zabıtlara geçirilmemiştir.

* İşaretli kamu tanıkları polisteki ifadelerini sonradan sanıklar lehine nispeten düzeltmiştir.

Oysa ki, gerek sanıkların ve gerekse tanıkların polis ve MİT'te ifadeleri alınırken uğradıkları yasadışı muamele, davamızın önemi göz önüne getirildiğinde, bizlerin durumunu aydınlığa çıkarmakta, savunmamıza esas bir kaynak teşkil etmektedir.

Adı geçen tanık mahkemede her ne kadar gerçeği ifade etmişse de bu durumun tespitini ve dilekçemizin dosyaya konulmasını saygılarımla dilerim.

S.Ö.

Dava dosyasındaki örnekler çoğaltılabilir. KDİKB Davası, öteki Sıkıyönetim davaları gibi, sisteme karşı ayağa kalkan kişi, grup ve örgütleri hayat ve mücadeleden koparıp sindirmeyi, böylelikle devlet tekelci kapitalizminin önünde engel oluşturan barikatların kırılmasını amaçlıyordu. En başta işçi sınıfının bölgemizde yetiştirdiği en değerli kadroları fabrikalardan ve sendikalardaki etkinliklerinden koparmak gerekiyordu. 25 yılını Gölcük Tersanesi'nde tüketen Basri Dede ve Şevki Erencan'ın işine son verilecek, S.Ö. ailece kuşatılacak (Bendeniz, 15-16 Haziran Direniş'inden bu yana bir daha hiçbir işyerinde işbaşı yapabilme şansına kavuşamayacaktım), onlarca bilinçli işçinin işçi sınıfıyla bağı kesilecek, 17 yaşındaki devrimci gençler okullarından koparılacak, ve böylelikle devlet tekelci kapitalizminin diktatörlüğü ebedi kılınacaktı! Kapitalist-emperyalizmin yapısal ve devrevi krizi böylece aşılacaktı!

Yapılan duruşmalarda, açılan davanın hukuki ve mantıki bir dayanağı yoktu. Sistemin ne kadar çürük olduğu kabaca ortaya çıkıyordu. Örneğin, "kamu tanığı" ve "sanık" durumuna düşürülmek istenenlerden Fahrettin Doğan, ağabeyi Nurettin Doğan hakkında; Zahide Yalçın, oğlu Reha Yalçın hakkında; oğlum Mutlu Öztürk benim hakkımda yalan beyana zorlanmış ve işkence görmüştü. Kardeşi kardeşe, anayı evlada, evladı babaya karşı kullanan bu düzen yıkılacaktı; yıkılmalıydı. Duruşmalarda, sistemin kurumlarından MİT ve Emniyet yetkililerinin mevcut yasaları çiğneyerek hukuk dı-

şına düştüğü ve yalnızca kaba güce dayanan niteliği ortaya çıkartılmıştı. Bu aşamada buna bile gücümüz yetiyorsa, iyimserliğimizi korumak için elbette umutlu ve yüksek moralli olacaktık. Sistem dilediği kadar korku yaratmaya uğraşsın, en küçüğümüz bile korkmayacaktı. "Korku" duygusunu yendiğimiz sürece, bizim yerimize kaba güce, hileye, şantaja, yasadışına düşenler korkmalıydı.

KDİKB Davası'na sanık olarak eklenen Reha'nın 12 Mart 1971'deki öyküsü bize bunların yazılmasını öğretiyordu. Reha ve benzeri gençler, devrimci mücadelede, genç, toy, bilinçsiz, ama çok dürüst gençlerdi. Onları, hepimizi kucaklayabilecek, eğitecek, sevk ve idare edecek bir kurumlaşmadan yoksunluğumuzu belgelemek açısından bu yazıları kayda değer buluyorum. Reha, daha sonra özgürce seçtiği hayatını yaşayacaktı.

YUSUF HOCAOĞLU

12 Mart faşizmini tezgahlayanların bilinç ve örgütlülük düzeyini kavrayarak sistemi açığa vurmak açısından Sıkıyönetim koşullarında haklarında çeşitli davalar açılan hemen herkesin portresini çizmenin yararına inanıyorum.

Yusuf Hocaoğlu, bu portrelerin en ilginçlerinden biriydi. Onu da 12 Mart'ı hazırlayan "bölücü, anarşist, komünist" yerine koyarak yargılayacaklardı. Doğrusu ilkellik, gaddarlık ve "hile-i şerriye" yöntemlerini uygulamada TC devletinin Osmanlı'dan pek farkı yoktu. Hattâ Osmanlı'nın "hukuku" TC'nin "hukuku"ndan çok daha "sevimliydi". 12 Mart sanıklarının Osmanlı'nın "hukuku" ile yargılandığını bir an için düşünelim, bir-iki değnekli sopa, taş çatlasa başka vilayetlere sürgündü cezalarımız. Bu sürgünde de birkaç akçe harçlık verilmesini herhalde Osmanlı esirgemez, akıl da ederdi. Oysa TC devleti öyle miydi? Tutsak aldığı devrimci ve sosyalist kadroların maddi manevi varlığını dağıtıp ocağını söndürüyordu. İşkencede Osmanlı'dan daha kıyıcıydı. Gaddarlıkta da birinciydi. TC devleti neden mi böyleydi? Çeşitli nedenleri vardı bunun; ama en önemlisi, Osmanlı'dan sonra zengin Anadolu'nun malını mülkünü, gayri müslümlerin "hallinden" sonra yağmalayan yerli tarım, ticaret, eşraf, mütegallibe ve hanedan artığı asker ve sivil bürokrasinin ittifakıyla gerçekleştirilen sermaye birikiminde aranmalıydı. Türkiye burjuvazisi tarih sahnesine "geç" geliyordu, ama palazlanması asla "güç" olmuyordu. Sermayenin kırım ve kıyıcılıktan yana olması doğallıkla kaçınılmazdı. Ne yapa-

caklardı "fukaralar"? Devleti ele geçirmişler bir kere. Kendi devletlerini, işçi sınıfı ve emekçilerden yana bir düzen özlemiyle asıl sahibine mi bırakmalıydılar? Böyle şey olur muydu?

Yusuf Hocaoğlu'da kimi Balkanlılar gibi avantalar ve yağmalar ülkesi Türkiye'ye, "serbest göçmen" olarak 1951'lerde gelenlerden biriydi. O tarihlerde henüz 21 yaşındaydı. Sofya Üniversitesi'nde pedagoji ve felsefe okumuştu. Ona böyle bir diploma vermişlerdi. Öğrenci gençlik kollarında (UÇKOM) çalışmıştı. Dimitrov Gençlik Örgütünde (DSNM) bulunmuştu. Sosyalizmden haberliydi. İyi-kötü bir eğitim görmüştü. O günkü sosyalist disiplinden nasibini almış ve sosyalist kuruculuktan gücünce etkilenmişti. Anılan örgütlenmelerde siyasi derslerini savsaklayan, çalışmayanların nasıl da uyarıldığını ve gençleri kazanmaları için çaba harcandığını, kimi zamanlarda da cezalandırıldıklarını yakınen görmüştü. Bu süreci, kimi hatalarına rağmen yaşamıştı. Ona göre, Bulgaristan'daki "sosyalist demokrasi" Türkiye'deki "burjuva demokrasisi"nden çok daha ilerdeydi. Hocaoğlu, elbette "Anavatan"daki yağma-talan-rüşvet ve kıyıcılığı gördükten sonra bunları dile getirecekti.

"Anavatan"a gelen Hocaoğlu, 1961'lerde "Bulgaristan hesabına çasusluk yapmak" iddiasıyla tutuklanacaktı.

O dönemlerde, bırakın Marksizm-Leninizm'den söz etmeyi, sıradan demokrat bir kimlikle düzene muhalefet etmek bile, "gomonizm propagandası", biraz daha ileri gidenlere ise, "Bulgar casusu", "Urus casusu"ya da halk diliyle "Çaşıt" denilmesi "umuru adiyeden" olaylar arasındaydı.

Yusuf Hocaoğlu, TC devletinin bürokrasisine göre "casus"tu! Oysa, o fukara bir insandı. Hattâ acınacak durumdaydı. Göç etmiş, göçe zorlanmış, ya da "Anavatan"a gelmeyi marifet saymış Balkanlı halklardan biriydi. İşçi sınıfı ve emekçiler katından ülkesine ve emekçi halkına ihanet edenlerin "vukuatı" burjuvazininkiyle asla kıyaslanamazdı. Halkını ve ülkesini, çıkarı için emperyalist kapitalizme satanlar,

eloğluna uşaklık ederek karun olan hakiki "casus"lar asıl böylelerinin katından çıkıyordu.

Yusuf bu suçlamayla 1969'a kadar hapis yatacaktı!

1963'lerde, 21 Mayısçı subaylardan Alb. Talat Aydemir ve Bnb.Fethi Gürcan'larla Ankara Merkez Cezaevi'nde karşılaşacaktı. Hücrelerinin yan yana olduğunu, kendilerine birer ot yatak bile verilmediğini, Yusuf ise, yatağını onlara nasıl verdiğini anlatırdı. Öyle ya, Yusuf "casus", Aydemir ve Gürcan ise "Anayasayı tebdil ve tağyir"den hücredeydiler. İkisinin de "vukuatı" birilerinin mantığına göre aynı kapıya çıkıyordu. Hücrede yatak bile vermeden tutulacaklardı!

1963'lerde, daha sonraları Yusuf, Mamak Askeri Cezaevi'nde kalacaktı. Burada da 21 Mayısçılarla ilgili olarak tutuklanan Talat Turhan ve Alparslan Türkeş ile hapis yatacaktı. Türkeş'in bu olaylardaki rolü, daha çok "muhbir" durumundaydı; Talat Turhan'ın ise, bütün "ihtilalci Kemalistler" gibi hızlı bir antikomünist olduğu dönemlerdi diyor Yusuf.

"Bulgar casusluğu" suçlaması, Ankara 2 Nolu Askeri Mahkemesi'nin 1961/44-10/2 nolu kararıyla "onaylanacaktı". Bu kararda objektif hukukun gerekleri yerine, "karakuşi" gerekçeler öne çıkacaktı. Örneğin gerekçeli kararda: "Koyu bir komünist olduğundan, Üniversite olaylarında (28 Nisan 1960) ve din aleyhtarı tutumlarıyla tanınmış olmakla, casuslukta yapabilir." kanaatine varılarak Yusuf'un çırası yakılacaktı!

Bu davadan sonra, dosyası (1963/247 Nolu) ayrılacak ve bu kez Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde "komünizm propagandası" yapmak suçundan yargılanacaktı. Bu mahkemenin kararında ise, birincisini "tekzip" edercesine bir karar verilecekti. Şöyle ki: "Yusuf Hocaoğlu koyu bir komünist olmayıp, Atatürk milliyetçisi olduğu, Suriye uyruklu İstanbul Teknik Üniversite Asistanı İbrahim Şeyh İbrahim'in şahadetiyle anlaşılarak beraatine..." denilecekti.

Şimdi "bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?!" Evet Tür-

kiye'de "hukuk" düzene karşı çıkanlara böyle işletiliyordu. Hocaoğlu'na göre bu çelişki şöyle açıklanacaktı: "M.Kemal, "Sosyalist kuruculuktaki" kimi uygulamalardan epey kopya çekmişti. Tabii en büyük kopyayı da Fransız Burjuva Devrimi'nden çekecekti. Oradaki laik anlayışları Türkiye'de tepeden, zora başvurarak reformlar yapacaktı. Ben dahil hemen herkes sıkıştıkça, M.Kemal'in laik burjuva reformculuğunu sahipleniyorduk. Benim, Üniversitede, işyerinde ve her yerde din hakkında söylediklerimle M.Kemal'in söyledikleri arasında bir fark yoktu. Aradaki fark zaman farkıydı. Din konusundaki baskılara ben de ateist kişiliğimle elbette karşı koyacaktım. O zamanlar, genç ve toyduk. Heyecanımızı zaptedemezdik, edemiyorduk. İleri geri konuştuğumuz da olurdu; din vs. hakkında. Bütün bunlar benim "sosyal kaderimi" sonradan etkileyecekti. Zaten MİT'in, siyasi polisin, çeşitli istihbaratçıların ve aramızdaki ihbarcıların ekmek parasıydık..."

Bilmem bir şey eklemeğe gerek var mıdır?

Yusuf'un "çilesi" bu kadarcıkla bitmeyecekti. 12 Mart faşistlerine uygun senaryolar gerekiyordu. "Bulgar casusluğu" senaryosu, tekelci sermayemizin krizini aşmada çok şık düşecekti. Nitekim, bütün yurtsever, demokrat ve ilerici kesime yöneltilen bu türden saldırılar basın ve radyonun malzemesi olacaktı. Avantalar ve yağmalar ülkesindeki kapitalist anarşi ve yabancılaştırmanın kitlelerin gözünden gizlenmesi için mutlaka bir "hain"e ve "bölücü"ye ihtiyaç vardı. Zorlamayla da olsa böyleleri yaratılacaktı!

Bu türden bir serüveni yaşayan herkes gibi Yusuf Hocaoğlu da bu kez 12 Mart'ın Maltepe Askeri Cezaevi'ne de getirilecekti! Onun bu seferki "suçu" neydi?

26.3.1973 tarihli 3 Nolu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nin (Esas No: 1973/71 ve Karar No: 1973/25) Başkan Üye Top.Bnb.Atalay Kıvılcım, Üye Hakim Yzb.Bahri Yağcı'nın kararında şu satırlara yer verilecekti:

"(...) Askeri Yargıtay'ın bozmaya ilişkin cezayı artırma-

ya ilişkin yönünden maâda diğer hususları onamıştır. Askeri Yargıtay'ın işbu bozma ilamı üzerine İst. Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Nolu Askeri Mahkèmesi'nde 6.3.1973 tarihinde başlayan duruşmada, Ask. Yrg. bozma ilamına uyulmasına ve bozma sebeplerinin yerine getirilmesine (...) kendisine isnad olunan suçu işlemediğinden (...) suç isnad eden şahıslarla ticari ilişkisi bulunduğu ve bu sebebten muğber olabilecekleri (...) bu şahısların beyanlarının birbirini tutmadığı (...) Prof Dr. Sahir Erman tarafından yeminli bilirkişi raporu da (...) beyanların Askeri Mahkemece kabul edildiği takdirde ve adı geçen tanıkların beyanlarında müştereken ifade ettikleri ve sanığa ait olduğu kabul edilen "Türkiye'nin ancak komünizmle kurtulacağını bunun gerçekleşmesi için komünist ihtilalinin gerekli olduğunu, bu ihtilalin yapılıp başarıya ulaşacağına birkaç kişi ile birlikte oturup komünizm üzerine konuştuklarına, komünizmde ideal bulunduğuna" dair sözlerinin komünizm rejimini övücü nitelikte bulunduğunu tespit ve ilmi mütalaa olarak beyan etmiştir. (...) Zira sanık 1971 yılı içerisinde muhtelif tarihlerde ve muhtelif yerlerde komünizmi övücü nitelikte konuşmalar yaptığı iddiasıyla tecziye olması istenmiştir. Bu suretle TCK'nun 142/4. Maddesini ihlal eylemekten sanık Yusuf Hocaoğlu (...), sohbetlerinde Türkiye'nin ancak komünist bir rejim ile kurtulacağına inandığını, bunun ihtilal yolu ile gerçekleşebileceğini, Bulgaristan'ın komünist bir rejimle kalkındığını, bugün dahi Türkiye'ye yardım etme durumunda olduğunu, Bulgaristan rejiminin daha iyi olduğunu, komünist ideal bulunduğunu" söylemek suretiyle komünizmi açıkça övmek suçunu işlediği anlaşıldığından (...) işbu kararın sanığın yüzüne (...) alenen tefhim olundu. Sanığa temyiz yolları anlatıldı."

Hocaoğlu 1973'ün Nisan ayında tahliye oldu. Bayrampaşa Cezaevi'ne, Ağır Ceza mahkemelerine, görevsizlik kararlarına, oradan da bilmem nereye şutlanıp dururken ancak gün yüzüne çıkabilecekti!..

Bu belgeler Yusuf'un kimliğini ortaya koyuyor. Özel yoruma gerek yok. Görüleceği gibi o, uygulamadaki hatalarına

rağmen, Bulgaristan'daki sistemi olumlu görüyor, sosyalizme ve devrime inanıyordu. Dünyanın neresinde otururbut otursun bir sosyalist ve devrimci; ulusal, evrensel anlamda asla casusluk yapmazdı. Yusuf da casus değildi. Böyle bir fiili işlememişti. Ülkedeki "demokratik ortam" onun söylediklerini hazmedemiyor, "ard niyet" arıyordu. Oysa, iddianamelere geçen sözlerde hakikat payı yüksekti. Bulgaristan'daki "demokrasi" Türkiye'de yoktu. Orada komünist ideali olanlar vardı. Türkiye'de yoktu. Orada komünist ideali olanlar vardı. Türkiye'de ideal sahibi burjuva yoktu. (Elbette emperyalist "ideal" vardı). Bulgaristan şöyle-böyle "kurtulmuştu". Türkiye'yi ise kapitalist yağmacılar "kurtarmıştı". İşçi ve emekçi halklarımızı baskı ve terörle sindirerek. Düşünce ve örgütlenme üzerinde faşist kıyım ve kırımları gerçekleştirerek... İnsanımızı düşkün durumlara düşererek, iğrenç yöntemlerle aşağılayarak...

Bu türden bir hayatı yaşamaya "mahkum" edilen Yusuf'un cezaevi yaşamı nasıldı? Doğrusu böyle bir yaşam da ona işkenceydi. Aile ilişkileri, çoluk çocuğu perişan olmuş, dağılmış birisi "hayta"ların egemenliğindeki bir cezaevinde nasıl yatacaktı? "Anavatan"a geldiğinden bu yana işkence, açlık ve hapisten başka gün görmeyen, ömrünün en az üçte birlik bölümünü çok kötü koşullarda geçiren birinin maddi ve manevi varlığı doğallıkla zedelenecekti; sinirleri bozulacaktı. Bu kadar düşkünlüklere sürüklenen Yusuf'un cezaevindeki "hayta"larla da arası açık olacaktı. Onların bir devrimcide olmaması gereken niteliklerine baktıkça Yusuf "hayta"lara da söyleniyordu. Diyordu ki: "Parçalanmayalım diye, birçok konu yanında, bir insanda olması gereken asgari özellikleri hep göz ardı ediyorduk. Oysa insanın kişiliği çok önemliydi. Kimi gençlerin kişilikleri zayıf. Bunların devrimcilikle ne ilgisi vardı? Yemesini bilmez, içmesini bilmez, yatmasını beceremez. Cezaevinde nasıl yatacağını kestiremez. Herkesin özel eşyasını karıştırır, giyeceklerine el koyar. Disiplinsiz insanlar devrimci değildir. Emperyalizm derler, emperyalizmi tanımazlar. 'Cunta'cılara göz kırparlar, işçi sınıfı-

nı asla anmazlar. Zaten işçi sınıfı ve emekçilerle bir bağları da yok bunların. Bu 'Hayta' takımı, ABD'nin pompaladığı, sistemin propaganda ettiği tüketici insanlardı. Bunlarla nasıl 'Komün hayatı'yaşayacaktık? Komüncülük oynuyor bu çocuklar" derdi.

Yusuf'un kafasını karıştıran, onu kızdıran birçok unsur bu cezaevinde bir aradaydı. Bizim "hayta"larla hapis yatmak kolay mıydı? Bozkurt Nuhoğlu, İbrahim Başak, Salman Kaya, Metin Eşrefoğlu, Osman Bahadır'ların kaldığı bir cezaevinde doğrusu Yusuf çıldırmadıysa, gene de sinirleri sağlamdı demeliyiz. Özellikle Bozkurt'un dozu şiddetli eşek "şakası" çekilir cinsten değildi.

Yusuf işkencede sıkışınca M.Kemal örneği vermiş, paçayı kurtarmayı denemişti; ama Kemalist değildi. Oysa gençlerin büyük bir kısmı Kemalist sihirin etkisindeydi. Özellikle de THKO'cular, B.Nuhoğlu'lar Kemalizmi çok yüceltiyorlardı.

Bir gün Yusuf yine sinirlenmişti. Ağzından bir çırpıda: "Allahına da, tanrısına da, peygamberine de, bayrak, sancak, toprak diyene de..." anlamında bazı sözler çıkmıştı. Onun bu sözlerini gözetleme yerinden izleyen askerler, ilgili Gözlüklü Üsteğmen'e bildirince aralarında şöyle bir konuşma geçecekti:

- Bana bak Hocaoğlu(!) burası Askeri Cezaevi. Sen öteki tutuklulardan değilsin. Onlara benzemezsin. Ayağını denk al! Sen elimizde esirsin! Öyle bayrağa, sancağa sövemezsin!

- Benim sözlerim senin anladığın manada değildir.

- Nasıl söversin ulan!?

- Benim sözlerim ortayadır.

- Tanıklarım var, içerden tanık çıkartırım!

- Ne yapalım çıkarırsan çıkar. Esirsek esiriz. Ne var yani? Esirlere ne yapılırsa buyurun yapın! Ben kendi kendime konuşurum, küfür de ederim hepsi o kadar! Benim söylediklerimi senin askerin nasıl duyar?

- Sövmüşsün işte.

- İnsan bazen yeri gelir küfreder. Kimin bayrağına, sancağına sövmüşüm?

- Dur bakalım rapor edeceğim, sonra inceleyeceğiz...

Bu incelemeden bir şey çıkmadı. Fakat kimi gençlere: "Demek, içinizde benim küfrettiğimi gidip söyleyecek kimseler var? Buyurun gidin "doğruyu" söyleyin!" demekten kendini alamamıştı. Yusuf'un anladığı manada biri yoktu aslında cezaevinde. Fakat o "hayta"lara kızmıştı bir yol.

Yusuf, kimi gençleri komünist saymıyordu. Nasıl saysındı? Onunla dalga geçen, Kemalizme toz kondurmayan, bireyci ve asalaklıklardan arınmamış "hayta" takımı, ondan birkaç gömlek gerideydi. Hele onların birbiri hakkında söylediklerine, özellikle de polisteki ifadelerine Hocaoğlu bir anlam veremiyordu. Böylelerinin halini gördükçe: "Sizinle bir yere gidilmez!.." yargısına varırdı.

Yusuf'un 1973 sonu yaşamı, ülkeye geldiğinde Hukuk'u bitirip avukat da olunca, kendisinin bu mesleği icra etmesinin önüne birçok engel dikilecekti. Başta yasalar, polis ve Baro gibi. Onun ekmek çıkaracağı başka bir kapı yoktu. "Bulgar casusu" kimliği ile ona bu avantalar ve yağmalar ülkesinde hayat hakkı tanınmıyordu. Yusuf ne yapmalıydı? "İcra takibi"işleriyle uğraşacaktı.

Cezaevindeyken günün her saatinde oturup daktiloyla mektuplar yazardı. Ona takılanlar çıkardı: "Başına bela alacaksın bu mektupçuluk yüzünden". Nitekim 28.12.1975 tarihli Millet gazetesinde, Tevfik Kurdoğlu diye biri, onun hakkında çirkin iddialarda bulunacak ve: "Devlet ve hükümet büyüklerine de galiz kelimelerle hakaret ettiği tespit edilen Yusuf Hocaoğlu hakarete uğrayan, kocaları ile araları bozulduğu için mağdur duruma düşen kadınlar ve aile reisleri tarafından mahkemeye verilmiş... Eski Bulgar casusu (...) solcu kızıl faşist militanlarla işbirliği halinde olan.." biçiminde ve "eski bir Bulgar casusu aileleri tehdit ediyor" manşetiyle sansasyona varan haberlere neden olacaktı.

Hocaoğlu'na, serbest göçmen olduğu halde "iskân yardımı" bile yapılmayacaktı. 29.11.1965 ve 3201-1333 2934 sayılı Köy İşleri Bakanlığı'nın bir yazısıyla (...) 2510 sayılı kanunun 4.üncü Maddesi göçmen olarak memlekete kabul edilemeyecek olan eşhasın vasıflarını tadat etmiş olup mezkûr maddenin "C" bendi (casusları) bu meyana ithal etmiştir." denilerek onu bir hakkından daha yoksun bırakacaklardı.

Ona pasaport da verilmeyecekti. Bu yolda yaptığı bütün başvurulara, 8.3.1975 gün ve 12695 sayılı bir yazıyla, pasaport kanunun 22. maddesi gereğince yurtdışına çıkması da engellenecekti. İçişleri Bakanlığı ve vilayetin duyurularıyla.

Bu durumda onun şunları dile getirmesi herhalde haklıydı: "Bulgaristan'da, sosyalist dönemin Genç Bulgar Partizanlarından oluşan MVR polis kurumu, Türkçü, Atatürkçü de olsa, komünizm karşıtı azılı bir faşist te olsa, bilinen, bilinmeyen nedenlerle ceza da almış bulunsa, ülkeden Türkiye'ye gitmek isteyen herkese derhal pasaport veriyordu. Peki, İslâmcı, Irkçı, Atatürkçü TC devleti ve polisler niçin bu kadarcık adil davranamıyordu?"

12.2.1986 tarihli Milliyet gazetesinde Murat Bardakçı'nın hazırladığı ve 1961'lerin (İst.I.Şb.D Grubu polis şefi) ünlü polis şeflerinden Adnan Kınay'ın "Karakolda Ayna Var" başlıklı, 'Bir Polisin Anıları' yazı dizisinde Yusuf Hocaoğlu'da anılacak, fukaranın çileli yaşamı bu kez ekmek parasına değil ama, gazetecilik aşkı (!) na sansasyona çevrilecekti.

Oysa, insanlar söylemiyorsa, I.Şubenin Duvarları tanıktı Yusuf Hocaoğlu'nun nasıl "Bulgar casusu" yapıldığına. Yusuf'un el ve ayak tırnaklarını bizzat söktüren ve "evet ben Bulgar casusuyum" ikrarını aldıran Adnan Kınay, demek günü gelecek paşa gönlüne uygun düşen anılarını bile yazacaktı! Yusuf'u bir ömür boyu açlığa ve perişanlığa sürükleyen sistem ve onun görevlileri rahat ve huzur içindeydi. Vatanı, milleti koruyup kollamışlardı (!) Hocaoğlu ise, zedelenmiş maddi ve manevi varlığıyla TC devletinde ayakta kalma savaşı veriyordu. Kendisini ömür boyu izleyen "Bulgar casusu" kimliği ile...

BANU ERGÜDER

12 Mart 1971'in cezaevleri yalnızca erkek tutsaklardan oluşmuyordu. Erkeklerin sayısına denk düşmese de kadın tutsaklar da bu süreçten "nasip"lerini alacaktı. Aynı dönem ve aynı cezaevlerini paylaştığımız kadın arkadaşlar ayrı koğuşlarda kaldığından, cezaevindeki yaşamlarıyla ilgili somut gözlemlerimizi burada anamıyoruz. Onların düşünce-davranış çizgileri ve evrimleriyle ilgili anıları bu nedenle kaleme alamamıştık.

Behice Boran, İlkay Demir vb. arkadaşları bir yana bırakıp Banu Ergüder'i anmak ihtiyacı nereden kaynaklanıyordu? Behice Boran, Tarihi TKP'nin Zeki Baştımar kanalından 1.TİP'nin Genel Başkanlığına gelen Marksist kadınlardan; İlkay Demir 1.TİP, FKF ve Dev-Genç kanalından THKP-C örgüt üyeliği sürecini yaşayan kadınlarımızdan ve önde gelenler arasındaydı. İkisinin de "örgüt" ve "parti" deneyimi vardı; karşıt saflarda olsalarda bu özellikleri seçiliyordu. Banu Ergüder'in ise, benzeri bir deneyimi yoktu. O da PDA ayrışmasında bir "örgüt" ile ilişkiliydi; bu türden bir "seçim" yapmıştı. Fakat PDA, Tarihi TKP, TİP ve bu sürece kimi "haklı" eleştiri yönelterek, ondan kopuşu simgeleyen THKP-C gibi bir kümelenme yerine bir türlü geçemiyordu. Son tahlilde PDA'da bir siyasal eğilimi temsil ediyordu. Bu eğilim, başından beri sicili son derece bozuk ve kimliği tartışmalı kimseler aracılığıyla kendine yer bulabiliyordu siyasi "sol" yelpazede. Onlara "Maoist" denilmesi bile büyük devrimci önder Mao Tse Tung'a hakaret sayılmalıydı. Fakat

Türkiye adeta köpeksiz köydü. Siyasi şarlatanlar, kimliği tartışmalı olanlar, aşırı kariyerizm düşkünleri ve aşırı teorisizm ile aşırı entelektüalizmin batağında maskaralık yapanlar PARTİ yerine "örgüt" kuruyordu; kurabiliyordu. Bu yüzden, birer "örgütler anarşisi" ortamı yaratılmasına çanak tutan kimi hizipçilikleri, birer gerçeklik olmalarına rağmen, bir türlü örgüt, grup vb. yerine koyamıyordu insan.

Banu Ergüder ve onun gibi genç insanlar da, bu sürecin, Devrimci ve Sosyalist Sol Hareket içinde rol alıp, sorumluluk üstlenenlerin "günah çocuğu" sayılmalıydı. Kadın arkadaşlar arasında yalnızca bu nedenle onun portresini çizmek istedim.

İstanbul, Rumelihisarı'nda oturan, 1951 doğumlu Banu, Boğaziçi Üniversitesi Fen ve Yabancı Diller Bölümü 4. Sınıf öğrencisi. Ekonomik durumu son derece iyi bir aileden geliyor. Sağlıklı, boylu poslu insan güzeli bir kızcağız. "Sandık Cinayeti" Davası sanıkları şu isimlerden oluşuyor:

1. Banu Ergüder
2. Garbis Altunoğlu
3. Ümit Necef
4. Zuhal Aksoy
5. Zehra Ağralı
6. Sağman Kayatekin
7. Yunus Pıtırlı
8. Kemal Kılıç
9. Ardeşez Markoz
10. Erdoğan Özgün
11. Müzeyyen Erözen
12. Muzaffer Bal
13. Şükrü Aydın

Sanıklardan Ümit Necef (141/1.Md.) dışında tümü, TCK'nun 141/5.Md., Banu ve Garbis ise, TCK'nun 450/4-9.Md., ayrıca Garbis, bir de TCK'nun 64/2. Md., ve 6136 sayılı kanunun değişik 1308/13. Md. göre yargılanmıştır.

Dava'da, haklarında koğuşturmaya yer olmadığına karar verilen sanıklar:

1. M.Adil Ovalıoğlu
2. Nail Satlıgan
3. Ali Kaplan
4. Garip Aydındağ

Haklarında Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nce soruşturma istemi bulunan ve kaçak olarak aranan sanıklar ise:

1. Zeynel Aydındağ
2. Münir Atalay
3. Reşat Yaşar
4. Sami Ovalıoğlu
5. Zafer Kars
6. Ergun Atalay
7. Sabetay Varol
8. İsmail Kaplan

Bilindiği gibi TCK'nun 141/1. ve 5. Md. "Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis... örgüt... ve propaganda..." yı içeriyor. TCK'nun 450. Md. "Taammüden, ve bir suçu gizlemek, kendisinin veyahut başkasının cezadan kurtulmasını temin maksadı ile adam öldürmek..." ve TCK'nun 6136 - 1308/13. Md. ise, ateşli silahlarla ilgili hükümleri içeriyor.

TC'nin kurulduğundan bu yana sistemin karşıya alıp yargıladığı "komünist" örgütlenmelerde TCK'nun 141/1-5. Md.leri ısrarlı biçimde uygulana gelmiştir. Dönemin sınıflar mücadelesinin keskinliğine uygun olarak, zaman zaman sivil Ağır Ceza Mahkemeleri, "hini hacette" başvurulan Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri ve "İstiklâl Mahkemeleri" özel yorumlarıyla kanuni olmaya özen göstermiş ve de her seferinde hukuku çiğnemişlerdir.

Komünistlerin davalarında kimi zaman da 6136 sayılı kanunun kullanıldığına tanık olunmuştur, nadiren de olsa. Çünkü, kalemin yanında silahın da kullanılmasını gerektirecek durumlar olmuştur; oranı düşük olsa da...

Komünistlerin davalarında TCK'nun 450.Md.'nin uygulanışı 12 Mart 1971'den sonrasına denk düşmektedir.

Tarihi TKP ve onun Zeki Baştımar hizbinin legaldeki uzantısı 1.TİP'nin hakim olduğu kadrolarını "komünist" olarak nitelemek doğru mudur? Aralarında yalnızca "demokrat" ve "sosyaldemokrat" özelliklere sahip kişilikleri yakından tanıdıkça, ayrıca sosyal mücadele tarihimize eleştirel bir gözle baktıkça, bu satırların yazarı da dahil, her birimizin "kaç okkalık komünist" olduğu yeterince belgelenmiştir. Bu belgelerin özel ve öznel yorumu yoktur.

Hakiki komünist kadrolar ise, özveri ve çalışkanlıklarıyla teori/pratikte sürekli iş yapmış, direngen ve onurlu kavgalarıyla harekette yerini almıştır. Bu arkadaşlar, görebildikleri kadarıyla hizipçilikten uzak durmaya özen göstermiş, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin birlik ve bütünlüğü için mücadele etmiştir. Komünistler, TCK'nun 450. Md. gereğince yargılanmamıştır.

1961 Anayasası'nın getirdiği sınırlı burjuva demokratik ortamda, tarihsel geleneğini temsil etmeyen, sınıflar mücadelesinden gelmeyen kimi "sol"ların becerileriyle insan katletmeye kadar vardırılan "örgüt"ler ve "eylem" biçimleri icat edilmiştir. Sıcak mücadele koşullarında, burjuvazinin yarattığı ve neden olduğu haklı ulusal ve sosyal kurtuluş savaşlarında, devrimcilerin zorunlu kullanmak durumunda bırakıldığı "devrimci karşı şiddet"in neden olduğu insan kayıpları, bizim örneğimizin dışında bir değerlendirmedir. Çünkü bunun (insan kanı dökme onaylanmasa da) bilimsel bir açıklaması vardır. Oysa, kimi örneklerde, bu arada "Sandık Cinayeti" olarak anılan Dava'da "insan katletme"nin bilimsel ve akılcı bir açıklaması yoktur. Komünistler, bu konuda son derece titiz ve emekçi halkı ikna edici bir yol izlemek durumundadır. Burjuvaziye geri tepmeli bir silah kullanma hakkını, inisiyatifini ve fırsatını veren bir devrimci anlayış mutlaka tartışmalıdır. Burjuvazinin evrensel ölçekte, taa "Komünist Manifesto"ya konu olacak kertede "kadını orta malı olarak kullanma", mülkiyet, din, sosyal adalet gibi konulardaki yüzlerce yıllık saldırısı günümüze kadar sürdürülmektedir. Hem de büyük ve kuyruklu yalan ve demagojilerle. Burjuvazinin bu ezeli cephaneliğine bizim coğrafyadan yapılan "insan katletme" katkısını, ilkin kendi saflarımıza, sonra da emekçi halklarımıza nasıl açıklayacağız? Bu yolda bilimsel sosyalizme uygun, akla hitap eden ve ikna edici hangi gerekçelere sahibiz?

Bu sorunu ve sorunları öyle Marx-Engels-Lenin'den "alıntı"larla açıklamaya kalkışmayalım. Yahut ta malumatfu-

ruş bir kafayla ulusal ve sosyal kurtuluş mücadele örneklerinden eklektik bilgi kırıntılarıyla aşırılan örneklerle birbirimizi "mat etme"ye kalkışmayalım.

Dr.Hikmet Kıvılcımlı böylelerine: "Vay, öyle mi, köftehora bak? Hangi kitap yazıyor? Evlat, iyi misin? Vahyi mi geldi?!.." diyerek, böylelerini düşündürmeye yöneltirdi, ince hiciv ve alaylarıyla. Elbette sevecen bir yaklaşımla.

Banu Ergüder'in, M.Adil Ovalıoğlu'nun öldürülmesi olayı çerçevesinde temellenen "Sandık Cinayeti" Davası, 12 Mart 1971'lerde siyasal ekonomik krizden çıkamayan burjuvazinin, tarihsel ve sosyal haklılıklarıyla ülkedeki ulusal ve sosyal kurtuluş talepleriyle öne çıkan örgütlenmelerin PARTİ ve BİRLİKTELİK yaratacağı bir süreçte, devrimci safların hiç de haketmediği burjuva spekülasyon ve karşı saldırılarına da neden olmuştur. Bu türden "dava"lar işçi sınıfı hareketi, sosyalist hareket ve özgürlük talepleriyle Kürt yoksul köylülüğün muhalefetini yan yana getirmek, birbirinin dilinden anlamak ve iktidara yürümesini sağlamak bir yana; işçi sınıfını, emekçileri, yoksul köylülüğü, devrimci gençlik ve aydın hareketini birbiriyle zıtlaşan, düşmanı bırakıp birbiriyle cebelleşen bir konuma da getirmiştir; bu türden çok çirkin bir tablonun oluşmasına katkı getirmiştir. Sosyalistlerin haklı çıkışlarını perdelemek istemiştir. Kadrolar arası iletişim ve diyaloğun istenmeyen boyutlara ulaşmasını tahrik etmiştir. Sosyalizme sempati duyan kütleleri ters yönde etkilemiştir. Sosyalistlerin emekçiler katında kazandığı haklılık, meşruluk ve yasallığı baltalamıştır.

Bu türden Dava'ların "olumlu" bir katkısı yok mudur?

Elbette vardır. Diyalektiğe ölü ve mekanik bakılmıyorsa, bütün olumsuzlukların koşulladığı olumluluklar da vardır; mutlaka olmuştur. Anılan Dava'lar, bilimsel sosyalizmin özümlenmesine, bilimsel bilgi ve bilinçlenmeye, örgüt, PARTİ ve her türden kurumlaşmada temel ana halka olan işçi sınıfı hareketi ile buluşup-bütünleşme sürecine, devrimci esnekliği gözeten taktik zenginlikler kazanılmasına, doğru

stratejiler üretilmesine, iktidar perspektifi kazanılmasına ve ayrıca gerekli düşünce-davranış birikiminin sağlanmasına yardımcı olmuştur. Zaman ve kadro konusunda çok büyük kayıplarımıza rağmen...

Geleceğimizi kazanmak, yaşama müdahale ederek sahip çıkmak açısından, tarihimizi hatırlayacak, hatırlatacak ve bütün olumsuzlukları aşmaya çalışacağız. Eğer birer siyasi şarlatan değilsek, iktidara uzanmak istiyorsak, sosyalist devrimi gerçekleştireceksek, sosyalist inşaa örneklerinden ders çıkarıp, bu coğrafyada dünya devrimci pratiğine yerli bir sosyal devrim katkısı getireceksek herhalde böyle yapacağız?

* * *

Türk solunda "örgüt" rekabeti ve kişisel tepişmeler aşkına yapılan yanlışlıkların bilimsel açıklaması elbette yapılacaktır; vardır da. Birer anı niteliği taşıyan ve bizim kağıda dökülmesini uygun bulduğumuz yazılı malzemeler, bu konuda araştırma yapanlar tarafından mutlaka değerlendirilecektir. Bu yolda kalıcı ve işlevsel çalışmalar yapılacağına olan inancımı sürdürüyorum.

"Sandık Cinayeti" Davası'nı kurgulayan olaylar silsilesi, 1970'lere gelirken ülkedeki "sol" siyasi oluşumlara Çin Devrimi ve onun tarihsel önderi Mao Tse Tung'un görüşlerini benimsediğini sanan gençlerin Tarihsel TKP, 1.TİP'nin ülkedeki sosyal muhalefeti kucaklayamadığı, yönetip yönlendiremediği, devrimci saflarda sağ tasfiyeciliğin egemen olduğu bir zaman kesitinde oluşmuştu. Anılan örgütler de "sol"dan girişilen muhalefetin uzantısında yeşerme olanağı bulmuştu. TİP'ne muhalefet, "Partisiz Sol"u yaratırken, kitleselleşen Dev-Genç dışında tam 600 adet yerel-ulusal ölçekte sosyal muhalefeti örgütleyen, ayrıca temsil eden inisiyatifler vardı. Bu 600 dernek, birlik vb. tabanda mutlaka iş yapıyordu. Anılmaya değer bir etkinliği vardı. Devlet de bu kurumlaşmaların ne anlam taşıdığının farkındaydı. TİP'ne haklı ge-

rekçelerle muhalefet eden kadrolar "Partisiz Sol" kümelenme yerine, sosyal muhalefeti örgütleme becerisini gösteremiyordu. Anadolu coğrafyasına yayılan bu 600 dernek, birlik vb. adeta birer "örgüt" gibi çalışıyor ve işlevsel olmaya özeniyordu. Bu inisiyatifleri yerel şura'lar ya da Sovyet'ler yerine de koyabiliriz. Türkiye'ye özgü bu türden kümelenmeler *Proletarya Partisi* potasına akıtılmalıydı. Fakat bu süreçte rol ve sorumluluk alan herkes, hepimiz bu zenginliğimizi yeterince değerlendiremedik. Değerlendirmeye çalışanları da birer "ahmâk" yerine koyup çiftelemeyi uygun bulanlar türedi. Hem sağ teslimiyetçi, hem de "sol" teslimiyetçi oportünist kadrolar, doğruları arayan, hakikati yansıtan ve Marksizmi bu coğrafyada özgün biçimde yorumlamaya aday kişilikleri ve kadroları çifteleyebilmişti.

İşte PDA hizipçiliği "Partisiz Sol"un "günah çocuğu" olarak doğmuştu. Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları, en başta da Mihri Belli'nin bu açıdan oldukça yoğun eleştirilere hedef olduğu bilinmektedir.

PDA hareketine karşı, Dev-Genç'in, daha sonra kurulan THKO ve THKP-C'nin de kendi meşreplerince "haklı" gördükleri eleştirileri olmuştu.

Bu eleştirilerde Tarihi TKP ve 1.TİP'nin ise, SSCB'nin dış politikasına uyumlu bir tavrı vardı. Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında cereyan eden çelişkiler, bize ABD'nin süzgecinden geçercesine, emperyalizmin değirmenine su taşırcasına yansıtılıyordu. Tarihi TKP'ni asla temsil etmeyen kimi sorumsuzların sosyal asalak tavırları "Sovyet dalkavukluğu" derecesine inince sorun bilimsel ölçülerde tartışılamaz bir konuma dönüşecekti. Oysa ülkemiz komünistleri dünya devrimci deneyim ve sürecine alabildiğine nesnel bakmalıydı. Parti ve kurumlaşma deneyimlerimiz, bir yandan burjuvazi, öte yandan hareketin içindeki küçükburjuva "sol"un sapkınlıklarıyla kötürümleştirilince ipin ucu sosyal pratikte kaçırılmıştı.

PDA hizipçiliğine muhalefet eden her birimin oldukça

"haklı" gerekçeleri vardı. Bu muhalefet Çin Devrimi ve onun liderini karşıya almak anlamını taşımıyordu. Kuşkusuz işi o kerteye kadar götürenler de vardı. Özellikle PDA kaynaklı kümelenmeler bunun dışındaydı.

PDA'nın ülkeyi bırakıp Çin'den ithal ettiği "devrim", "örgüt", "strateji ve taktik" anlayışları, Türkiye coğrafyasında, sosyal pratikte yeşermeyip yanlış olduğu anlaşılınca, PDA'dan kopmalar da boy verecekti.

PDA'nın düşünce-davranış çizgisindeki perişanlığın temelinde yatan en belirgin etken bu "ithalat" işiydi. İkincisi, bu kesim temsilcilerinin siyasi, ahlâki sicilleri çok bozuktu, küçükburjuvazinin bütün rahatsızlıkları PDA hareketine yansımıştı. Burjuva ideolojisi ve revizyonizm bu saflarda kol geziyordu. Kemalist milliyetçilik, şoven ve sosyalşoven vb. anlayışlar PDA'nın siyasi "vukuatı"nın temelini oluşturuyordu. O dönem birçok akım bu düşünceler uzantısında adeta felçliydi.

Ne zaman ki, ülkede Bilimsel Sosyalizm özümsenmeye başlandı, Marksizmin devrimci yorumu önem kazandı, PDA'nın da "ithalat" işi revaçtan düşmeye başlayacaktı...

Türkiye'deki sınıflar savaşında, bu süreçte, bir de mutlak anılması gereken çok önemli bir kütlesel çıkış yaşandı: *15-16 Haziran Direnişi* ile işçi sınıfı, kendisi için sınıf olma mücadelesinde öne atıldı. Taleplerini dile getirdi. İşçi sınıfı ve sosyalizm adına (!) hareket eden sağlı "sol"lu bütün akımlara büyük ve anlamlı bir ders verdi. *15-16 Haziran Direnişi*'nin siyasi bir hareket olduğunu, sisteme zarar veren, üretimi durduran ve Genel Direniş olarak yayılma istidadı gösteren, işçi, emekçi, işsiz, yoksul köylülük, gençlik ve aydın kadrolarca sempatiyle karşılanan, belli ölçülerde emekçi halktan sıcak destek de gören karakteri yalnızca PDA'cıları değil, TKP adına ahkâm kesenleri, TİP yöneticilerini, DİSK ve Türk-İş yöneticilerini uzun uzun düşünmeye yöneltecekti. Ne oluyordu? "Uyuyan" dev neden uyanıyordu?

Bu arada burjuvazi de gardını alacaktı. 1961 Anayasa-

sı'nı geriye doğru değiştirmek, Sendikalar ve Toplu-İş Sözleşme Yasaları'nda, zaten kısıtlı olan hakların işçi aleyhine değiştirilmesi girişimleri, Sıkıyönetim ilanı, işçi önderlerinin işten atılarak yargılanışı, yeni baskı ve terör yasalarıyla anılan ve anılmayan gizli cinayet şebekelerinin örgütlenmesi, vb.vb. elbette boşuna değildi.

Burjuvazinin sınıfsal çıkarlarını korumak konusunda gösterdiği "beceri" ve işbitirici "yeteneği", ne yazık, ne hazin bizim cenahımızda "perişanlık" biçiminde tezahür edecekti.

Çin Devrimi şabloncuları, Sovyet dalkavukları, Latin Amerika'dan aşırma tezlerle eklektik devrim simyacıları, *15-16 Haziran Direnişi* karşısında "teorik tez"lerini üfürerek yalamak durumunda kaldığından, siyasi harekete bu kez birer "işçi dalkavuğu" kimlikleriyle çıkacaktı.

Mao mukallitleri, "işçi sınıfı yoktur, temel güç köylülüktür, ideolojik öncülük esastır vs. vs." türündeki söylemleri yerine, "yaşasın işçi sınıfı!.." söylemini geçirmede bir sakınca görmüyordu. Bu konudaki hamaset edebiyatı o kertede yüceltildi ki, biz "amele taifesi"ne söylenecek söz ve mekân kalmadı; daha doğrusu bırakılmadı. Sınıf bilinçli işçilerin örgütlülüğü ile amacından saptırılamayan *15-16 Haziran Direnişi*, sağlı "sol"lu örgütlerin parselasyonuna da alet edilmek istendi. Küçükburjuvazi Haziran adını da kirletmek, işçi inisiyatifini saptırmak için can havliyle yarayı kaşıyordu.

Tarihimizde modaydı; önce TKP adı kirletilmeliydi, ardından legal TİP işlevsiz bırakılmalıydı, DİSK geleneği saptırılmalıydı, Dev-Genç işçi sınıfı yörüngesinden koparılmalıydı!..

Şimdi de *15-16 Haziran Direnişi*'nin saptırılması gündeme gelmişti. Oysa bu hareketin nesnel değerlendirilmesi yapılarak işçi sınıfının sendikal ve siyasal birliği sorunu gündemdeydi. Marksistlerin yükleneceği ana halka buradaydı.

Bu süreçte *15-16 Haziran Direnişi*'ni örgütleyip yönlendiren kadrolar, şu belgelerin kaydını düşüyordu: TEK PARTİ - TEK SENDİKA - TEK GENÇLİK ÖRGÜTÜ!.. Bu

doğru yöneliş burjuvazinin yeteneği ve "sol"ların kötürümleştirildiği koşullarda kimseyi mandallayamamıştı...

15-16 Haziran Direnişi'ni doğru değerlendiremeyen, bu süreci asla anlayamayan Türk solunun siyasi kötürümlüğü, artık felce uğramış bir dokunun asla yeniden hayatiyet kazanamayacağını da işaretliyordu. Kendi coğrafyasında biçimlenen ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesindeki ana ve temel halkalara yönelemeyen, sınıfsallık ve ulusallık temelinde kümelenen dinamikleri göremeyen, "ithalat"ı bırakıp yerli politikalar üretemeyen, bu yoldaki politikasızlığı kırıp aşamayan bir sol çürümeye mahkûmdu. Bu anlamıyla çürüme sevindiriciydi; çünkü çürüyenin yerine yenisi boy verip yeşerecekti. Ne var ki, bu süreç Türkiye'de çok zaman ve kadro kaybına neden olacak, büyük tahribatlardan sonra "yeni" olan işbaşı yapacaktı. Gidişatın göstergeleri bunu vurguluyordu.

Aydınlık Sosyalist Dergi'sinin ikiye ayrışmasıyla ASD ve PDA siyasi çizgileri ortaya çıkacaktı. ASD'nin "reddi" ile de THKP-C kurulacaktı... THKO'nun "reddi" ise, topyekün devrimci ve sosyalist geleneklerin dışında bir örgütlenme ayrışmasıydı. Ötekiler gibi bir "teorik" dayanağı yoktu.

PDA'cıların tercüme bürosu gibi çalışan "Maoist" önder kadrosu (ki, başkaca yetenekleri yoktu), sosyal pratikte açığa vurulan teorik/pratik perişanlıktan sonra doğallıkla ayrışacaktı.

Kendi payıma yanlıştan ayrışan ya da aykırı düşünenleri, bu türden kurgulamayı seçenleri için için çok seviyordum. Kendilerini tanımasam da böylelerinin evrimini titizlikle izlemekteydim.

Çin ve Mao konusunda kökten bir reddi içermese de İbrahim Kaypakkaya'nın PDA eleştirisinde kendince "haklı" ve mantıki gerekçeler bulmak mümkündü.

Garbis Altunoğlu ve arkadaşlarının ilkin içinde yeralıp sonradan eleştirerek kurtulmak istediği "gelenek" hakkında öne çıkardıkları eleştirilerde de kendi meşreplerince bir

"haklı" yan elbette bulunacaktı. Gençler yerlerini bulamamıştı.

PDA sapkınlığı, açılan siyasi kanalda hem kendi içinde hem de dışında oluşan düşmanlıkların da tahrikçisiydi. PDA'cılığı kökten reddedenler işçi sınıfı temelinde özgün bir siyasi seçim yolunu ancak bulabiliyordu. Konuya şu ya da bu nedenlerle yaklaşarak eleştiri yöneltenler ise, aradan yıllar geçtikten sonra ayakları suya erebiliyordu.

Garbis Altunoğlu ile M.Adil Ovalıoğlu'nun PDA'cılıktan koparak kuracakları "örgüt"ü gerekçelendiren görüşleri şu noktalarda düğümleniyordu: (...PDA liderleri emekçi kitleye inmeyip; şehirlerde burjuvazi bir yaşantı içinde basın--yayın yolu ile sosyalist edebiyatı yaptılar...) (26.3.1973 tarih, Esas No: 1973/73, İddianame'de Garbis'in ifadesi) PDA'cılardan kopma nedenleri:

1. Devrimci mücadele içinde olgunlaşmış ve kendilerini ispat etmiş kadrolar olmadan devrimci bir örgüt kurulamaz.

2. Kendini mücadele içinde göstermemiş bir kimse, örgüt içinde önemli bir mevkie getirilemez. Halbuki, PDA'cılar daha başta, belirli kişileri merkez komitesi üyesi gibi mevkilere getirmişlerdir.

3. Kesin bir örgüt yapısı ve hiyerarşisi olmadan da bir grup, kendi arasında belirli bir disiplin kurabilir.

4. Mademki Mao görüşü köylü kitlesine dayalıdır, o halde bu kitleye inilecek ve devrimci fikirler aşılanacaktır.

5. Halk yığınlarının mücadeleye henüz katılmadığı başlangıç döneminde, (İşçi-Köylü) gazetesi ve (Şafak) gibi yayın organlarının dağıtılması hem gereksiz, hem de zararlıdır.

PDA'cılık sapkınlığı bir "örgüt" yerine konulduğunda bu sapkınlıktan yeni ve başka türden sapkınlıklar türeyecekti. Garbislerin "şanssızlığı" buradan ileri geliyordu.

Büyük çoğunluğu Robert Kolej ve Boğaziçi Üniversite-

si öğrencisi olan PDA'cı gençler, diğer okullardan öteki PDA'cılarla birlikte işte yukarda özetlenen gerekçelerle "yeni" arayışlara girecekti.

Oluşturulması düşünülen "örgüt"ün tüzük/programı yoktu. Adı ve işleyişi dar disiplin içinde belirlenecekti. Garbis ve M.Adil'in önde olduğu öteki sanıkların da genellikle Garbis'in etkisinde bulunduğu anlaşılmaktadır. "Örgüt"ün eylem vukuatı: Mao'nun düşüncelerini içeren tercüme kitap teksirine yönelmek, köylü kesimlerinde, üretimde taraftar kazanma düşüncesi, işçi ve gençler arasında sorunları tartışma yeni üyeler kazanma... olarak özetlenebilir. Robert Kolej'den bir teksir ve bir de daktilo çalmak, bunları Doğu Perinçek'e "hediye" etmek. Bir emekçinin nüfus hüviyet cüzdanını çalmak. Bir dükkândan yiyecek çalarken yakalanmak. Talimat almak ve vermek... Bir de bitmez tükenmez "teorik" tartışma yapmak... "eylem"leri anılmalıdır.

Garbis ile M.Adil arasındaki tartışma ve farklı davranışlardan ötürü ayrışma baş gösterir. Ortaya onulmaz problemler çıkar. Bu problemlerin çözüm yöntemi olarak ikna yerine M.Adil Ovalıoğlu'nun katledilerek ortadan kaldırılması düşüncesi ortaya çıkar. Birisi de çıkıp bu "ikna" yöntemini gerçekleştirir!..

Garbis başta olmak üzere öteki sanıkların ifadeleriyle oluşturulan İddianame'ye göre, "üretim çalışması" yaparak kitleşelleşmek isteniyormuş, "amele elbisesi giyerek Sivas ve Malatya'ya geçmişler.", "ancak bu çalışmalar Adil'e çok zor gelmiş." Garbis bu konuda: "M.Adil Ovalıoğlu ile bu tarz bir çalışma için Malatya'ya gitmiştik. Ancak, bu arkadaşım alıştığı yaşantıyı değiştiremedi, köylü gibi yaşaması ve çalışması kendisine güç geldi. Bundan ötürü de çalışmaya devam etmedi..." demektedir.

Araya para sorunları, liberal-laçka ilişkiler girer ve Garbis tutuklanır. Garbis'in tutuklu bulunduğu sıralarda cinayet kararı verilerek uygulanır. Garbis bu olayı şöyle açıklamaktadır: "...Ankara'da tutuklandım, cezaevine girdim. Öyle

zannediyorum ki, ben hapiste iken M.Adil, Zeynel ile temas etmiş keza parayı istemiş olmalı ve bundan ötürü, Ümit Necef ile birlikte M.Adil'in öldürülmesi meselesini tahakkut ettirmişlerdir... Mamafih benim telkinim ile Ümit ve Zeynel'in vermiş oldukları ve uyguladıkları bir öldürme kararı olsa gerektir..."

Banu Ergüder, burjuva bir ailenin kızı olarak lise düzeyindeki eğitimini ABD'de yapar. Aile 1958'den beri ABD'de oturmaktadır. Baba ve anne, çocuklarının yükseköğrenim görmesini sağlamak için onu Türkiye'ye, 1968-69 öğrenim yılında Robert Koleje yatılı olarak kaydederler. Yatılı okul öğrenciliği iki yıl sürer. Sonra bağımsız bir ev kiralayarak Zuhal Aksoy ile oturmaya başlar. "Sol" kesimden edindiği arkadaşlarla hem Türkçesini hem de siyasi "kültürünü" geliştirir. Türkiye'nin sosyoekonomik yapısını "öğrenir". Yabancı okulların millileştirilmesi ile ilgili öğrenci etkinliklerine katılır. Bu yolda forum ve toplantılara katılır. Boykot ve yürüyüş derken o da "sol"da ki yerini alır. Kendisi bu süreci ifadesinde şöyle anlatıyor: "...Okuldaki Fikir Kulübü Dev-Genç ismini almıştı. Bir de sosyaldemokratların kuruluşu mevcuttu. Hemen hemen bütün sol yayınları okulda bulmak mümkündü... PDA ve ASD'ler geliyordu... Kolejin Dev-Genç örgütüne PDA görüşünü savunanlar hakimdi... Bülent Terem ve Zuhal Aksoy PDA grubunun çeviri çalışmalarında bulunuyorlardı... Mao'dan Seçme Eserler kitabının üçüncü cildinin tercümesini tamamlamışlardı... Bizim evde çevirinin tashihini yapmakta idiler. İşte bu çalışmalar sırasında Zeynel Aydındağ müteaddit defa eve geldi, Bülent ve Zuhal ile birlikte çalıştılar... Bu gelişleri sırasında Zeynel ile tanışmış oldum... Garbis Altunoğlu'nu okulun eskilerinden ve PDA grubu içinde bulunmasından ötürü şahsen tanırdım... 1971 yazında yakalanmış sonra serbest bırakılmıştı..."

Zeynel, Banu'dan zehir ve uyuşturucu madde temin etmesini, labut bulmasını istemiş, evdeki büyük bavulun içine girip çıkarak "prova" yapmış ve o ne dediyse aynen yerine getirmiş!..

M.Adil Ovalıoğlu'nun öldürülmesi için bütün mizansenler hazırlanır. Bu iş için gerekli bütün malzeme ve araçlar önceden temin edilir, evde bulundurulur. Cinayette kullanılacak tabanca Garbis tarafından M.Adil'den para ile satın alınmıştır.

Banu ve Zeynel, değişik ifadelerine göre, M.Adil'e önce labutla vurmayı sonra da tabanca ile ateş etmeyi tasarlamıştır. Tasarlanan cinayet gerçekleştirilir. M.Adil'in cesedi bavula konur. Taksi, motor, denize atma derken olay aydınlanır. Tasarlanan cinayette "aksilikler" çıkar, ilkin Banu ve ardından dava sanıkları yakalanır. Zeynel ve diğerleri kaçmayı başarırlar.

"Sandık Cinayeti" Davası sanıklarından Garbis ve Ardeşez dışındakileri yakınen tanımak, onlarla tartışmak imkânını bulamadım. Banu Ergüder'in cezaevi yaşamı hakkındaki bilgileri ise devrimci kadın sanıklardan öğrendiklerim ölçüsündeydi. Onun oluşturulan "Komün" yaşantısı dışında, bir "Batılı" yaşam tarzı içinde cezaevinde bulunduğu, spor yaptığını, sağlığına iyi baktığını, bireyci kişiliğinin geliştiğini, bizim cenahın okuduğu kitaplara ilgi duymadığını vb. işitiyorduk.

Banu Ergüder'in Sağmalcılar Cezaevi'nde tanıştığı "adli" hükümlülerden iyi bir delikanlı ile yaşamını birleştirme kararı verdiğini, 1973 sonu çıkarılan "Af" yasasının Anayasa Mahkemesi'nce bozulması sürecinden sonra, cezaevi yaşamına nokta koyduğunu ve yükseköğrenim görmek, Türkçesini geliştirmek amacıyla geldiği Türkiye'den, böyle bir "serüveni" yaşadıktan sonra tekrar geldiği ülkeye göçtüğünü basından öğrenecektik. Renkli basın bu gençler hakkında çok çirkin yazılar yazdı. Onların şahsında sosyalizm vurulmak istendi. Bizim ilgi alanımız yalnızca bu noktada düğümleniyordu. Anılan gençlerin özel yaşamları, kişilikleriyle bizim alıp veremeyeceğimiz yoktu. Magazinleşmiş yazı ve yorumlar Hollywoodçuların ilgi alanına giriyordu. Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'ların, öyle pompalandığı gibi insan katli, san-

dık ve sepetle ilişkisi yoktu; asla olamazdı. Biz işçi sınıfı temelinde bir inisiyatifin sosyalist siyasette egemen kılınmasından yanaydık. Bu yörüngede bir ayrışmanın devrimci mücadeleye katkı getireceğine inanıyorduk. Bu kulvarda dövüşüyorduk. İşçi sınıfı kanalına çekemediğimiz genç devrimcileri de ikircimsiz seviyor, fakat şiddetle eleştiriyorduk. Onları kazanmak istiyorduk...

ARDEŞEZ MARKOZ

Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde ve basında "Sandık Cinayeti Davası" olarak anılan ayrıca ilginç bir davanın sanıkları arasında bulunan Ardeşez Markoz, 12 Mart cezaevlerinin, kendine özgü özellikleriyle göze çarpan isimlerinden biriydi. Cezaevindeki siyasi tutsaklar arasında sosyal sınıf, milliyet, din, dil, cins ayrımcılığına ilişkin kötü bir ilişki söz konusu olmamıştı. Herkes, genel ve kaba çizgileriyle "faşizmin zindanlarında" bulunuyordu. Bu tanım ortak bir özellik olarak herkesi yan yana getiren etkendi. Tutsaklar, şu ya da bu biçimde sisteme karşıydı. Kapitalizme-emperyalizme çeşitli ve çok yönlü gerekçelerle karşı çıkanlar, sistemi ulusal ve evrensel ölçekte şiddetle eleştiriyordu. Emperyalizme, ulusal ve bölgesel ölçekte karşı çıkılmasını gerekli görenler birer "örgüt" üyesiydi. Anılan örgütler gerçekten yalnızca birer örgüttü. Sistemi devrimci yol ve yöntemlerle aşmaya, köklü dönüşümleri gerçekleştirmeye, sınıfsız, sömürüsüz ve gerçekten özgür bir toplum düzeninin kurulmasında her çeşit mücadele biçimlerini denemeye aday sayıyordu bu türden "örgüt" taraftarları, ya da üye ve sempatizanları.

Bizlerin, yani aşağı tabakalardan gelen "amele taifesi"nin örgüt, parti ve devrimci mücadele konusundaki düşünce-davranış çizgisi ise çok farklıydı. Bu türden temel farklılığa rağmen hepimiz 12 Mart faşizminin cezaevlerindeydik. Sistem kişi, örgüt, grup vb. her devrimci ve sosyalist kümelenmeyi karşısına almıştı. Hakim sınıflar bizlerden kurtulmak istiyordu. Örgüt ve parti konusunda içi bizi, dışı eli ya-

kan konumumuzla, demek ki, sistemin işleyişinde birer engel oluşturuyorduk. Hakim sınıflar elindeki baskı araçları ve donanımıyla bizlerin engelini birer "çakıl taşı" yerine koymuş olmalı ki,"ara rejim" yöntemleriyle sosyal muhalefeti bastırmak istiyordu. Böylece onlara göre, sistemin siyasal-ekonomik krizi aşılacaktı!

Sistemin krizini oysa Devrimci ve Sosyalist Sol'un kökten iradesi aşmalıydı. Tarihsel ve sosyal göstergeler bunu işaretliyordu. Sınıflar mücadelesinde karşı karşıya gelen sosyal güçlerden burjuvazi, sistemi sorgulayan işçi sınıfı, emekçiler, yoksul köylülük, ilerici gençlik ve aydınlardan oluşan bu en anlamlı sosyal muhalefeti kırıp geriletmek, böylece soluklanmak ihtiyacını duyuyordu.

Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'lar yalnızca sistemi sorgulamakla yetinmiyor, kökten aşılmasını da istiyordu. Bunun gerçekleşmesi için de "örgüt" kurmuştu. Hem de sayıları ve nitelikleriyle "düşman sevindiren" ölçüde...

Türkiye'nin sosyal devrimi yolunda "örgüt" kuranlar ile, sistemi gerçekten sorgulayan ve de aşmaya aday modern *Proletarya Partisi*'ni oluşturmak isteyen bizim gibi "ahmâk"lar arasında kökten ayrılıklar vardı. Ayrılıkların ideolojik/teorik ve örgütsel alanlarda oluşu doğaldı. Biz bu türden ayrılıklar karşısında sorunlarımızı idealize ya da dramatize etmiyorduk. Kimi genç arkadaşlardan farklı olarak örgüt ile PARTİ'nin farklı şeyler olduğunun ayırdındaydık.

12 Mart faşizmini karşılayan, sistemin baskı ve terörü karşısında mücadele eden her birime, PARTİ konusundaki görüşlerimiz ne olursa olsun sahip çıkıyorduk. Sistemi sorgulayan, karşı çıkan kişi, grup ve örgüt üyeleri bizim çocuklarımızdı. Temeldeki çıkış noktalarında birer haklı gerekçelere sahiptiler. Bu haklılık Hareketimizi PARTİ konağına, partileşmeye, birlikte iş yapmaya götürmeliydi. Bizce sistemi aşmak, devrimci ve köklü dönüşümleri gerçekleştirmek birlikte iş yapılmasından, kolektif aklı, inisiyatifi ve bilinci öne çıkarmaktan geçiyordu. Bu düşüncelerle ayakları üzerine diki-

len, sisteme kafa tutan her birimi sahiplenmek gerekiyordu. Bu yönelişimiz devrimci bir yönelişti. Sosyal devrimimiz bu hareket noktasının gözetilmesiyle gerçekleşme şansına kavuşurdu. Çünkü iktidara uzanmak başka nasıl olurdu? İşçi sınıfı ve emekçilerin kendi yönetimlerini kurmalarına nasıl yardımcı olunurdu? Sosyalist kuruculuk, sosyal muhalefeti örgütleyip yönetemeden nasıl gerçekleşirdi?

Cezaevinde sosyal sınıf farklılıkları ve onun uzantısında "örgüt" anlayışları bu noktalarda ayrışma gösteriyordu. Bir yanda "örgüt", öte yanda PARTİ diyenlerin kümelenişi, bu iki kesimin ortak özelliği, sisteme başkaldırı konusunda birer iş yapmalarıydı. Bizim cenahın özel ağırlık verdiği husus buydu. İş yapmaya cüret eden, işçi, emekçi, genç, aydın vb. herkes bizim cenahın vazgeçilemez bir parçasıydı. Sorun bu kesimlerin birbirinin dilinden anlayarak yan yana yürümesi, birbirinden öğrenmesi ve etkilemesi, hareketin bir süreçte ideolojide, teoride, program ve literatür birliğinde, giderek uyumlandırılmasıydı. İşçiler pratik örgütçü olduğundan sorunun çözümüne de son derece basit, kolay ve dolambaçsız biçimde BİRLİKÇİ bir gözle bakıyordu. Genel tavırları bu noktadaydı.

Oysa tarihi TKP geleneğimiz, legal 1.TİP deneyimimiz dışında birer arayışa yönelen THKO, THKP-C vb. örgütler, örgütlenme arayışları, taşıdıkları devrimci öz, atılganlık, özveri ve cüretkârlığa rağmen, sistemi aşmaya, köklü dönüşümleri gerçekleştirmeye, sosyalist kuruculuğa yönelmeye aday örgütlenmeler değildi. Tarihi TKP, 1.TİP vb. örgütlenmeler de iktidar ve sosyalist kuruculuk denilince sınıfta kalan kümelenmelerdi. Yani bir yanda teorisiz pratikler, öte yanda pratiksiz teoriler yığını kendini dayatıyordu.

Bilimsel sosyalizmi bu coğrafyada yorumlayacak, politikayı sevdirecek, işçi sınıfını politikadışı tutan anlayışları kırabilecek ve politikasızlığı aşarak Türkiye'nin sosyal devrimini gerçekleştirebilecek kurumlaşmalar, anılan "örgüt"leri aşan bir kurmaylığın, ayrı bir donanımın işbaşı yapmasına bağlıydı.

İşte bizlerin, yani "amale taifesi"nin konumu ve devrimci kaygıları bu temeldeydi. Yaşanan süreç bizim tarihimizdi. Artısı eksisi ile bu sosyal tarihimize eleştirel katkılarımızla sahiplenmek ve aşmak ihtiyacı kendini öne çıkarıyordu. Tarihi TKP, 1.TİP, THKO, THKP-C vb. örgüt geleneklerinden gelerek yalnızca "örgüt" kurulabileceğini, bu türden "örgüt"ler aracılığıyla Türkiye'nin sosyal devrimini gerçekleştiremeyeceğini, sosyalist iktidarın bu araçlarla kurulamayacağını, o günkü sınırlı bilgilerimizle görmeye-sezinlemeye-çabalıyorduk.

Sınıf bilinçli devrimci kadroların, küçükburjuva sol'lardan farkı buradaydı. Türkiye Komünist Hareketi'nin genel olarak hesaplaşamadığı asıl temel sorunu, bu noktada düğümleniyordu. Bir yanda kütleselleşemeyen, iktidara yürüyemeyen komünistler, öte yanda zaman zaman kütleselleşen, iktidara yürüdüğünü sanan "devrimci"ler. Bir yanda "örgüt" kuranlar, öte yanda bir türlü PARTİ olamayanlar. Bir yanda hakiki ihtilalciler, öte yanda küçükburjuva romantizmine prim verenler. Bir yanda materyalistler, öte yanda idealizmin batağında bocalayanlar. Bir yanda sağ teslimiyetçi akımların kötürümlüğü, öte yanda "sol" teslimiyetçi akımların burjuvaziye "kalp ilacı" olan çıkışları. Bir yanda sistemle her türden bağını koparmaya aday gerilla karakteri, öte yanda gerilla ve komünist taklitleri. Bir yanda komünistler, öte yanda anarko-liberal her boydan akımlar...

12 Mart süreci, Türkiyeli Devrimci ve Sosyalist Sol Kadro'ları sosyal mücadele tarihlerini sorgulayarak aşmaya getirmişti. Bizler, bu süreçten "iyi birer öğrenci" kimliğimizle yararlanmak istiyorduk. Kendi payıma bu "öğrencilik" dönemimizin öyle uzun sürmeyeceğini, PARTİ konusundaki yönelişlerimizin er geç ete kemiğe bürüneceğini düşünüyorduk.

Sosyal mücadele tarih ve geleneklerimize, devrimci ve eleştirel katkı ölçeğinde bilinçle sahipleniyorduk. Tarihi olmayanın geleceği olamayacağını, geleceği kazanamayacağını biliyorduk. Devrimci geleneklerimiz, tarihsel birikimimiz

arasında reddedilerek atılması gereken her şeyin ayıklanmasından yanaydık. Kendi iç hesaplaşmasını başaramamış, örgüt ve PARTİ gelenekleri kuşaklara taşınıp-aktarılamamış hareketlerin sosyal pratikte iş yapma olanakları yoktu; sistem bizim bu iç zaafımızı biliyor ve bu güçsüzlüğümüzden büyük ölçüde yararlanarak baskı, terör ve sömürüsünü artırıyordu. Bizim cenahımızın tarihsel ve sınıfsal körlüğü, ülkemizi ve insanımızı tanımayışı eloğlunun işini kolaylaştırıyordu. Zaman, para ve eleman kaybediyorduk. Oysa maddi ve manevi zenginliğimizin bereketini derleyebilmeliydik. Bunun kimi işaretleri dönem dönem ortaya çıkıyordu.

* * *

Ardeşez Markoz, işte böyle bir süreci salt zekasıyla sorgulayan gençlerden biriydi. "Başkan Mao"nuṇ görüşlerini tekrarlayan bir örgütlenmenin "iç hesaplaşması" olarak nitelenen bir "ideolojik kalkışma" davasından cezaevine gelmişti. Onun Ermeni oluşu da yargılandığı davaya ayrı bir "renk" katacaktı, tıpkı davanın 2 Nolu sanığı Garbis Altınoğlu gibi...

Boğaziçi Üniversitesi Makina Bölümü öğrencisi olan Ardeşez, 1953 Diyarbakır doğumluydu. Cezaevinin 18-20 yaş kuşağının en gençlerinden biriydi. Kimi arkadaşlar ona Diyarbakır doğumlu oluşundan olsa gerek, Kürt ve Ermeni halklarının neden birbirini doğradıklarını, bu türden bir tarihte emperyalizmin katliam kışkırtmalarında bu iki halkın bazı kesimlerini çok kötü kullandığını, kullanabildiğini hatırlatırdı. Cezaevinde Milliyetler Meselesi son derece sevecen bir üslupla tartışılırdı. Devrimciler arasındaki milliyet farkı, asla şoven ve sosyalşoven bir söyleme vardırılmıyordu. "Milliyetler Meselesi" denilince ilk aklımıza gelen örnek "Sovyet" deneyimiydi. Türkiye coğrafyasındaki farklı milliyetler mozayiğini de tıpkı "Sovyet"lerde olduğu gibi çözecektik. Buna içtenlikle inanıyorduk.

12 Mart'ı karşılayan devrimci kadrolar arasındaki milliyet farkı hiç bir örgüt çatısında bir sorun yaratmamıştı. Le-

nin ile Rosa Luxemburg arasındaki "Milliyetler Meselesi"ne ilişkin tartışmalardan haberliydik. Çarlık Rusya'sında, sanayi devrimi ve kapitalistleşme, Almanya'daki gibi bir süreci izlemediğinden, Almanya'da gerçekleşen sanayileşme, sınıflar mücadelesini; Rusya'da ise, milliyetler meselesini öne çıkarmıştı. Rosa, Almanya için "haklı" gerekçeleri dile getirirken, Lenin, Rusya açısından son derece hayati bir sorunu dile getiriyordu. Tarihsel ve sosyal kimi haklılıkları içinde taşıyan bu tartışmalar -polemikler- hepimize çok şeyin işaretini de veriyordu. Fakat 12 Mart cezaevinde Milliyetler Meselesi temelinde bir ayrışma ve kümelenme yoktu.

Bu coğrafyanın yetiştirdiği Türk, Türkmen, Kürt, Ermeni, Laz, Çerkez, Gürcü, Boşnak, Pomak, Tatar vb. kökenli arkadaşlarımız "örgüt"sel seçimlerini "ideoloji"ler temelinde ve ekseninde yapmıştı. Yapılan bu "seçim" Marksizmin bu coğrafyadaki yorumu niteliğinde sayılmazdı. Bilimsellikten uzaktı; eklektikti. Sovyet, Çin, Vietnam, Küba, Asya, Afrika, Latin Amerika'dan ithal edilmiş ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelelerinden esinlenerek hazırlanmış "tez"lerden oluşuyordu. Parti, örgüt, devrim, donanım ve mücadele biçimleri de haliyle aşırma ithal malzemelerin karmaşasından elde edilecekti.

THKP-C "İşçi Kesimi" Davası sanıklarından Recep Serbest* Makedonyalı ve Pomak kimliği ile Ardeşez'e büyük bir yakınlık ve sevgi duyardı. Ona: "ey benim sevgili din gardaşım" diyerek takılırdı. Recep Usta, Balkanlar'daki milliyetler meselesini, din, dil, asimilasyon ve göç ettirme sorunlarını canlı olarak yaşamıştı. Ortodoks Slav halklarından sayılan Ermeni halkı da, elbette onun katında "din gardaşı" olarak nitelenecekti. Oysa Ardeşez'in Recep Usta gibi bir din deneyimi ve tarih bilgisi yoktu. O ateist ve materyalist bir devrimciydi. Ermeni-Slav ya da Makedon "akrabalığı" sorununu şakayla karışık da olsa, pek tartışmazdı, ya da biz tanık olmamıştık bu tartışmaya.

* Ayrıntılı bilgi için bakınız: Sırrı Öztürk, **Gecikmiş Bir Hesaplaşma**, Sorun Yayınları, 1992, İstanbul.

Ardeşez'i bizim "amele taifesi" de çok seviyordu. Cezaevi'nde oluşan Komün mücadelesinde onunla da aynı saflardaydık. "Faşizmin Zindanları" edebiyatı ile tutsaklar üzerinde birer "sulta" kurmak isteyen Necmi Demir-Kamil Dede ikilisi yönetimindeki olumsuzlukları o da onaylamıyordu.

Onun "örgüt" seçimi, kimi gençler gibi bilinçli bir seçim değildi. "Maocu" rüzgarların en çok estiği yerli ve yabancı üniversitelerde, yalan yanlış çevrilmiş "kitabi" bilgi kırıntılarından oluşan bu türden bir siyasi seçim, onların tek "donanımı" yerine geçiyordu. Aslında söze, Lenin, Stalin, Mao, Troçki, Castro, Ho-Şi-Min vb. diye başlayanlar, bu devrimci kişilikleri bilimsel bilgi süzgeçlerinden geçirdikleri için bu literatürün uzantısı saflarda bulunmuyordu. Bu kişilikler onlar açısından birer rozet gibiydi. Dünya devrimci pratiği hepimizi belli ölçülerde etkilemişti. Anılan kişiliklerin ve deneyimlerinin özümlendiğine ilişkin bir teori/pratik sergilendiğini kimse de iddia edemiyordu. Hele "temiz aile çocukları" olarak takıldığımız kesimlerde "yeşeren" ve "Maoizm", "Troçkizm" diye adlandırılan "seçim"ler, birer özentiydi. Böyleleri, hakikisinin sahte birer kopyesi gibiydi. Dış dünyadan "Tercüme Bürosu" misali ithal edilen bu eklektik malzeme, gençlerin "seçim"lerini etkileyerek siyasi konumlarını tayin edecekti.

Ardeşez Markoz ile çok yakından ilgilenenler arasında THKP-C'nin 10 kurucusundan İrfan Uçar da anılmalıdır. İrfan, diyaloglarında Ardeşez'in yabancı dil, yabancı öğrenim kurumu, seçtiği makine bölümü, fizik, uzay vb. konulardaki bilgi birikimini de yoklamayı ihmal etmiyordu. Hattâ ona: "Yahu sen neden devrimci oldun? Diyelim böyle bir seçim yaptın niçin 'Maoizm'e yöneldin?" derken, Recep Usta, şakayla karışık daha anlamlı sorular yöneltirdi Ardeşez'e: "Ah benim ahmak din gardaşım, anan Ermeni, baban Ermeni senin ne işin var bu cezaevinde? Sülalenizi Türkler doğramış, Kürtler doğramış, sonra da hepiniz birbirinizi boğazlamışsınız. Kökünüz kurutulmuş, nesli tükenen Kelaynak Kuşları-

na dönmüşsünüz, Türkiye'de birkaç bin nüfusunuz ya var ya yok. Senin nene lazım devrimcilik, ya da "Maocu"luk? Ben kendimi ahmak yerine koyuyordum, burada bir de senin gibi 'din gardaşı' ile tanıştım. Hadi ben bir hata ederek 'Kontr-Gerilla' tezgahından geçtim, senin ne işin var buralarda? Ah benim ahmak din gardaşım, ah benim sevgili Ermeni yoldaşım!.."

Ardeşez, bu türden takılmalar karşısında esmer yüzü, yumuk gözleriyle oldukça duygulanır, Kürtçe şivesine yakın Türkçesiyle aynı biçimde cevaplar verirdi.

İrfan Uçar, onun hakkında: "Bu çocuk akıllı ve zeki biri; epeyde malumatı var; sanıyorum bu oğlan bu 'Maoizm' durağında kalmayacak, Troçkizme kayacaktır." yolunda değerlendirmeler de yapıyordu (Evet, bu değerlendirme doğru çıkacaktı. Y.N.).

İrfan'ın böyle kestirimleri ve özellikleri vardı. Yalnızca, Marksizmin devrimci yorumunda öne çıkan nitelikleri eksikti. İrfan'ın "örgüt" kuran, "eylem" yapan gençlerin ahlâki ve siyasi tercihleri konusunda "sevimli" yaklaşımları vardı. İlişkilerindeki insani yan sürekli seçilirdi.

Ardeşez'in yargılandığı davadaki rolü, PDA'dan ayrılan, bu hizipçiliğe "eleştiri" yönelten ve sonradan adı TKP-ML diye başlayan örgütlenmelerden birine "üye" olmak iddiasıdır. TCK'nun 141/5. Maddesine muhalefeti gerektiren bu ilişki, Garbis Altınoğlu'nun, kendisine PDA ile ilgili görüşlerini aktarması, ve Ardeşez'in de bu görüşleri uygun bulması ile başlamıştı. Kendisinden okulda kuracağı örgütsel "ilişkiler" ve "aileden kopma" yolunda "talimat"lar da verilmiş ve istenmişti...

Ardeşez, cezaevine geldiğinden beri 12 Mart 1971'in ne anlama geldiğini algılamaya başlayan bir konumdaydı. Sosyalizm, Devrim ve Parti denildiğinde iyi kötü bir bilgilenme ihtiyacını duymaktaydı. Yabancı bir lisan bilişi, Üniversite'de edindiği bilgiler ve mazlum halklardan Ermeni oluşu onu yeni arayışlara yöneltiyordu. Bilimsel bilgi ve bilinçlen-

me konusunda var olan "altyapı"sı nasıl biçimlenecekti. Onu genç ve toyluğuyla sevimli bir cezaevi arkadaşı olarak beğeniyorduk. Cezaevi yaşamında sekter ve kırıcı bir yönelişi olmayanları, insani ölçülerini zedelemeyenleri ve siyasi farklılıkları uygarca konuşabilenleri, "Maoist", "Troçkist" taklidi bir çizgide olsalar da, ikircimsiz çok seviyorduk.

Sorun Yayınları

□ Elimizdeki kitapta, 12 Mart 1971'lerin cezaevi mekânlarında, sisteme karşı koyan Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların hakiki kimlikleri, teori-pratik donanımları, devrimci kişiliklerin çerçevesinde ve anılar dizisi biçiminde tanıtılmaya çalışılmıştır. 12 Mart 1971 sürecinde yaşanan olay ve olgular karşısındaki düşünce ve davranış farklılıkları olabildiğince nesnel, ama yazarın taraflı kimliği ile değerlendirilmiştir; buna özen gösterilmiştir. Bilindiği gibi kitabın yazarı, yüzde yüz bağımsız ve yüzde yüz işçi sınıfından yana konumuyla devrimci kişilikleri olumlu ya da olumsuzluklarıyla tanıtmıştır. Okurun bu kitabın yazarını da yargı süzgecinden geçirip değerlendireceği açıktır. İşte bu türden bir ihtiyacı karşılamak amacıyla, kitabın ilk bölümüne yazarın cezaevine girmeden önceki bazı anılarının da eklenmesi uygun görülmüştür. Bu bölümde anlatılanlar, bir yandan, 12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütlerin o günkü donanımını sergilemesi, öte yandan, *"12 Mart 1971'den Portreler"*in daha tam olarak değerlendirilebilmesi açısından birçok yararlı ipuçlarını da içermektedir. O dönemin devrimci kişiliklerinin portreleri çizilmeye çalışılırken, bu arada doğallıkla, anıların yazarını da eleştirmek okurun hakkıdır. Bu kitabın 12 Mart hakkında yazılanlardan önemli bir farkı: Dönemin örgüt ve Kadro'larına bir de işçi ve emekçi gözüyle eleştiri yöneltilmesidir. Ayrıca, Devrimci ve Sosyalist solun yeni nitelikler kazanmasına yardımcı olmayı amaçlayan bir belge işlevi de göreceğini düşünüyoruz. □

ISBN 975-431-028-9 (Tk. No:)
ISBN 975-431-030-0 (II. Cilt)